

УДК 32 (06)

ББК 66.0я43

З 41

Актуальні проблеми політології: Матеріали наукової конференції. –
Вінниця, 2017. – 327 с.

Рекомендовано до друку рішенням засідання наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених факультету іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (*протокол №5 від 31 січня 2017 р.*)

У збірнику наукових праць на основі широкого кола джерел та літератури аналізуються актуальні проблеми політології.

Редакційна колегія:

О.І.Яременко, кандидат наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри правових наук та філософії ВДПУ.

О.П.Конотопенко, кандидат філософських наук, доцент;

С.А.Лапшин, кандидат історичних наук, доцент;

К.Бондар, член Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених ВДПУ імені М. Коцюбинського;

В.Приходько, староста групи 4АА ФІМ;

А.Герасименко, староста групи 4БА ФІМ;

Д.Кондратюк, староста групи 4ВА ФІМ;

М.Скакун, староста групи 4ДН ФІМ;

І.Муль, староста групи 4РР.

© Авторський колектив

© ВДПУ, 2017

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	7
<i>С.А. Лапишин</i>	
АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА «БРУДНІ» ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИБОРІВ ГОЛІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	8
<i>О.П.Конотопенко</i>	
ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА.....	12
<i>І.Ю. Зінько</i>	
АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕЛІГІЇ НА ПРИКЛАДІ ЗАХОДІВ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ПРОТЕСТАНТСЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ У 1945-50-Х РР. ХХ СТ.....	17

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4АА

<i>Іванова В., Рибачук О.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В США ТА УКРАЇНІ.....	23
<i>Голдинська К.</i>	
ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ... 	26
<i>Крикун А., Бондар Т.</i>	
МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЖІНКИ – ПОЛІТИКА НА СВІТОВІЙ ПОЛІТИЧНІЙ АРЕНІ.....	30
<i>Волхова Н., Ольхова О.</i>	
ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ.....	33
<i>Кибалюк Н., Ковальчук О.</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄВРОСОЮЗУ.....	38
<i>Костюк Т.</i>	
АНАЛІЗ ПОВНОВАЖЕНЬ КОРОЛЕВИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЄЛИЗАВЕТИ ІІ.....	43
<i>Пшетюк В., Обертун С.</i>	
ЛІДЕРИ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ.....	47
<i>Порицька М.</i>	
ДОНАЛЬД ТРАМП. СКАНДАЛЬНИЙ ПОЛІТИК ХХІ СТОЛІТТЯ. СВІДОМИЙ ВИБІР ГРОМАДЯН ЧИ ПРОСТО НЕВДАЛИЙ ЖАРТ?.....	50
<i>Гладка М.</i>	
ЗНАЧЕННЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У СКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	53
<i>Овсійчук С., Фрасинюк С.</i>	
ПОЗИТИВИ ТА НЕДОЛІКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОСОЮЗУ.....	56
<i>Пелех Ю., Любчак Є.</i>	

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ДЕБАТІВ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ.....	60
<i>Покотинська А., Оліванчук О.</i>	
МУСТАФА АТАТЮРК В СТАНОВЛЕННІ ТУРЕЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....	65
<i>Власюк В., Подуфала О.</i>	
ВПЛИВ ЕМІГРАНТІВ КАНАДИ НА ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ В УКРАЇНІ.....	68
<i>Яремус І.</i>	
ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИБОРІВ.....	70
<i>Приходько В.</i>	
ЗМІНИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ США ПІСЛЯ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2016 р.....	73

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4БА

<i>Білоус О., Коломейцова В.</i>	
УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА АВСТРАЛІЇ ЯК СУБ'ЄКТ ПОЛІТИКИ.....	77
<i>Дишлева А., Шарабура О.</i>	
ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ІТАЛІЇ.....	81
<i>Шкварило О., Протасова К.</i>	
ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ.....	86
<i>Діденко І., Рахматуліна К.</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ.....	89
<i>Козел А., Ткачук Н.</i>	
ПАРТІЙНА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	94
<i>Неприсяжна Ю.</i>	
НАЙОПТИМАЛЬНІША ВИБОРЧА СИСТЕМА ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ.....	97
<i>Пекарчук Г., Гуцол О.</i>	
ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ МОЛОДІ США.....	100
<i>Герасименко А., Малик В.</i>	
ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА НІМЕЧЧИНИ.....	103
<i>Стопа В., Сімененкова І.</i>	
ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ В США.....	108
<i>Грушко О., Демченко Ю.</i>	
КОНСТИТУЦІЙНА МОНАРХІЯ В АНГЛІЇ.....	111
<i>Дмитерко С., Печенюк А.</i>	
УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ КОНФЛІКТ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	115
<i>Луценко А., Добровольська І.</i>	
УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	120
<i>Наконечний В., Карпишена Д.</i>	
УРЯДОВА КРИЗА В ПІВНІЧНІЙ КОРЕЇ.....	122

Цегельник Р.

**УКРАЇНА ТА СВІТ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО
ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....126**

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4ВА

Адаменко В.

ВИБОРЧА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....129

Браткова Н., Довгань К.

**НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЗІ СКЛАДУ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: 3 СЦЕНАРІЇ ДЛЯ ЄВРОПИ ТА
БРИТАНІЇ.....134**

Пилипова І., Ємець Н.

**ПОРІВНЯННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МОНАРХА І ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА
ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....138**

Гнатишина В.

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ПАРЛАМЕНТУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ....142

Федорова З., Гонало О.

**ПОЛІТИЧНА СВОБОДА ЯК ОСНОВОПОЛОЖНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ.....145**

Грабчак Ю., Мотузник О.

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ ЯПОНІЇ.....148

Кондратюк Д., Чумак В.

**ХАРАКТЕРИСТИКА МОНАРХІЧНОЇ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ
ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....151**

Гриник О., Лісовик М.

ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....154

Мушинська В., Гарматюк Т.

**МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ПРОВІДНИХ
КРАЇНАХ СВІТУ ТА УКРАЇНІ.....160**

Панова Д.

**ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ТА ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО
ПРАВЛІННЯ США.....163**

Глухенька А., Паутяк Т.

**ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ ПІВНІЧНОЇ КОРЕЇ: ОЗНАКИ
ТОТАЛІТАРИЗМУ.....167**

Шамалюк В. Цибульська А.

НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС.....170

Штельмах М.

**РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ КАНАДИ В ПОЛІТИЧНИХ
ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ.....172**

Сідлецька Т., Чорна К.

**ОСОБЛИВОСТІ І ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ
КАНАДИ.....177**

<i>Соломончук В.</i> ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	182
<i>Слепухіна Н., Васильченко М.</i> ПАРТІЙНА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	187

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4ДН

<i>Бажура І.</i> ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА.....	190
<i>Бордюгов Є.</i> СУТНІСТЬ, ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ.....	194
<i>Бойко Ю.</i> УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	199
<i>Драченко М.</i> ШЛЯХИ І МЕТОДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ....	203
<i>Гишко С.</i> ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	207
<i>Кирилюк Д.</i> СТАН РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕЗУЛЬТАТ.....	212
<i>Кондратюк Т.</i> ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ, ЇХ ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ.....	217
<i>Кулібабчук Ю.</i> ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ ФРАНЦІЇ.....	224
<i>Кушнір А.</i> ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА АРГЕНТИНИ У 1990-2016 РР.....	226
<i>Кузняк В.</i> ПОНЯТТЯ І ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ.....	230
<i>Мудрак В.</i> УКРАЇНА: ВІД МАЙДАНУ ДО МАЙДАНУ.....	238
<i>Полякова Д.</i> ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ.....	244
<i>Постемська І.</i> УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	247
<i>Рогожкіна Л.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	251
<i>Шевчук Ю.О.</i> ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ІНТЕРЕСИ І ПРІОРИТЕТИ.....	255

<i>Шевчук Ю. А.</i> ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ НІМЕЧЧИНИ.....	257
<i>Скакун М.</i> ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРН.....	260
<i>Кучер В.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	265
<i>Столяр І.</i> АНАЛІЗ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	270
<i>Ткач О.</i> ТОТАЛІТАРНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ	273
<i>Возіян К.</i> ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ: СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА РОЛЬ І ФУНКЦІЇ.....	275
<i>Жмуричук Д.</i> ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ.....	280
<i>Кондратюк Д.</i> ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА І ЛІДЕРСТВО В УКРАЇНІ.....	282

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4РР

<i>Дика Т., Адаменко В.</i> ВИХІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	291
<i>Гевко О., Демидаш А.</i> ОСВІТНЯ РЕФОРМА В УКРАЇНІ.....	295
<i>Мельхем Н.</i> ПОШИРЕННЯ ІСЛАМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	298
<i>Гладка К., Калицінська А.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС.....	305
<i>Гончаренко М., Горобець І.</i> ТЕРОРИСТИЧНІ ЗАГРОЗИ В УКРАЇНІ: АКТУАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	308
<i>Слепухіна Н., Васильченко М.</i> ПАРТІЙНА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	312
<i>Соловйова Т.</i> ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.....	315
<i>Муль І., Поляруш І.</i> ВИБОРЧА СИСТЕМА В США ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2016 Р.....	317

Іванчіхіна А., Скульська О. (4БА)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТОТАЛІТАРНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В СУЧАСНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	322
---	-----

ВСТУПНЕ СЛОВО

Завдання політології як науки спрямоване на те, щоб розширити кругозір молодих спеціалістів, пояснити їм принципи, за якими існує та функціонує наше суспільство та держава. Вивчення політології сприяє соціалізації студентів.

Жодне сучасне суспільство неможливо уявити без політичної складової. Саме політологія дає знання про цю сферу діяльності суспільства.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Політологія» є політична сфера суспільства, роль і функції політики, закони її розвитку, а також політичні інститути, їх устрій і функціонування. Політологія також надає майбутнім спеціалістам знаннями про способи і форми їх участі у політичному житті держави, дає розуміння типів динаміки політичних процесів, визначає зміст і шляхи формування політичної культури, різноманітність сучасних концепцій суспільного розвитку і рушійні сили світового прогресу.

В наші часи в Україні існує ціла низка політичних проблем: військова агресія Російської федерації, нехтування національними інтересами, корупція, бюрократія, політична нестабільність. Також чимало досліджень присвячені аналізу світового політичного процесу – президентські вибори у США, вихід Великобританії з ЄС, конфлікт у Сирії та ін.

Саме політологія має сприяти формуванню громадянської позиції у студентів, розвитку патріотичних почуттів та бажання зробити щось для своєї Батьківщини. Тому викладання курсу «Політологія» дозволяє сформувати знання студентів про політичне становище України, її внутрішньо- та зовнішньополітичні відносини; сформувати чітку громадянську позицію та пробудити зацікавленість політичним життям нашої держави.

В цьому процесі надзвичайно важливе значення має не лише вивчення навчального курсу «Політологія», а й самостійні дослідження студентів. Наукові дослідження, які представлені у даному збірнику, засвідчують високий рівень підготовки студентів, їх володіння технікою наукового-аналітичного пізнання та відповідне уявлення щодо особливостей політичного аналізу та узагальнення.

АНАЛІЗ ПОРУШЕНЬ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА «БРУДНІ» ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ВИБОРІВ ГОЛІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті аналізуються порушення виборчого законодавства та застосування «брудних» політичних технологій під організації та проведення виборів голів об'єднаних територіальних громад. Запропоновано механізми протидії даним порушенням.

Ключові слова: виборчі процедури, порушення законодавства, політичні технології.

Однією із найважливіших складових політики децентралізації в Україні стало об'єднання територіальних громад (Далі - ОТГ). Відповідно, постало питання про проведення виборів голів ОТГ, які у Вінницькій області були проведені 11 та 18 грудня 2016 р.

Метою статті є аналіз порушень виборчого законодавства, застосування «брудних» політичних технологій та методи їх запобігання.

Оснвою даного дослідження складають спостереження за проведенням виборчого процесу громадськими організаціями «Чесно», «Опора», Комітет виборців України, регіональними та місцевими органами влади, публікації скарг про порушення та результати їх розгляду уповноваженими органами.

Зауважимо, що виборче законодавство України постійно вдосконалюється, результатом чого є беззаперечне покращення виборчих процедур, забезпечення вільних, прозорих, демократичних виборів.

Підготовка та проведення виборів 11 та 17 грудня 2016 р. засвідчили ряд порушень виборчого законодавства та застосування «брудних технологій». Серед них відзначимо:

- реєстрація двійників основних кандидатів на посаду голів ОТГ;
- прямий та непрямий підкуп виборців;
- застосування адміністративного ресурсу;
- підвезення виборців у день голосування;
- низький рівень компетентності членів виборчих комісій.

Докладно проаналізуємо кожен із вказаних технологій та шляхи боротьби з ними.

1. Реєстрація двійників основних кандидатів на посаду голів ОТГ – це відносно новий тип політичних технологій, який набув особливого поширення з часі виборів депутатів Верховної ради України у 2012 р.

Зміст технології полягає у тому, що на виборах висувається та реєструється кандидат, у якого прізвище, ім'я та по батькові практично збігаються з даними того кандидата, проти якого висувається двійник. Іноді «основному» кандидату протистоять 3-4 особи з однаковими прізвищами. Враховуючи, що прізвища кандидатів у виборчому бюлетені розміщуються за абеткою (абз. 2 ч. 4 ст. 80 Закону України «Про вибори народних депутатів України» [1] та ч. 4 ст. 71 Закону України «Про вибори Президента України» [2]), зазначена технологія

призводить до того, що «основний» кандидат губиться серед своїх двійників. Як наслідок, виборці (особливо люди старшого віку) плутають кандидатів та, самі того не бажаючи, голосують за двійника.

Така технологія, без сумніву, має вплив на результати виборів, оскільки пересічному виборцю, який отримує бюллетень з десятками прізвищ, важко відрізнити справжнього кандидата від «двійника». Тому відбувається розпорошення виборчих симпатій електорату.

Не є обґрунтованим й застосування такого способу боротьби з технологією кандидатів-«двійників», як прийняття рішення про відмову в реєстрації виборчою комісією у випадку, якщо вже зареєстрований кандидат має таке саме прізвище.

Даний спосіб порушує принцип рівності громадян, оскільки цілком можливими є випадки, коли у виборах беруть участь кілька сумлінних кандидатів з однаковими прізвищами.

При цьому слід враховувати, що в законодавстві інших країн робились спроби боротьби з вказаною технологією, однак вони себе не виправдали.

Технологія висування та реєстрації двійників була застосована під час виборів у Немирівській та Томашпільській ОТГ. Зокрема, Постановою від 24 листопада Немирівська міська виборча комісія Немирівського району Вінницької області зареєструвала кандидатами на посаду Немирівського міського голови 6 осіб. Серед них, зокрема, зареєстровані:

- Гончарук Сергій Володимирович – кандидат від партії «Об'єднання «Самопоміч»,
- Зозуляк Михайло Васильович – кандидат від партії БЛОК ПЕТРА ПОРОШЕНКА «СОЛІДАРНІСТЬ»,
- Літовчук Лілія Анатолійвна – кандидат від партії «Наш край»,
- Качур Віктор Миколайович – кандидат від партії Радикальна партія Олега Ляшка,
- Качур Ігор Григорович – самовисування,
- Качур Борис Григорович – самовисування.

Варто зазначити, що Качур Віктор Миколайович є діючим міським головою міста Немирів. Качур Ігор Григорович та Качур Борис Григорович за даними, які вони надали до Немирівської міської виборчої комісії, мають зареєстроване місце проживання в Дніпропетровській області [3].

Серед можливих заходів протидії даній технології можливе поєднання правового та морального механізмів. Зокрема, закріплення у законодавчих нормах вимоги, що громадянин, який висуває свою кандидатуру на голову певної ОТГ повинен протягом останніх 5 років проживати на її території. Серед моральних механізмів можна виділити звернення кандидата у ЗМІ з метою роз'яснення виборцям змісту даної технології та важливості точного обрання кандидата у виборчому бюллетні.

2. Прямий та непрямий підкуп виборців.

Найбільшим порушенням виборчого законодавства є прямий та непрямий підкуп виборців з метою вплинути на його позицію або вибір. За даними правоохоронних органів під час виборів Немирівської ОТГ зафіксоване звернення жителя м.Київ про те, що до його сестри приїхали невідомі і вручили новорічний подарунок, в якому він знайшов гроші. Він прибув до відділу поліції, приніс подарунок, а з кишені витягнув гроші. За цим фактом проводиться перевірка. У цій же територіальній громаді зафіксовано розсилку СМС повідомлень із пропозицією отримати неправомірну вигоду в сумі 500 грн. за підтримку одного з кандидатів.

Зауважимо, що стаття 160 Кримінального кодексу України передбачає покарання за такий вид порушення виборчого законодавства у вигляді штрафу, виправних робіт, обмеження та позбавлення волі. Відповідно, ефективність протидії підкупу виборців знаходиться у руках самих виборців, ЗМІ та правоохоронних органах.

3. Застосування адміністративного ресурсу.

Адміністративний ресурс — це протиправне використання політичними силами, партіями і кандидатами на виборах їх політичного становища або зв'язків з урядовими установами з метою впливу на результати виборів.

Основні способи використання адміністративного ресурсу на виборах:

- Використання організаційних і фінансових ресурсів, якими користується кандидат відповідно до займаної посади.
- Вибіркове тлумачення і застосування законодавчих процедур, обмеження діяльності опонентів.
- Тиск на виборчі комісії з метою впливу на результати голосування.
- Використання бюджетних коштів з метою популяризації власної кандидатури.
- Контроль над комунальними засобами масової інформації [4].

Спостерігачами громадських організацій протягом підготовки до проведення виборів зафіксоване застосування адміністративного ресурсу. Проте, правоохоронні органи не знайшли підтвердження даним фактам. Опоненти ж звинувачують один одного у провокаціях.

4. Підвезення виборців у день голосування.

Застосування даної технології може відбуватися у двох напрямках. По-перше, під час підвезення можлива агітація за певного кандидата або навіть підкуп виборця, що прямо суперечить законодавству про вибори. По-друге, за допомогою підвезення забезпечується можливість голосування прихильників певного кандидата, які мають обмежені можливості. Зокрема, люди похилого віку, інваліди та ін.

В ході проведення виборів спостерігачі ГО «Опора» інформували про підвезення виборців, але правоохоронні органи даний факт не підтвердили.

З юридичної точки зору підвезення виборців (якщо під час цього процесу відсутня агітація за кандидата або навіть підкуп) не є порушенням. Тому

протидія такий технології лежить виключно у площині політичної культури громадян, контролі ЗМІ.

5. Низький рівень компетентності членів виборчих комісій.

Порушення виборчого законодавства з боку членів дільничих виборчих комісій набув особливого розголосу під час виборів 11 грудня 2016 р. Зокрема, спостерігачі громадської організації «Опора» поінформували, що в селі Шпиків Тульчинського району та селі Кантелина Іллінецького району члени виборчої комісії видавали бюлетені без паспортів, – йдеться у повідомленні. – В першому випадку члени комісії просили повернутись спиною до спостерігача, щоб той не побачив порушення. А в Кантелині голова дільничної комісії Галина Дмитрук зауважила, що таке рішення вони прийняли напередодні на вечірньому засіданні комісії.

Це рішення голова комісії мотивувала тим, що люди проживають в одному селі і добре знають один одного. Громадянської мережі ОПОРА нагадує, що на виборчій дільниці слід пред'являти паспорт громадянина України або тимчасове посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України). Та попереджають, що видача чи отримання бюлетеня без пред'явлення паспорта чи видача бюлетеня особі, яка не має права його отримувати, для порушників може закінчитись штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.

Крім того, під час виборів у місті Бар не були опломбовані виборчі скриньки, голова опломбувала їх вже під час голосування. У Немирові переносна скринька була не опломбована і опломбували її лише після зауваження спостерігачів. Також, на більшості ДВК не велися журнали реєстрації спостерігачів. Члени комісії пояснювали це тим, що вони запам'ятовують людей, які перебувають на дільниці.

Тому підбір та підготовка персонального складу членів дільничих виборчих комісій – це важливий елемент виборчих процедур. Основна відповідальність за реалізацію даного напрямку лежить на місцевих виборчих комісіях. Крім того, і громадські організації могли б проводити тренінги з питань застосування виборчого законодавства.

Таким чином, врахування вказаних порушень виборчого законодавства та протидія «брудним» виборчим технологіям здатні забезпечити чесні, прозорі, демократичні вибори. Результатом яких може стати – формування відповідальної влади, підвищення рівня довіри до органів влади, загальна демократизація політичної системи України.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про вибори народних депутатів України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 10-11, ст.73.
2. Закон України «Про вибори Президента України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 14, ст.81.

3. У Немирівській ОТГ серед кандидатів на міського голову зареєстровані «двійники». Режим доступу: <https://www.oporaua.org/novyny/43583-u-nemyrivskii-oth-sered-kandydativ-na-miskoho-holovu-zareiastrovani-dviinyky>.
4. Адміністративний ресурс //Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015
5. Вибори в ОТГ: Підсумки спостереження на Вінниччині. Режим доступу: <https://www.oporaua.org/novyny/43998-vybyry-v-oth-pidsumky-sposterezhennia-na-vynnychyni>.

Конопенко О.П.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

У статті аналізуються поняття політичної системи, її складові та функції, як інструмент аналізу політичного життя суспільства. Особливу увагу приділено аналізу підходів характеристики політичної системи, що дозволяє ґрунтовно її охарактеризувати.

Ключові слова: політична система, політика, політична влада.

Поняття «політична система» за змістом дуже об'ємне. Політичну систему можна визначити як сукупність політичних інститутів, громадських структур, норм і цінностей, а також їх взаємодію, в якій реалізується політична влада і здійснюється політичний вплив. Тому в політичну систему включають не тільки політичні інститути, які безпосередньо й активно беруть участь у політиці (держава, партії, лідери і т. д.), а й економічні, соціальні, культурні інститути, традиції, цінності, норми, які мають політичне значення і впливають на політичний процес. Призначення всіх цих політичних і громадсько-політичних інститутів полягає в тому, щоб розподіляти ресурси (економічні, валютні, матеріальні, технологічні і т. п.) і спонукати населення до прийняття цього розподілу як обов'язкового для всіх.

Стимулювальним фактором у становленні та розвитку теорії політичних систем стала загальна теорія систем, розроблена А. А. Богдановим і Л. фон Берталанфі. За їх твердженням, «система — це певна кількість взаємопов'язаних елементів, що утворюють стійку цілісність, мають певні інтегративні закономірності, властиві саме цій спільності» [1]. Будь-яка система характеризується також стійкими зв'язками елементів, які досягаються наслідок структурного упорядкування її частин. Важливою рисою системи є її цілеспрямований функціональний стан.

Враховуючи їх методологію, Талкот Парсонс підійшов до розгляду суспільства як дуже складної системи управління, яка складається з відносно самостійних систем: економічної, політичної, духовної та ін. Кожна з цих систем виконує свої специфічні функції. «Призначення політичної системи, —

вважав Т. Парсонс, — це забезпечення інтеграції, розроблення та реалізація загальної мети суспільства».

Ідеї Т. Парсонса істотно поглибив інший американський політолог - Д.Істон, якого багато вчених вважають засновником теорії політичних систем. У своїх працях «Політична система» (1953), «Межа політичного аналізу» (1965) він показав політичну систему як організм, який саморегулюється і розвивається, активно реагує на імпульси, які надходять ззовні, тобто команди [2].

За Д. Істоном, у системи є вхід і є вихід. На вхід з навколишнього соціального та культурного середовища надходять імпульси — вимоги та підтримка. На виході системи здійснюються політичні рішення і політичні дії, спрямовані на реалізацію цих рішень. Вимоги — це перший вид імпульсів на вході системи, і їх характер може бути різним — від вимог до влади з приводу підвищення заробітної плати, розподілу благ та послуг, якості освіти, тривалості робочого дня, охорони прав і свободи громадян до питань охорони здоров'я, забезпечення громадського спокою і т. д.

Другий вид імпульсів на вході — це підтримка. Вона можлива в різних формах: від матеріальних (виплата податків, праця на громадських засадах, військова служба і т. д.) через виконання законів та інших розпоряджень державної влади до шанобливого ставлення до влади і духовної символіки.

Д. Істон називає три об'єкти підтримки: 1) політичне суспільство — група людей, які взаємопов'язані в одній структурі завдяки розподілу діяльності в політиці; 2) «режим» — основними компонентами його є цінності (цілі та принципи), норми і структура влади; 3) правління, до якого відносять людей, котрі беруть участь у щоденних справах політичної системи, визнаються більшістю суспільства відповідальними за свою діяльність[3].

Підтримка, яка виявляється системі, може посилюватися, коли система задовольняє потреби і вимоги громадян. Тому без достатньої підтримки політична система не може ефективно і надійно працювати.

Ці імпульси-вимоги та імпульси-підтримки повинні регулярно надходити до системи, інакше вона працюватиме з перервами або зовсім зупиниться. З іншого боку, надмірне перевантаження системи різними імпульсами не дає їй змоги ефективно працювати, система перестає оптимально реагувати на соціальну інформацію, яка надходить, що призводить до її застою.

Ставлення до вимог, які надходять від різних верств населення, значною мірою залежить від типу політичної системи. Антидемократичні, тоталітарні системи, наприклад, розглядають запити і вимоги людей як своєрідний вияв незадоволення владою і тому прагнуть придушити виступи з цими вимогами. Демократичні, конституційні політичні системи, як правило, розглядають

запити і вимоги населення як необхідну умову нормальної реалізації своїх функцій. Населення підтримує тих лідерів, ті угруповання, котрі вже підтвердили свою готовність захищати і задовольняти запити і потреби цього населення, тобто ті угруповання і тих лідерів, на які і на яких воно може впливати.

На виході системи як її реакція на вимоги і підтримку з'являються авторитетні політичні рішення і політичні дії з приводу розподілу цінностей і ресурсів. Вони можуть бути у формі нових законів, асигнувань на конкретні потреби політичних заяв про політичні наміри та політичні дії і т. д.

І все ж таки підхід Д. Істона до визначення моделі політичної системи не дає можливості пояснити, чому уряди часом приймають рішення, які не виходять з вимог громадян, більше того — суперечать їх інтересам. Прикладом можуть бути рішення правлячих кіл Сполучених Штатів про розв'язання війни у В'єтнамі, рішення ЦК КПРС про введення військ до Афганістану, рішення Російського уряду про початок бойових дій у Чечні і т. ін. Можна стверджувати, що прийняття політичних рішень зумовлене вимогами, що надходять не від соціально-культурного середовища, а від правлячої еліти, яка приймає рішення.

Теорія політичних систем Д. Істона була критикована за поверхове врахування психологічних аспектів політичної взаємодії.

Інший підхід до визначення політичної системи запропонував Габріель Алмонд. Він вважає необхідним на передній план висунути цільовий, поведінковий аспект різних структур, які входять до політичної системи. З його точки зору, політична система — це різні форми політичної поведінки як державних так і недержавних структур, в аналізі яких виділяються два рівняння: інституційне та орієнтаційне. Якщо інституційний рівень зосереджений переважно на дослідження державних і недержавних політичних інститутів, то орієнтаційний зорієнтований на вивчення політичних структур, які в своїй сукупності створюють політичну культуру. Г. Алмонд підкреслив, що, на відміну від усіх інших суспільних систем та організацій, політична система наділена правом застосування чи погрози застосування більш-менш легітимного фізичного насильства. «Це узаконена сила, — пише він, — яка пронизує всі «вхідні» та «вихідні» фактори суспільства, надаючи йому особливих якостей та сенсу, забезпечуючи його згуртованість як системи».

Сучасні наукові погляди, які існують у вітчизняній науковій літературі, окреслюються двома підходами. Перший з них політичну систему трактує як теоретичний, ідеальний конструкт, який дає змогу виявляти й описувати системні властивості різних політичних явищ. При такому підході політична система розглядається не як відображення політичної дійсності, а як засіб

(інструмент) системного аналізу політики. У такому значенні поняття «політична система» може застосовуватися для аналізу будь-якого відносно цілісного і самостійного політичного утворення: держави, партії, профспілки, громадсько-політичного руху тощо, кожне з яких можна розглядати як специфічну політичну систему.

У другому, більш конкретному тлумаченні поняття «політична система» визначає реальний складний механізм формування і функціонування владних відносин у суспільстві. Цей механізм включає політичну діяльність і політичні відносини між різними політичними суб'єктами (групами та індивідами): політичну організацію (до якої входять держави, партії, політичні асоціації), політичні й правові норми, політичну свідомість і політичну культуру, засоби масової інформації.

Спираючись на ці підходи, при аналізі політичних систем різних суспільств слід враховувати як системні властивості різних політичних явищ, так і сталі взаємозв'язки між ними. А саме: інвайроментальні (взаємозв'язок середовища і системи); інституційні (організаційні властивості елементів системи — держава, партії, громадські організації, масові об'єднання, які беруть участь у політичному житті); регулятивні (правові і політичні норми як нормативна основа діяльності інститутів системи); комунікативні (внутрішні системні властивості і зв'язки та відносини); функціональні (політичний режим і процес, що складається в результаті діяльності з елементів системи); культурно-творчі й ідеологічні (політична культура і свідомість); рольові (призначення політичної системи як цілого в суспільному житті окремої країни і на міжнародній арені, а також роль окремих елементів політичної системи).

Отже, політична система становить складне і специфічне явище в життєдіяльності суспільства, з внутрішньо організованими зв'язками і властивостями елементів, її можна визначити як системну сукупність політичних взаємин, правових і політичних норм, інститутів, ідей, пов'язаних із формуванням, здійсненням влади та управлінням суспільством.

Яке ж методологічне значення категорії «політична система» для аналізу державного політичного управління?

По-перше, з її допомогою значно легше відокремити політичну сферу від державної, розкрити її взаємодію.

По-друге, легко зіставити елементи державної політики і політики суспільства, відрізнити державне управління від управління в суспільстві загалом.

По-третє, системний підхід дає можливість знайти багато спільного в різних типах політичних систем, визначити тенденції їх модернізації і шляхи зближення.

По-четверте, можливості цієї категорії дозволяють вивчати динаміку різних національних політичних структур у порівняльному плані протягом довгого часу, допомагають оцінити політичний клімат країни і на цій основі приймати найоптимальніші політичні рішення.

Системний підхід в аналізі політичного життя набув значного поширення в західній, особливо американській, політології. Певний внесок у розроблення теорії політичної системи зробили політологи У. Мітчел, К. Дейч, Н. Луман, Г. Пауелл, Д. Трумен та ін. Особливу увагу вони приділяли структурно-функціональному аналізу політичної системи суспільства в цілому та її окремих елементів, виокремленню внутрішніх ресурсів і зовнішніх чинників, що впливають на стан і функціонування політичної системи, визначенню характеру взаємозв'язків і взаємозалежностей внутрішньосистемних і міжсистемних відносин тощо.

Таким чином, значення системного підходу в аналізі політики полягає в тому, що він надає змогу розглядати політичне життя суспільства, політичні явища і процеси не як розрізнені вияви суспільного життя, а як цілісну сукупність взаємопов'язаних елементів, яка, взаємодіючи з навколишнім середовищем, функціонує за власними закономірностями й виконує певні функції в суспільстві. Знаючи закономірності функціонування системних утворень, можна прогнозувати розвиток політичних процесів [7].

Поняття *«політична система»* є теоретичним інструментом, який надає змогу з'ясувати системні властивості різних політичних явищ і процесів. Системний підхід можна застосовувати у вивченні різних рівнів і форм політичного життя, яким притаманна певна цілісність. Такими рівнями і формами можуть бути окремі політичні інститути, держави, міжнародні утворення, світова спільнота в цілому — тією мірою, у якій вона має системний характер.

Найадекватнішим об'єктом системно-політичного аналізу є окремі держави. У межах окремих держав політичне життя найбільшою мірою проявляє себе як система, а політична система найповніше розкриває свою головну функцію — суспільної інтеграції, забезпечення єдності та цілісності суспільства. Тому поняття *політична система* найчастіше застосовують в аналізі політичного життя в межах окремих держав. Коли йдеться про політичну систему суспільства, то маються на увазі саме окремі держави.

Список використаної літератури

1. Бергаланфи Л. фон. Історія та синтез загальної теорії систем. - Системні дослідження. Щорічник, 1973. - М., 1973. С. 20—36.
2. Парсонс Т. О структуре социального действия. — М.: Академический проект, 2000.

3. Истон Д. Категорії системного аналізу політики. - Онтологія політичної думки. - Т. 2. - М., 1997.
4. Гальчинський А.С. Україна на перехресті геополітичних інтересів. - К.: Знання України, 2002. - 180 с.
5. Кресіна І.О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітологічний аналіз): Монографія. - К.: Вища школа, 1998. - 392 с.;
6. Панарин А.С. Философия политики. Учебное пособие для политологических факультетов и гуманитарных вузов. - М.: Новая школа, 1996. — 424 с.;
7. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие. — М.: Аспект Пресс, 2002. — 537 с.

І.Ю. Зінько

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕЛІГІЇ НА ПРИКЛАДІ ЗАХОДІВ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ПРОТЕСТАНТСЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ У 1945-50-Х РР. ХХ СТ.

У статті аналізується мережа, структура та склад протестантських релігійних організацій. Охарактеризована нормативно-правова база регулювання питань культової релігійної діяльності. Розкрита роль і завдання окремих державних інституцій у здійсненні урядової антирелігійної політики.

Ключові слова: релігія, протестантські релігійні громади, антирелігійна політика, державно-церковні відносини.

Проблема розвитку відносин між партійно-державною владою та протестантськими релігійними організаціями радянської доби відноситься до актуальних тем сучасної української історії. Їх вивченню присвячена низка праць істориків та дослідників даного періоду.

Підходи до дослідження державно-протестантських взаємовідносин післявоєнного часу в Україні були зумовлені соціально-історичним розвитком країни. Релігійна історія починає створюватися на основі ситуацій, що розгортались у республіці. Історики відтворюють події за власними спостереженнями та джерелами. Однак намальована ними картина розвитку історичних явищ виявилась дещо спотвореною, оскільки пануюча в країні адміністративно-командна система наклала жорстке табу на висвітлення та аналіз багатьох подій і явищ, без розкриття яких не можна було об'єктивно відновити реальний хід подій тих часів.

Роботи сучасних науковців характеризують різні сторони життя та діяльності протестантських релігійних громад, їх взаємовідносини з радянською владою, реакцію тогочасної політики на розвиток релігійних груп та об'єднань, причини виникнення антирелігійної ідеології саме в цей період. Нові факти ставлення державної влади до протестантських релігійних організацій повоєнного періоду, які тривалий час приховувалися від громадського ока в матеріалах з позначками «таємно» та «цілком таємно», розкрито в наукових працях Єленського В., Панченка П.П., Войналовича В.В., Лисенка О.Є., Грушової Т.В., Яроцького П., Меркатуна І.П. та інших [1]. Автори звертають увагу на становище та розвиток релігійних організацій.

Визначають державну політику радянської влади як реакційну щодо протестантських громад України.

Історичний досвід періоду радянської влади в Україні свідчить про те, що державно - релігійні стосунки на різних етапах розвитку мають свої особливості. Характерними рисами відрізняється і післявоєнний період. Він зумовлений, передусім, змінами релігійного життя після Другої світової війни. Це, насамперед, зростання релігійності населення, збільшення кількості віруючих, спонтанне відродження релігійного життя під час окупації на сході країни, відновлення релігійних структур, знищених режимом у передвоєнні роки, утворення нових релігійних центрів. Важливу роль у розвитку українського протестантизму післявоєнного періоду зіграло і возз'єднання у 1939 році західноукраїнських земель з Радянською Україною.

У західних регіонах країни склалися стійкі протестантські традиції, сформувалися чисельні громади віруючих та досвідчений корпус проповідників, що сприяло активному розвитку релігійного напрямку і в інших регіонах України.

У роки війни протестантські релігійні організації надавали допомогу радянським збройним силам, пораненим воїнам, сім'ям загиблих, сиротам, відігравали важливу роль в консолідації суспільства, доклали чимало зусиль для зміцнення обороноздатності країни.

Церкві, як православного, так і сектантського віросповідання, відводилося одне з перших місць у далекосяжних планах сталінського керівництва. За її рахунок радянська влада намагалася забезпечити єдність народу в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками, включенням релігійних організацій в антифашистський блок, підтримати міжнародний авторитет СРСР. У післявоєнні роки церква не втратила своєї значущості і влада мала рахуватися з її принципами.

Керівництво СРСР переорієнтувало політичну лінію щодо релігії та церкви. Лозунги «войовничого атеїзму» змінилися на стратегію співробітництва з релігійними організаціями.

Але дії керівництва країни не були скеровані турботою про релігію, церкву та віруючих, а відповідали лише його власним інтересам. Радянська влада, не вступаючи у конфлікт з віруючими, намагалася взяти під свій контроль їхні релігійні формування, вдатися до інтриг, що могли б закрити очі релігійникам на реальне становище. Перший секретар ЦК КПРС Й.Сталін створив зовнішню видимість благополуччя в релігійному питанні, щоб внутрішньо поставити релігію під жорсткий контроль та вмонтувати її в систему режиму своєї влади.

Для отримання більшого контролю над релігійними осередками, була організована, згідно з постановою РНК СРСР від 14 вересня 1943 р., Рада у справах Руської Православної церкви (РПЦ). Її правляча еліта отримала на той час роль основного провідника державної релігійної політики.

Через своїх уповноважених РПЦ мала «опікуватися» питаннями реєстрації церковних громад та відкриття нових парафій, вивчати стан і перебіг

внутрішньоцерковних процесів, неодмінно доповідати про них вищим партійним та державним органам [2, с. 209].

Але етнічна строкатість населення радянської країни зумовила доволі широкий віросповідний спектр суспільства. Тому для ретельного контролю над релігійним життям, а особливо над різними конфесійними угрупованнями, владне керівництво мало організувати відповідний орган самостійний та незалежний від Ради у справах РПЦ. Так, 19 травня 1944 р. постановою Ради Народних Комісарів (РНК) № 572 було створено Раду в справах релігійних культів (РСРК) при РНК СРСР (з 1946 р. при Раді Міністрів СРСР) з інститутом уповноважених при союзних республіках та обласних виконкомах [3, арк.7].

Ця установа стала посередником між урядом країни та релігійними громадами і організаціями. З її допомогою уряд СРСР виносив ті чи інші рішення стосовно культової релігійної діяльності, в тому числі і сектантського віросповідання.

Характер, методи і спрямування роботи органів РСРК були визначені 29 травня 1944 р. РНК СРСР постановою № 628 «Про затвердження положення про Раду у справах релігійних культів при РНК СРСР, штатів, посадових окладів працівників Ради». Згідно з нею РСРК мала опікуватися питаннями релігійних культів, що потребували вирішення урядом СРСР. До того ж в її відомство входила розробка проектів законодавчих актів, постанов з питань сектантського віросповідання, інструкцій по їхньому впровадженню у життя, а також надання Раднаркому СРСР звіту з проведеної роботи. Рада у справах релігійних культів складала загальний опис церков та молитовних будинків, упорядковувала статистичні зведення, що надходили до її відомства від місцевих радянських органів [4, 346].

Апарат Ради очолювали досвідчені працівники відділів НКДБ, що займалися виключно релігійними питаннями. Цей факт ще раз наводить на роздуми про те, чи насправді радянська влада змінила своє ставлення до релігії.

Реальне відношення атеїстичного режиму викладене у «Закритому листі ЦК КП(б)У у питаннях релігії», надісланому 27 березня 1945 року ЦК КП(б)У партійним організаціям республік. Його зміст наголошує на тому, що «ідеологія церкви суперечить науковому марксистсько-ленінському світогляду, що вона глибоко реакційна і в кінцевому рахунку повинна бути подолана» [5, арк. 29].

Найбільша увага зверталася на заходи центрального апарату щодо громад протестантських релігійних об'єднань. Особливо це стосувалося найчисельніших об'єднань, які мали велику впливову силу серед населення. Активний нагляд за процесами сфери діяльності сектантських релігійних організацій долучався спецорганам республіки. В інформаційному звіті уповноваженого РСРК при РНК СРСР по Українській РСР за травень - червень 1945 р. наголошуються конкретні заходи щодо згаданих громад. Сам звіт був здійснений за особистим дорученням секретаря ЦК КП(б)У та голови РНК УРСР М. Хрушова та надісланий до ЦК КП(б)У народним комісаром держбезпеки УРСР С.Савченком. Зазначені заходи передбачали посилення

роботи з обліку громад різних релігійних організацій і завершення їхньої реєстрації до кінця 1945 р.; облік релігійних громад і груп антирадянських сект, їхніх керівників та передачу матеріалів на них до органів НКДБ для вживання відповідних заходів; передачу органам КДБ наявних матеріалів стосовно фактів антирадянських проявів чи відмови від військової повинності з боку представників релігійних громад; заборону урочистих водних хрещень сектантів; домагання повсюдного возз'єднання громад «євангельських християн» і «баптистів» та підпорядкування їх Всесоюзній Раді євангельських християн і баптистів (ВРСХ і Б); активізацію дії партійних, комсомольських і громадських організацій з метою «обробки й відриву молоді від впливу сектантів»; запровадження штрафних санкцій щодо релігійних громад, у приміщеннях яких здійснювались спеціальні дитячі зібрання з метою пропаганди релігійного вчення; посилення роботи по лінії органів КДБ щодо виявлення і застосування репресивних дій щодо організаторів і керівників антирадянських нелегальних релігійних організацій [6, арк. 87-90].

Кількісне скорочення громад релігійних культів визначалося найважливішим завданням для державних контролюючих органів і мало на меті досягнення одноманітності конфесійної структури. Уповноважений Ради по УРСР П. Вільховий зауважував: «Проведенням цієї роботи ми намагаємося скоротити мережу релігійних громад – розплідників релігійно-містичної пропаганди серед населення, вживаючи заходів до недопущення штучного організаційного зміцнення громад» [7, арк. 74].

У результаті заходів по скороченню мережі громад релігійних культів, чисельність віруючих з кожним наступним роком зменшувалась. Так, на 1 січня 1948 р. в Україні нараховувалось 1 788 релігійних громад євангельських християн-баптистів, 141 група адвентистів сьомого дня, а на 1 січня 1956 року їх кількість значно зменшилась і складала: 1 351 релігійних громад (ЄХБ) та 115 груп (АСД) [8, 258].

Одним з методів дезактивації діяльності протестантських релігійних громад була їхня обов'язкова реєстрація в державних органах. Ця умова стала найважливішою для законного існування та розвитку об'єднань віруючих. Повна процедура реєстрації викладалась у постанові Раднаркому СРСР №1325 від 28 листопада 1943 р. «Про порядок відкриття церков», яка представляла повний перелік необхідних документів. Їх зібрання та оформлення забирало багато часу, що відтягувало факт реєстрації на декілька місяців. Та протестантське релігійне товариство і служитель культу могли розпочати свою діяльність лише з отримання від обласного уповноваженого Ради довідки про реєстрацію [9, арк. 14-17].

У більшості випадків, зібрати необхідні документи було просто неможливо. Головною перепоною ставало те, що релігійна громада не мала молитовного будинку або його стан не відповідав критеріям технічної, санітарної чи пожежної інспекції, а на покращення показників у громади не вистачало коштів. Багаточисельні заявки релігійників на реєстрацію громади

відхилялися у зв'язку з «неможливістю використання та аварійністю» їхнього молитовного будинку.

Причиною не реєстрування або зняття з реєстрації релігійної громади була і її малочисельність. «Зняття з реєстрації з причини припинення діяльності та у зв'язку з відсутністю необхідного числа віруючих», – зазначалося у рішеннях Ради у справах релігійних культів [10, арк.8].

Всі протестантські релігійні громади, які не мали змоги отримати реєстрацію в органах державної влади, були оголошені поза законом, а їхня діяльність опинилась під за гороною.

Воз'єднання громад «євангельських християн» і «баптистів» та підпорядкування їх Всесоюзній Раді євангельських християн і баптистів (ВРСХ і Б) було одним із обов'язкових етапів у роботі по обмеженню діяльності релігійних культів. Уряд вирішив створити єдину, легкоконтрольовану церковну організацію та, поставивши на її чолі «слухняне» керівництво, повністю контролювати релігійну свідомість та церкви віруючих найбільших протестантських організацій в Україні. Штучне об'єднання призвело до дезорганізації обох культів, обмеження їх проповідницької діяльності, втрати соціально-політичного значення в країні.

Не дивно, що за таких умов значна частина громад виступала проти воз'єднання «євангельських християн» і «баптистів». Щоб не допустити повного краху блискавичної ідеї, радянський уряд знаходить засоби для «урегулювання» небажаних ситуацій. Рада у справах релігійних культів УРСР пропонує своїм уповноваженим вирішувати проблему відмови громад від об'єднання таким чином: «керівництво релігійних громад, як не погодилось об'єднатися, зняти з реєстрації, а громади розпустити, приміщення їх молитовних будинків закрити» [11, арк.3]. Всі не діючі храми пристосовували під потреби установ культури: клуби, кінотеатри, спортзали, а також використовували під склади мінеральних добрив, паливно-мастильних матеріалів, вугілля, під зернову та іншу сільськогосподарську продукцію.

Антирелігійна політика радянської влади повоєнного періоду призвела до того, що кількість громад євангельських християн баптистів значно скоротилася. Загальна кількість громад ЕХБ у 1947 році складала 1 871 з чисельністю 95 497, а вже у 1955 році – 1 187, що нараховували 84 877 осіб [12].

Позиція радянської влади щодо сектантських релігійних громад дещо змінилась у 1953 році. Посаду першого секретаря ЦК КПРС зайняв М.С.Хрущов і оголосив новий політичний курс. Він зауважував, що сталінський «лібералізм» по відношенню до релігії та церкви не відповідає принципам марксизму-ленінізму, а тим більше новому напрямку – побудові комунізму. Релігійне питання повністю переходить у сферу впливу партійної ідеології.

7 липня 1954 року ЦК КПРС прийняв постанову «Про значні недоліки в науково-атеїстичній пропаганді і заходи щодо її поліпшення», яка засуджувала попередню політику влади щодо примирення з релігією та церквою, вимагала

негайного наступу на релігійні осередки і висувала конкретні заходи щодо цього [13, 71-77].

Реалізація постанови супроводжувалася втручанням посадових осіб у справи релігійних організацій, грубим адмініструванням та образами релігійних почуттів віруючих. Політика викликала незадоволення мирян і служителів культу. Активний протест з їхнього боку вплинув і на міжнародний статус всієї країни, чого, безумовно, не могла проігнорувати партійна влада.

Вже 10 листопада 1954 року ЦК КПРС прийняв чергову постанову «Про помилки у проведенні науково-атеїстичної пропаганди серед населення», в якій вказувалося на неприпустимість образи релігійних почуттів віруючих у процесі науково-атеїстичної пропаганди, пропонувалися інші, основані на підвищенні наук ового та матеріалістичного пізнання, заходи щодо її поліпшення [14].

Ще однією поступкою з боку влади стала постанова Ради міністрів СРСР від 17 лютого 1955 року «Про зміну порядку відкриття молитовних споруд», де надавалося право реєструвати церковні громади, які діяли без офіційного дозволу [15, 148]. Та, насправді, це був лише черговий засіб для посилення контролю за організаціями, що діяли у підпіллі.

Таким чином, державна політика у сфері релігійного життя періоду першого післявоєнного десятиліття свідчить про те, що режим лише формально визнавав засади відокремлення церкви від держави та свободу віросповідання і діяльності релігійних культів.

Насправді ж, радянська влада дотримувалася принципу зменшення віруючої частини населення та знищення релігійних осередків сектантських культів. Політична ідеологія базувалася на підтримці та розвитку атеїстичної пропаганди, обмеженні діяльності та повній ліквідації «шкідливих релігійних об'єднань».

Усвідомлення помилок та досвіду державної політики у ставленні до релігії та церкви післявоєнного періоду є важливим аспектом у визначенні релігійної політики незалежної України. Саме формування релігійної свідомості населення країни – одне із перших її завдань.

Список використаної літератури:

1. Єленський В.Є. Державно-церковні взаємини (1917-1991). – К., 1991; Панченко П.П. Релігійні конфесії в Україні (40-і – 90-ті рр.). Історичні зошити. – К., 1993; Войналович В.В. Наступ на етноконфесійні осередки як один із засобів здійснення національної політики в Україні (II пол. 40-х – 50-ті рр.) // З архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 1997. – №1/2; Лисенко О.Є. Релігійна ситуація на Україні в 1941-1946 рр. – К., 1999; Грушова Т.В. Радянська держава і церква п'ятидесятників в Україні (поч. 1920-х – 1991 рр.). – Запоріжжя, 2000; Яроцький П. Український протестантизм учора і сьогодні // Віче. – 1994. – №11(32); Меркатун І.П. Антирелігійна компанія 50-60-х років на Україні // Український історичний журнал. – 1991. – №10.

2. Войналович В. Голгофа для віруючих. Наступ на етноконфесійні осередки як один із засобів здійснення національної політики в Україні (друга пол. 40-х – 50-ті роки ХХ ст.) // З архівів ВУЧК, ГПУ, НКВД, КГБ. – 1997. – № 1-2 (4-5).

3. Центральний державний архів вищих органів влади України (ЦДАВО України). – Ф.4648. – Оп.2. – Спр.1.

4. Хронологическое собрание законов, указов президиума Верховного совета, постановлений УССР. – Т.1. – К., 1963.
5. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп.23. – Спр.1641.
6. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.1639.
7. Там само. – Спр.4555.
8. Зінько Ю.А. Політика радянської влади щодо протестантських релігійних громад у документах державного архіву Вінницької області // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Історія: Збірник наукових праць. Вип.ІІ. – Вінниця, 2000.
9. ЦДАВО України. – Ф.4648. – Оп.2. – Спр.17.
10. Там само. – Спр.168.
11. Державний архів Харківської області. – Ф.3858. – Оп.3. – Спр.301.
12. ЦДАВО України. – Ф.4648. – Оп.2. – Спр.36, Спр.56, Спр.79, Спр.101, Спр.120, Спр.137, Спр.160, Спр.186; ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.4556
13. О религии и церкви. Сборник документов. – М.: Изд-во политической литературы, 1965.
14. Правда. – 1954. – 11 листопада.
15. Бажан О. Пожвавлення релігійного життя в Україні в перші роки «Хрущовської відлиги» // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. Книга 1. – Львів. – 2007.

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4АА

Іванова В., Рибачук О.

ОСОБЛИВОСТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В США ТА УКРАЇНІ

У статті визначаються зміст і завдання патріотичного виховання, розглядаються особливості патріотичного виховання в США та Україні крізь призму Скаутського руху та організації «Пласт».

Ключові слова: патріотичне виховання, зміст, завдання, структурні компоненти.

У сучасній Україні виховання патріотизму потребує нових підходів, що зумовлено певними проблемами. Як свідчать засоби масової інформації та соціологічні опитування, в Україні спостерігається високий рівень зорієнтованості на працю та бажання жити поза Батьківщиною. Найчастіше виїжджають молоді обдаровані люди з вищою освітою.

Така тенденція — не лише втрата спеціалістів, це й втрата людей найпродуктивнішого віку, котрі виявляють творчу активність.

Мета статті полягає у тому, щоб визначити зміст і структурні компоненти патріотичного виховання, розглянути проблему патріотичного виховання в США та Україні на прикладі скаутського руху та організації «Пласт».

Патріотизм — одне з найсильніших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, свого народу, відповідальність за долю Вітчизни, готовність захищати її інтереси. Звісно, патріотизм — це явище соціально-історичне, яке в різні епохи наповнюється різним змістом. Але воно є поштовхом і для формування соціально-активної особистості. Патріот завжди готовий захищати свою Вітчизну, є активним борцем проти того, що перешкоджає розвитку держави, поліпшенню життя народу.

Структурними компонентами патріотичного виховання є військово-патріотичне, релігійно-патріотичне, політичне, громадянське і національно-патріотичне виховання. В даній статті ми хочемо більш детально розглянути військово-патріотичне виховання на сучасному етапі розвитку суспільства.

У ХХ ст. на Заході значну роль у військово-патріотичному вихованні молоді відігравали учнівські організації: скаутські загони, діяльність яких сприяла розвитку в дітей сміливості, ініціативи, рішучості, любові до Батьківщини.

Скаут — людина, яка навіть у складних ситуаціях не втрачає оптимізму і, користуючись власними знаннями та вміннями, самостійно з ними бореться. Перший скаутський гурток був організований письменником і художником з США Ернстом Томсоном у 1902 році, котрий, проживаючи певний час поруч з індіанськими племенами, провів безліч спостережень та дійшов до висновку, що природа може виховувати людину, та допомагає їй переосмислити зміст її життя. Створений гурток він назвав «Товариством березової кори», що стало початком скаутського руху в Північній і Південній Америці.

Однак не менш важливу роль у становленні світового скаутського руху відіграв англійський генерал Роберт Повел. Побачивши беспорядність своїх солдатів у екстремальних умовах під час англо-бурської війни (1899-1902 рр.), генерал доручив місцевим підліткам догляд за пораненими, пошук їжі та ведення розвідки. Таких підлітків він називав "скаутами" –розвідниками.

Будучи у відставці, Роберт Повел пише книгу "Скаут для хлопців", яка пізніше стає основою для організації скаутських гуртків.

За характером роботи та поставленими завданнями скаутські організації поділяються на чотири групи:

1 Американський скаут – його мета – виховання людини через тісний контакт з природою. Був характерним для країн Південної і Північної Америки.

2 Англійський скаут. Головну мету вбачав у вихованні гармонійного розвитку особистості, патріота своєї країни. Не вдавався в надмірний пацифізм і милітаризацію.

3 Мілітарний скаут – виховував фізично здорового воїна. Був характерним для країн, що претендували на "місце під сонцем" у світовому масштабі за рахунок поневолення інших націй. До цих країн відносилися: Німеччина, Франція, Польща.

4. Національно-мілітарний скаут. Виховував свідомого патріота, воїна, завжди готового до боротьби за національну самостійність. Характерний для націй, що перебували під гнітом інших держав.

Натхненні скаутським рухом та маючи на меті всебічне патріотичне і національне виховання, розвиток моральних, духовних і фізичних рис юнаків та дівчат, Петро Франко, Іван Чмола та Олександр Тисовський у 1911 р. засновують українську скаутську організацію «Пласт». У 1924 р. організація «Пласт» в колишній УРСР була заборонена як «виховна система, не сумісна з побудовою соціалізму» і продовжувала свою діяльність лише серед української діаспори — у Канаді, США та Австралії. «Пласт» офіційно відродився в Україні 13 квітня 1991 р.

«Пласт» є незалежним від політичних, релігійних і громадських організацій. В основі його виховання лежить заборона політизації дитини. Пластова присяга: “Присягаю своєю честю, що робитиму все, що в моїх силах, щоб бути вірним Богові й Україні, помагати іншим, жити за пластовим законом і слухатися пластового проводу”, – концентрує у собі головні моральні та ідейні засади організації. На основі пластової присяги та правил закону ґрунтується вся діяльність організації. Пластові організації використовують загальні методи виховання, але у них превалюють ігрові моменти. Загалом виховна методика спрямована на спонукання пластунів до самовдосконалення. Дані військово-патріотичні організації покликані здійснювати всебічне патріотичне виховання молоді, розвивати її моральні, духовні й фізичні риси, вишколювати на свідомих, відповідальних і повноцінних громадян за допомогою виховних методів.

Оскільки “Пласт” є скаутською організацією, його діяльність в принципі така, як і діяльність скаутських організацій у всьому світі.

В усі часи народи надавали патріотичному вихованню молоді важливого значення, розглядаючи його як основу безпеки держави.

Ідеї скаутингу і скаутський метод відразу стали популярними в цілому світі. Тому народи, які дбали про добро своєї молоді та долю суспільства і держави, утворили свої національні організації скаутського типу, включаючи в них свої питомі національні риси та даючи відповідну назву. Таким чином німці мають "Пфадфіндерс", угорці – "Чейкейсів", поляки – "Харцерів", українці – "Пластунів".

"Пласт" як українська дитячо-юнацька організація відіграв прогресивне значення в становленні і розвитку української молоді через вміле поєднання навчально-виховного процесу з працею та загально-фізичним розвитком.

Сучасний Скаутський Рух – це чисельні поважні організації, що об'єднують більше як 16 мільйонів членів у більш як 150 країнах світу. Скаутський Рух користується підтримкою і прямою участю вищих керівників більш як 180 країн світу від президентів до монархів.

Отже, Завданням військово-патріотичних організацій є створення умов для системного і цілеспрямованого виховання молоді людини — патріота України, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати й цивілізовано відстоювати свої громадянські права, виконувати обов'язки, сприяти громадянському спокою й злагоді в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Дубицький Я. Пластовий табір / Я. Дубицький // Пластовий шлях. – 1996. – Ч. 3. – С. 58–59.
2. Пластуни у визвольних змаганнях. – Нью-Йорк, 2002. – 71 с.
3. Плющ В. Скаутизм в Україні / В. Плющ // Пластовий шлях. – 1974. – Ч. 3 (42). – С. 41–48.
4. Тисовський О. Життя у Пласті / О. Тисовський. – Львів, 1921. – С. 28–32.

Голдинська К.

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті автор аналізує особливості, методи ведення та наслідки інформаційної війни на прикладі казусу Едварда Сноудена.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна війна, громадська думка, маніпулювання.

Актуальність досліджень в галузі інформаційних воєн, багатогранність методів і форм цієї роботи в практичному і науковому планах визначається тим, що сьогодні будь-яка країна світу потребує створення ефективної системи державного протидії операціями інформаційної війни. В силу того, що проблема являється відносно новою в сучасному світі, вона є малодослідженою.

Мета даної статті: Виявити основні закономірності сучасної інформаційної війни на прикладі «казусу Едварда Сноудена»

Даною проблемою займалися такі політологи, спеціалісти в сфері комунікативних технологій як Манойло А.В., Присяжнук М.В., Почепцов Г.Г., Расторгуєв С.П.

В умовах сучасного технічного прогресу ключову роль відіграє інформація. «Хто володіє інформацією, той володіє світом», – сказав колись Уїнстон Черчілль. Її купують, продають, обмінюють, ділять, викрадають. Сьогодні, в умовах інформаційного суспільства, інформація є головним ресурсом, з приводу якого виникають протиріччя, зіткнення, конфлікти. Крім того, інформація є потужною зброєю в руках конфліктуючих сторін. Конфлікти інформаційного характеру можуть виникати на різних рівнях: від міжособистісних до міждержавних. Крайньою формою інформаційного протистояння є інформаційна війна. "Інформаційна війна - це всеохоплююча цілісна стратегія, зумовлена все зростаючою значимістю і цінністю інформації у питаннях командування, управління і політики" [1].

Поява інформаційних воєн відносять до кінця ХХ - початку ХХІ століть. Даний процес характеризують як новий вид війни, при якій перемога досягається не за рахунок знищення озброєння і самої живої сили суперника, а за рахунок різного виду впливів на живу силу, приводячи її у недієздатний стан. Вчені-історики знаходять кілька причин появи інформаційних воєн. По-перше, з середини ХХ століття почався бурхливий розвиток засобів обчислювальної техніки, комунікацій та зв'язку, що в підсумку призвело до зростання значення інформації як одного з основних ресурсів людського суспільства, який по своїй ефективності набагато перевершує матеріальні та інші види ресурсів. По-друге, успіхи в області вивчення мозку і групової поведінки людей дозволили зрозуміти шляхи і засоби психофізичного впливу на людей в «потрібних» напрямках, і, нарешті, по-третє, науково-технічні досягнення дозволили розробити відповідні фізико-хімічні засоби, що використовуються в інформаційній війні замість традиційних видів зброї. Загроза інформаційної війни привела до необхідності більше уваги приділяти інформаційній безпеці, яка виходить на перше місце серед інших проблем безпеки. "Ми наближаємося до такого ступеня розвитку, коли вже ніхто не є солдатом, але всі є учасниками бойових дій, - сказав один з керівників Пентагону. - Завдання тепер полягає не в знищенні живої сили, але в підриві цілей, поглядів і світогляду населення, в руйнуванні соціуму" [3].

Основним завданням інформаційної боротьби є:

- отримання розвідувальної інформації шляхом перехоплення та розшифрування інформаційних потоків, що передаються по каналах зв'язку, а також по побічним випромінюванням, а також за рахунок спеціального втілення технічних засобів перехоплення інформації;
- отримання потрібної інформації шляхом перехоплення й обробки відкритої інформації, що передається через незахищені канали зв'язку, циркулює в інформаційних системах, а також опублікована у відкритих джерелах та ЗМІ;
- електромагнітний вплив на елементи інформаційних і телекомунікаційних систем;

- психологічний вплив, спрямований проти персоналу та осіб, що приймають рішення;
- формування і масоване розповсюдження через інформаційні канали противника та глобальні мережі дезінформації та тенденційної інформації;
- вогневе придушення (у воєнний час) елементів інфраструктури державного і воєнного управління;
- здійснення несанкціонованого доступу до інформаційних ресурсів з подальшим їх викривленням, знищенням або викраденням, або порушенням нормального функціонування таких систем;
- захист від аналогічних впливів з боку противника [2].

Ні для кого ні секрет, що державні структури великих держав ведуть активну розгалужену інформаційно-аналітичну діяльність щодо своїх партнерів на міжнародній арені.

Приклад Сноудена демонструє наскільки жорсткі і деколи недемократичні методи використовуються у цій діяльності. Інформація, яку надав Сноуден підтвердила всеосяжність характеру інформаційного протистояння в глобальному світі, яка все більше набуває характеру інформаційної війни.

Едвард Сноуден, американський технічний асистент, колишній співробітник агентства національної безпеки США і ЦРУ.

Сноуден розкрив інформацію про програму PRISM, що включає в себе масове стеження за переговорами американців та іноземних громадян за допомогою телефону та Інтернету. За його твердженнями, PRISM дозволяє Агентству переглядати електронну пошту, прослуховувати голосові і відеочати, переглядати фотографії, відео, відстежувати пересилаються файли, дізнаватися інші подробиці з соціальних мереж. У програмі PRISM приймають участь Microsoft (Hotmail), Google (Google Mail), Yahoo!, Facebook, YouTube, Skype, AOL, Apple і Paltalk.

Сноуден передав журналістам копію секретної постанови суду 25 квітня 2013. За цією постановою один з найбільших американських операторів стільникового зв'язку Verizon зобов'язаний щодня передавати в АНБ «метадані» про всі дзвінки, зроблені в межах США, або між США і іншою країною, що включають в себе телефонні номери, час і тривалість розмови, місце розташування виклику. Однак звукозапис самої розмови передаватися не повинен.

Постановою заборонялося також всім державним і приватним службовцям, причетним до збору такої інформації, розкривати сам факт існування подібної постанови аж до 2038 року. У зв'язку з цим журналісти згодом припустили, що подібні постанови могли бути спрямовані і іншим стільниковим операторам США.

Сноуден заявив, що спецслужби США з 2009 року незаконно проникали в комп'ютерні мережі східноазійської мережі Pacnet, а також китайських операторів мобільного зв'язку для отримання доступу до мільйонів SMS. Згідно із заявою гонконгської газети «Sunday Morning Post», він передав до редакції підтверджуючі це документи.

Сноуден розголосив відомості про існування британської програми стеження Tempora. 17 червня газета «The Guardian» з посиланням на дані Сноудена повідомила, що спецслужби Великобританії здійснювали моніторинг комп'ютерів і перехоплювали телефонні дзвінки іноземних політиків і чиновників, які брали участь у саміті Великої двадцятки в Лондоні в 2009 році. Секретну роботу проводили Центр урядового зв'язку Великобританії та Агентства національної безпеки США. Крім того, британські спецслужби під час саміту перехоплювали телефонні переговори президента Росії Дмитра Медведєва.

Сноуден підкреслив, що повідомив далеко не всю відому йому інформацію:

«Я ретельно вивчив кожен документ, щоб переконатися, що його розголошення послужить законним інтересам суспільства... Є документи типів, розголошення яких мало б великі наслідки, але я не передаю їх, оскільки моя мета - відкритість, а не заподіяння шкоди людям. »

У цьому прикладі Сноуден є суб'єктом інформаційної війни. Вражаюче, але факт, як одна людина змогла посіяти паніку в усьому світі і створити хвилю дискусій. І все це, володіючи певною інформацією.

З метою продемонструвати масштабність впливу варто зазначити реакцію на інформацію, отриману від Сноудена різними структурами і Країнами:

Реакція ООН

В липні 2013 верховний комісар ООН з прав людини Наві Піллей заявила, що «справа Сноудена свідчить про необхідність захищати осіб, які розкрили інформацію з питань, що мають наслідки для прав людини, а також з питань, які стосуються забезпечення поваги права на приватне життя». А 26 серпня прес-секретар ООН Фархан Хак повідомив журналістам, що ООН має намір зв'язатися з владою США з приводу прослуховування Агентством національної безпеки штаб-квартири ООН в Нью-Йорку, що є порушенням дипломатичної недоторканності міжнародних організацій.

Реакція влади США

США заочно пред'явили Сноуденом звинувачення в розкраданні державної власності, розкриття даних про національну оборону і навмисної передачі секретної інформації стороннім особам. АНБ оголосило про скорочення 90% системних адміністраторів і заміні їх машинами; системним адміністраторам, що залишились, дозволять працювати з секретними даними тільки в присутності колеги, а не поодинці, щоб уникнути повторення ситуації зі Сноуденом.

Діючий на той час президент США Барак Обама доручив голові Національної розвідки США сформувати групу експертів з питань використання телекомунікаційних та інших технологій при зборі розвідувальної інформації, а також висловився за внесення змін до Закону про патріотизм і в закони про діяльність Суду у справах іноземної розвідки.

Реакція влади Великобританії.

За повідомленням редактора газети «Guardian», Алана Ресбріджера, два співробітника Центру урядового зв'язку (GCHQ) відвідали редакцію і

простежили за знищенням жорстких дисків, що містять передану Сноуденом інформацію.

Реакція Бразилії та Іспанії зажадала від США роз'яснень з приводу перехоплення телефонних та інтернет повідомлень на її території.

Німеччина

Однією з найбільш бурхливих реакцій була реакція ФРН. В серпні 2013, внаслідок опублікованих Сноуденом викриттів, Німеччина розірвала угоди з США і Великобританією, укладені в 1968 і 1969 роках, що дозволяли спецслужбам цих держав займатися на території Німеччини електронною розвідкою, але незабаром почала займатися підготовкою нового договору з США, що забороняє взаємне шпигунство. У Німеччині значно знизився рівень довіри до США. Особливо процес загострився після того, як уряду Німеччини стало відомо, що прослуховувалися і телефонні розмови канцлера Німеччини Ангели Меркель.

Викриття Елварда Сноудена відгукнулися в кожному куточку світової політики.

Історія Сноудена привела до повернення WikiLeaks в центр суспільної уваги в якості організації, яка дає консультації та надає допомогу всім «разголошувачам» державних секретів.

Проливши світло на взаємини Агентства національної безпеки США (АНБ) і інтернет-гігантів на кшталт Facebook і Google, які надавали спецслужбам доступ до своїх серверів і баз даних, Сноуден спровокував хвилю розслідувань.

Дії колишнього підрядника АНБ привели до голосування в Конгресі США, і не вистачило всього 12 голосів, щоб провести поправку, що блокує фінансування програм масового збору даних. Це стало найсерйознішою спробою обмеження повноважень АНБ після терактів 11 вересня.

Інформація про стеження США в Європі серйозно ускладнила переговори про вільну торгівлю між Америкою і Євросоюзом, а договір міг стати поштовхом до стрімкого зростання двох економік. Справа Сноудена стала черговим прикладом того, що США втрачають колишній вплив у світі.

«Казус Сноудена» за характером і ступенем інформаційної значущості та резонансністю можна порівняти з «справою Дрейфуса» і випадком з Бейлісом.

Рятувати ж Сноудена зголосилися самі титуловані адвокати на чолі з Генрі Резником і головні державні правозахисники на чолі з Володимиром Лукінім.

«Казус Сноудена» як і «справа Дрейфуса» справила величезний вплив на громадськість, розділила її на «за» і «проти», посіяла масову паніку, підвищила підозрілість держав. Всі ці події носять масовий, всеохоплюючий характер і містять в собі руйнівну силу.

Сноуден, спочатку будучи об'єктом інформаційної війни і навіть якоюсь мірою її жертвою, перетворився на повноправного суб'єкта інформаційного протистояння.

Можна зробити висновок про величезної важливості інформаційної безпеки в наші дні. Про те, якими руйнівними силами вона здатна володіти. Цей

приклад показує наскільки сильною зброєю здатна бути інформація в руках людини.

Список використаної літератури:

1. Звіринців А.Б. Комунікаційний менеджмент: Робоча книга менеджера PR: 2-е вид., Испр./ А. Б. Звіринців. - СПб.: Союз, 2007. - 288с.
2. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції / В. А. Ліпкан, Ю. Є. Максименко, В. М. Желіховський. – Київ: КНТ, 2006. – 280 с.
3. Малькова Т. В. Маси. Еліта. Лідер / Т. В. Малькова. – Москва: Яуар, 2006. – 232 с.
4. Інформаційні війни: тенденції та шляхи розвитку [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/informatsiyne_viyni_tendentsii_ta_shlyakhi_rozvitku/.

Крикун А., Бондар Т.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ЖІНКИ – ПОЛІТИКА НА СВІТОВІЙ ПОЛІТИЧНІЙ АРЕНІ

У статті аналізується місце та роль жінки у політиці. Визначено основні аспекти проблеми у вітчизняній та світовій політиці.

Ключові слова: політика, гендерна рівність, права людини.

Жінок у політиці важко назвати відкриттям, проте не секрет, що політика завжди буда переважно чоловічою справою і залишається такою. Так, словосполучення «жінка і політик» викликає в багатьох бурхливу негативну реакцію або здивування. Адже стереотип, що місце жінки на кухні, міцно укоренився у суспільній думці.

Французький філософ-просвітителю Ж.А.Кондорсе писав: «Одним з найбільш важливих для загального щастя результатів прогресу людського розуму, ми повинні вважати повне руйнування забобонів, що створили нерівність прав між двома статями».

На сьогоднішній день варто зауважити, що роль жінок в сучасному суспільстві постійно зростає. У всіх країнах світу неухильно збільшується їх питома вага в економіці, політиці, культурі, суспільному житті. Бразилією, Чилі, Аргентиною, Ірландією, Литвою, Індією, Фінляндією, Ліберією, Німеччиною, Південною Кореєю правлять - і досить успішно - представниці слабкої статі. Також з кожним роком все більше збільшується відсоток жінок у парламентах країн, так, наприклад, в Швеція 45% парламенту – це жінки і трохи менше 40% представниць прекрасної статі сидять в парламенті Данії.

В Українському парламенті жінки становлять лише 8%, таким чином Україна займає 122 місце у рейтингу із 150 країн за кількістю жінок у парламенті. Важливо зазначити, що чим вищим є рівень влади – тим менше там жінок. Згідно із даними останнього перепису населення, в Україні 54% жінок. Але у сільських радах жінок 51%, у селищних – 46%, серед депутатів міських рад – 28%. Таке явище спостерігається також у виконавчій владі: чим вище ми підніматимемось по управлінській драбині у сфері державної влади, тим менша частка жінок там представлена.

Постає питання, чим відрізняється жінка-політик від чоловіка-політика і чому зростання ролі жінок у політичній сфері є актуальним питанням на сьогодні.

Жінки найчастіше висувають законодавчі ініціативи, які близькі інтересам жінок і які на практиці часто забувають в «чоловічому» парламенті.

Жінка-політик усвідомлено ототожнює себе з інтересами, які і традиційно, і по життю прийнято вважати специфічними «жіночими інтересами» або, принаймні, більш близькими, зрозумілими і насущними для жінок. Наприклад, проблеми просування жінок на рівень прийняття рішень, захист прав жінок, питання освіти, медичного обслуговування, планування сім'ї, дитячих установ, абортів і т.д..

І тут можна спостерігати такий парадокс: якщо жінка-політик (жінка - законодавець) заявляє, що в політиці вона - не жінка, то це означає, що вона не ототожнює себе, частіше несвідомо, з інтересами, об'єднуючими все жіноче населення, що вона, як би, відрікається від своєї сутності, повністю приймаючи стиль, створений за чоловічими правилами, в рамках якого змушують діяти і жити жінку.

Жінка мріє про гармонію між особистим і громадським життям, між професійною кар'єрою і домашнім вогнищем. Це означає, що вона не хоче і не повинна грати за чоловічими правилами і законно вважає, що ці правила повинні бути створені нею самою. Правила ж для спільного поля гри повинні бути створені партнерами - чоловіком і жінкою.

Жінка-лідер - це поєднання доданків, що злилися воедино в потрібний і слушний момент для розкриття особистості. Ці складові створюють такий «коктейль» особистості, в якому необхідний саме жіночий склад розуму, тобто мудрість, яка дозволяє нестандартно мислити і спонукає до творчості, освіченість - основа професіоналізму, прихильність ідеї більше, ніж концентрація на егоїзмі, громадський темперамент, що вимагає бути моральною і допомагає бути сміливою, і міцне здоров'я, дане природою. Якщо жінка розуміє і приймає як моральний борг служіння суспільному ідеалу, і якщо така жінка має відповідними знаннями і політичним чуттям і досвідом, то їй треба працювати в ешелонах влади, прагнучи не тільки пристосуватися до них самої, але й їх пристосувати до себе. Поодинці цього не зробиш. Якщо вона не призводить за собою інших жінок - значить в цій роботі, за великим рахунком, об'єктивно, вона зраджує і свою самість як жінка-особистість, і не допомагає іншим жінкам.

Чоловічий і жіночий словник в політиці, як встановлено, сильно відрізняються один від одного. Чоловіки найчастіше говорять про процентні ставки, акцизи, про НАТО, про технології ... А жінки в своїх виступах більше вживають такі слова, як турбота, догляд, дитячий сад, будинок. Словом, чоловічі питання - «важкі», жіночі - «м'які». А для прийняття хороших рішень необхідний баланс.

Чоловіки в світі політики будують свої відносини в рамках: напад - оборона. Коли в цей світ приходять жінки, відносини будуються по-іншому, з'являється більше шансів на діалог і співпраця.

Чоловіки і жінки в політиці говорять на дуже різних мовах. У чоловіків це офіційна мова, в ньому переважає логіка та аргументація, багато технічних і економічних термінів, але бракує слів, що виражають почуття. Мова політики та мову бюрократії є видами мови влади - слова проходять крізь нас, не досягаючи нашої свідомості.

Жінки вважають: ми не повинні користуватися типово чоловічими мовними зворотами і традиційною політично культурою. Ми повинні створювати свою мову, що відображає наше життя і наш досвід, наші бажання та цілі. У політиці необхідно жіноче мислення, жіноче начало.

Традиційний лідер в політиці відрізняється авторитаризмом. Але це не модель для жінки. Їй краще використовувати свої природні якості - комунікативність, вміння слухати і розпізнавати важливість почуттів, здатність на компроміс, орієнтованість на результат.

Здатність жінок розглядати вчинки в широкому контексті, пов'язуючи один з іншим, є ні що інше, як прояв мудрості, суть якої в виокремлення не лише однієї логічної ланцюжка речей і явищ, а здатність побачити взаємодія за законом причинно-наслідкового зв'язку багатьох логічних ланцюжків. Саме цим і відрізняється жінка як особина людського роду. Таким талантом, звичайно, мають і деякі чоловіки. Тим не менш, як чудово підмітила Керол Гілліган, професор психології (Гарвардський університет, США): «Жінки володіють більшою моральною силою, у них більш високі етичні норми і особлива здатність встановлювати і підтримувати добрі стосунки з людьми, тобто всі якості справжнього політичного діяча».

Світовий досвід парламентаризму показав, що якщо в законодавчому органі менше 10% місць належить жінкам, то це ускладнює прийняття законів на захист дітей. Проведені різними міжнародними центрами та інститутами дослідження свідчать: участь жінок в управлінні на всіх рівнях - фактор стабілізуючий. Там, де жінки становлять 30-40% у структурах влади, суспільство розвивається більш стабільно, воно соціально орієнтоване.

Таким чином, жінки потрібні під влади, оскільки вони об'єктивно виступають як каталізатори змін. Іншими словами, жінки повинні йти у владні структури, оскільки їх прихід ...туди - об'єктивно необхідна умова для поліпшення статусу жіночого населення в суспільстві в цілому, а, значить, кожної окремо взятої жінки.

Список використаної літератури:

1. Айвазова С. Г. Симона Де Бовуар: жизнь — самоосуществление // Женщины в политике: новые подходы к политическому. Феминистский образовательный альманах. Вып. 1. Пол политики. 2012.
2. Политология: Учебное пособие. / Под общей редакцией В.И. Жукова, Б.И. Краснова. – М.: МГСУ; Изд-во “Союз”, 1997. – 992 с.

3. Жінки і політика [Електронний ресурс]. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrefs.com.ua/print:page,1,98889-ZHenshiny-i-politika.html>

Волхова Н., Ольхова О.

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

У статті розглянуто проблему громадсько-політичного життя українців у Великобританії, оскільки українська еміграція залишається однією з недостатньо вивчених сторінок в історії українського народу. Між тим, знайшовши притулок у країнах Західної Європи та Америки, вона становила собою вагому силу в поширенні інформації про Україну, панівну політичну систему та брала активну участь у національно-визвольній боротьбі проти радянського тоталітарного режиму. Однією із особливостей української еміграції була її висока організованість. Діяльність більшості українських організацій, мистецьких колективів, видавництв, літературознавців і науковців вимагає детальнішого дослідження, становлячи певну прогалину в історичному знанні.

Ключові слова: еміграція, іммігрант, діаспора, політична система, громада, етнос, економічна ситуація, асиміляція, україністика.

У процесі загального національного відродження в Україні об'єктом спеціального дослідження стало таке специфічне історичне явище, як українська еміграція. В останні роки вітчизняними та зарубіжними дослідниками зібраний чималий фактичний матеріал про українську діаспору, який знайшов своє відображення на сторінках ряду довідників, монографій, наукових і публіцистичних статей. “Доводиться, однак констатувати непропорційність вивчення еміграції та різностороннього життя українців у різних країнах” [1].

Українська еміграція почалася вже на початку XVIII ст. Але дійсно масова еміграція з України розпочалася у другій половині XIX ст.

У Великобританії українські емігранти з'явилися у 1983 році. З того часу, українці розбудували у Великій Британії велику мережу національних організацій та громадських установ, включно з церквами, видавництвами, молодіжними об'єднаннями та старечими будинками.

Українська еміграція залишається однією з недостатньо вивчених сторінок в історії українського народу. Між тим, знайшовши притулок у країнах Західної Європи та Америки, вона становила собою вагому силу в поширенні інформації про Україну, панівну політичну систему та брала активну участь у національно-визвольній боротьбі проти радянського тоталітарного режиму. Однією із особливостей української еміграції була її висока організованість. Діяльність більшості українських організацій, мистецьких колективів, видавництв, літературознавців і науковців вимагає детальнішого дослідження, становлячи певну прогалину в історичному знанні.

Об'єктом дослідження є життя українських іммігрантів в Об'єднаному Королівстві.

Предметом дослідження є процес становлення і діяльності громадсько-політичного і культурного життя української діаспори у Великобританії.

Хоч сучасна українська діаспора на Британських островах утворилася переважно по закінченню Другої світової війни, проте перші вихідці з України прибули туди набагато раніше.

На початку XVII ст. в Кембриджському і Оксфордському університетах студіював діяч доби Хмельниччини Юрій Немирич. У XVIII-XIX ст. серед громадян Російської імперії, які з різних причин перебували у Великій Британії (дипломатична служба, навчання, мореплавство, мандрівки) було чимало українців. У 1765-1780 та 1784 роках настоятелем російської православної церкви в Лондоні був українець з Харківщини, вихованець Київської духовної академії А. Самборський (1735-1815). 1893 року в Манчестері осіли 150 робітників із Золочівського повіту, які працювали переважно кравцями. 1929 року вони заснували Український клуб.[2]

Важливою датою в історії поселення українців у Великій Британії став 1911 рік, коли до Манчестеру приїхало ще близько 500 чоловік з Галичини. Через три роки частина групи, біля 350 осіб, подалася в Північну Америку, а решта залишилася в Англії. Чергові поселення невеликих груп українських емігрантів відбувалися у 30-х роках. [5]

Під час Другої світової війни число українців на Британських островах стало збільшуватися. На початку 50-х років українців вже нараховувалося біля 46 тисяч. Це передусім були колишні вояки різних військових формувань, через що кількість чоловіків у 4 рази перевищувала кількість жінок. Наслідком такої диспропорції були одруження чоловіків-українців з жінками інших національностей. Слід зазначити, що Британські острови і по Другій світовій війні розглядалися українськими емігрантами як проміжний пункт на дорозі до США, Канади, Австралії та інших країн. [1]

Після Другої світової війни виникла потреба у створенні організації, яка б подбала про згуртування українців на Британських островах. Отже 19 січня 1946 року в Единбурзі зібралися представники українців: вояків з Канадських збройних сил, Української повстанської армії, Польського корпусу, Української національної армії та примусових робітників з Німеччини і Австрії. Збори стали установчим з'їздом, на якому було створено організацію, яка до сьогодні залишається найдієвішим представником української громади – Союз українців у Великій Британії (СУБ). Головні цілі СУБ, згідно з його програмними документами: задовольняти потреби українців, які потерпіли під час двох світових воєн, захищати добробут та інтереси українських поселенців на британській землі та, відповідно, надавати їм матеріальну й моральну допомогу. Засновники Союзу вважали, що до завдань організації також належать: плекання української культури та історії, інформаційна діяльність, друкування газет, книжок та періодики, заснування та утримання бібліотек,

влаштування виставок, курсів, конференцій, концертів, товариських зустрічей тощо.

У 60-х р. ХХ ст. до Великої Британії прибула чергова хвиля українців, переважно з Польщі та Югославії.

Сьогодні українська громада налічує біля 30 тисяч осіб. Основними регіонами розселення українців у Великій Британії стали: Ланкшир – 4,5 тис. осіб, Йоркшир – 4 тис., Центральна Англія – 4 тис., Шотландія – 500 осіб і т.д. Таким чином більшість українців (99%) мешкає в Англії; 1% – у Шотландії. З них 3/4 мешкають в індустріальних містах Центральної Англії – Ноттінгемі, Лестері, Ковентрі, Манчестері, Лідсі, Гордфордї та ін. Приблизно 2 тис. українців проживає у Лондоні, де розташовані штаб-квартири всіх українських організацій Великої Британії. У порівнянні з іншими національностями країни (англійці – 77,6%; шотландці – 9,3%; ірландці – 7,1%; валлійці – 1,6%; індійці, пакистанці, бангладешці – 1,6%; представники Вест-Індії – 1,1%; поляки – 0,8%; інші – 6,07%) український етнос складає 0,03-0,04%. Понад 80% британських українців зайняті фізичною малокваліфікованою працею, інші є власниками приватних підприємств [3].

Завдяки непоганій економічній ситуації та високому рівню життя у Великій Британії українська громада спроможна утримувати свої організації та допомагати землякам на Батьківщині. У Великій Британії діють 14 суботніх шкіл українознавства, де працюють 70 вчителів і навчається понад 400 учнів. У школах діти вивчають українську мову, історію, географію та культуру. Більшість шкіл діє при відділах СУБ. Викладацький склад шкіл об'єднаний у Спілку українських вчителів і виховників [1].

У 2007 році відкрито кафедру україністики (очолює професор Рорі Фінін) у Кембриджському університеті. Там на постійній основі діє програма «Українські студії». За короткий час кафедра стала не лише найбільшим осередком вивчення української мови, але й культурно-інформаційним центром, на базі якого проводяться семінари, лекції, виставки на українську тематику.

Школа слов'янських і східноєвропейських наук та Університет св. Андрія пропонують мовні курси для вивчення української мови та історії України.

На базі Українського інституту у Лондоні діє Міжнародна українська школа. Українська діаспора надає безпосередню підтримку діяльності цього закладу.

Нині у Великій Британії працюють 26 українських центральних і крайових установ, організацій та товариств. За конфесією українці на Британських островах передусім греко-католики. Православні становлять невеликий відсоток української громади та належать до Української автокефальної православної церкви, на чолі якої перебуває єпископ Йоан.

Хоча організаційно українська діаспори у Великій Британії дуже добре розвинута, проте вона має свої проблеми, основною з яких є асиміляція. Сьогодні майже всі українці Великої Британії живуть подіями в Україні.

У Великій Британії виходить україномовна газета «Українська думка», яка є друкованим органом СУБу (тираж 7,5 тисяч екземплярів).

Британська телерадіомовна корпорація Бі-Бі-Сі, у складі якої є українська редакція, з 1992 по 2011 рік проводила у постійному щоденному режимі радіомовлення українською мовою.

Власні україномовні телевізійні програми у телепросторі Великої Британії відсутні. Багато українців використовує сучасні засоби супутникового зв'язку, які надають можливість переглядати програми українських телеканалів.

У Британській бібліотеці є відділ україністики, який постійно поповнюється за рахунок бюджетних коштів новими надходженнями. Українська книга у Великій Британії доступна широкому колу читачів.

Завдяки сприянню української громади на території Великої Британії було встановлено пам'ятники Володимиру Великому в Лондоні та полеглим Героям України на оселі «Тарасівка» біля Дербі, монумент жертвам Голодомору у Лондоні, пам'ятні дошки біля міських ратуш Болтону та Рочдейлу і т. д.

Крім україномовних газет, в Українській видавничій спілці друкуються українські книги. У Лондоні функціонує українська книгарня, де можна придбати сучасні книги та періодику, що видається у Великій Британії та Україні.

Молодіжним організаціям СУМ і «Пласт» у Великій Британії створені усі умови для збереження та розвитку національних традицій, задоволення мовних та культурних потреб. Члени «Пласту» проводять літні табори на оселі «Верховина», що у Північному Уельсі.

«Сумівці» щорічно проводять літні збори в таборі «Тарасівка», біля Дербі. Ця оселя є улюбленим місцем дозвілля та відпочинку не лише молоді. Щороку в день святої Трійці туди з'їжджаються українці з усієї Великої Британії, щоб відзначити Свято Героїв. Дійство супроводжується міжконфесійною літургією та концертами.

Саме в «Тарасівці» щороку у другу суботу липня відбувається найбільший у Великій Британії український фестиваль та ярмарок. Покуштувати українські традиційні страви, послухати народну музику, полюбуватись витонченістю української вишиванки та майстерністю українських танцюристів приїжджають не тільки українці. Фестиваль завоював чималу популярність серед британців та представників багатьох національних меншин, які проживають у Британії.

Про збереження культурної самобутності та традицій свідчить діяльність у Великій Британії українських національних творчих колективів: «Мрія» (Бредфорд), «Дніпро» (Ноттінгем), «Булава» (Ковентрі), танцювальних гуртів «Метелик» (Редінг), «Орлик» (Манчестер). [4]

До наймолодших українських громадських організацій, навколо яких у основному об'єднуються українці четвертої хвилі міграції, можна віднести Українсько-британський сіті клуб. Ця організація нараховує близько 500 членів,

серед яких – фізичні особи, компанії, представництва, банки, корпорації, які співпрацюють з Україною.

Хоча, як зазначалося вище, офіційно на сьогоднішній день українська діаспора в Великій Британії складає приблизно 30 тисяч осіб, але насправді українських іммігрантів набагато більше.

Протягом останнього року досить активною була діяльність Британсько-українського товариства, навколо якого гуртуються бізнесмени, наукові та культурні діячі Великої Британії, відомі політики, котрі зацікавлені у тісній співпраці з Україною.

Список використаної літератури:

1. Голіков А. П. та ін. Вступ до економічної і соціальної географії. — К. : Либідь, 1996.
2. Міграція та міграційна політика : Навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. А. Малиновська. – К. : Центр учб. л-ри, 2010. – 304 с.
3. Паламарчук М. М., Паламарчук О. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. — К. : Знання, 1998.
4. Топчієв О. В. Основи суспільної географії / О. В. Топчієв. — Одеса: Астропринт, 2001.
5. Копылов В. А. География населения. — М., 2005.

Кибалюк Н., Ковальчук О.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄВРОСОЮЗУ

У статті аналізуються причини та наслідки виходу Великобританії із ЄС. Охарактеризовано позитиви та ризики даного політичного процесу як для Великобританії, так і для всіх країн ЄС.

Ключові слова: ЄС, Брексіт, референдум.

Актуальність дослідження питання виходу Великобританії зі складу ЄС в практичному і науковому планах визначається тим, що країна була у складі Євросоюзу протягом 43 років і з часу його заснування стане першою країною, яка вирішила його залишити. Проте процедура виходу з ЄС може затягтися на декілька років, і за прогнозами експертів відбудеться не раніше березня 2017. Припинення членства в Євросоюзі вплине як на саму Англію, так і на функціонування ЄС, при чому наслідки такого рішення можуть бути як негативні, так і позитивні. Перспективи виходу Великобританії з Євросоюзу є темою новою і суперечливою, адже до кінця ще не зрозуміло, чи зважиться країна на остаточний вихід через пару років і що чекатиме на неї у такому разі.

Мета даної статті: визначити основні причини, що призвели до Brexit і зробити прогноз щодо перспективи припинення членства в ЄС для Великобританії, враховуючи переваги і недоліки такого рішення, визначити усі можливі моделі подальшої співпраці Англії та країн-членів ЄС.

Вихід Британії з Євросоюзу сколихнув увесь світ й не залишив байдужим ні політиків, ні економічні структури. На історичному референдумі в Британії щодо членства 23 червня ЄС 52% учасників голосування висловилися за вихід з Євросоюзу, і тільки 48% хочуть в ЄС залишитися. Це була найвища явка на виборах різного рівня, що проходили у Великобританії з 1992 року. Явка

виборців перевищила 71,8%. Всього в референдумі взяли участь понад 33,5 млн осіб.

Країна була у складі Євросоюзу протягом 43 років і з часу його заснування стане першою країною, яка вирішила його залишити. Проте процедура виходу з ЄС може затягтися на декілька років, і за прогнозами експертів відбудеться не раніше березня 2017 [2].

Останні події отримали негативну оцінку з боку світової спільноти, але прихильники «Brexit» рішуче налаштовані довести справу до логічного завершення. Вони наводять низку аргументів, які підтверджують думку, що становище Британії покращиться після виходу з ЄС. Причини, що призвели до розгляду питання про вихід з Євросоюзу були висвітлені у недільній колонці газети «Telegraph» і стосувалися наступних пунктів:

– Великобританія підпише нові торгові угоди без прив'язки до європейського законодавства. Це може допомогти створенню нових торгових зв'язків з Китаєм, Індією та Америкою. При цьому вона розраховує на те, що вдасться зберегти вільну торгівлю з ЄС по моделі Норвегії, яка користується перевагами вільного ринку, не входячи у Євросоюз. Але вихід Великобританії з Євросоюзу може відкласти підписання торгової угоди між США і офіційним Лондоном до 10 років, що є безумовно негативним розвитком подій.

– Закони ЄС дозволяють міграцію між країнами ЄС це призвело до того, що кількість іммігрантів у Британії за 2014- 2015 роки зросла на 323 тис., що вплинуло на рівень життя та різні структури у цілому, сформувавши навантаження на додаткові послуги, такі як освіта та охорона здоров'я, вартість яких оцінюється у 3,67 млрд. фунтів на рік. Великобританія почала вимагати, щоб Союз встановив механізм контролю за пересуванням іммігрантів у різноманітні європейські країни, але її вимоги не були почуті. У разі виходу з Євросоюзу, Британія зможе повністю переписати імміграційне законодавство, керуючись національними потребами. Більше того, «Brexit» дозволить уряду повернути контроль над трудовим законодавством і національною системою охорони здоров'я.

– Британії не потрібно буде платити 13 млрд фунтів членського внеску в ЄС, з яких тільки 7 млрд фунтів повертається в країну у вигляді субвенцій з євробюджету.

– Євроскептики переконані, що поза ЄС Англія поверне собі колишню велич, в той час як в рамках Євросоюзу англійці вважають свій вплив не достатнім.

Проте існує й інший бік розвитку подій, за яким Британії не обов'язково виходити з ЄС для того, аби покращити своє становище.

Варто зазначити, що саме в Європу йде 45% усіх товарів країни. І участь в Європейському Союзі значно спрощує експорт з Британії в європейські країни: мінімум витрат на мито і бюрократичної тяганини.

Зрозуміло, припинення членства Великої Британії в ЄС може викликати певне зниження її інвестиційної привабливості. Так, товари, що експортуються в інші європейські країни, після виходу з Союзу будуть обкладатися митними

тарифами, при цьому їх експортерам доведеться зіткнутися з місцевою бюрократією.

Однак сам по собі вихід з ЄС аж ніяк не знищить британську інвестиційну привабливість як таку. Більш того, наслідки цього кроку вдасться мінімізувати в тому випадку якщо Лондон максимально реалізує ті переваги, які йому дасть знову проявлена незалежність у прийнятті рішень, зокрема, за рахунок підвищення ефективності свого регулюючого законодавства в порівнянні із загальноєвропейським. У цьому випадку прямі іноземні інвестиції можуть взагалі не скоротитися – більш того, вони можуть навіть зрости [3, с. 94].

Припинення членства в Євросоюзі не гарантує зменшення потоку мігрантів, тому єдиним можливим варіантом вирішення цієї проблеми є її повторний перегляд. Крім того, експерти вважають, що імміграція з Євросоюзу є корисною британській економіці, так як прогнози зростання британської економіки частково засновані на тривалому високому рівні імміграції.

В ЄС законодавство країн-учасниць підлаштовується під єдиний стандарт, що знижує бюрократію і допомагає розвитку бізнесу.

За твердженнями противників «Брекзиту» вихід країни може спричинити низку негативних наслідків для країни і її мешканців. Так, британський політик і заступник лідера партії Ліберальних демократів Вінс Кейбл пише у колонці для The Guardian, що панічний і поспішний вихід з Євросоюзу – це стрибок у невідомість, який призведе до неочікуваних фінансових втрат.

Оскільки не все Об'єднане Королівство згідне з рішенням референдуму, можуть спостерігатися прагнення до відокремлення певних частин держави.

У той час як в середньому по Великобританії з невеликим відривом переважають євроскептичні настрої, Шотландія демонструє відданість ЄС. Регіон може зажадати проведення повторного референдуму про незалежність, якщо Англія остаточно вирішить відділитися від країн ЄС.

Голова партії націоналістів Північної Ірландії Деклан Кірні вважає, що в разі виходу Великобританії з ЄС, британський уряд позбудеться повноважень представляти інтереси жителів Північної Ірландії. На його думку, вихід стане приводом для об'єднання регіону з Ірландією.

Можуть спостерігатися і певні проблеми на ринку праці. Про що стверджують противники виходу. Вони переконані, що мільйони робочих місць будуть втрачені, так як транснаціональні компанії переведуть виробництва в інші країни Євросоюзу [3, 90-92].

Особливо це торкнеться автомобільної промисловості, яка практично вся належить іноземним компаніям. Фінансовий сектор, в якому зайняті 2,1 мільйона британців, також побоюється можливих наслідків виходу Британії з ЄС, адже успіх сектора побудований на вільному доступі до європейського ринку, і втрата такого доступу несе за собою дуже серйозні ризики.

Курс фунта стерлінгів до долара в ході торгів на позабіржовому ринку Fogex одразу ж впав на 10 відсотків. Це мінімальний рівень вартості фунта до долара з 1985 року. Акції найбільшого банку Європи HSBC обрушилися на 11% на торгах в Гонконгу. Провідний фондовий індекс Великобританії FTSE-100 з

відкриттям торгів впав майже на 8,7 відсотків [1].

Однак, у банківському секторі з питання «Brexit» єдності немає. У Британській асоціації банкірів і банку HSBC виступили проти виходу з ЄС. У той же час голова Royal Bank of Scotland, Говард Девіс, стверджує, що британські банки можуть підтримати це рішення. За його словами, на відміну від інших країн Євросоюзу третина активів банківського сектора Великобританії належить в реальності банкам з країн, що не входять в ЄС.

Існує також думка, що Лондон втратить свій вплив в Брюсселі, Парижі та Берліні, а Вашингтон все частіше буде його ігнорувати, особливо в тому, що стосується таких важливих питань, як захист навколишнього середовища, безпека і торгівля.

Америка і її союзники хочуть, щоб Великобританія залишилася в складі ЄС. Якщо Британія вийде з Євросоюзу, то вона виявиться повністю ізольованою державою.

Так чи інакше, бажання Великобританії покинути ЄС спричинило падіння авторитету і зниження довіри до нього, так як деякі члени організації також розглядають вихід, як один із варіантів ведення зовнішньої і внутрішньої політики.

Точно передбачити наслідки «Brexit» неможливо, тому що це безпрецедентна подія в історії Британії та ЄС. Однак експерти сходяться на думці, що можна з упевненістю сказати: британська економіка не буде зруйнована в разі виходу з європейського блоку і країна зможе підтримувати відносини з країнами Європи, не входячи в ЄС. У зв'язку з цим є п'ять різних моделей торгового співробітництва Великобританії з іншими країнами після «Brexit»:

1. Норвезька модель

Норвегія – член Європейського економічного простору разом з усіма членами ЄС має повний доступ до єдиного ринку, але зобов'язана робити фінансовий внесок, приймати і виконувати більшість законів і директив ЄС. В обмін на Норвегію поширюється вільне пересування товарів і послуг. Крім цього люди з країн ЄС можуть вільно жити і працювати в Норвегії, країна звільняється від правил ЄС з питань сільського господарства, рибальства, юстиції та внутрішніх справ.

Міністр фінансів Ірландії Майкл Нунан заявив, що Великобританія навряд чи забезпечить собі повний доступ до єдиного ринку, якщо вона відмовиться від вільного пересування робочої сили.

А соратник канцлера Ангели Меркель, Міхаель Фукс, розповів ВВС, що Великобританія могла б і зберегти доступ, але не безкоштовно: «Плата Норвегії на душу населення дорівнює сумі, яку Британія зараз платить в ЄС. Тому, якщо Британія піде цим шляхом, у неї не буде ніяких заощаджень»

2. Швейцарська модель

Швейцарія – член Європейської асоціації вільної торгівлі, але не входить в ЄС. Доступ цієї країни до вільного ринку ЄС регулюється серією двосторонніх угод, які охоплюють деякі, але не всі сфери торгівлі. Також в них не входять

банківський сектор і ринок деяких послуг, які разом складають близько 80% економіки Великобританії. Конфедерація також вносить фінансовий вклад, але менший, ніж Норвегія.

Ризиком проходження швейцарської моделі є також те, що Британія втратить свій глобальний вплив в міжнародних відносинах, вважають політичні оглядачі.

3. Турецька модель

Туреччина не є частиною Європейської асоціації вільної торгівлі, але входить до митного союзу з ЄС. Це означає, що Туреччина не стикається з тарифами (податки або мита на імпорт і експорт) або квотами на промислові товари, що відправляються в країни ЄС. Туреччина не має права встановлювати тарифи на товари, імпортовані не з країн ЄС: Анкара повинна застосовувати до них загальний тариф Євросоюзу, у визначенні суми якого вона також не бере.

4. Канадський варіант

Угодою Канади з ЄС про вільну торгівлю Ceta передбачено позбавлення від більшості тарифів, виключаючи деякі продовольчі товари і послуги, а також що на товарах повинні бути точні вказівки, де вони були зроблені. Це дає Канаді переважний доступ до єдиного ринку ЄС без всяких зобов'язань. Канадські експортери повинні довести, що їх товар повністю "зроблений в Канаді", що накладає додаткові витрати. Сектор послуг лише частково покривається за допомогою Ceta.

Критики такого плану вказують, що Великобританія має складну мережу зв'язків з ЄС – набагато більшу, ніж Канада. На жаль, Ceta – суто торговельна угода, і Британії доведеться переукласти багато інших двосторонніх договорів з ЄС, якщо вона вирішить йти "канадським шляхом".

5. Міста-держави: підхід Сінгапуру і Гонконгу

Міста-держави Азії не накладають імпорتنі або експортні тарифи взагалі. У них діє односторонній підхід вільної торгівлі. Наприклад, політика вільної торгівлі в Гонконзі означає, що китайський спеціальний адміністративний регіон не підтримує будь-яких перешкод для торгівлі. Уряд Гонконгу каже, що не стягує тариф на ввезення або вивезення товарів. Імпорт і ліцензування експорту також зведено до мінімуму.

Такий підхід може мати деякий успіх, але лише у прихильників виходу Британії з ЄС, чия ідеологія не сприяє існуванню торгових обмежень. Але він не отримає підтримки у виборців Трудової партії і лівих євроскептиків.

Відсутність будь-яких тарифів може вкрай негативно позначитися на таких галузях як сільське господарство і обробна промисловість Великобританії, так як імпорт товарів, таких як продукти харчування і сталь в багатьох випадках обходиться дешевше, ніж їх виробництво у Великобританії [4, с. 6-9].

Отже, на даний момент важко сказати чи вдасться Великобританії остаточно вийти зі складу ЄС, проте зрозуміло лише те, що країну чекають великі зміни: як політичні, так і економічні.

Вихід зі складу ЄС може мати складні, в першу чергу економічні, наслідки для Великобританії, тому вона буде прагнути, підтримувати особливі стосунки з ЄС.

Якось в розмові з Шарлем де Голлем британський Прем'єр-міністр зазначив: «Якщо я матиму вибір між Вами і Рузвельтом, Ви маєте знати, що я завжди виберу Рузвельта. І якщо я матиму вибір між Європою і широкими відкритими морями, Ви маєте знати, що я завжди виберу широкі відкриті моря». Це судження В. Черчилля можна вважати справжньою квінтесенцією британського підходу до членства в ЄС. Туманний Альбійон був занадто довго незалежним і занадто довго першим у світі, щоб в один день відмовитися від своєї свободи і стати керованим із-за Ла-Маншу. Якщо ЄС хоче зберегти Великобританію в своєму складі, він має піти на суттєві реформи. В протилежному випадку туманний Альбійон вибере «широке відкрите море».

Список використаної літератури:

1. Британія виходить з ЄС: головні наслідки [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://hromadske.ua/posts/brytaniia-vykhodyt-z-yes-holovni-naslidky/>.
2. Вихід з ЄС: Британія може отримати такий же статус, як і Україна [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://hromadske.ua/posts/brytaniia-vykhodyt-z-yes-holovni-naslidky/>.
3. Гавриков Д. Европейский союз как территория противоречий // Мировая экономика и международные отношения. / Д. Гавриков. – 2004. – №12. – С.88-95.
4. Собкевич О. В. Перспективи розвитку науково-технічного і виробничого співробітництва України з країнами ЄС. / О. В. Собкевич, А. В. Шевченко – Відділ безпеки реального сектору економіки. – № 49. – 2016. – С. 20.

Костюк Т.

АНАЛІЗ ПОВНОВАЖЕНЬ КОРОЛЕВИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЄЛИЗАВЕТИ ІІ

У статті досліджуються повноваження та привілеї правлячого монарха Великобританії.

Ключові слова: монарх, привілеї, королівська прерогатива, особисті прерогативи, особисті прерогативи.

Єлизавета ІІ являється конституційним монархом: тобто, вона глава держави, але її виконавчі повноваження обмежені конституційними нормами, тоді як реальна влада зосереджена в таких інститутах, як Парламент і Кабінет. Її роль носить символічний характер: вона представляє Британію під час державних візитів та під час урочистих подій. Згідно з королівським сайтом, її основна роль полягає в "фокусі національної єдності». Тобто народ Великобританії сприймає королеву як гарантію збереження традиційних устоїв держави і суспільства, втілення національної єдності, фігуру, яка об'єднує націю.

Єлизавети ІІ королева 16 колишніх британських колоній, в тому числі Австралії, Канади та Нової Зеландії; і глава Співдружності, багатонаціонального органу, створеного після розпаду Британської імперії. Її

офіційний титул звучить наступним чином: «Її Найвища Величність Єлизавета Друга, Божою милістю Королева Сполученого Королівства Великобританії і Північної Ірландії та інших її царств і територій, глава Співдружності, захисниця віри, самодержиця орденів лицарства».

Метою статті є вивчення повноважень королеви Єлизавети II та дослідження її ролі в політичному житті Великобританії.

Видатний британський вчений Вальтер Беджгот стверджував, що королева Єлизавета II «могла б розпустити армію; вона могла б звільнити всіх офіцерів ... вона могла б продати всі наші військові кораблі і всіх наших військово-морських магазинів; вона могла б забезпечити мир жертвуючи Корнуоллом і почати війну для завоювання Бретані ... вона могла б звільнити більшість державних службовців, і вона могла пробачити всіх кривдників», але фактично прав в розпорядженні її Величності лише три: «право радити, право заохочувати і право попереджати»[2].

«Королівська прерогатива» - термін, який використовується для характеристики повноважень британського монарха. Тобто, це комплекс прав і привілеїв, сформованих в процесі історичного розвитку правової системи Великобританії і визнаних за правлячим монархом.

В англійській історії ці повноваження розглядалися як властиві монарху від природи, і як подільні на «природні» і «політичні», і як «невід'ємні», які не можуть бути обмежені навіть Парламентом.

На даний момент в англійському конституційному праві розрізняють два основних види прерогатив права та повноважень монарха: особисті та політичні.

Особисті прерогативи мають в основному формальний і церемоніальний характер. Такі права і привілеї належать монарху особисто і реалізуються ним відносно самостійно. До цієї групи можна віднести такі права і привілеї як статус глави держави і глави законодавчої, виконавчої та судової гілок влади; статус головнокомандувача збройними силами; статус глави Англійської церкви; статус глави Британської співдружності і т. д. Королева також особисто виступає з королівською промовою на відкритті сесії Парламенту, проводить офіційні прийоми з главами інших держав в Букінгемському палаці та наносить їм офіційні візити. Саме монарх Великобританії нагороджує орденами, посвячує в лицарі і присуджує вищі титули та є присутньою на церемонії виносу прапора - військовому параді. Крім того, королева вважається головою на засіданнях Таємної Ради.

Особисті прерогативи також зводяться до ряду правил, які забезпечують королівські імунітети та право власності. Наприклад, «монарх ніколи не вмирає», оскільки існуюча система престолонаслідування передбачає постійне функціонування інституту монархії. Іншим прикладом особистої прерогативи є правило, що свідчить, що «монарх не може чинити неправильно». Монарх в Сполученому Королівстві не несе відповідальності і користується імунітетом від судового переслідування, тобто позов не може бути подано по відношенню до Королеви особисто. На практиці ж це означає судовий імунітет монарха.

Проте це означає лише особистий імунітет монарха тому, що існує можливість подачі позовів до Корони та Корона як інститут влади може бути відповідачем у суді.

Політичні прерогативи – це права і привілеї пов'язанні з реальним управлінням державою та здійснювані за згодою Парламенту або «за порадою міністрів» [3].

До політичних прерогатив відносять: право, за згодою Парламенту, призначати Прем'єр-міністра, право скликати і розпускати Парламент за ініціативою Прем'єр-міністра та право оголошувати перерву в його засіданнях. Також до політичних прерогатив належать право за згодою Прем'єр-міністра дарувати королівську згоду біллям, прийнятих Парламентом, окрім того сюди ж можна віднести право призначати міністрів та інших вищих державних посадових осіб, включаючи суддів, дипломатів, офіцерів збройних сил, поліції, єпископів і архієпископів Англійської церкви за поданням Прем'єр-міністра. До політичних прерогатив відноситься і право визначати програму законодавчої діяльності Парламенту в королівській промові при відкритті сесії Парламенту.

Серед політичних прерогатив виокремлюють особливу групу, яку утворюють королівські прерогативи у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики. Права і повноваження монарха у цій сфері тісно переплітаються з правами і повноваженнями Парламенту та міністрів Корони. В результаті цього реалізація королівської прерогативи в цій сфері часто вимагає узгодженого рішення і монарха, і Парламенту, і Кабінету.

До королівських прерогатив у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики відносять право оголошувати війну і укласти мир, право рішення анексії території, право укласти міжнародні договори, право направляти і приймати послів та право визнавати зарубіжні держави і уряди. Також монарх має право на помилування засуджених злочинців.

Оскільки група політичних прерогатив досить обширна. Якщо брати до уваги прерогативи у внутрішній політиці, а саме прерогативу в судовій області, то вона заснована на правилі «монарх – джерело справедливості». Історично британські монархи не тільки призначали суддів, а й брали участь у судових засіданнях. Сьогодні британські судді здійснюють правосуддя від імені монарха, але призначаються відповідно до процедури, встановленої законом. Практично судові прерогативи полягають в наявності у монарха права помилування, яке здійснюється монархом за активної участі міністра внутрішніх справ.

Як уже було згадано, політичні повноваження монарха здійснюються за порадою та за участю міністрів. Таємна рада представляє собою дорадчий орган при монарху, що історично з'явився в системі влади Британії в XIII ст. До складу Таємної ради входять близько 300 осіб: міністри Кабінету, судді Апеляційного суду, архієпископи англійської церкви, спікер Палати громад, британські послы в зарубіжних країнах й інші особи, що займають або займали вищі посади на державній службі. У повному складі Таємна рада збирається

лише в урочистих випадках, наприклад з нагоди церемонії коронації монарха. Зазвичай в засіданні беруть участь лише кілька членів Ради. Кворум - три людини.

Таємна рада приймає рішення від імені монарха або у формі прокламацій, або у формі наказів. Скликання і розпуск Парламенту, оголошення війни і миру і будь-яке інший виступ монарха з урочистих приводів здійснюються у формі прокламації.

Слід також додати, що у королеви залишились ще деякі середньовічні привілеї. Так наприклад, до королеви не можна підходити ближче 3 ярдів, якщо вона сама не запросить, королеви не можна торкатися руками, ні за яких обставин. Також з королевою не можна почати розмовляти самому, а на її питання, якщо вона не просить подробиць, потрібно відповідати тільки «Так» або «Ні» з додаванням титулу.

І найголовніше: королева володіє акціями банку Англії, який володіє правом емітувати фунт стерлінгів, і який в свою чергу володіє акціями ФРС США, що володіє правом емітувати долар. І королева, як співвласниця емісійних центрів, отримує свою частку сеньйоражу від емітування світових валют.

Хоча прерогативи королеви і обмеженні, проте вона має і декілька досить унікальних привілеїв. Так, як королева Австралії, Єлизавета II має право звільнити увесь австралійський парламент. Відповідно до офіційного сайту королівської сім'ї, монарху належать усі лебеді «на певних ділянках Темзи й оточуючих її притоках», хоча, з технічної точки зору, всі немарковані лебеді у відкритих водах належать королеві. Монарх має владу над усіма дельфінами в британських водах та над усією живністю в британських водах. На відміну від інших членів королівської сім'ї, королева не потребує паспорта, так як вони випускаються на її ім'я. Також королеві не доводиться платити податок, але вона добровільно виплачує податки [4].

Виконавчі повноваження конституційного монарха, Єлизавети II, обмежені конституційними нормами, тоді як реальна влада зосереджена в таких інститутах, як Парламент і Кабінет. Її роль носить символічний характер: вона представляє Британію під час державних візитів та під час урочистих подій. Королева була і залишається гарантом збереження традиційних устоїв держави і суспільства, втіленням національної єдності та фігурою, яка об'єднує націю.

Список використаної літератури:

1. Ch.Alden Britain's monarchy. – Режим доступу: <https://www.theguardian.com/world/2002/may/16/qanda.jubilee>
2. Duties, Rights And Powers Of H.M. The Queen. – Режим доступу: <http://bmsf.org.uk/about-the-monarchy/the-queen/duties-rights-and-powers-of-h-m-the-queen/>
3. What are The Queen's powers? – Режим доступу: <http://royalcentral.co.uk/blogs/insight/what-are-the-queens-powers-22069>
4. R.Price Queen Elizabeth II owns every dolphin in Britain and doesn't need a driving license — here are the incredible powers you didn't know the monarchy has. – Режим доступу: <http://uk.businessinsider.com/weirdest-powers-queen-elizabeth-ii-british-sovereign-prerogative-swans-dolphins-2015-5>

ЛІДЕРИ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

У статті аналізуються вплив лідерів на громадську думку та розглядаються типи та риси лідерів громадської думки та приведені приклади найвпливовіших людей у політиці.

Ключові слова: громадська думка, лідер, ЗМІ, політичний діяч, вплив, політична реклама.

Суспільна думка... Ми щодня стикаємося з цим поняттям в газетах, постійно чуємо про неї по радіо, в розмовах: громадська думка “висловлює гарячу підтримку...”, вона “не погоджується...”, “дає свою згоду...”, “турбується...”, “вимагає...”. До суспільної думки звертаються політичні лідери, на неї посилаються, від її імені говорять, нарешті, її наслідують... І все ж навряд чи знайдеться інше поняття, зміст якого був би настільки неясним і викликав би стільки суперечок.

Поняття „громадська думка” безпосередньо стосується понять „конституційна держава”, „суверенітет”, „міжнародне право”, „звичаєве право”, та інших юридично важливих понять, а не тільки фіксує зв'язок діяльності суддів або адвокатів з навколишнім суспільним середовищем. [4, ст. 294]

Феномен "громадська думка" належить до числа тих явищ, котрі привертають увагу мислителів з давніх-давен. Перші чутки, а значить визнання даного феномену в "суспільному" повсякденні, з'явилися в Англії у XII ст. (Особливу роль відіграв англійський державний діяч та письменник Дж. Солсбері).

Великий мислитель, філософ Макіавеллі в своїх працях особливо вказував на виняткову важливість даного феномену. Загальноприйнятим поняттям "громадська думка" стала наприкінці XVII ст. німецький філософ Г. Гегель один із перших всебічно почав вивчати цей феномен, виділивши в ньому ряд структурних елементів: умови існування, його зміст, носій громадської думки, характер судження, співвідношення загальної та особливої суспільної думки. Французький соціолог-кримінолог Г. Тард пов'язував виникнення громадської думки із публікою та натовпом ("Громадська думка та натовп").

Каталізаторами формування громадської думки служать люди, які добре обізнані і здатні ясно висловитися з приводу конкретних питань. Їх називають лідерами громадської думки. За описами соціологів, це люди: 1- вкрай зацікавлені в предметі чи питанні; 2- краще інформовані про питання, ніж середня людина; 3- є активними споживачами ЗМІ; 4- швидко сприймають нові ідеї; 5- є хорошими організаторами, які можуть спонукати інших на дії.

Авторитет лідера громадської думки може триматися, з одного боку, на лідерських якостях особистості, її харизмі, а з іншого - на ролі експерта, спеціаліста, знавця в даній сфері людської діяльності або області знань.

Існує такий феномен як феномен «дутого авторитету», коли лідером громадської думки стає особа, яка не володіє видатними достоїнствами, якостями, знаннями. Потрібно пам'ятати, такі суб'єкти домагаються

відповідного положення про рахунок своєї самовпевненості, наполегливості, самореклами або сприяння впливових сил і «розкрутки» в ЗМІ.

Буває і так, що людина середнього кругозору при відповідній підтримці висувається на позиції лідера громадської думки виключно завдяки своїй комунікабельності, акторському даруванню, ораторським або демагогічним здібностям.

У разі якщо говориться про окремих особистостей, то лідерами громадської думки традиційно будуть такі публічні люди, як: державні діячі, політики; великі управлінці; громадські діячі; журналісти; ведучі радіо і телебачення; актори; спортсмени; діячі науки і мистецтва, і т. д. По суті, в будь-якій сфері людської діяльності є свої лідери громадської думки.

Найбільшу роль у формуванні й поширенні громадської думки відіграють засоби масової інформації. Само собою зрозуміло, що до читача, глядача чи слухача ЗМІ лівова частка інформації потрапляє у вторинному вигляді, й містить авторську оцінку ситуації, події, яка нав'язується аудиторії. Обтяжений щоденними проблемами й турботами пересічний громадянин сучасного інформаційного суспільства, перетворюється у зручну мішень для інформаційного впливу, схилиючись до заданої певною соціальною групою суб'єктивної точки зору, вміло поданої за допомогою ЗМІ. [1].

Однією з визначних подій у президентській виборчій кампанії є теледебати між кандидатами. Вони привертають більше уваги електорату, ніж будь-яка інша подія в рамках цієї кампанії. Теледебати дають змогу аудиторії оцінити позиції кандидатів з ключових питань та скласти враження про їхні персональні якості. Вони посилюють і кристалізують уже наявні політичні настанови аудиторії й справді впливають на виборців.

Під політичною рекламою як феноменом виборчого процесу розуміють інформацію про кандидата, котра спонукає виборців віддавати за нього голоси й специфікою якої є емоційність, образність, лаконічність, виразність, повторюваність.

Р. Харріс називає основні цілі політичної реклами:

- знайомство з виборцями так, щоб вони запам'ятали кандидата;
- повідомлення проблем, які останній вважає найважливішими;
- створення іміджу;
- викладення позиції кандидата [3].

Він оцінюючи ефективність політичної реклами, стверджує, що відносно мало політичних рекламних кліпів справді впливають на свідомість так, щоб виборець змінив власний вибір. Політична реклама радше допомагає кристалізувати вже наявні настанови виборців. Також багато рекламних кліпів призначено для тих, хто вагається й кого важливо тримати в колі своїх прихильників. Загалом спостерігається тенденція до збільшення ваги політреклами у виборчій кампанії і, як наслідок, збільшення витрат кандидатів [2].

Є також інші елементи медіа-конструювання під час виборчих кампаній. Наприклад, на виборців впливають стиль і зміст редакційних статей, у яких

неодмінно простежується певний суб'єктивний підхід до висвітлення подій виборчої кампанії. Дж. Беєр описує нетрадиційні джерела новин у президентських виборчих кампаніях, приміром, ток-шоу, вечірні комедійні шоу, музикальні мережі [2, ст. 50].

Отже, можна скласти чітке уявлення про те, що являє собою конструкція мас-медійної будови під час президентської виборчої кампанії. У її фундамент покладено потужні маніпулятивні технології, які цементують упередженість та небезсторонність навіть у таких різновидах медіа-продукту, як випуски новин. На цьому фундаменті виростає досить цікава й композиційно багата надбудова, що включає теледебати, політичну рекламу, редакційні статті, ток-шоу й ще низку менш помітних деталей на кшталт псевдоподій чи фальшивої політичної реклами. Сучасні ЗМІ перетворилися в один із найголовніших інструментів маніпулювання громадською думкою. Використання ЗМІ для політичного маніпулювання сьогодні становить найбільшу небезпеку для громадян і демократичного державного ладу.

“На громадську думку сильніше впливають події, ніж слова, якщо самі слова не інтерпретуються як події.” Прикладом таких слів, які самі по собі були значною подією може служити Фултонівська промова Вінстона Черчілля — його виступ у Вестмінстерському коледжі містечка Фултон (штат Міссурі) про "залізну завісу", яка символізувала початок "холодної війни". У промові в Фултоні экс-прем'єр-міністр Великої Британії Черчілль висловив попередження про загрозу тиранії і тоталітаризму, що виходить із СРСР (який створив "залізну завісу" від Щеціна на Балтиці до Трієста на Адріатиці). Черчілль закликав до зміцнення ООН, створення особливих стосунків між Великобританією, США та іншими країнами з метою попередження нової війни, збереження свободи і демократії. Така активна політична позиція, цілеспрямованість та впевненість у своїх діях лише зміцнили його позицію як громадського лідера. [5]

Що стосується подій у Південній Кореї, які відбулись недавно, парламент проголосував за запуск процедури імпічменту президентці країни Пак Кін Хе. Виконувати обов'язки глави держави до рішення Конституційного суду щодо імпічменту буде прем'єр-міністр країни Хван Ге Ан. Прокуратура Південної Кореї вже затримала колишнього радника в рамках розслідування скандалу із президенткою Пак Кін Хе, до якого вважається причетною її подруга Цой Сун Сіль. Цой Сун Сіль підозрюють у спробах за гроші впливати на рішення президентки. Її також затримали, оскільки є побоювання, що вона може втекти з країни. Президентом Японії народ ще колись обрав Пак Кін Хе за її чесність. Громадська думка на даний момент кардинально змінилася. Якщо охарактеризувати загальний настрій корейської громадськості, то можна сказати, що вона "оскаженіла". Для Пак вся ця історія стала найсильнішою кризою за весь час її правління. [6]

Новообраний президент США Дональд Трамп оголосив про свої плани на перші 100 днів президентства. Головним пунктом програми мільярдера стане вихід США з економічного пакту Трасітихоокеанського партнерства. «Мій

порядок денний базуватиметься на простому принципі: поставити Америку на перше місце. Я підтверджую свій намір вийти з Транстихоокеанського партнерства, потенційної біди для нашої країни. На противагу цьому я буду вести переговори для чесних торгових угод, які створять робочі місця та повернуть промисловість на простори Америки», — сказав він. З цих слів можна дійти висновку, що Трамп обіцяє покращити рівень життя населення Америки. А говорити людям те, що вони хочуть почути є однією із найголовніших рис лідера громадської думки. [7]

Громадська думка може формуватися на основі життєвого досвіду, але може складатися під цілеспрямованою дією на населення різних організацій, установ, політичних партій. Громадська думка є ефективним інструментом проведення соціальної політики. При її формуванні необхідно враховувати інтереси як суспільства в цілому, так і інтереси окремих класів, соціальних, демографічних груп, трудових колективів і окремих осіб. Отже, для того, аби стати лідером громадської думки потрібно бути щедрим на інформацію, щоб люди були впевнені, що ви спеціаліст у своїй області і що вам можна довіритись; вітати критику на свою адресу; займати активну громадську позицію, беручи участь у громадських заходах, наприклад, в будівництві та обладнанні дитячих ігрових чи спортивних майданчиків, допомагайте організовувати або проводити громадські заходи; а найголовніше говорите людям те, що вони хочуть почути.

Отже, здобуття статусу лідера громадської думки – це надзвичайно ризикована гра, з якої можна вийти переможцем або ж стати ворогом всього народу.

Список використаної літератури:

1. М. Т. Дзюба. Роль засобів масової інформації в формуванні громадської думки//Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – Київ: 2008 р., с. 77 – 81
2. Павлина Мовчан. Медіа-конструювання та громадська думка//Журнал Верховної Ради України «Віче».
3. Політологія : Навчальний посібник / Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. – К.: ВЦ, 2006.- 568 с.
4. „Соціологія”: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2005.- с.294
5. http://pidruchniki.com/10650913/sotsiologiya/vpliv_gromadsku_dumku
6. <https://rg.ru/2016/10/28/skandal-v-iuzhnoj-koree-pak-kyn-he-mozhet-lishitsia-kresla-prezidenta.html>
7. <http://hromadske.ua/posts/donald-tramp-anonsuvav-prohramu-pershykh-100-dniv-svoho-pravlinnia>

Порицька Марія

ДОНАЛЬД ТРАМП. СКАНДАЛЬНИЙ ПОЛІТИК ХХІ СТОЛІТТЯ. СВІДОМИЙ ВИБІР ГРОМАДЯН ЧИ ПРОСТО НЕВДАЛИЙ ЖАРТ?

У статті аналізується політична діяльність та особистість новообраного президента США Д.Трампа.

Ключові слова: президент, популізм, виборчі процедури, дебати.

ЗМІ сходять з розуму, мабуть, вже давно ніхто не зацікавив свою увагу на одній особистості протягом такого періоду часу. Дональд Трамп, скандальна іпостась XXI століття, яка привернула увагу кожного, починаючи від маленьких дітей до вже дорослих людей. Хто ж такий цей загадковий чоловік, та чому його особистість викликає стільки суперечностей, чим він відрізняється від інших і чому його місце в кріслі американського президента бентежить кожного громадянина, навіть за кордонами США?

Історії про те, що “трамп” переводиться як козирний, вже давно не актуальні, і навіть історії про його молодих жінок мало кого цікавлять. Отримавши місце президента, Трамп, як вказують останні ЗМІ, почав активну політику, яка не задовольняє чи малу кількість громадян. Постає питання в наступному, хто і як думав, віддаючи свій голос саме за нього? Чи пов’язана його перемога із хабарництвом? Якби Трамп не виправдовувався, що власноруч заробив кожен цент і приклав до цього багато зусиль, народження у сім’ї мільярдера Фреда Трампа, статки якого складала майже 200 мільйонів доларів, не може не свідчити про те, що батьків син виховувався у розкоші та ні у чому собі не відмовляв. Але свічку не тримали, тому можемо лише здогадуватись і поклатись на ту інформацію, яку нам пропонує інтернет.

І все ж, у чому заслуга його перемоги? Невже людина, яка колись працювала ведучим у багатьох відомих американських передачах, настільки сподобалась людям, що ті подумали: “вау, нехай цей комік буде нашим президентом, життя стане цікавішим і ми зможемо бачити його обличчя по телевізору частіше”? Сумніваюсь, тим паче його передвиборчі кампанії, в яких він показав свою “міцну” любов до людей із темним відтінком шкіри – залишили багатьох небайдужими і навіть досить сильно таки насторожили.

Мабуть, це особливо затронуло мусульман. Ні скільки не думаючи, Трамп одразу висунув ідею, щодо того, аби американці-мусульмани проходили обов’язкову реєстрацію з метою їхнього особливого контролю. А іншим особистостям, які проповідують іслам, взагалі заборонити в’їзд на територію Америки.

Особливо цікавий план, він створив для Мексики. А чому б нам не згадати часи 2-ї Світової війни і не побудувати стіну на кордоні з Мексикою, відправити туди всіх латино-американців не залежно від того, де і за яких умов вони народились? Усі аплодують стоячи, прощайте родичі – прощайте солодощі!

Розібравшись з меншинами, ми зрозуміли, що вони точно свідомо зробили свій вибір, адже Трамп знайшов до кожного власний підхід, як ми вже зазначили вище. А тепер перейдемо до самих справжніх американців. Отже, американці люди працьовиті, які амбіційні, люди, які повні свіжих новаторських ідей і які самостійно можуть розвиватись, сильні та незламні духом. Саме так вважає їхній новий президент, тому вирішив довести це усьому світові, а як саме? - Зменшення соціальних виплат, зобов’язань для роботодавця, податків для середнього класу, спрощення бізнесу, мінімізацію

втручання держави в бізнес, скасування маси пільг для меншин всіх видів, особливо якщо мова йде про перевагу в доступі до освіти, державних посад і т.д.

З точки зору Трампа, допомагати треба людям похилого віку, інвалідам та реальним біднякам, а решта населення здатне саме про себе подбати, якщо йому не заважати і не обмежувати його в діловій активності. Крім того, Трамп вважає, що потрібно митами на ввезення натиснути на американських підприємців, змусивши їх повернути робочі місця в країну і припинити надавати роботу китайцям, індійцям і жителям інших Бангладешів. І вистачить цих благодурниць за допомогою країн, що розвиваються і країнам-партнерам, крім тих випадків, коли допомога дійсно потрібна і не розбещує населення. Тоді її потрібно здійснювати швидко, рішуче і, не виключено, за допомогою армії. Тут ми розуміємо, що хтось таки підсолодив, і всі ці умови сприймаються, але середнім і робочими класом. Особливо обіцянка про скасування податків на багато видів майна та зменшення максимальної ставки прибуткового податку до 25% змушує виборця ніжно посміхатися, дивлячись на обличчя політика. А бізнесмени, ну, що бізнесмени, вони вже своє заробили, час іти на пенсію і відпочивати. І так, ще плюс кілька мільйонна кількість голосів за Трампа.

З огляду на все, зловила себе на думці, що була досить не об'єктивною і точно випустила з поля зору ще якісь факти, які свідчать про абсолютну перемогу Дональда Трампа. Точно! Скажіть будь ласка, чи чули ви бодай якісь міфи про те, що на кожного чоловіка припадає по три жінки, так ось, я веду до того, що у Трампа їх аж ого-го скільки, адже саме він є власником конкурсу «Міс Америка». Тут ви точно зробили здивований вираз обличчя, адже хто ж міг подумати.

Переможниця конкурсу отримує за умовами контракту дуже пристойну винагороду, протягом року займаючись промо- та благодійними акціями. Але натомість від неї вимагається дотримуватися ряду умов. Наприклад, бути «справжньою американською юною леді», тобто вести себе вкрай пристойно. У 2006 році актуальна «Міс США» Тара Коннер оскардилася: папараці сфотографували її в кількох барах, де неповнолітній зразок американської молоді, будучи «надертою в хлам»(причому не тільки алкоголем), ганьбила свій високий титул усіма можливими способами. Від Трампа зажадали позбавити міс Коннер корони, на що мільярдер заявив, що молоді завжди треба давати другий шанс, і зберіг за красунею звання. Цим самим вбивши двох зайців, показавши свою лояльність до молоді та ще раз довівши свою повагу до жінок. 1 : 0 на користь Трампа серед жінок!

І знову повернемося до самого початку, то хто ж такий цей Трамп. Мільярдер, просто власник розважальних програм, щасливчик, якому усміхається доля? За його плечима написано чимало книжок про те, як вдало створити та розвивати свій бізнес. Його гало на виборах було наступним : "Зробимо Америку знову великою!". На що він натякав, що Америка перебуває у скрутному становищі, і він має плани як її відродити і зробити міцнішою? Чи

просто він хоче розширити мережу своїх казино по всій території США і цим самим створити націю найбагатших та найгарніших людей світу і при цьому відокремитись від усіх інших.

Дуже часто промови Трампа звучать наївним і, здалось би, що вони взагалі не пов'язані між собою. Недостатня досвідченість? Хвилювання, стреси, недостатньо сну (хоч він дійсно спить по 4 години, про те він вже до цього звик)? Чи можливо це намагання бути ближче з народом і показати себе як звичайного чоловіка, який зичить лише добра своєму народові.

Політика, що ти взагалі таке і як тебе зрозуміти? Як легко судити про тебе, лежачи на дивані і роблячи серйозний вигляд, ніби ти сидиш і кабінеті президента і надиктовуєш йому новий закон, який сьогодні о 20:00 вечора повинен бути підписаний. Як мало ми знаємо, але як багато роздумуємо.

Те саме можна сказати і про нашого Дональда Трампа. Будемо вірити в те, що цей крок дійсно принесе позитивні зміни у розвитку Америки, у благополуччі її громадян. І нам не прийдеться вводити свої війська на територію США, аби захистити тих українців, які колись іммігрували саме туди!

Список використаної літератури:

1. Ohlheiser, Abby (June 3, 2016). Anti-Semitic Trump supporters made a giant list of people to target with a racist meme. *The Washington Post*.
2. Вропу↑ Krieg, Gregory (August 25, 2016). Clinton is attacking the 'Alt-Right' – What is it?. CNN. Процитовано August 25, 2016.
3. Вропу↑ Sevastopulo, Demetri. 'Alt-right' movement makes mark on US presidential election. *Financial Times*.
4. Вропу↑ Trump supporter charged after sucker-punching protester at North Carolina rally. *The Washington Post*. March 11, 2016. Процитовано August 31, 2016.

Гладка М.

ЗНАЧЕННЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У СКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті досліджується значення Великобританії у складі Європейського Союзу.

Ключові слова: Великобританія, Європейський Союз (ЄС, Євросоюз), особлива роль, суверенітет, «Брексіт».

Великобританія завжди займала особливу роль в ЄС. Це пов'язано, окрім іншого, з менталітетом британців, який склався на основі географічного положення країни. Британія – це величезний острів, який частково знаходиться в Європі. Тому Британія завжди була глибоко занурена в європейські справи, але при цьому прагнула зберігати дистанцію з іншими європейськими монархіями.

У період після Другої світової війни, Уїнстон Черчилль закликав до створення «Сполучених Штатів Європи», щоб зв'язати Францію і Німеччину разом. При цьому він ясно дав зрозуміти, що Великобританія буде їх підтримувати, але стане незалежним партнером. Він сказав: «Ми з Європою, але не з неї».

Метою статті є вивчення дослідження значення Великобританії у складі Європейського Союзу на основі Інтернет-ресурсів.

Для Великобританії сама ідея відмовитися від частини свого суверенітету і передати його на наднаціональний рівень – це дуже непросте рішення. Тим більше важко було передати частину суверенітету організації, яка створювалася без участі Британії і не за британськими правилами. У січні 1960 року Великобританія зважилася на створення свого інтеграційного угруповання без участі основних європейських країн: була створена ЄАВТ (Європейська асоціація вільної торгівлі), в яку, крім Британії, увійшли Австрія, Швейцарія, Португалія і всі скандинавські країни.

Надалі в Лондоні визнали, що інтеграційне угруповання в Європі без участі Франції, Німеччини та Італії не має сенсу. В результаті, у 1972 році Великобританія вийшла зі складу ЄАВТ. Зрештою, Британія приєдналася до Європейського економічного співтовариства, але тільки в 1973 році, через 15 років після того, як був підписаний Римський договір («Договір про заснування Європейської Спільноти»). Це відбулося з третьої спроби, оскільки до цього тодішній президент Франції Шарль де Голль двічі накладав вето на заявку Лондона.

Проте, Британія виторгувала собі певні привілеї в ЄС. Зокрема, Британія не входить до Єврозони, не підписала основну частину Шенгенських угод, проводить набагато більш вибірково міграційну політику, ніж Франція та інші члени ЄС.

У той час як політичні лідери Британії були обережними в розширенні участі Великобританії в ЄС, вони були феноменально успішним у формуванні інститутів ЄС для британських стратегічних цілей.

Наприклад, різні системи голосування, що діють в ЄС, як правило використовуються на користь британських інтересів. Зокрема, за єдиний ринок, участь у якому підтримували більшість британців, було проголосовано кваліфікованою більшістю. У той же час, питання, у яких Англія найбільш обережна – податкової гармонізації, перерозподілу і оборони – вирішуються в односторонньому порядку.

Також, незважаючи на послідовні спроби федералістів його розширити, бюджет ЄС був збережений нижче 1 відсотка ВВП на всьому континенті, і Великобританії вдалося успішно захистити високу собівартість власної сільськогосподарської продукції.

До того ж, Великобританія диктувала більшу частину загальної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС. Наприклад, переговори між Великобританією, Францією, Німеччиною та Іраном були ініціативою Лондона.

З огляду на ці успіхи, Британія могла б грати конструктивну роль у ЄС і надалі. Але світова фінансова криза дала величезне навантаження на Європейський Союз і країни Єврозони зокрема. Вони були змушені проводити болючі скорочення державних витрат у поєднанні з підвищенням податків в спробі контролювати дефіцит бюджету.

В результаті економічного спаду, а також через почуття відриву від прийняття рішень ЄС та через природно-історичну специфіку країни, громадська підтримка ЄС в Британії пішла на спад по всьому континенту.

Єдиною схожою з «Брексітом» ситуацією був вихід Гренландії з Європейського Союзу у 1985 році. Але навряд чи можна порівняти острів Гренландію з 50-тисячним населенням, який не є повноцінною незалежною країною, з Великобританією, чие населення складає понад 64 мільйони, і яка має безпосередній вплив на ЄС.

Існують різні варіанти подальшої співпраці Британії з ЄС. Однією з таких моделей співпраці є швейцарська чи норвезька: ці дві країни не є членами Євросоюзу, але інтегровані в єдиний ринок ЄС, адаптувалися до європейського законодавства і навіть увійшли в простір вільного руху осіб (Шенгенської зони). Але ця модель означає, що країна залежить від рішень Брюсселя щодо європейського законодавства, не маючи на нього впливу. Навряд чи Британія на це погодиться.

Інша модель, швидше є дезінтеграцією від Євросоюзу при встановленні політичних відносин з ним за правилами класичної дипломатії, а в економіці – за правилами Світової організації торгівлі.

У будь-якому разі передбачають сильне скорочення торгівлі; сьогодні на ЄС припадає понад 44% британського експорту товарами та послугами; 53% всього імпорту в Сполучене Королівство приходять з ЄС.

Від виходу програють менш заможні британські регіони, які отримували дотації з бюджету ЄС, а також фермери, передусім у Вельсі: спільна європейська аграрна політика їх серйозно дотувала. Тепер ці гроші будуть перерозподілятися.

З іншого боку, Британія заощадить ті гроші, які вона віддавала в бюджет ЄС. А це близько 13 мільярдів фунтів щороку. Ці кошти можна буде використати на внутрішню політику, наприклад, заповнення дефіциту бюджету охорони здоров'я. А, можливо, і на зовнішню політику за межами ЄС.

Одним з наслідків британського голосування може стати «ефект доміно» в інших країнах ЄС. Зокрема, Данія, Нідерланди та Франція розглядали можливість проведення аналогічних референдумів за вихід з ЄС.

Це може негативно вплинути як на ЄС загалом, так і на Україну. Британія є однією з тих країн, яка дає в бюджет ЄС «чистий внесок», тобто більшу кількість грошей, ніж отримує. У цьому показнику вона поступається тільки Німеччині.

Те саме можна сказати і про Нідерланди (3-є місце за «чистим» внеском), Францію (4-є місце) чи Данію (8-є місце). З виходом цих країн бюджет ЄС суттєво зменшиться, а в першу чергу, урізатимуть частину закордонної допомоги, зокрема тієї, на певну частину якої могла сподіватися Україна.

Офіційно Великобританія вийде зі складу Європейського Союзу наприкінці весни – на початку літа 2017 року. До тих пір, вона продовжуватиме підкорятись законам ЄС, не приймаючи у ньому будь-яких рішень.

У будь-якому разі, Вихід Британії з ЄС — наразі найгучніша перемога євроскептичних рухів на континенті. Євроскептичні рухи та вихід країн-членів зі складу ЄС у свою чергу передують послабленню ЄС та являються ударом по самій ідеї європейської інтеграції, яка скеровує багато процесів в Україні за останні кілька років.

Список використаної літератури:

1. Британія виходить з ЄС: головні наслідки. – Режим доступу: <http://hromadske.ua/posts/brytaniia-vykhodyt-z-yes-holovni-naslidky>
2. A European Union without the United Kingdom: The Geopolitics of a British Exit from the EU. – Режим доступу: <https://medium.com/@lseideas/a-european-union-without-the-united-kingdom-the-geopolitics-of-a-british-exit-from-the-eu-6cd3c1a87e7c#.asaql14yu>
3. Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>
4. Britain's 40 year relationship with the EU. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/16/britains-40-year-relationship-with-the-eu/>
5. What is Brexit and what is going to happen now that Britain has voted to LEAVE the EU? – Режим доступу: <http://www.express.co.uk/news/politics/645667/Brexit-EU-European-Union-Referendum-David-Cameron-Economic-Impact-UK-EU-exit-leave>
6. Why Is Britain Running Away from Europe? – Режим доступу: <http://www.spiegel.de/international/europe/will-straw-essay-on-the-role-of-britain-in-the-european-union-a-956230.html>

Овсійчук С., Фрасинюк С.

ПОЗИТИВИ ТА НЕДОЛІКИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОСОЮЗУ

У статті аналізуються перші кроки вступу України до Європейського Союзу, його позитивні й негативні наслідки для України. Зосереджено увагу на коло проблем, які необхідно буде вирішувати вступаючи до ЄС, зокрема: подолання бідності, побудова демократичної правової держави та ін. Крім цього, в статті виокремлені ряд позитивів та недоліків, які отримає Україна внаслідок вступу до ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, Україна, позитиви, недоліки, євроінтеграція.

Інтеграційні процеси, які стрімко протікають у реальному світі на різних рівнях його ієрархії і охоплюють всі сфери життя сучасного суспільства, являють собою складне і багатогранне явище, що характеризується різноманітністю причин і наслідків його здійснення. Українська зовнішня політика має чітку спрямованість: одним із найважливіших її пріоритетів визначено інтеграцію в європейські структури, зокрема Європейський Союз. Економічна привабливість Євросоюзу для України полягає насамперед у можливості долучитися до високої культури ефективного ринкового господарювання і підняти до такого ж рівня власну економіку.

Актуальність теми визначається тією роллю, яку відіграє Європейський Союз (ЄС) в сучасному світі, а також практичним значенням для державної політики України внаслідок інтеграції до цієї організації.

Метою дослідження є виявлення переваг та недоліків співпраці нашої країни з Європейським Союзом.

Даною тематикою займалися досить багато вчених, як вітчизняних так і закордонних. Так, наприклад, питанням співпраці України та ЄС займалися А.О. Білоус, В.Б. Гринева, А.С. Гугель, В.О. Копійка, Т.М. Шинкаренко, О.О. Ляшенко. Питання інтеграції України до Єдиного Економічного Простору та її наслідки для України висвітлюють в своїх працях вчені І.П. Драч, П. М. Рудяков та О.О. Ковальова.

Відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головною в ЄС держави, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав незалежність України.

Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Відповідно до статті 11 Закону однією з основоположних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС».

16 березня 2015 р. Рада асоціації між Україною та ЄС схвалила оновлений Порядок денний асоціації. Будучи узгодженим між урядом України та ЄС і його державами-членами, цей документ є основним політичним інструментом реалізації та моніторингу Угоди про асоціацію.

Станом на 22 квітня 2015 р. уряд ухвалив 33 розпорядження про схвалення 129 планів імплементації 179 актів законодавства ЄС. Зокрема, Кабмін затвердив вісім планів імплементації 13 актів законодавства ЄС у сфері охорони здоров'я, 43 плани імплементації 45 законів ЄС у сфері інфраструктури, два плани імплементації двох законів ЄС у сфері юстиції, три плани імплементації трьох законів в агросфері, 10 планів імплементації 38 актів у сфері економічного розвитку та шість планів імплементації дев'яти актів у сфері фінансів, а також 14 планів імплементації 14 законів ЄС у соціальній сфері, 20 планів імплементації 20 актів у сфері екології та природних ресурсів та один план імплементації одного акта законодавства ЄС у сфері освіти. Усього до 2017 р. передбачається затвердити плани імплементації 180 актів законодавства.

Серед пріоритетів ПДА Кабмін вказав конституційну реформу, реформу системи запобігання та боротьби з корупцією, виборче законодавство, реформу системи правосуддя, реформу у сфері державного управління, дерегуляцію, реформу державних закупівель, податкову реформу та зовнішній аудит.

У реалізації конституційної реформи досягнуто «певний прогрес» – створена Конституційна Комісія й три робочі групи: з децентралізації, судової реформи, прав людини. «Певного прогресу» також досягнуто в реформі судової системи

(прийнято Закон України «Про справедливий суд») та в податковій реформі (внесені зміни в законодавство щодо відшкодування ПДВ). Лише «певного прогресу» досягнуто і в реформуванні енергетичної галузі України (прийнято Закон України «Про ринок газу», а також план подальших реформ «Нафтогазу»).

У боротьбі з корупцією (створено Антикорупційне бюро, Нацагентство з питань запобігання корупції, внесено зміни до антикорупційних законів), у реформі держзакупівель і дерегуляції (закріпленій мораторій на перевірки, зменшено кількість податків з 22 до дев'яти, спрощені на законодавчому рівні процедури отримання ліцензій та інших дозвільних документів) уряд оцінив роботу української влади як «значний прогрес».

У виборчій реформі України поки досягнуто лише «обмеженого прогресу». У Звіті також описані деякі просування у сферах юстиції, торгівлі, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища та ін. Перераховані технічні стандарти, які Україна вже привела й приводить у відповідність із законодавством ЄС. Так, уже гармонізовано з нормами Євросоюзу 30 % національних стандартів (8 тис. 849 документів технічного регулювання з 29,6 тис. таких документів).

Коментуючи досягнення України через рік після підписання політичної частини Угоди про асоціацію з ЄС, колишній єврокомісар з питань розширення і політики сусідства ЄС Ш. Фюле зазначив, що найкращим стимулом для реформ в Україні є перспектива членства у ЄС.

На даний момент Україна робить лише перші кроки щодо вступу в ЄС, однак вже можна передбачити наступні позитивні та негативні наслідки в різних сферах суспільно-політичного життя країни, які чекатимуть на неї після входження в ЄС.

Серед позитивних наслідків інтеграції України до Євросоюзу можна виділити наступні:

Економічна сфера:

- макроекономічна стабільність: завершення бюджетної реформи, забезпечення незалежності Національного банку України, створення системи ефективного нагляду за фінансовим сектором дозволять Україні наблизитись до виконання зазначеної умови, використовуючи досвід, фінансову та технічну допомогу ЄС;

- збільшення продуктивності економіки: вільний рух товарів, послуг і капіталів між Україною та ЄС. Участь України у спільному європейському ринку буде наслідком підвищення конкурентоспроможності української продукції та збільшення продуктивності виробництва. Джерелом збільшення продуктивності має стати вільний доступ до капіталу і новітніх технологій;

- збільшення обсягів торгівлі між Україною та ЄС: збільшення населення ЄС до 500 млн споживачів призведе до створення найбільшого споживчого ринку в Європі;

Політична сфера:

- європейська інтеграція детермінує модернізацію правового поля української держави, демократизацію її політичної та інституціональної систем;
- участь в Європейській колективній безпеці та гарантування, за її допомогою, територіальної недоторканості України;
- сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин;
- Стабільність політичної системи та адаптація національного законодавства із законодавством ЄС, реформування недієздатного національного судочинства.

Соціальна сфера:

- наближення соціальних умов України до високих європейських стандартів;
- підвищення рівня життя й добробуту населення;
- формування середнього класу, реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.
- більше можливостей для громадян України щодо захисту своїх прав, відкриття кордонів для вільного пересування населення та розширення можливостей для освіти.

Водночас, у процесі зближення України з ЄС неминуче діятимуть і негативні фактори євроінтеграції. Серед них:

Економічна сфера:

- неспроможність нести фінансовий тягар внесків до ЄС;
- зростання конкуренції з боку фірм країн-членів ЄС у процесі лібералізації і збільшення відкритості національної економіки, що призведе до ліквідації неконкурентоспроможних підприємств із негативними соціальними наслідками;
- можуть постраждати окремі галузі української економіки, передусім сільське господарство, харчова та легка промисловість тощо;
- обмеження доступу українських товарів на європейські ринки під приводом їх невідповідності європейським стандартам і сертифікатам;
- можливе переміщення в Україну шкідливих виробництв.
- вигоди від безмитного експорту в ЄС українських промислових товарів не компенсують втрат від обмежень експорту сільськогосподарської продукції;
- вилучення з режиму вільної торгівлі майже 400 товарних позицій, в основному сільськогосподарських та продовольчих товарів, лібералізація експорту яких на ринки ЄС була б для України найбільш вигідною;
- обнулення (до 95%) експортних мит на українські товари та жорстке квотування решти видів товарів, які є ключовими позиціями українського експорту;
- подорожчає побутова техніка «середньої» та «нижчої» цінової категорії.

Політична сфера:

- небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і Сходом;
- часткова втрата суверенітету;
- погіршення відносин з країнами СНД.

Соціальна сфера:

- на 17% (по сукупності) зростуть житлово-комунальні тарифи та транспортні тарифи;
- поглиблення демографічного спаду;
- проблема незаконної міграції та відтоку кадрів;
- використання українців як дешевої робочої сили;

Отже, входження України до Європейського Союзу – це досить складний та тривалий процес, що має свої позитивні і негативні сторони. У зв'язку з цим, Україні під час вступу до ЄС, слід акцентувати увагу на використанні саме позитивних моментів євроінтеграції з одночасним виробленням стратегії та лінії поведінки по запобіганню перекидання на територію України зазначених загроз та аби мінімалізувати можливі негативні наслідки.

Бажання України вступити до Європейського Союзу показує, що входження до ЄС є логічним прагненням України до цивілізованої правової держави та розбудови демократичного суспільства. Інтеграція до Європейського Союзу є шансом для України остаточно перетворитися на стабільну державу, яка володіє безліччю перспектив.

Список використаної літератури:

1. Богданович Л.О. Переваги та недоліки вступу України до Євросоюзу / Л.О. Богданович // Сучасні проблеми розвитку підприємств харчової промисловості. Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і студентів. – К.: НУХТ, 2014. – С. 84-86.
2. Онищенко В.П. Україна в координатах Європейського Союзу /В.П. Онищенко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. – №3. – С. 5-14.
3. Осадча Н.В. Характеристика процесу інтеграції України до Європейського Союзу (ЄС) / Н.В. Осадча // Економічний Вісник Донбасу. – 2011. – №3. – С. 71-81.
4. Сіденко В. Розширення Європейського союзу на схід: наслідки для України / Сіденко В. // Національна безпека та оборона. – 2009. – №9. – С. 25-29.
5. Чабаненко С.В. Україна на шляху інтеграції в ЄС: перспективи та перешкоди / С.В. Чабаненко // Український науковий журнал. – 2009. – № 2. – С. 75-78.

Пелех Ю., Любчак Є.

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ДЕБАТІВ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

У статті розглядається історія проведення дебатів у Сполучених Штатах Америки починаючи з 1960 року, а також детально аналізується проведення сучасних дебатів між кандидатами на пост президента США Дональдом Трампом і Хіллари Клінтон та їх результат.

Ключові слова: дебати, США, передвиборча кампанія, кандидат, дискусія, республіканці, демократи.

Телевізійні дебати кандидатів на пост президента і віце-президента США - це давня традиція передвиборчої кампанії. Закон не зобов'язує, але починаючи з середини минулого століття президентські перегони важко уявити собі без цього "боксу", що проходить також в кілька раундів.

Суть дебатів здебільшого зводиться до того, щоб знайти слабкі сторони, можливості, навички і знання кандидатів. Виборцям необхідно зрозуміти, наскільки сильний їх кандидат і ступінь готовності політика, який претендує на роль світового лідера та зможе взяти під контроль державну політику як на міжнародній арені, так і всередині країни.

Вперше дискусія кандидатів в такому форматі відбулася 26 вересня 1960 року. Тоді в студії чиказької філії телеканалу CBS під наглядом модератора Говарда Сміта і ще чотирьох журналістів зішлись Річард Ніксон і Джон Кеннеді. Зішлись, правда, - гучне слово. Ніксон ті дебати провалив, поставивши акцент на свої напрацювання в економіці та внутрішній політиці, але не на свій зовнішній вигляд і стан. Кеннеді впевнено «поклав на лопатки» свого опонента.

Чотири раунди Кеннеді здобував перемогу, що змусило Ніксона відмовитися від п'ятого, що означало відмову від поста президента. Ось чому ці дебати увійшли в історію не тільки тому, що були першими. Так, до речі, їх свого часу успішно обіграв у своїй сатиричній манері найдовший мультиплікаційний серіал "Сімпсони".

Далі був тривалий період президентських виборів без дебатів. У 1964-му році в них не було необхідності - 36-й президент Ліндон Джонсон впорався з конкурентом і без них. У 1968-му і 1972-му Ніксон, пам'ятаючи про свій провал, відмовився від участі. Тому наступні дебати пройшли в 1976 році, коли за пост президента боролися Джиммі Картер і Джеральд Форд, який змінив в Овальному кабінеті Ніксона. Форд був продовжувачем політики примирення з Радянським Союзом, що в підсумку і позбавило його президентства. На дебатах він заявив, що СРСР ніколи не домінував в Східній Європі. Взагалі, він мав рацію: поляки, чехи або балтійці не особливо приймали комунізм. Але тоді СРСР сприймався трохи інакше, а тому заяву Форда визнали абсурдною і дурною. Результат - лідером країни став демократ Джиммі Картер.

Через чотири роки республіканці взяли реванш. На дебатах Картера і Рональда Рейгана в 1980 році, перемогу здобув Рейган. Він діяв дуже схоже на покійного Кеннеді - був упевнений в собі, дотепний і нещадно "бив" Картера за всі його невдачі на посаді президента. Позначилися на позиціях Картера і ряд негативних для Штатів моментів - високі ціни на нафту після ембарго відносно Ірану і захоплення заручників в американському представництві в Тегерані. Криза була по політикам в цілому, але в першу чергу по президенту.

В 1984 році проходять чергові президентські теледебати. Чергові для Рейгана і перші для віце-президента Уолтера Мондейла. І знову Рейган виходить переможцем. Хоча йому і було на той час вже 73, але він був на вершині успіху і жартував так, що змушував нервувати свого суперника. Наприклад: "Уолтер, обіцяю, що не буду використовувати твою молодість і

недосвідченість проти тебе". Рейган не виглядав літнім снобом саме завдяки своїй енергійності.

У 1988 році в теледебатах беруть участь демократ Майкл Дукакіс і республіканець Джордж Буш-старший. Вони були провальними для першого, який продемонстрував стереотипну в США слабкість і м'якотілість демократів в порівнянні з традиційно сильним республіканцем. Дукакіса поховало одне єдине питання, присвячене смертній карі: "Якби вбили вашу дружину, ви б хотіли подібної долі для вбивці?". Демократ відповів негативно (а як інакше?), але перед тим, як сказати "Ні", зам'явся і зблід. Симпатії глядачів виявилися на стороні Буша. І він увійшов в Овальний кабінет.

Буш знову балотується на пост президента в 1992 році. Тоді ж проходять цікаві дебати, в яких крім Білла Клінтона брав участь і третій політик - незалежний кандидат і мільярдер Росс Перо. Бізнесмен був слабкою ланкою, але зорієнтувався в ситуації і заробив майже п'яту частину виборців, коли витончено прокоментував відсутність політичного досвіду: "Це дійсно так. Зате у мене є дуже успішний бізнес, а у вас лише борг у розмірі 4 трильйонів (держборг)". Це була прекрасна відповідь, особливо, з огляду на симпатії американців до успішних бізнесменів, не помічених у скандалах. До речі, Fidelum Partners провели опитування, згідно з яким 28% американців підтримали б мільярдера і філантропа Білла Гейтса на посаді президента. Але в будь-якому випадку, на тих виборах перемогу здобув Білл Клінтон.

У 1996 році він зійшовся на телерингу в поєдинку з Бобом Доулом. Ці вибори назвали найбільш нудними в історії США.. Справа в тому, що Клінтон, прекрасно завершивши президентську кампанію в 92-му, заклав основи для успіху і через чотири роки. Цьому також сприяв розвиток економіки, скорочення безробіття та інші соціально важливі чинники.

Але той же Клінтон згодом зіпсував репутацію своєї партії сексуальним скандалом з Левінські. Тому у 2000 році його віце-президент, нудний педант Альберт Гор програв нехай і недалекому, але енергійному Бушу-молодшому. Буш на екрані виглядав набагато цікавіше свого візаві, роблячи ставку не на важливість аргументів, а на манеру поведінки, випромінюючи впевненість як Рейган або Кеннеді.

Але в 2004 році Буш зустрівся віч-на-віч з нинішнім держсекретарем Джоном Керрі. Президент програв три тури теледебатів досвідченому дипломату і політику. Але в результаті зміг завоювати перемогу на виборах. Головним чинником стала трагедія 11 вересня, жорстке переслідування "Аль-Каїди" в Афганістані та Іраку, а також кілька вдалих заходів Буша: реформа охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення і скорочення податків. Реванш демократів відбувся на наступних виборах. У 2008 році президент Барак Обама - прогресивний енергійний політик, до того ж афроамериканець (що забезпечило чимало електоральних голосів), зміг виграти теледебати у досвідченого консерватора Джона Маккейна, до якого українці зараз ставляться прихильно за його яскраво виражену антиросійську позицію. Однак Обама був

більш впевнений у відповідях на турбуючі аудиторію питання про фінансову кризу.

На наступних дебатах, які проходили в 2012 році, Обама виглядав набагато слабше. Його поведінку на перших дебатах визнали зарозумілою, та й підготовка була гіршою, ніж у опонента. Можливо, йому запаморочив голову успіх, Нобелівська премія миру або ще щось. Багато людей ставили на перемогу республіканця Мітта Ромні. Втім, президенту все ж вдалося зібратися з думками і змінити ситуацію - останній раунд, який відбувся 22 жовтня, він виграв, отримавши голоси виборців, які вагалися. Обама був упевнений в собі, чітко вказував на прогалини в знаннях Ромні з тих чи інших тем, і максимально використовував своє почуття гумору.

Дебати між Дональдом Трампом та Хілларі Клінтон

Перші півторагодинні дебати були присвячені обговоренню трьох важливих тем: економічні труднощі, з якими зіткнувся середній клас, проблеми расових відносин та безпека країни. Як і очікувалося, погляди та рекомендації кандидатів різко розійшлися.

Хілларі Клінтон, якій необхідно було залучити на свою сторону частину виборців, в тому числі етнічних меншин і молоді, запропонувала їм бачення економіки, яка, за її словами, "працює для всіх". Вона пообіцяла підняти мінімальну заробітню плату, забезпечити безкоштовну або дуже дешеву вищу освіту для дітей з малозабезпечених сімей, оголосивши, що вона має намір домогтися вищого рівня життя середнього класу, підвищивши податки для американців з високими доходами. «Найзаможніші повинні робити внесок у добробут всіх», - переконувала електорат Клінтон.

Дональд Трамп, що звертався до виборців, які втратили роботу в результаті відтоку американських робочих місць за кордон, намалював картину економічного згасання Сполучених Штатів під проводом демократів і сказав, що Мексика, Китай та інші країни "крадуть американські робочі місця". Він обіцяв анулювати несправедливі, за його словами, договори, ввести такі тарифи, щоб американським компаніям стало не вигідним переводити штаб-квартири за кордон. Трамп запропонував себе в якості лідера, що гарантує верховенство "закону і порядку", який підтримає зусилля поліції і зможе забезпечити безпеку в районах з високим рівнем злочинності, де, як правило, проживають афроамериканці, які, за словами республіканського кандидата, живуть "в пекельних умовах".

Професора Денверського університету Джонатана Аделмана цей аргумент не переконав:

- На мій погляд, немає сумнівів, що для Дональда Трампа це були невдалі дебати. Він не розуміє, що вони собою представляють. У нього немає абсолютно ніякого досвіду роботи в галузі державного управління та міжнародних відносин. Він бізнесмен, і це було яскраво продемонстровано під час дебатів. На цей раз він зумів себе контролювати, але Клінтон постійно атакувала і показала себе з кращої сторони у кожному питанні. Я припускаю, що ці дебати можуть допомогти їй перемогти на виборах. Так, дещо зі

сказаного Трампом має сенс, наприклад, його погляд на економічну ситуацію, але він був абсолютно не здатний зіграти на слабкостях Хілларі Клінтон, яка, згідно з опитуваннями, не подобається 65 відсоткам американців.

Другий раунд теледебатів між кандидатами став найбільш обговорюваним з подібних заходів в історії сервісу мікроблогів Twitter, повідомили представники цієї соцмережі. За їхніми даними, за час проведення дебатів, які пройшли у Вашингтонському університеті і відразу після них, в Twitter було опубліковано понад 17 млн повідомлень, які безпосередньо стосувалися події. Найбільше обговорювався скандал, що розгорівся навколо Трампа в зв'язку з його образливими висловлюваннями на адресу жінок. Крім цього, найбільш обговорюваними моментами дискусії стали слова Трампа про те, що він не згоден з підходом свого напарника, кандидата у віце-президенти Майкла Пенса до ситуації в Сирії, фраза мільярдера про те, що він джентльмен, а також його погрози посадити Клінтон в в'язницю.

Після других дебатів на Трампа з критикою обрушилися як демократи, так і республіканці. Мільярдер виступив зі спеціальним відеозверненням, в якому приніс вибачення. Він також заявив, що оприлюднення його скандальних висловлювань є нічим іншим, як "спробою відволікти увагу" від проблем, з якими стикаються США в даний час. Перемога знову була за Клінтон.

В ході третіх дебатів кандидати обмінялися низкою взаємних звинувачень. Клінтон сказала, що Трамп ніколи не відрізнявся пристойною поведінкою після того, як потрапляв у скандали. "Це стосується не тільки жінок. Він також ображав репортера-інваліда, ображав батьків Хана - солдата, який загинув США, ображав Джона Маккейна - колишнього в'язня війни, а також федерального суддю, який народився в штаті Індіана, через що йому "не можна довіряти в справі проти Трампа", - заявила Клінтон.

У свою чергу Трамп заявив, що все це неправда і звинуватив Клінтон у зникненні грошей з благодійного фонду Клінтонів. Також Трамп зазначив, що всі звинувачення про жінок - це "справа рук штабу Клінтон", і він не знайомий ні з однією з них.

У своєму виступі Трамп заявив про наміри побудувати стіну на кордоні з Мексикою, а з країни буде депортовано мігрантів, які знаходяться в США незаконно. Клінтон нагадала, що Трамп - "перший за 40 років кандидат в президенти, який не оприлюднював своєї податкової декларації", а також про те, що Трамп підтримав американську військову інтервенцію в Іраку та Лівії. Під час цього виступу Трамп назвав Клінтон "бридкою": "Така бридка жінка", зазначив він. Незважаючи на всі звинувачення Трампа, Клінтон і тут вийшла переможницею.

Отже, Хілларі Клінтон перемогла у всіх дебатах з Трампом: у першому турі Клінтон підтримали 62% глядачів, Трампа - 27%, у другому турі дебатів Клінтон підтримали 57% опитаних, Трампа - 34%, а у третьому – у Клінтон було 52% голосів, а у Трампа – 39%, але це не завадило Дональду Трампу виграти президентські перегони у 2016 році, що підтверджує той факт, що дебати не грають вирішальної ролі у гонці за президентське крісло. Хоча значна

частина американців не задоволена вибором своїх співгромадян і організовує акції протесту, безсумнівним залишається той факт, що Сполучені Штати Америки чекає нова сторінка в історії на чолі з екстравагантним президентом.

Список використаної літератури:

- 1.Лакішик Д.М. Нова адміністрація США: проблеми і завдання / Д.М. Лакішик // Проблеми міжнародних відносин. - 2010. - Вип. 1. - С. 187-204.
2. <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2016/10/20/7124216/>
3. <http://www.golos-ameriki.ru/a/clinton-trump-debate-third-last-time/3558105.html>
4. <http://sputnik-georgia.ru/reviews/20161020/233563396/Debaty-Trampa-i-Klinton-19-oktjabrja-2016-itogi-i-vlijanie-na-pobedu.html>

Покотинська А., Оліванчук О.

МУСТАФА АТАТЮРК В СТАНОВЛЕННІ ТУРЕЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У статті аналізується особистість М.Ататюрка та його роль у становленні демократичного політичного режиму в Туреччині.

Ключові слова: політичний режим, демократія.

Мустафа Кемаль Ататюрк – одна з найпопулярніших особистостей в сучасній Туреччині. В кожному місті встановлено пам'ятник в його честь, в кожній державній установі висить його портрет.

До початку ХХ століття занепад колись грізної Османської імперії досяг крайньої межі. Уявіть, що лише покоління назад ви жили в великій країні, що простягалася від Дунаю до нільських порогів і від Багдада до Тріполі, а ваш правитель був халіфом, тобто главою, хоч і номінальним, мусульман всього світу. Однак тепер, після поразки в Першій світовій війні (де ви билися на стороні агресора), столиця і майже вся територія вашої батьківщини окупована, султан Мехмед виконує накази комісара Антанти, парламент розігнаний британськими військами, армія під наглядом західних військових радників успішно саморозпускається. Більш того: в 1920 році, за умовами Севрського мирного договору, Туреччину (вірніше, що залишилося від колись великих володінь півостровів Мала Азія і європейського берегу Босфору) взагалі вирішують повністю ліквідувати, розділивши між державами-переможницями. Вас може врятувати тільки диво. І воно приходить в особі 40-річного офіцера на ім'я Газі-Мустафа Кемаль-паша.

Протягом століть Туреччина була імперією, в якій основним віросповіданням був Іслам.

Важливо розуміти, що релігія - принципово невдалий фундамент для будівництва держави. На основі релігії можна побудувати громаду або мережу громад, але не державу сучасного типу. Сама сутність релігії є перешкодою для державних лідерів. Релігійна ідентичність занадто абстрактна для забезпечення цілісності суспільства, так як тлумачення і сприйняття ряду її норм в ході історичного розвитку може трансформуватися в прямій протилежності, а деякі норми можуть втратити своє первинне значення, але не можуть бути скасовані в силу сакрального характеру. Спроби релігійних організацій втрутитися в

політичне життя суспільства в статусі рівноправного учасника політики призводять, як правило, не до вдосконалення держави, а до релігійного занепаду. Стаючи політичним актором релігійні організації не трансформують політику, а приймають її правила гри, що запускає деградацію релігійних інститутів через віддалення останніх від ними ж проголошених принципів і норм, і втрати сакрального авторитету в очах населення.

Протягом століть розвиток держави Османів гальмувався типовим набором ознак, властивим державам імперського типу з яскраво вираженою релігійною домінантою в ідеології. Було 2 основні перешкоди, які блокували можливість державного апарату проводити ефективну політику. Так як останній був змушений озиратися на думку релігійних авторитетів і на логіку розширення імперії.

Першою перешкодою була протидія релігійних лідерів будь-яким модернізаційним проектам. Ігнорувати цей фактор було неможливо, оскільки легітимність влади господаря спочатку будувалася на універсальних релігійних вимогах, так як султан був одночасно і верховним носієм політичної влади, і главою мусульманської громади, як наслідок будь-який відступ від норм і принципів міг призвести до зниження кредиту довіри підданих своєму правителю. В результаті часто приймалися неефективні рішення, що мають критичні наслідки для держави. Навіть при наявності у султана бажання змін, фактор релігії робив неможливим будь-який успіх. Наприклад, на початку ХІХ століття за султана Махмуда ІІ, був проведений ряд реформ, спрямованих на європеїзацію країни, які не дивлячись на ряд успіхів привели до бунтів серед мусульман, перш за все в столиці, викликаними передбачуваною образою їх релігійних почуттів європейськими нововведеннями. Проміжний висновок для Туреччини був такий, в рамках імперської моделі державного будівництва відмовитися від релігійного універсалізму було неможливо через ризик корозії внутрішнього суверенітету імперської влади, а й забезпечити динамічний розвиток спираючись на релігійну доктрину було неможливо.

Друга полягала в важливості територіального зростання і збереження завойованих територій за всяку ціну. Спочатку ця схема працювала - імперія розширювалася, здобуваючи перемоги або над слабкими, які переживають кризу держав, такими як Візантійська Імперія і Угорщина, або за допомогою багаторазової переваги у фізичній силі над державами Балканського півострова - Сербією і Болгарією. У наступних в майбутньому боях з сильними європейськими державами - перш за все Австрією, Річчю Посполитою і Росією, Османська імперія незмінно зазнавала поразки. В результаті вже до середини ХІХ століття імперія перебувала в стані занепаду. На периферії імперії наростав сепаратизм або етнічний, як в Єгипті, або як комбінація етнічного та релігійного опору в слов'янських державах Балканського півострова. Спроби реформувати імперську систему зсередини не принесли бажаного результату через принципову неможливість створити ідентичність імперського типу, яка була б здатна об'єднати різні етнічні та релігійні групи всередині країни і дозволила б створити наприклад державу федеративного устрою, в той час як

добровільна відмова від сепаратистськи налаштованих територій була неможливою з ідеологічних міркувань.

У підсумку, складові частини імперії, за винятком тюркського ядра, утримувалися тільки завдяки силі зброї, а спроби ряду султанів здійснити імперську трансформацію на основі громадянських цінностей наштовхувалися на опір в самому ядрі. Крім того, як зазначає Ірина Кудряшова: «османізм, не маючи спільних для всього населення імперії культурних і психологічних коренів, справив соціальні і культурні зміни які посилили відчуття спільної культури у мусульман і викликали зростання етнічної та регіональної самосвідомості, в результаті у багатьох народів, що населяли імперію, сформувався концепт батьківщини з ясними межами і окремою ідентичністю».

Подібно до багатьох патріотів імперії, Ататюрк народився на її околиці, в небагатій родині в місті Салоніки близько 1880 року. Прізвище Ататюрк, тобто «Батько турків» або «Великий турок», отримав пізніше, за пропозицією парламенту в 1934 році. Великий реформатор був «Батьком нації» і в буквальному сенсі: Аллах не дав Ататюрку дітей - той усиновив десятох сиріт, а за рік до смерті передав державі свої земельні володіння і частину майна. Але все це було набагато пізніше. А поки Мустафа закінчує військовий коледж і Академію генерального штабу в Стамбулі, до Першої світової бере участь в бойових діях в Лівії - проти італійців, у Фракії - проти болгар. Під час Великої війни - успішно, наскільки то дозволяє загальний плачевний стан османської армії, командує військами на вирішальних ділянках малоазійського фронту. Однак війна програна. Імперія повалена. Влітку 1919 року, не бажаючи брати участь у ліквідації армії, Мустафа Кемаль звільняється з усіх офіційних посад і збирає в східній частині країни прихильників незалежності; окупаційна адміністрація засуджує його до смертної кари. Кемаль-паша створює альтернативний центр влади - навесні 1920 року в Анкарі скликається Великі Національні Збори Туреччини. Майбутній Ататюрк обирається головою цього парламенту і главою уряду. Втім, його остаточна перемога навряд чи могла бути досягнута без допомоги Радянської Росії: в 1920-22 роках РРФСР надала Кемалю зброю, боєприпаси і близько двох центнерів золота. Цілі товариша Леніна, крім підтримки революційного руху в сусідній країні, були суто прагматичні: встановлення дружнього режиму, який контролює чорноморські протоки, критично важливі для експортних поставок зерна з Новоросії - одного з небагатьох джерел валюти для молоді Радянської держави.

Нищівний розпад імперії, в поєднанні з деморалізованим народом і політичним банкрутством колишньої еліти, в той же час створив відповідні стартові умови для глибоких перетворень.

«Повна незалежність можлива лише при економічній незалежності», - казав Ататюрк. Повний перелік його реформ і нововведень 1920-30-х років зайняв би весь текст цієї статті. Ось лише найбільш значні: скасування шариатського суду і заборона багатоженства, перехід на створення за західними зразками правові норми, григоріанський календар, метрична систему і одяг на європейський манер; відбувся переклад арабського алфавіту на латиницю і очищення

лексики від арабських і перських запозичень. А ще - скасування старих аристократичних титулів, введення імен і прізвищ, перенесення столиці з Константинополя до Анкари, встановлення 5-денного робочого тижня, створення першого національного банку, націоналізація залізниць, прийняття плану індустріального розвитку, аналогічного радянській п'ятирічці. Демократизація торкнулася всіх сфер життя. Жінки отримали право навчатися в університетах, займатися бізнесом, голосувати, обиратися в парламент. Церкву відділили від держави і перевели Коран на турецьку мову; легендарна Свята Софія перетворилася з діючої мечеті в музей. Була уніфікована освітня система, побудовані сотні нових шкіл, запроваджено обов'язкові до відвідування курси ліквідації неписьменності. Звичайно, Мустафа Кемаль не був ідеальним халіфом зі східної казки. У роки його правління тривало пригнічення нетурецьких національностей (наприклад, в ході придушення курдського повстання в 1925 році загинули тисячі мирних жителів). Незважаючи на шанобливе ставлення до ісламу, Ататюрк любив пропустити по стаканчику спиртного напою «раки»; смерть реформатора (10 листопада 1938 роки), власне, і була через цироз печінки, викликаний, як вважають, непомерним алкоголізмом.

Список використаної літератури:

1. Асілбек Бісенбаєв. Ататюрк. – Режим доступу: інтернет-сайт <http://sesna.hypermart.net>.
2. Мустафа Кемаль (Ататюрк). – Режим доступу: інтернет-сайт <http://www.peoples.ru>.
3. Ататюрк. - Енциклопедія "Кирило і Мефодій", т. 1, компакт-диск, 1998 р.

Власюк В.І., Подуфала О.О.

ВПЛИВ ЕМІГРАНТІВ КАНАДИ НА ПОЛІТИЧНУ СИСТЕМУ В УКРАЇНІ

У статті автори аналізують взаємовідносини між українською діаспорою в Канаді та Україною, а саме її допомога протягом останнього часу.

Ключові слова: діаспора, політична діяльність, громадянське суспільство.

Із 5 млн. українців, що проживають у західній діаспорі, 2 млн. мешкають у США, а ще 1,2 млн – у Канаді, причому більшість з них народилася на чужині. Масове переселення українців до Канади розпочалося ще наприкінці ХІХ ст. Сучасна українська етнічна група в Канаді не має суцільних поселень — так званих етнічних анклавів: канадські українці живуть уперемішку з іншими національностями по всій країні. Коренні українці проживають переважно в Нью-Йорку, Філадельфії, Чикаго, Пітсбургу, Детройті, Клівленді та інших містах. За переписом 2001 р. українці посідають дев'яте місце серед національностей у Канаді (10-е місце у Британській Колумбії, 7-е в Альберті, 6-е у Саскачевані, 5-е у Манітобі, 12-е у Онтаріо та 22-е в Квебеку).

За кількістю українських мігрантів (1,2 млн чол) Канада поступається лише Росії, де мешкає 1,9 млн українців. Навіть зараз активно залишається міграція українців до західних країн. Державна міграційна служба (ДМС) України оприлюднила статистику щодо подорожей українців за кордон та їхнього виїзду до інших країн на постійне місце проживання (ПМП). Виявилось, що у

2015р. залишили країну для проживання за кордоном 11 345 осіб, а повернулося до України 1687 осіб, які раніше виїхали на ПМП.

За словами представників Посольства Канади в Україні, сьогодні Канада переживає нову хвилю української міграції. Наприклад, щорічно за робочою візою в Канаду звертається 800 громадян України, за студентською візою - 600 чол., а за туристичною візою до 8 тис. українців. Найцікавіше те, що Канада не створює будь-яких бар'єрів в еміграції українців і тому візи отримують 80-90 % наших громадян [3].

Питанням вивчення української мови, історії та традицій в Канаді опікується уряд країни, керівництво провінцій, Український Навчальний Комітет, Союз українських студентів Канади і ще ціла низка державних і громадських організацій. Вивчення в школах і університетах українознавства, української мови і літератури фінансується урядом Канади у рамках реалізації програми "Мови спадщини". У 1979 р. Альберта стала першою з провінцій, у якій було узаконено іншу, ніж англійська чи французька, мову навчання. Слідом за Альбертою українську мову було запроваджено в Саскачевані та Манітобі. В Канаді, як і в США, діють українські музеї, бібліотеки, архіви, школи українознавства, встановлені пам'ятники Т.Шевченку, князеві Володимиру, Іванові Франкові, Лесі Українці, Василю Стефанику, Маркіяну Шашкевичу. Як і в США, в Канаді стали відомими вченими, політиками ряд наших земляків: А.Глинка, Б.Гуцак, Е.Гоголь, С.Юськів, В.Юрко, Р.Романів, Д.Струк, Я.Рудницький, письменники У.Самчук, О.Зуєвський[2].

Канадці не тільки підтримують дух, а й активно діють для підтримки українців. Канада активно підтримувала Революцію Гідності. Українці з екранів телевізорів бачили, як діаспора підтримувала нас, брала участь в пікетах, акціях на підтримку Майдану. «Діаспора до певної міри взяла роль прес-секретаря України, тому що тоді не було уряду: один уряд розпадався і втікав, а інший ще не прийшов. Велика кількість людей вирушила підтримувати Україну, відправляла допомогу. Діаспора стала таким малим урядом в екзилі. Ми писали прес-релізи, їздили до Вашингтона, і аж тоді в Америці зрозуміли, що в Україні переворот уряду, і що це є прагнення України до Незалежності та Свободи», – каже Марта Фаріон, президент Києво-Могилянської фундації Америки, активний член української громади Чикаго. Гуманітарна допомога бійцям, культурні проекти, укладання економічних угод, як-от нещодавнє підписання зони вільної торгівлі з Канадою, розвиток громадських організацій – все сприяє розвитку демократії в Україні.

Через «Комітет допомоги Україні міста Монреаль» було зібрано і відправлено більше 110 тисяч канадських доларів. Спочатку активні громадяни акціями підтримували Майдан, а після початку російської агресії і почали збирати поміч на підтримку української армії. Наведемо слова щодо створення і функціонування комітету: «Комітет взагалі створився спочатку неофіційно. То були громадські активісти і то було на підтримку Майдану. В листопаді 2013р. І перші акції були в центрі міста, власне, маніфестації на підтримку Майдану. І Автомайдан був на підтримку Майдану. А офіційно комітет

утворився 1 березня 2014р. Ми тоді зібрали наше перше віче, в той день коли Рада Федерації Росії проголосувала одногосно за введення військ в Україну», — каже член комітету.

«Акцію «Зігрій солдата», ми проводили з усіма церквами Монреаля, коли люди приносили туди речі, і ми вже по церквах їх розбирали. Більше того, ми використовуємо будь-який захід, який відбувається в громаді — виступ, концерт, якась подія, щоб зібрати кошти. Зараз відбувся фестиваль, ми мали скриньки на фестивалі, в неділю буде виступати театр ім. Марії Заньковецької ми будемо там», — розповідає Олена.

У 2016 році в Україні стартував проект Go Global, в якому іноземні волонтери з усього світу виявили бажання допомогти українським дітлахам подолати мовний бар'єр та покращити рівень володіння англійською мовою. Серед іноземних волонтерів були також українські канадці, які вирішили всією сім'єю відвідати Україну та взяти участь у проекті. Це були не лише поодинокі волонтери, які проживали на території Канади, а цілі сім'ї. Наприклад у одній із шкіл Вінниці іноземними волонтерами було подружжя, яке покинуло територію України більше десяти років тому, та їх двоє дітей. У цей нелегкий час для рідної країни, вони розуміли, що українським дітлахам потрібно покращити рівень володіння іноземною мовою, адже Україна посідає далеко не перше місце володіння англійською мовою.

Дані приклади показують, що навіть не проживаючи на території країни, канадські українці роблять величезний внесок у розвиток та підтримку батьківщини. Українська громада у Канаді активно підтримує своїх співвітчизників у такий важкий для України час. Ця допомога виявляється не лише промовами, а й реальними діями, що справді рятують життям багатьом українцям.

Список використаної літератури:

1. Національна концепція співпраці із закордонними українцями. // Офіційне Інтернет-представництво Президента України.
2. Недужко Ю. Kordan B. Ukrainian Studies Courses at Canadian Universities: Trends, Prospects and Implications. – Edmonton: CIUS, 1983. – 30 p.
3. Піскун В. Освіта українського зарубіжжя: питання взаємокультурного проникнення в країнах проживання // Освіта в українському зарубіжжі: Освітньо-виховні аспекти діяльності. – К., 2014.

Яремус І.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИБОРІВ

У статті аналізується політична культура громадян України в контексті підготовки та проведення виборів.

Ключові слова: політична участь, політична поведінка, політична свідомість, політична культура.

Актуальність проблеми обумовлюється важливістю формування ефективних демократичних практик в Україні, успішність втілення яких не в останню чергу

залежить від політичної культури. Ціннісне поле української політичної культури формується набором різноаспектних детермінант. Первинні елементи демократичного устрою здавна вплетені в українську політичну культуру, про що зазначено в працях багатьох теоретиків (М. Грушевський, В. Кремень, І. Лисяк-Рудницький, В. Литвин, В. Лісовий, О. Пивоварський, І. Поліщук, Дж. Сакс, М. Шаповал, М. Шлемкевич та ін.). На шляху до розбудови сильних та ефективних демократичних інститутів в Україні вагомим значення набуває електоральний процес, оскільки саме інститут виборів є одним із найважливіших інструментів демократії. Мета статті полягає у виявленні політико-культурних детермінант формування демократичних практик у сучасній Україні. Завданням статті виступає аналіз взаємозв'язку електорального процесу і політичної культури в контексті демократичної перспективи української держави. Важливо враховувати той факт, що Україна завжди вирізнялася неоднорідністю ідеологічних уподобань громадян. Однією з найвагоміших причин такої неоднорідності ідеологічних позицій є колишня приналежність українських територій до різних імперій. Східна частина українських земель була складовою Російської імперії. Відповідно за традиціями їй ближча авторитарна модель управління. Західна Україна тяжіла до західноєвропейської ідеології, оскільки була частиною Австро-Угорської імперії. Отже, ціннісне поле української політичної культури формується набором різноаспектних — іноді полярних — детермінант: на Заході спостерігається перевага раціонального начала, тоді як на Сході переважають ірраціональні, стихійні, емоційно-вольові компоненти.

Політична культура (від латинського *cultura*, вирощування, виховання, освіта, розвиток) належить до числа феноменів, які вже досить тривалий час знаходяться в центрі уваги філософів, істориків, політологів та інших суспільствознавців. Політична культура як соціальне явище виникла раніше, ніж оформилося саме поняття, - з формуванням перших у світі державних утворень у IV-III тисячолітті до н.е. Певні елементи політичної культури вивчалися Платоном, Аристотелем ще в часи античної епохи. [1,с.45] В новий час увагу проблемам, пов'язаним з політичною культурою, приділяли Н.Макіавеллі, Ш.Монтеск'є. В XIX ст. політична культура знайшла своє важливе місце у дослідженнях багатьох вчених, які розробляли поняття „національний характер”.

Категорія „політична культура” уперше в більш-менш цілісному вигляді розглядалася в працях німецького історика та політичного філософа Й.-Г. Гердера. У XIX столітті це поняття зустрічається в роботах професора Московського університету В.Гер'є та професора Казанського університету В.Іванівського, американського суспільствознавця Е.Джеймса та ін.

На мій погляд, політична культура – це сукупність типових, відносно сталих знань, уявлень, настанов, переконань, цінностей, орієнтацій, зразків поведінки, символів, яка склалася внаслідок історичного досвіду попередніх генерацій національної (соціальної) спільноти, транслюється від покоління до покоління, але має істотний трансформаційний потенціал та виявляється в діяльності

суб'єктів політичного процесу та у функціонуванні політичних інститутів. У кожній державі склалася і функціонує певна культура проведення виборів (електорального процесу). Залежно від країни або ситуації виборці можуть розглядати вибори як акт підтвердження своєї відданості політичній системі, національним цінностям або як формальний процес утвердження політичних діячів.

За умов загальної демократизації культура електорального процесу набуває значення одного з найперспективніших напрямків досліджень політологів, адже саме політико-культурний фактор в електоральному процесі відіграє одну з вирішальних ролей. На мій погляд, саме політико-культурний фактор є лакмусовим папірцем, який задає основний вектор електорального процесу і об'єктивно превалює над іншими факторами, адже вплив інших чинників може бути ним значно нейтралізований. На визначальний вплив політико-культурного фактора у виборчому процесі вказував ще Платон у трактаті „Держава”, де він аналізує різні аспекти виборів: вимоги та якості кандидатів на виборні посади, процедуру виборів та її суспільне значення. „Майбутні виборці мають бути добре виховані, в дусі законів, щоб шляхом осудження або схвалення обрати чи відкинути претендентів – зважаючи на заслуги кожного”. Виборчі кампанії в Україні, особливо останнім часом, стають не просто важливими політичними подіями – вони перетворилися на віхи політичної історії, які детермінують подальший розвиток всього політичного життя в країні. Щоб переконатися у правильності цього твердження, варто згадати останню президентську виборчу кампанію та уважно придивитися, як серйозно відбувається підготовка до майбутньої парламентської електоральної кампанії (березень 2006 року).

Кампанія з виборів Президента України 2004 року стала неординарним явищем не тільки в новітній українській політичній історії, але й у політичній історії світу через те, що відзначалася багатьма яскравими особливостями: непередбачено великою тривалістю виборчого процесу, безпрецедентно високою соціальною напругою, вражаючою активністю виборців, найгострішою за всі роки незалежності України політичною кризою, мирною „помаранчевою” революцією, що привела до історичного компромісу від 8 грудня минулого року та цивілізованої передачі влади опозиції. Безумовно, центральною подією у цьому ланцюгу є „помаранчева” революція – рішучий виступ мільйонів українських громадян по всій країні проти спроби сфальсифікувати результати виборів. Саме виборчий процес спричинив високий спалах громадянської активності.

Важливо враховувати той факт, що Україна завжди вирізнялася неоднорідністю ідеологічних уподобань громадян. Однією з найвагоміших причин такої неоднорідності ідеологічних позицій є колишня приналежність українських територій до різних імперій. Східна частина українських земель була складовою Російської імперії. Відповідно за традиціями їй ближча авторитарна модель управління. Західна Україна тяжіла до західноєвропейської ідеології, оскільки була частиною Австро-Угорської імперії. Отже, ціннісне поле

української політичної культури формується набором різно-аспектних — іноді полярних — детермінант: на Заході спостерігається перевага раціонального начала, тоді як на Сході переважають ірраціональні, стихійні, емоційно-вольові компоненти [3, с. 248].

Політична свідомість – багатогранне та складне поняття, яке акумулює в собі знання багатьох суспільних дисциплін: філософії, соціології, психології, однак як самостійне цілісне поняття недостатньо розроблене у рамках політології, цьому існують певні причини як об'єктивного так і суб'єктивного характеру. У результаті аналізу наукових джерел було виявлено, що у контексті політичної науки спеціалісти розглядають політичну свідомість неоднозначно: одні - як феномен, який відображує сукупність політичних відносин в цілому, інші - крізь призму політичної влади, група авторів зосереджує свою увагу на зв'язку політичної свідомості з економічними та соціальними відносинами. Однак, відстоюємо точку зору про ідею цілісного відображення суспільного буття в політичній свідомості. Отже політична свідомість - одна з центральних категорій політології, яка входить в систему її понятійних координат і означає сприйняття та відображення суб'єктом навколишньої дійсності крізь призму політичних відносин та інтересів.

Список використаної літератури:

1. Балтін В. Політологія: Навч.-метод. посіб. / Національний ун-т харчових технологій. — К.: НУХТ, 2005. — 290с.
2. Бебик В. Політична свідомість українського суспільства/ Валерій Бебик // Соціальна психологія. - 2007. - № 5. - С. 18-24
3. Бойко О. Д., Горбатенко В. П., Денисюк С. Г., Зеленюк Г. І., Коваленко А. О., Корнієнко А. О. Прикладна політологія: навч. посіб. / В.П. Горбатенко (ред.). — К.: Академія, 2008. — 472с.
4. Бурлачук В. Соціальні переживання та політичний міф/ В.Бурлачук //Політична думка. - 2001. - № 1-2. - С.110-121

Приходько В.В.

ЗМІНИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ США ПІСЛЯ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ 2016 р.

У статті розглядається політична ситуація у США та погляди та політичні переконання Дональда Трампа. Особливе місце у статті відведено темі «політична коректність» та її місце у політиці.

Ключові слова: Трамп, політична коректність, інвективна лексика, США, мігранти, терористи, злочини.

Під час виборів президента США у 2016 р. перемогу отримав Д.Трамп – за висновками експертів - популіст, який власне не мав відповідного досвіду у сфері політики. Ця політична фігура довгий час вважалася політичним аутсайдером, адже Д.Трамп був кандидатом, який не є політиком. Але в очах виборців він відзначився не красномовством та лібералізмом, а силою, що і стало причиною його успіху та перемоги на президентських виборах. Трамп прийшов в політику і відзначився тим, що зламав непорушні правила та закони

своєю ексцентричністю та непередбаченістю. Дональд Трамп не підбирає слова і поводить себе так, як не належно вести себе політичним діячам.

Трамп вважає, що кожен демагог має мати ворога. Політична еліта Америки відповідальна перед американським суспільством, оскільки ті проблеми, з якими зіткнулися американці, не тільки не мають вирішення, але й навмисно умовчуються та приховуються від розголосу преси, медіа і тд.

«Вони не хочуть, щоб я публічно говорив про злочини в нашій країні. Вони бажать, щоб я продовжував провальну політику, яка і привела до страждань народ»

Д. Трамп

На думку Трампа основною помилкою попередників була надмірна політична коректність, адже Барак Обама забував про стан звичайних американців, ставлячи на перше місце політичну коректність та толерантність.

«Вони поставили політичну коректність понад загальнолюдських потреб, понад вашу безпеку, понад усе. Я відмовляюся бути політ коректним.»

Д. Трамп

Така гучна заява від кандидата у президенти пролунала після теракту у нічному гей-клубі в Орландо, який забрав життя 49. Терорист вчинив стрілянину, внаслідок якої загинули та отримали поранення відвідувачі.

Американське суспільство має багато внутрішніх проблем, які спричинені міграційними процесами. Звичайний американець не відчуває себе у безпеці, адже нелегальні мігранти становлять загрозу. Рівень злочинності суттєво зріс, крім того релігійний конфлікт стає дедалі актуальнішою темою для обговорень.

Трамп категоричний у питаннях мігрантів. У своїй промові він пообіцяв звести стіну між США та Мексикою, а мексиканців майбутній президент називає «гвалтівниками» під час ефіру на ен-бі-сі (національна телерадіомовна компанія), та в свою чергу повідомила про припинення зв'язків між Дональдом Трампом, на що отримала реакцію від штабу команди Трампа: вони зазначили, що їхня телерадіо компанія є слабкою та як будь-хто намагається бути політ коректною.

Однак більшість американців ніколи не чули фразу «політична коректність» до 1990 року. Цього року журналіст з «Нью-Йорк Таймс» Річард Бернштайн опублікував статтю, в якій він попередив суспільство про загрозу нетерпимості та ненависті між американцями. Одразу ж після цього виникло багато суперечок на рахунок того чи потрібна «політична коректність» взагалі.

Свою протилежну позицію висловив Дж. Вілсон у свої книзі «Міф про політичну коректність». Автор має думку, що коректність відбирає у людей змогу захистити себе від жорстокого ставлення збоку інших. Оскільки під цим терміном ми вважаємо табу на використання інвективної лексики по відношенню до інших людей. Так наприклад люди іншої раси, які не мають у своєму лексичному запасі слів, якими можна дати відсіч агресивно налаштованим людям, стають жертвою «політ коректності». І в той час, коли їх ображають та принижують, вони не завжди можуть зрозуміти зміст. Думка Вілсона є доволі цікавою та філософською. Ми можемо навчити людей жити у

мирі та завжди знайдеться зло, яке спробує похитнути цей мир, тож табу на вживання інвективної лексики це є злочином, адже це по суті забирає в людей можливість захистити себе, тобто свободу загалом.

Дональд Трамп вирізняється з усіх політиків в першу чергу вживанням терміну «політ коректність». Якщо ми почнемо аналізувати промови Трампа, то можна дійти до висновку, що теперішній стан речей склався через надмірну терпимість попередніх політичних лідерів. Трамп говорить те, що думає. Це вирізняє його з-поміж інших. Але це ще не причина завоювати прихильність американців. Трамп говорить те, про що думають мільйони американців, які хочуть відчувати себе у безпеці і бажають бачити сильного лідера. Суспільство втомилося від лібералізму, адже його результат це Америка сьогодні.

На даний момент важко сказати, що може принести політика Трампа США. На нього покладені великі надії. Існує кілька варіантів розвитку події.

Перший, Трамп виявиться звичайним популістом і зміни не будуть досягнуті. Все завершиться будівництвом стіни на кордоні з Мексикою та кілька показових депортацій для підтримки рейтингу.

Другий, «чорні дні» для мігрантів, особливо для мусульман, жорсткі умови отримання віз та нові правила перебування у Сполучених штатах. Розвиток промисловості, нарощення воєнного потенціалу та загострення «Холодної війни XXI ст.».

Як зміниться стан речей для України. Існують безліч припущень, всі вони мають право на існування. Втім, зараз не можна виділити однозначну позицію Трампа по відношенню до України та ситуації на сході. Дональд Трамп звинувачує Європу у бездіяльності і наголошує на тому, що проблеми України мають бути вирішені українцями. Наступного дня світ отримує новину про надання збройним силам України летального озброєння.

Загалом серед населення України неоднозначне ставлення до Трампа: хтось залишається засмученим його перемогою, для когось це радість. Але його риторика по відношенню до українців є справедливою та правильною: окрім нас ніхто не вирішить наші проблеми.

Щодо стосунків з Росією світ на 80% впевнений, що правління Дональда Трампа приведе до занепаду Росії і до повтору ситуації з Рейганом та СРСР. Численні фото жаби на просторах Інтернету в котрий раз підтримують цю думку. Росія власне очікувала перезавантаження стосунків з США та тісну співпрацю, втім Трамп міркує інакше і має свої плани на подальше майбутнє.

Як висновок, потрібно сказати, що Дональд Трамп є темною конячкою на світовій політичній арені. Його важко передбачити, тому будувати прогнози можна, але яким буде завтра невідомо нікому. Ідея повернення «сильної» Америки надихнула американців та змусила їх піти за Трампом і лише історія покаже, куди цей шлях їх приведе.

Список використаної літератури:

1. Chlinton P. A. Analysing Political Discourse: Theory and Practice / Chlinton. – London: New Fetter Line, 2004. – 200 p.

2. Weigel M. Political correctness: how the right invented a phantom enemy [Электронный ресурс] / Moira Weigel – Режим доступа до ресурсу: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/nov/30/political-correctness-how-the-right-invented-phantom-enemy-donald-trump>.

3. Wilson J. K. The Myth of Political Correctness: The Conservative Attack on Higher Education / Wilson. – London: Duke University Press, 1995. – 198 p.

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4БА

Білоус О., Коломєйцова В.

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА АВСТРАЛІЇ ЯК СУБ'ЄКТ ПОЛІТИКИ

У статті аналізуються причини, шляхи та способи формування української діаспори Австралії. Визначивши соціальну структуру і соціально-політичний статус українців, можна відокремити особливості адаптації й інтеграції їх в іноетнічному середовищі. З'ясовано, що проблема збереження етнічної самосвідомості в діаспорі дуже актуальна, в зв'язку з цим аналізується діяльність громадських та політичних організацій. Це доводить, що українська діаспора Австралії є досить політично активною частиною українського етносу.

Ключові слова: українська діаспора, етнічність, етнічна спільнота, нація, політичний процес, ідентифікація, самосвідомість.

Актуальність теми визначається в наступних аспектах: по-перше, становлення демократичної моделі українського суспільства потребує вивчення змін в етнічній самосвідомості членів української діаспори, націленість на взаємодію з ядром українського етносу та етнічними спільнотами суспільств проживання тощо.

По-друге, потрібні наукові праці, в яких би по-новому висвітлювались історія української діаспори, політичні течії, громадська й культурна діяльність діаспори, її внесок у досягнення Україною незалежності.

По-третє, важливе практичне значення має визначення реальних можливостей та форм участі української діаспори у розбудові української держави, інтенсифікації політичних, культурних та економічних зв'язків між українцями в діаспорі і в Україні.

Незважаючи на актуальність, проблема діаспор поки що є маловивченою. В українській радянській історіографії (1917-1945 рр.) вважалось не вартим уваги дослідження проблем щодо діаспор. Але українські дослідники в діаспорі – В.Старосольський, С.Наріжний, П.Мірчук, М.Марунчак – вивчали причини імміграції, її різновиди.

Проблемам вивчення української діаспори присвятив ряд своїх праць іноземний член Національної Академії наук України професор Чикагського університету В.В.Маркус. Він також є головним редактором Енциклопедії української діаспори, 4 том якої присвячений українській діаспорі в Австралії.

Таким чином, в політологічній літературі найбільш вичерпно висвітлені проблеми дефініції, формування, чисельності та громадської діяльності діаспор взагалі, а також українських зокрема.

Мета дослідження полягає у дослідженні української діаспори Австралії як суб'єкта політики, що визначило такі дослідницькі завдання:

- проаналізувати причини, шляхи та способи формування української діаспори в Австралії;

- визначити межі розселення і чисельність українців в Австралії, їхню соціальну структуру і соціально-політичний статус в умовах діаспори;
- проаналізувати політичні течії, громадську й культурну діяльність української діаспори, її внесок у досягнення Україною незалежності;
- визначити реальні можливості та форми участі української діаспори у розбудові української держави, інтенсифікації політичних, культурних та економічних зв'язків між українцями в діаспорі і в Україні.

Діаспора – це частина етносу, яка мешкає за межами своєї національної держави. По-друге, діаспора – це така етнічна спільнота, яка має важливі характеристики нації такі як: мова, культура, свідомість та підтримує й сприяє їхньому розвитку. По-третє, діаспора має деякі організаційні форми свого функціонування, починаючи з такої як земляцтво, та закінчуючи наявністю громадських, національно-культурних та політичних рухів. Не можна віднести до діаспори будь-яку групу людей певної національності, якщо у них немає внутрішнього імпульсу, потреби до самозбереження, що в свою чергу обов'язково припускає організаційні структури. Характерна ознака діаспори – здійснення нею соціального захисту особистостей, які є її складовою частиною [4, с.330].

Щодо функцій, які здійснюють діаспори, зазначимо, що перш за все це захист соціальних прав представників свого народу, який обумовлений необхідністю регулювання міграційних потоків, зайнятості, допомоги в професійному самовизначенні, участі в житті країни помешкання. Соціальні функції торкаються й проблеми громадянства, прагнення діаспор подолати різні прояви обмеження прав членів своєї національності.

Все більше значення набуває економічна функція, яку прагнуть реалізувати деякі діаспори, зокрема українська діаспора Австралії. Мова йде про розвиток таких форм економічної діяльності, в яких виконуються специфічні види виробництва народних ремесел, товарів народного використання.

Виконання діаспорами політичних функцій ведеться в зв'язку з основними вимогами до розвитку себе як суб'єкта політики [4, с.331].

Пропонуємо розглянути складові внутрішньої структури української діаспори Австралії:

- ядро, до якого можна зарахувати австралійців, що усвідомлюють своє етнічне українське походження, активних учасників діяльності українських етнічних організацій та різного роду заходів, спрямованих на збереження української етнічності в Австралії;
- особи українського походження, які час від часу беруть участь у діяльності українських етнічних організацій, їхніх заходах. Це здебільшого ті, хто народився в Австралії в українських і змішаних родинах;
- австралійців українського походження, які практично не виявляють зацікавленості українською етнічністю й не докладають жодних зусиль до її збереження в Австралії, не можна зарахувати членами української діаспори [3, с.102].

Варто зазначити, що українська діаспора Австралії формувалася як політична в основному після Другої світової війни. Аналізуючи соціальний зріз емігрантів, автор зазначає, що приблизно 30-40 відсотків становили політичні біженці, решту склали робітники, котрі були вивезені до Німеччини.

Інтеграція українців в австралійське суспільство дала не тільки позитивні наслідки – майже всіх українців можна віднести до “середнього класу”, а й породила ряд проблем внутрішнього порядку. Найгостріша з них полягає в тому, щоб зберегти себе як українську національно-культурну субстанцію.

Доведено, що існування діаспори, її політична та культурна активність не можливі без розбудови відповідних організаційних структур. Особливістю української еміграції до Австралії, порівняно з багатьма українськими діаспорами, було те, що вона мала переважно політичний характер. Це багато в чому визначало напрямки і форми суспільної діяльності діаспори. Тільки добре організована етнічна діаспора може стати важливим політичним фактором як у внутрішній, так і в зовнішній політиці країни свого проживання [3, с.103].

Також важливим чинником суспільно-політичного життя діаспори є Українська преса, передусім газети “Вільна думка” (Сідней) та “Церква і життя” (Мельбурн).

Науковці, які досліджували цю проблему здійснили систематизацію статей, опублікованих газетою "Вільна думка". Використання методу контент-аналізу дозволило зробити висновки щодо зацікавленості українською діаспорою соціально-політичним та економічним життям незалежної України. Так, 43% всіх статей присвячено діяльності політичних партій і організацій України. У повідомленнях головним чином міститься позитивна оцінка розвитку ринкових реформ в Україні, аналізуються проблеми, з якими стикається країна на шляху ринкових перетворень. Майже половина статей на економічні теми порушує питання міжнародної допомоги Україні. Третина всіх повідомлень про Україну стосується проблем взаємовідносин України з іншими державами, з них 47,2% розглядають відносини України з Росією [6, с.149].

Серйозною проблемою є несиметричне співвідношення політичних сил, яке характеризувало політичні організації та їхні центри в діаспорі. Проте українське громадсько-політичне життя Австралії більше ніж деінде, стало тереном співпраці. Громадські та культурні організації не зазнали, за незначними винятками, двоподілу за суспільно-партійними критеріями. З ініціативи діячів ОУН виникли легальні організації – Ліга Визволення України, Спілка Української Молоді (СУМ), Станиця Вояків УПА. Всі вони разом утворювали Український Визвольний Фронт. Товариство Сприяння Українській Національній Раді в Австралії – громадсько-політична організація, головна мета якої полягала у фінансовій допомозі виконавчому центру УНР та сприянні і поширенні політичних ідей і позицій координаційного центру – УНРади.

Українська антибільшовицька ліга – політична організація, що була підрозділом АБН (Антибільшовицький Блок Народів) в Австралії – впроваджувала антирадянську політичну діяльність та пропаганду (демонстрації, прес-конференції, висилання петицій, протестів тощо). Спілка Визволення України (СВУ) – громадсько-політична організація, створена у 1950-их рр. в США (переважно діями із Східної України) й поширена згодом на інші країни розташування діаспори, зокрема в Австралії. СВУ пов'язувала свою ідейну програму з ліквідованою в 1929 р. в Україні СВУ-СУМ. СВУ співпрацювала з іншими організаціями у проведенні визвольних акцій. СВУ у діаспорі, яка стояла на правих антикомуністичних позиціях, тісно співпрацювала з організаціями Визвольного Фронту. З кінця 1980-х років організація послабила свою активність [2, с.148].

Політичні партії в українській суспільно-політичній структурі Австралії – явище політичне і визначальне, хоча тривалий час їхня діяльність не була відкритою. Українські політичні партії діяли через легальні організації та намагалися охопити їх своїм впливом. Вони віддзеркалювали ідеологічно-політичну диференціацію української діаспори, частково успадковану з міжвоєнного періоду еміграції в Європі, політичного досвіду Західної України до 1939 року та, деякою мірою, сформовану складними процесами в Україні в період Другої світової війни. Партії країни поселення мали на них менше впливу [2, с.149].

Головне завдання Союзу українських організацій в Австралії (СУОА) полягало в тому, щоб репрезентувати українську спільноту в Австралії, а також ознайомлювати австралійську спільноту з українською історією, культурою, мистецтвом та визвольною боротьбою.

Головній меті – збереження національної ідентичності – підпорядкована діяльність жіночих, молодіжних, професійних, культурологічних і просвітянських організацій, товариств і об'єднань. До них слід передусім віднести Спілку української молоді і Пласт, Об'єднання українських жінок, Об'єднання купців і промисловців, Об'єднання лікарів, Об'єднання українських письменників.

Відзначаючи місце та роль українців в австралійському суспільному житті, треба зазначити, що за небагатьма винятками українська спільнота мала негативні стосунки з австралійськими засобами масової інформації. В перший період розвитку цих стосунків (кінець 1940-х років – середина 50-х років) австралійці у своїй масі не були свідомі самого факту існування української нації, але завдяки розвитку українського радіомовлення ситуація змінилась [2, с.150].

Таким чином, незважаючи на небагаточисельність та територіальну віддаленість, українська діаспора Австралії є частиною українського етносу, яка виконує обов'язки та права суб'єкту політики.

Виконання діаспорою політичних функцій ведеться в зв'язку з основними вимогами до розвитку себе як суб'єкту політики. Стимулюючим моментом у взаємодії представників різних частин українського етносу є факт

розширення можливостей участі вчених, громадських і політичних діячів з України у тих заходах, які здійснювалися відомими науковими центрами, громадськими, політичними, державними організаціями зарубіжних країн, як от у міжнародних конференціях, конгресах, багатосторонніх нарадах з різних питань суспільного життя тощо.

Список використаної літератури:

1. Лапшин С.А. Політологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
2. Історія формування української громади в Австралії //Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 1997. – №2. – С.148-151.
3. Громадське життя української спільноти в Австралії як основа збереження етнічної ідентифікації //Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. – О.:Астропринт,1999. – Вип.5. – С.102-108.
4. Методологічні засади поняття “діаспора” //Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. – О.:Астропринт,1999. – Вип.6. – С.330-335.
5. Взаємозв'язок української діаспори з австралійським середовищем та Україною //Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. – О.:Астропринт,2000. – Вип.8. – С.392-396.
6. Роль політичних партій в українській суспільно-політичній структурі Австралії //Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. – О.:Астропринт,2000. – Вип.9. – С.149-153.

А.А. Дишлева, О.Р. Шарабура

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ІТАЛІЇ

У статті проаналізовано вплив деяких відомих особистостей італійських політичних партій на сучасне суспільство цієї країни, їх вклад в формування тоталітарних режимів у Європі, особливості тоталітарного режиму Італії, становлення італійського фашизму під час діяльності Муссоліні.

Ключові слова: тоталітаризм, італійський фашизм, демократизація, політичне лідерство, лідеротворення.

Актуальність проблеми полягає в необхідності вивчення процесів модернізації і демократизації в Італії, які роблять актуальною потребу формування політичного лідерства, здатного забезпечити компетентність державного управління й реформаторський шлях суспільного розвитку.

Політичне лідерство – одна з центральних проблем політології, безпосередньо пов'язаних із характером і якістю політичної влади, конкретним способом її структурування та легітимації. На механізм лідеротворення покладаються важливі функції, як-то стабілізація політичної системи, активізація впливу громадськості на прийняття політичних рішень, підтримка демократичних цінностей та інститутів. Тож від ефективності його діяльності залежить не лише якість політичної влади, а і в цілому суспільний прогрес.

Мета: вивчення видатних особистостей Італії, їх характеристик, за допомогою яких вони досягли успіху в управлінні людьми, народом, державою, зробили неабиякі досягнення і значний вклад у розвиток економіки Італії.

охарактеризувати формування особистост видатних особистостей, дослідит їх трудову діяльність, проаналізувати участь діяльності в русі соціальної партії.

1. Вплив діяльності Муссоліні на італійське суспільство

Вся історія фашизму в Італії поставлена у залежність від діяльності тільки однієї людини - Муссоліні, харизматичного лідера. Особистість Муссоліні, на думку цього автора має вирішальне значення для розуміння фашизму. Вона є унітарним синтезуючим моментом, що дозволяє прослідкувати зв'язок між фашистським рухом і режимом.

Найцікавіше у фашизмі можна виявити, коли дивитися зсередини. За своєю сутністю, фашизм є авторитарною партією, як і багато інших; украй антидемократичною, як ведеться у всіх ультраправих і лівих; націоналістичною, як і інших угруповань; революційною, як комуністи, соціалісти, реалісти, карлісти та інші. Основними рисами фашизму є насильство і протизаконність. Беніто Муссоліні (29 липня 1883, Предапіо — 28 квітня 1945) — фашистський диктатор Італії з 1922 по 1943 роки. Він сконцентрував всю владу в своїх руках як провідник (il duce) Фашистської партії та спробував створити Італійську імперію, яка була б у військовому союзі з гітлерівською Німеччиною. Поразка Італії у Другій Світовій війні привела також до втрати влади Муссоліні. Народився у Предапіо, біля Форлі, в Романьї. Його батько Алессандро був ковалем, мати Роза — шкільною вчителькою. Беніто назвали на честь мексиканського революціонера Беніто Хуареса. Як і його батько, Беніто став переконаним соціалістом, а пізніше марксистом. Великий вплив на нього справили твори Фрідріха Ніцше. Мав брата Арнальдо, який став визначним теоретиком фашизму. Отримавши у 1901 році освіту вчителя початкових класів, 1902 року він емігрував в Швейцарію. Не маючи можливості знайти там постійну роботу, був арештований за бродяжництво та депортований. Повернувшись до Італії, пішов до армії. Після декількох сутичок з поліцією у 1908 році пішов працювати до газети в австрійському містечку Тренто. Бувши депортований з Австрії, став у Форлі редактором соціалістичної газети La Lotta di Classe («Класова боротьба»). У 1910 році Муссоліні став секретарем місцевого осередку Соціалістичної партії. В цей час його політичні погляди дуже відрізнялися від тих, якими вони стануть пізніше. Він називав себе «антипатріотом». Коли Італія 1911 року оголосила війну Туреччині, його заарештували за пацифістську пропаганду.

У Пьеве-Солічето Беніто Муссоліні вперше активно прилучився до політики: його вибрали секретарем місцевої групи соціалістів. Він з гордістю відчував себе революціонером, правда ще не міг розібратися, якої саме революції йому хочеться. Позначалися гени батька, що легко міняв політичні переконання, випробовуючи задоволення від самого факту їхньої наявності. Беніто почав писати замітки в ліві журнали, виступати з мовами, подовгу імпровізуючи на його теми, що цікавлять. Однак застрягати на все життя в селі Муссоліні не збирався. Якщо вже бути вчителем, то не жменьки дітлахів, а широких мас трудящих, так що там трудящих, усього італійського народу. Він почував у собі величезний потенціал лідера. Але колись треба було набратися

досвіду. І Беніто втік у Швейцарію - від шкільної рутини, боргів, скандального зв'язку, військової повинності й батьків. Муссоліні виїхав за кордон на правах "робітника без засобів". У Швейцарії він пройшов через голод, хвороби, розпач, тюремні ув'язнення, залишившись без гроша в кишені, ночував у картонних коробках під мостом, у суспільному туалеті на парі з польською студенткою-медичкою. "Лише нікелевий медальйон із зображенням Карла Маркса зігрівав моє серце", - пізніше писав Муссоліні.

Досить швидко замкнутий простір Форли став тісним Муссоліні-політикові. Побувавши в 1910 році на конгресі соціалістичної партії в Мілані, майбутній дуче спробував сходу відновити партійне керівництво проти парламентаризму. В 1911 році спробував створити свою, більше революційну партію. Однак скрізь потерпів фіаско. Урятувало Муссоліні лише необачне рішення прем'єр-міністра Джолитти завоювати Лівію. Беніто разом з іншими революційними соціалістами затаврував цю колоніальну війну, потрапив у в'язницю й вийшов з її з ореолом героя-мученика. Тепер він вирішив виступити за єдність партії, а потім відбити її в реформістів.

Не пройшло й напівроку, як виконком партії одностайно вирішив призначити професора Муссоліні редактором газети "Аванти!", офіційного органа Соціалістичної партії Італії. Прибувши в Мілан, Беніто негайно взяв кермо влади у власні руки. "Я вирішив сам писати всі політичні статті", - оголосив він співробітникам. "Не знаю, як розуміти дії цього дивного хлопця. Ясно одне: він далеко піде", - уклав один з редакторів.

Прихід фашистів до влади, хоча і вдягнувся у форму парламентської законності, не був звичною зміною уряду. Це був санкціонований фінансовими та клерикальними колами державний переворот, з якого почався процес ліквідації демократичного ладу і його заміни тоталітарним фашистським режимом - диктатурою фінансового капіталу і великих поміщиків. Італія стала першою європейсь Муссоліні не зважився відразу встановити необмежену диктатуру. Він побоювався відновлення революції В свій перший кабінет, прагнучи додати йому респектабельність, він включив ряд відомих політичних діячів - лібералів і католиків, зберіг монархію, хоча роль Віктора-Еммануїла III була практично зведена до нуля. Перехід до диктатури здійснювався поступово, протягом декількох років. кою країною, де затвердився фашизм.

Завдання суцільної фашизації Італії Б. Муссоліні поставив у 1925 р. За його задумом усі без винятку італійці повинні були проникнутись фашистським світоглядом і виробити фашистську поведінку. При цьому Б. Муссоліні реально враховував традиційно високий авторитет у країні католицької церкви. Ніколи не будучи ревностним католиком, він 1929 р. уклав з Папою Римським Пієм XI т. зв. Лютеранський пакт, за яким в обмін на визнання останнім Італійського королівства Ватикан отримав статус самостійної держави. У школах було збережено викладання Закону Божого й легалізовувалася діяльність єдиної нефашистської партії «Католицька дія».

Державну поліцію було замінено фашистською міліцією, яка хоча й присягала королю, але виконувала лише накази дуче; на таємну поліцію ОВРА

(Муссоліні порівнював її з «жахливим драконом») було покладено завдання проведення тотального шпигунства, провокацій і терору. Для контролю над діяльністю префектів та керівників великих державних підприємств і закладів до них приставлялися фашистські комісари, які після проведених Б. Муссоліні партійних чисток прагли за всяку ціну догодити дуче.

У 1926 р. фашисти запровадили новий виборчий закон, за яким партія, яка набирала на виборах понад половину голосів, отримувала з місць у парламенті. При цьому, правом висувати кандидатів у депутати були наділені лише загальнонаціональні фашистські організації. Новий закон фактично монополізував владу за фашистською партією. Проте головні важелі залишалися в Б. Муссоліні, який, окрім того, що був головою уряду, до 1929 р. особисто очолював 8 з 13 міністерств.

Для збільшення своєї популярності та не бажаючи ділити владу з кримінальним світом, Б. Муссоліні завдав серйозного удару по сицилійській мафії, від якої вона прийшла до тями лише після Другої світової війни.

Режим доклав чимало зусиль для розвитку спорту в країні; за часи тоталітаризму в Італії було споруджено стадіонів та палаців спорту більше, ніж за всю її попередню історію. Улюбленим видом спорту Б. Муссоліні був бокс, який він проголосив «винятково фашистським засобом самовираження».

Справі фашизації повинна була служити й культура. Наслідуючи Наполеона, в 1926 р. Б. Муссоліні віддав наказ про заснування Італійської академії, кандидатури до якої він відібрав особисто.

Для виховання молоді в дусі відданості фашизму й особисто дуче на вимогу Б. Муссоліні було переписано шкільну програму з історії. Відтепер велика увага приділялася Давньому Риму - «найвеличнійшій імперії світу».

Муссоліні охоплювали амбіції - відродити подібність Римської імперії, захопити обширні території в Африці, відібрати біля Франції Ніццу і Савойю, перетворити Балкани на сферу свого впливу, а Середземне море - в «наше море», «*mare nostrum*», як називали його римляни.

Фашизм заохочував втручання держави в економічне життя, зрощення монополій з державним апаратом. В Італії створювалися державно-монополістичні об'єднання, найбільшим з них був Інститут промислової реконструкції (IRI), який сприяв зростанню монополій, заохочував розвиток промисловості і узяв під контроль значну частину військової і важкої індустрії.

2. Сильвіо Берлусконі: біографія, політична діяльність, особисте життя

Цей неоднозначний, але, без сумніву, харизматичний європейський лідер має армію як супротивників, так і прихильників, що дозволило йому протриматися при владі майже 20 років. Володіє футбольним клубом «Мілан», що володіє контрольним пакетом акцій компанії «Фінінвест», є власником банків, величезного медіа-холдингу – це все про Сильвіо Берлусконі. Біографія одного з самих багатих людей на планеті (118 місце за версією журналу "Форбс") дуже суперечлива, сповнена злетів і падінь, приголомшливих успіхів і гучних розглядів, але, безумовно, дуже цікава.

Його рідним містом є Мілан, де Сільвіо з'явився на світ 29 вересня 1936 року. Його батько, Луїджі Берлусконі, був банківським службовцем, а мати - Розелла Боссі – домогосподаркою. Пізніше у них народилося ще двоє дітей, Марія і Паоло. Сім'я мала досить скромні доходи, тим не менш зусиллями батьків всі діти отримали гідну освіту. Сильвіо Берлусконі закінчив з відзнакою католицький ліцей, а пізніше і Міланський університет, де навчався юриспруденції. За свою дипломну роботу він навіть отримав премію. Ще в часи студентства Берлусконі почав шукати можливість заробити собі на життя самими різними способами - від торгівлі різноманітними товарами до виступів на круїзних лайнерах. Першу постійну роботу він отримав будівельної компанії ще в 1957 році. Пізніше його настільки захопила ця розвивається сфера діяльності, що вже через 10 років він заснував свою будівельну фірму під назвою «Едилнорд». Справи йшли настільки успішно, що цього бізнесу Сильвіо присвятив майже 20 років свого життя. У 1978 році він заснував свою холдингову компанію «Фінінвест».

У 1994 році на світовій арені з'явилася нова фігура – Сильвіо Берлусконі. Партія «Вперед, Італія!» спочатку була політичним рухом, стрімко завоював популярність завдяки своїм новаторським ідеям і привабливою фігурі лідера. Основною ідеологією його стало злиття різних концепцій, таких як ліберальний демократичний соціалізм і популізм. Всенародну любов партія завоювала завдяки прихильності традиційним і католицьким цінностей. Сильвіо Берлусконі став прем'єр-міністром Італії, перемігши на виборах у березні 1994 року, а його правоцентристська «Вперед, Італія!» отримала понад 40% голосів і сформувала коаліцію з іншими партіями. Одним з пріоритетних напрямків у його політиці став контроль міграційних потоків, переважно з Африки. Але його уряд не протримався й року, коаліція розпалася із-за розбіжностей, а Берлусконі пішов у відставку і після нових виборів у 1996 році перейшов в опозицію.

У 2001 році Сильвіо Берлусконі знову вирішив балотуватися на пост прем'єр-міністра з великою передвиборною програмою, що включає в себе знову міграційні питання, численні реформи і збільшення рівня життя населення. На парламентських виборах того ж року рішучу перемогу здобула коаліція "Дім Свобод", а Сильвіо знову опинився на чолі уряду. Але вже в 2002 році з-за введення євро в Італії знизився рівень життя громадян, незважаючи на передвиборчі обіцянки прем'єра. На своєму другому терміні Берлусконі взяв курс на зближення зі Сполученими Штатами і підтримав введення військ в Ірак. В якості підтримки союзників Італія також направила туди свій військовий контингент. Уряд Сильвіо Берлусконі протрималася у влади з червня 2001 року по квітень 2005 року і, незважаючи на розпад коаліції і подальшу відставку, виявилася одним з найбільш довгоживучих в італійській історії. З-за того, що сталося урядової кризи голова ради міністрів знову повернувся на свій пост в кінці квітня 2005 року, і його знову сформований уряд пропрацював ще цілий рік.

Список використаної літератури:

1. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: Навч. посіб. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: “Знання”- С. 48-67
2. Шляхтун П.П. Політологія Підручник. – К.: Либідь, 2002- С. 43-50
3. Щупак І.Я., Морозова Л.В. Всесвітня історія, 2010 рік- С. 90-124
4. Рожик М.Є. Всесвітня історія/ Рожик М.Є , Ерстенюк М.І., Пасічник М.С., Сухий О.М., Федик І.І, Бірюльов І.М.- Всесвітня історія. Частина перша.- С. 321-350
5. Лапшин С.А. Політологія // Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

Шкварило О., Протасова К.

ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті досліджується історія, причини, фактори, врегулювання та вирішення Ольстерського конфлікту на етнічно-політичному рівні у Північній Ірландії з Великою Британією. Конфлікт полягає в тому, що ірландські націоналісти, які входили до Британії, прагнули об'єднатися з Ірландією. Через це вони переслідувалися юніоністами, які прагнули зберегти країну в межах Сполученого Королівства.

Ключові слова: Ольстерський конфлікт, протестанти, незалежність, англо-ірландські відносини, політика Великої Британії, уніоністи.

Дане питання досліджувалося іноземними фахівцями Дж.Б.Беллом, Дж.Кешом, П.Артуром, А.Валєвою, М.Орловою та іншими.

Метою статті є аналіз північноірландського конфлікту як найстарішого та найкровопролитнішого у Європі. Хоча це є внутрішньодержавний конфлікт, але він сильно набирає міждержавного значення. Досвід Великої Британії з урегулювання етноконфесійних відносин може бути корисним і для України, де існують певні труднощі міжетнічного та міжконфесійного характеру.

Ольстерський конфлікт прослідковується ще з XII ст., від перших спроб англійців завоювати Ірландію. В період раннього середньовіччя Ольстер був самостійним королівством, проте після вторгнення англо-нормандських феодалів у Ірландію в XII ст. Ольстер формально став підвладний англійській короні. З поширенням англійської влади на весь острів у XVI ст. Ольстер був перетворений на одну з чотирьох провінцій Ірландії і до того ж виявився найбільш промислово розвиненим, ніж інші провінції [1].

На початку XVII ст. відбувалася колонізація Ольстера англійськими і шотландськими поселенцями, зміцнення їхнього панування на ірландських землях і зокрема на північному сході Ірландії, де здійснювалася особливо жорстока дискримінація місцевого населення, яке, у свою чергу, чинило запеклий опір поселенцям [2; с.7].

Розвиток Ольстерського конфлікту поділяється на 3 етапи: на першому влада Ірландії належала протестантам, відносини яких із британцями значно загострювалися; другий - боротьба католиків за свої права та втручання британського уряду в урегулювання проблеми; третій – початок переговорів

про подальшу долю Ольстера та зменшення напруження, даний етап триває досі [1].

Використовуючи національні та релігійні протиріччя, королівська влада напередодні Першої світової війни перетворила Ольстер в місце боротьби проти автономії Ірландії і в опорну базу уніоністів, які виступали за збереження англо-ірландської унії 1801 р. Під час Першої світової війни, в 1916 р. після поразки ірландських бійців виникла ІРА. Уніоністи Ольстера традиційно виступали за збереження британського правління над Північною Ірландією, а республіканці - за її відокремлення від Сполученого Королівства і приєднання до Ірландської Республіки. Протистояння ускладнювалося ще й тим, що уніоністи в своїй більшості - протестанти, а республіканці - католики [3; с.86].

Внаслідок англо-ірландської війни, Ірландія отримала незалежність від Великобританії, окрім 6 провінцій, однією з яких є Ольстер. Це призвело до Ольстерського конфлікту.

Розкол ольстерського суспільства є двостороннім: з одного боку - проте-станти, уніоністи, лоялісти, з іншого - католики, націоналісти, республіканці. У протестантській громаді конкуренція за політичне лідерство невпинно зростала, тут засновувалися такі партії, як Ольстерська уніоністська партія (1905), Демократична уніоністська партія (1971), Політична партія волонтерів (1974), Об'єднана ольстерська уніоністська партія (1977), Прогресивна уніоністська партія (1979), Уніоністська партія Північної Ірландії (1998) та ін.

Католики об'єднувались навколо двох головних партій - Соціал-демократичної лейбористської партії (СДЛП) та партії Шинн фейн. СДЛП виступала проти насильства як способу боротьби за досягнення своєї мети. Шинн фейн виступала за збройну боротьбу заради об'єднання Ірландії та була пов'язана з воєнізованим угрупованням - Ірландською республіканською армією (ІРА).

У кінці 60-х років ХХ ст. посилилася боротьба католиків за свої права, оскільки в Північній Ірландії існувала справжня нерівність за релігійною та національною ознаками. В 1969 р. у Північну Ірландію було введено війська для підтримки миру на 2-3 місяці, а виявилось - на 38 років.

Таким чином, із кінця 60-х років ХХ ст. у Північній Ірландії почалася громадянська війна. ІРА розгортає активну боротьбу з допомогою США та Лівії. Проте, на відміну від ісламських терористів, Ірландія прагнула врегулювати конфлікт без масових вбивств мирних жителів.

Незважаючи на присутність Британських військ у регіоні, ІРА протягом 70-80-х років ХХ ст. вела ефективну кампанію, час від часу роблячи деякі частини Ольстера недоступними для англійців. Рубіж десятиліть був піком могутності ІРА. Поліція і армія не могли справитися з повстанцями. Вибухи гриміли по всій Англії. Лондон звик до щотижневих кровопролитних акцій повстанців. Бойовики ІРА таким чином намагалися досягнути своїх цілей - безповоротного переходу шести північно-східних графств (тобто Ольстера) під юрисдикцію

Республіки Ірландія та припинення дискримінації, рівність усіх громадян [2; с.9].

З 90-х років ХХ ст. починається новий етап конфлікту, який характеризується зменшенням напруження у Північній Ірландії. Це період початку багатосторонніх переговорів про подальшу долю острова. З ініціативи британського уряду здійснено низку реформ щодо Королівської ольстерської поліції, зокрема її перейменовано на Поліцейську службу Північної Ірландії, створено умови для поступового набору осіб у поліцію в пропорції 50:50 від католицької і протестантської громад. Британський уряд ініціював створення законодавства, необхідного для врегулювання проблеми протестантських парадів, які провокували протистояння між двома громадами, в результаті чого маршрути цих парадів було виведено із районів проживання католиків.

15 грудня 1993 р. вийшла «Спільна декларація миру» прем'єр-міністрів Великої Британії та Республіки Ірландія, або Даунінгстрітська декларація, яка проголошувала, що населення Північної Ірландії має вирішити: залишити провінцію у складі Сполученого Королівства чи приєднати до незалежної Ірландії. На переговорах Ірландії з Великою Британією була підписана Угода великодньої п'ятниці. Перемир'я тривало 2 роки, усі атаки були припинені, Велика Британія проводила переговори з військовими лідерами. Питання про здачу зброї угрупованнями міститься в Угоді великодньої п'ятниці, підписаній у результаті багатосторонніх переговорів лідерів головних політичних сил Північної Ірландії, урядів Великої Британії та Республіки Ірландія, яка передбачала створення Північноірландської асамблеї із 108 членів. У травні відбувся референдум, на якому більшість населення Північної Ірландії погодилася з угодою і утворенням Асамблеї.

У 1998 р. у Північній Ірландії був створений парламент - Північно-ірландська асамблея, яка проіснувала п'ять років. Але в 2003 р. Лондон був знову змушений ввести пряме управління через чергове загострення відносин між протестантами і католиками [4; с.20]. Те, що сталося 11 вересня 2001 року завдало потужного удару по Ірландії: ірландська діаспора в США перестала фінансувати ІРА. 28 липня 2005 р. керівництво ІРА повідомило про відмову від насилля та роззброєння. Лондон прийняв рішення про закриття блокпостів та припинення військової операції миру протягом 2 років.

Пряме правління британського кабінету міністрів у Північній Ірландії офіційно закінчилося в ніч з 7 на 8 травня 2007 р. У зв'язку з цим 8 травня відбулася церемонія приведення до присяги місцевого коаліційного правління, яке було сформоване з представників Демократичної уніоністської партії та лоялістів із Шинн фейн. Джері Адамс, глава Шинн фейн, заявив, що його партія та уніоністи «відкрили шлях для нового початку» [5; с.18].

1 серпня 2007 р. завершилася операція британської армії з підтримки порядку в Ольстері, яка тривала 38 років. Основні війська її величності Єлизавети II покинули Ольстер. Залишився тільки гарнізон у 5 тисяч вояків.

Отже, політика врегулювання етнополітичного конфлікту в Північній Ірландії в цілому характерна для більшості унітарних держав світу - це

поступовий перехід від стратегії придушення однієї зі сторін конфлікту (в даному випадку ірландської католицької) до стратегій досягнення компромісу між учасниками конфлікту, поступок ірландцям в сфері автономізації і самоврядування Ольстера. Також серед північноірландських католиків є ще такі, що прагнуть приєднання Ольстера до Ірландської Республіки, намагаючись продовжити боротьбу терористичними методами. І все ж таки, виведення британських військ та відмова радикально налаштованих сил від насильницьких методів боротьби свідчать про те, що дана проблема перейшла в якісно новий етап розвитку. І вся світова спільнота сподівається, що це стане початком кінця конфлікту.

Список використаної літератури:

1. Ольстер. Большая советская энциклопедия // <http://slovari.yandex.ru/dict/bse>
2. Теленко О. Конфлікт у Північній Ірландії: історичні корені проблеми // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. міжнар. відносини.- 2004.- Вип. 13.- С. 6-11.
3. Теленко О. Конституційна політика британського уряду в Північній Ірландії // Актуальні проблеми міжнар. відносин.- 2004.- Вип. 47. Ч. I.- С. 85-89.
4. Хаботин С. Ольстер: «Разделительная стена в головах людей» // Эхо планеты.- 2004.- № 40.- С. 20- 22.
5. Ольстеру вернули самоуправление // Деловая неделя.- 2007.- 8 мая.- С. 18-22.
6. Лапшин С.А. Політологія // Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

Діденко І., Рахматуліна К.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ

У даній праці розглядається становлення політичної системи Канади. Розкрито зміст поняття політичного устрою країни, партій, законодавчої влади, парламенту, уряду.

Ключові слова: політична система, політичний режим, влада, держава.

Актуальність даної теми полягає у розгляді усієї партійно-політичної системи країни. Особливу увагу привертає до себе вивчення такого важливого елементу політичної системи, як політичні партії. Для дослідження партійних систем окремих країн до уваги беруть тільки ті політичні партії, які здатні безпосередньо впливати на процес прийняття політичних рішень у державі. У випадку з країнами, де існують демократичні політичні режими, більшість таких партій представлені у парламенті. Зрозуміло, що в різний час конфігурація політичних сил у законодавчому органі країни може бути різною, що зумовлюється конкретними історичними причинами, проте впродовж певного періоду вона є сталою, що дає можливість класифікувати її та віднести до певного типу, згідно з прийнятими у науці критеріями. Особливо актуальними є дослідження партійних систем країн, які мають значну політичну вагу у світі. До таких держав, без сумніву, відноситься й Канада, яка є однією з найбільших за площею та економічним потенціалом держав світу.

Метою роботи є дослідження особливостей партійно-політичної системи Канади.

Завдання дослідження:

- ✓ проаналізувати партійну систему Канади та визначити етапи її розвитку;
- ✓ проаналізувати вплив виборчої системи, виборчого законодавства та традицій на партійно-політичну систему Канади;
- ✓ обґрунтувати визначальний вплив політичних партій на формування системи виконавчої влади в країні.

Особливостям політико-правової системи Канади і канадському федералізму присвячені роботи Богданівської І.Ю., Борисова Я.Є., Захарова А.А., Кремлянської Е.А., Комкова Є.Г., Мелкумова А.А., Тимашова Т. Н.

Політичний устрій Канади є в деякій мірі комбінацією англійської та американської систем, однак, має і власні, властиві лише йому особливості. На відміну від США, в Канаді не відбулося революційного розриву з минулим; протягом ХІХ ст. вона йшла за Великобританією по шляху конституційної еволюції. При цьому процес формування політичного устрою Канади збагачувався ідеями та інститутами, які були запозичені у США, включаючи принцип федералізму.

Становлення політично-партійної системи Канади як цілісний і неперервний процес, що розпочався зі створення канадської федерації в 1867 році. Аж до початку 90-х рр. ХХ ст., незважаючи на кількісні зміни, що відбувалися в канадському парламенті, зберігалася тенденція, за якої в політичному житті Канади домінували лише дві політичні сили – Ліберальна та Прогресивно-консервативна (ПКП) партії. Водночас період трансформації партійної системи Канади відбувався постійно, причому причинами таких трансформацій спочатку були економічні, і як наслідок, політичні кризи, які ще на початку 30-х років викликали появу на заході Канади двох ідеологічно протилежних рухів – лівого, представленого Новою демократичною партією, та право-популістського – представленого Партією соціального кредиту (ПСК), що зникла на початку 80-х рр. ХХ ст. Великий вплив, який мала НДП в 30-80-х роках ХХ ст., дає можливість характеризувати партійну систему Канади цього періоду як систему двох з половиною партій.

За формою правління Канада - конституційна парламентська монархія. Згідно з Конституційним законом 1982 р. є главою держави Королева Великобританії, що представляє в Канаді Генерал-губернатор. Його призначає Королева за порадою Прем'єр-міністра. Термін його повноважень - 5 років, але на вимогу голови Уряду він може бути відсторонений від посади і раніше. Генерал - губернатор стверджує законопроекти, скликає нижню палату парламенту і вправі розпустити її до закінчення терміну повноважень, призначає Прем'єр-міністра та вищих посадових осіб. Він вирішує питання зовнішньої політики: ратифікує міжнародні договори, проводить призначення дипломатичних представників. Йому належить право помилування. Однак діяльність Генерал-губернатора носить багато в чому

формальний характер, оскільки більшість своїх повноважень він здійснює «за порадою» уряду [3, с. 13]

Отже, законодавча влада належить Королеві в особі Генерал-губернатора і Парламенту. Повноваження Парламенту достатньо обширні: він видає закони приймає бюджет створює Уряд і контролює його діяльність вирішує питання зовнішньої політики. Законопроекти подаються на розгляд окремими депутатами та Урядом (фінансові законопроекти можуть вноситися тільки Урядом). Для ухвалення того чи іншого законопроекту потрібна проста більшість голосів. Білль, прийнятий одного із палат, передається на розгляд іншого. Після схвалення обома палатами він відсилається на затвердження Генерал-губернатора [6].

Парламент складається з Палати громад (нижній) та Сенату (верхній).

Зазвичай Сенат складається із 104 членів: 24 — з Приморських провінцій (10 — з Нової Шотландії, 10 — з Нью-Брансвіка, 4 — від острова Принца Едуарда); 24 — з Квебека, 24 — з Онтаріо, 24 — із західних провінцій (по 6 — з Манітоби, Саскачевана, Альберти та Британської Колумбії); 6 — з Ньюфаундленда та по одному з Території Юкон та Північно-Західних територій. Передбачено також наявність чотирьох або восьми спеціальних senatorів — по одному чи по двоє з Приморських провінцій, з Квебека, з Онтаріо та із Заходу. Проте скористалися з цього лише одного разу — у 1990 році. Сенатори призначаються на посаду генерал-губернатором за рекомендацією прем'єр-міністра і залишаються на посту до 75-річного віку, за умови, що, перебуваючи на посту, жодного разу не пропустили двох послідовних сесій парламенту. До 1965 року сенатори перебували на посаді довічно, лише кілька з них, що зайняли посади до цієї дати, зберігають сьогодні свої місця. Сенатором може стати особа, якій виповнилося 30 років, вартість реального майна, а також розмір загального чистого банківського активу мають складати щонайменше 4400 доларів. Сенатори, як правило, мешкають у провінції або на території, де вони призначені на посаду. Що стосується Квебека, сенатори повинні мешкати або мати свій виборчий ценз в одному з 24 сенаторських округів Квебека, де вони призначені на посаду. Сенат має право пропонувати до прийняття будь-які законопроекти, за винятком тих, що стосуються витрат народних коштів та оподаткування. Він може доповнити та відхилити будь-який законопроект, причому стільки разів, скільки вважає за потрібне. Жоден законопроект не стане законом, якщо не буде схвалений Сенатом. Такі повноваження видаються на перший погляд завеликими, що робить верхню палату сильнішою, та протягом майже 40 років Сенат жодного разу не відхилив законопроекту, що його прийняла Палата громад. Але траплялися випадки, коли Сенат вимагав внесення поправок, з якими Палата громад не погоджувалася. Так, у 1989—1990 роках Сенат наполягав на внесенні поправки до законопроекту про страхування безробітних, з якою Палата громад не погоджується й дотепер. Та більшість поправок, внесених Сенатом до законопроектів, має роз'яснювальне значення чи спрямована на спрощення, і здебільшого Палата громад їх приймає [2, с. 243-245].

Основна робота Сенату зосереджується у комісіях, де опрацьовуються статті законопроекту з урахуванням розбіжностей думок та доказів, що надійшли від різних груп та окремих людей. Комісії працюють ефективно, адже чимало членів Сенату є компетентними спеціалістами і мають багаторічний досвід роботи в юриспруденції, бізнесі та управлінні. Членами Сенату стають колишні міністри, прем'єри провінцій, мери, видатні юристи та досвідчені фермери. Це люди, як правило, забезпечені, мають сталий дохід і складають постійний укомплектований штат Сенату. Тому Сенат досяг значних успіхів у вивченні таких злободенних суспільних проблем, як бідність, безробіття, інфляція, становище літніх людей, використання землі, наукова та освітня політика, справи корінного населення, зв'язки зі Сполученими Штатами, а також ефективність діяльності урядових установ. За цими матеріалами зроблені важливі доповіді, що спричинили зміни у законодавстві та політиці уряду. Робота Сенату в цій галузі менш витратна, аніж зусилля королівських комісій або спеціальних загонів особливого призначення.

Палата громад — основний орган, що створює законопроекти. Він складається з 301 члена, і кожен з них представляє виборчий округ. Від кожного виборчого округу обирається той кандидат, який набрав найбільшу кількість голосів, навіть якщо це складає менше половини загальної кількості (за мажоритарною системою відносної більшості). Депутати обираються шляхом загальних прямих виборів терміном на п'ять років. Кількість округів змінюється після загального перепису населення, згідно з Конституцією та Законом про регулювання меж виборчих округів, за якими кількість парламентських місць визначається з урахуванням щільності населення. Кожна провінція може мати стільки членів у Палаті громад, скільки мала у Сенаті до 1982 року. Виборчі округи часом відмінні за розмірами, але у визначених межах.

Єлизавета II, Королева Англії, є також офіційною главою канадської держави. Влада Королеви пронизує всі гілки державної влади.

Генерал-губернатор представляє монарха на федеральному рівні, на провінційному — лейтенант-губернатори. Федеральні закони, а також закони більшості провінцій розпочинаються формулою: "її Величність, за порадою та згодою Сенату і Палати громад, наказує...". Парламент (або провінційна законодавча установа) збирається лише за королівським викликом; палати парламенту (законодавчі установи) "не обладнані автоматичним стартером". Жоден з федеральних і провінційних законопроектів не стане законом без королівської санкції. Були випадки, Коли монарх особисто давав дозвіл на введення в дію федеральних законів, але, як правило, ці санкції дають Генерал-губернатор або його заступник, а санкції на введення у дію провінційних законів — лейтенант-губернатор або адміністратор. Генерал-губернатор і лейтенант-губернатори отримують консультації у своїх міністрів і мають право заохочувати їх до певних дій або застерігати від чогось. У своїй діяльності вони здебільшого покладаються на поради міністрів, хоча в окремих випадках

поступають самостійно чи навіть усупереч думці Кабінету міністрів [1, с. 379-381].

У Канаді кожен з новообраних чиновників на посаду, яка за рангом вища від мера, не перебуває на ній обов'язково протягом визначеного "терміну". Кабінет теж не має встановленого "терміну" щодо власних повноважень. Початок діяльності Кабінету пов'язується з приведенням прем'єр-міністра до присяги, а завершення — з виходом його у відставку або смертю.

Конституція Канади складається з неписаних і письмових актів, звичаїв, судових рішень і традицій, починаючи з 1763; письмова частина конституції складається з Конституційного акту від 29 березня 1867 р., який створив федерацію чотирьох провінцій, та Закону про Конституцію від 17 квітня 1982; кілька поправок до Закону Конституції 1982 року, в минулому в 2011 (2011).

У Канаді політичні партії не одержують офіційного визнання у виборчому процесі. Процедура виборів побудована таким чином, що всі кандидати, хто беруть участь в ній, виступають як приватні особи. Кандидатуру повинні підтримати 25 виборців, чії підписи завіряються свідками. Кандидат зобов'язаний присягнути в тому, що він погоджується звисуванням своєї кандидатури, і внести заставу в розмірі 200 канадських доларів. Застава покликана звільнити виборчу кампанію від «несерйозних» кандидатів, він повертається кандидату, якщо за нього проголосувало щонайменше 15 % виборців, що взяли участь у голосуванні в даному окрузі [4, с. 24].

У Канаді, як і в інших англосаксонських країнах, застосовується мажоритарна виборча система відносної більшості. Обраним вважається той кандидат, який набрав голосів більше, ніж кожен з його противників окремо, хоча б це становить менше половини. Подібна система результативна, оскільки хтось завжди отримує відносну більшість; в Палаті громад звичайно буває міцна більшість, що забезпечує стабільність уряду. При цьому вона позбавляє представництва малі партії і спотворює відповідність між числом поданих голосів і кількістю мандатів, завойованих тією чи іншою партією. Вибори в Канаді проводяться по одномандатних виборчих округах [5].

У Канаді існує двопартійна система. Насправді, лише дві партії набирають достатньо голосів, щоб отримати владу. В даний час це Консервативна партія Канади та Ліберальна партія Канади. Проте дві інших партії досить впливові, щоб утворити меншість в уряді і таким чином досягти балансу влади, це Квебекський блок і Нова демократична партія Канади.

Позиції обох партій - лібералів і консерваторів - орієнтовані на підтримку національної єдності, перерозподіл ресурсів від процвітаючих провінцій в периферійні регіони у формі грошових трансфертів та на збереження ініціативної і діяльної «держави загального добробуту» [3, с. 17].

Партійна система в Канаді розділена на 2 гілки. Тільки у «нових демократів» партійне членство на рівні провінції автоматично означає і членство в партії на федеральному рівні. Керівники партії і федерального рівня, і рівня провінцій разом виробляють загальнопартійну ідеологію, при цьому провінційні лідери

партії відіграють 15 ключову роль при виборі лідерів федерального рівня. Однак Нова демократична партія на федеральному рівні є, безсумнівно, партією меншини. Основний її вплив зосереджено на рівні провінцій. Партія торі («консервативна») - це партія, організована на основі конфедеративного принципу, де внутрішньо партійні зв'язки між федеральним рівнем і провінційними партіями виражені досить слабо. Кожна «провінційна партія» самостійно формує власні фінанси, висуває кандидатів, виробляє політичну позицію і, по суті, є автономним інститутом. Для визначення Ліберальної партії найбільше підходить термін «пухка федерація» - тут немає такої явної розбіжності між федеральним і провінційними відділеннями, як у торі, а й унітарний принцип організації, характерний для НДП, також виражений менш явно.

У підсумку, можна сказати, що політична система Канади унікальна, не має аналогів ні в Європі, ні в Азії. Кілька констант надають їй особливий характер.

Перш за все, це політична система демократичного типу. Власне демократія в Канаді не була об'єктом нашого вивчення і вимагає самостійного розгляду.

Ця система ґрунтується на ліберальних принципах. Принципи етнічного та підприємницького індивідуалізму, свободи, рівності перед законом зробили сильний вплив на формування політичної системи Канади.

Список використаної літератури:

1. Бостан С. К. Державне право зарубіжних країн: Навчальний посібник/ С. К. Бостан, С. М. Тимченко; М-во освіти і науки України, Запорізький юридичний ін-т МВС України, Київський юридичний ін-т МВС України. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 503 с.

2. Георгіца А. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник/ Аурел Георгіца.; М-во освіти і науки України, Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Тернопіль: Астон, 2003. - 431 с.

3. Кашкина Е. Политическая система Канады. Учебное пособие по специальности 030701 – Международные отношения по дисциплине ОПД. Ф. 01.02. – Практический курс второго иностранного языка / Е. Кашкина, А. Мотт. – Воронеж, 2004. – 39 с

4. Кремьянская Е. Избирательная система Канады. Порядок организации выборного процесса / Е. Кремьянская // Право и управление. XXI век. – 2011. -№ 3 (20). – С.19-26.

5. Canada's Federal Political System [Electronic recourse]. – Access mode: <http://www.docstoc.com/docs/125243849/Canadas-Federal-Political-System>.

6. Political System in Canada [Electronic recourse] – Access mode: <http://ca.mfa.hr/?mh=377&mv=2207>

Козел А., Ткачук Н.

ПАРТІЙНА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті автори аналізують особливості партійної системи Великобританії

Ключові слова: партійна система, партія, Лейбористська партія, Консервативна партія, політична система

Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії - унітарна держава, конституційна монархія з парламентською системою управління.

Королівство Великої Британії об'єднує чотири історичні провінції(країни): Англію, Північну Ірландію, Шотландію та Уельс. Три з цих країн мають національні уряди, розташовані у Белфасті, Единбурзі та Кардіффі. Дані уряди мають різні ступені повноважень.

Якщо говорити про політичний устрій Великої Британії, перш за все, слід зазначити, що Великобританія - це держава з доволі розвиненими проявами політичного та ідеологічного плюралізму. Вважається, що перші партії в країні виникли приблизно у другій половині XVIII століття. Британські політичні партії посідають чільне місце у процесі суспільно-політичного життя, оскільки вони є основними суб'єктами політики. Історично в країні виникла та закріпилася двопартійна політична система. Ця система засновується на принципах конкуренції та взаємодії буржуазної консервативної і лівоцентристської лейбористської партій. Слід зазначити, що міф про те, що в британській партійній системі існує лише дві партії потрібно розвіювати, тому що окрім двох основних партій, в Британії діє близько десяти партій, причому на загальнонаціональному рівні. Проте основний напрям політики все ж таки вирішують партії консерваторів та лейбористів.

На даний момент Лейбористська партія є першою за значенням та важливістю у країні. Лейбористська партія - це лівоцентристська соціал-демократична організація, яка була створена у 1900 р. за ініціативою профспілок та різних соціалістичних організацій робочих лівого спрямування. Партія мала на меті підтримку обрання представників до складу парламенту із робочих класів. Спочатку дана партія носила назву "Комітет робочого представництва", а з 1906 року стала офіційно називатися "Лейбористська партія". Незважаючи на те, що політична діяльність даної партії відображала прагнення робітників до незалежної класової політики, у керівництві партії займали місця праві діячі реформістів, що спиралися у своїх поглядах на робочу аристократію.

"У 1918 році лейбористи проголосили своєю кінцевою метою побудову соціалізму. Проте трактування соціалізму проводилося суто по-реформістськи. В основі політичної діяльності партії були закладені концепції реформістів соціалізму «Фабіанського суспільства», а також численні ідеї Незалежної робітничої партії, які згодом увійшли до складу Лейбористської партії як колективні члени." [1, с.7] Вже у 1921 році дану політичну партію було визнано найбільшою опозиційною партією парламенту. І вже через три роки Макдональдом було сформовано перший лейбористський уряд в політичній історії Англії. Проте уряд протримався недовго, і проіснував наступні десять місяців з моменту створення.

Другий лейбористський уряд було сформовано у 1929 році, очолив його також Макдональд. Основною метою лейбористської партії, було поетапне реформування капіталістичного британського суспільства, оскільки теоретики партії заперечували відкриту класову боротьбу. Унаслідок світової економічної кризи 1931 року, уряд був змушений піти у відставку.

Вже з другої половини 50-х років партія відмовилася від своїх соціалістичних поглядів та взяла курс на розвиток державно-монополістичного капіталізму. Прийшовши до уряду у 1966 році, керівники партії спрямували основні сили партії на програму скорочення витрат на соціальні потреби.

“Структура лейбористської партії є більш децентралізованою, у порівнянні із консервативною. Наразі у партії існує індивідуальне та колективне членство. Лейбористи мають свій статут, проте водночас постійної партійної програми у партії немає. Зазвичай основні програмні положення формуються у період передвиборчих кампаній.”[2, с.194] Більш-менш традиційним є те, що лейбористи виступають за збереження державного регулювання економіки, розширення програми соціальних послуг, залучення профспілок до управління підприємствами та конституційних реформ, які спрямовані на децентралізацію влади.

Лейбористська партія в організаційному відношенні нагадує собою федерацію, що складається як з колективних членів: членів тред-юніонів і різних товариств, так і осіб, що входять в цю організацію на основі індивідуального членства. Особи на основі індивідуального членства становлять меншість в загальному складі партії. Робочий орган партії - національний виконком, який обирається на щорічній осінній партконференції. Однак реальна влада зосереджена в руках лідера партії, який у разі перемоги на виборах стає Прем'єр-міністром. Прикладом тому є перемоги лідерів партії у 1996 та 2001 роках.

Розглянемо також консервативну партію. Дану партію прийнято вважати головною партією англійської монополістичної буржуазії. Утворилася вона в 1867 р. на основі еволюційної партії торі та представляла інтереси поміщиків та вищого духовенства. І хоча дана партія офіційно називається Консервативною ще з 30-х років ХХ століття, деякі і досі називають її торі. У складі Консервативної партії знаходиться близько 2 млн постійних членів. Її соціальну основу складають: великі фінансові, земельні та промислові власники, частина державних службовців та інтелігенція. Консервативна партія також не має постійної програми та статуту. Зазвичай, партійна програма знаходить вираження у передвиборних маніфестах.

Велику роль у розвитку даної партії відіграв Дізраелі, який був лідером торі, а згодом і консерваторів у період від 1846 до 1881 років, а також Дж. Чемберлен, який приймав активну участь у розробці консервативної доктрини, де було висунуто ідею про створення імперського митного союзу і введення протекціонізму. Це призвело до втрати Великобританією промислової монополії і загострення конкуренції з іншими державами.

У часовий період між Першою та Другою світовими війнами майже постійно перебували при владі. У 1940 році коаліційний уряд очолив В. Черчилль. Черчилль спрямовував свою політику на об'єднання сил капіталістичного світу для боротьби з СРСР і призвав до створення антирадянських військово-політичних блоків. Проте даний уряд зазнав поразки.

“Наступним етапом перебування Консервативної партії при владі розпочинається із перемогою уряду Хіта в 1971 році. В даний термін перебування партії при владі діяльність консервативного уряду ознаменувалася посиленням настання монополій на життєві інтереси трудящих і антипрофспілковими заходами, репресіями проти борців за цивільні права в Північній Ірландії.”[4, с. 341] Якщо брати до уваги зміни в області зовнішньої політики уряд Хіта, то слід зазначити, що Хіт добився приєднання Великобританії до «Спільного ринку» у 1972 році. Ця подія сприяла збереженню військової, економічної та політичної присутності Великобританії в районі «на схід від Суєца».

Також слід згадати Консервативну партію тетчерівського періоду. Основними засадами партії виступали: розвиток особистої ініціативи та приватного підприємства, обмеження державного регулювання, забезпечення правопорядку та законності. Консервативний уряд під керівництвом Маргарет Тетчер здійснив часткову децентралізацію, в два рази зменшив максимальний рівень податків, із 83 % рівень оподаткування знизився до 40 %, а також провів розпродаж частини муніципальних приміщень.

Консерватори залишили владу тільки в 1997 році, після програшу лейбористам на чергових виборах. З 11 липня 2016 партію очолює Тереза Мей.

Отже, можна зробити висновки, що основу політичного життя Великої Британії складають дві основні та найбільші політичні партії країни: партія Лейбористів та партія Консерваторів. Ці дві партії знаходяться у постійній опозиції одна відносно одної та майже по чергово приходять до влади. Хоча на даний момент основною партією Великої Британії є партія Лейбористів. Окрім даних партій, на міжнародному рівні існують 10 інших партій. Проте їхня діяльність корегується згідно напрямків політичної думки Лейбористської та Демократичної політичних партій.

Список використаної літератури:

1. Сергієнко, Н. П. Політичний устрій Великобританії / Н.П. Сергієнко // Англійська мова та література. - 2007. - № 28. - С. 7-9
2. Ботіка, Т. С. Соціальна політика ліберальної партії Великої Британії початку ХХ ст. у висвітленні російських часописів / Т. С. Ботіка // Гілея: науковий вісник. - 2012. - № 1. - С. 193-196.
3. Некріч А. М. Державний лад і політичні партії Великобританії / А. М. Некріч. – М.: Эксмо, 1996.
4. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

Неприсяжна Ю.

НАЙОПТИМАЛЬНІША ВИБОРЧА СИСТЕМА ДЛЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

У статті здійснено аналіз існуючих виборчих систем. Розкрито недоліки та переваги існуючих виборчих систем.

Ключові слова: мажоритарна система, пропорційна система, змішана система.

Актуальність проблеми полягає у виборі найоптимальнішої виборчої системи для України.

Мета: дослідити переваги та недоліки існуючих систем.

Національні інтереси України у виборчій сфері полягають у підтримці забезпечення функціонування демократичних виборів як ключового механізму формування органів державної влади та місцевого самоврядування. Виходячи з цього, держава, на думку експертів, повинна забезпечити: право на вільне волевиявлення усім громадянам України, рівність учасників виборчого процесу; запровадження варіанта виборчої системи, який гарантує представництво у ньому якнайширшого кола суспільних груп; постійне оновлення політичної еліти країни, формування дієвих органів державної влади; зрозумілість для переважної більшості громадян країни [5, с. 49].

Існують три основні виборчі системи: мажоритарна, змішана та пропорційна. Кожна з цих систем має свої переваги та недоліки. Стосовно мажоритарної системи можна стверджувати, що вона найбільшою мірою відповідає конституційним виборчим правам громадян, закріпленим у чинній редакції Конституції України.

Що ж до змішаної та пропорційної систем, то такі системи сприяють політичній структуризації суспільства, однак значно обмежують конституційні права громадян вільно обирати саме депутатів. Україна за роки незалежності випробувала всі три виборчі системи – від мажоритарної до пропорційної. На жаль, отриманий досвід не завжди ретельно вивчався, а тому пропозиції щодо вибору або вдосконалення цих систем не були досить обґрунтовані [2, с. 4].

Постає питання: яка ж виборча система є найоптимальнішою для сучасної України? У різних країнах запроваджено різні виборчі системи. Україна не може копіювати їх досвід без аналізу відповідності цих систем до чинних законів і Конституції.

Останній закон "Про вибори народних депутатів" від 17 листопада 2011 року ствердив в Україні змішану систему: 225 депутатів обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, 225 депутатів – за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах.

Спробуємо проаналізувати, наскільки дана система є оптимальною для українських реалій. Вихідна точка при визначенні виборчої системи – суспільний і політичний контекст конкретної держави, тобто існуюча партійна система, наявність чи відсутність національних, релігійних протиріч, розміри держави тощо. Так, пропорційна виборча система є прийнятною для порівняно невеликих держав, мононаціональних та монорелігійних. Недоліком цієї системи є те, що при закритих списках можливе використання "технології паротягу", коли на перших позиціях виборчого списку ставляться популярні особи, які потім відмовляються від своїх мандатів, в результаті чого в парламент потрапляють нікому не відомі особистості з кінця списку. Також, якщо партійні списки "закриті" і виборці голосують за весь список, то слабшає зв'язок між виборцями і їх виборними представниками. З іншого боку,

мажоритарна система по своїй суті перешкоджає нормальному розвитку політичних партій та підходить для країн з двопартійною системою. Вона може призвести до невідповідності між числом виборців, які проголосували за партію, і кількістю отриманих нею депутатських мандатів [2, с. 4].

На підставі викладеного можна припустити, що змішана виборча система може бути оптимальною, оскільки вона здатна усунути недоліки інших двох: забезпечити механізм участі меншин, а також дати змогу громадянам висувати свої кандидатури під час виборчого процесу. І дійсно, світова практика демонструє ефективні взірці змішаної моделі. Проблемою є те, що діючу змішану виборчу систему, що передбачена чинними виборчими законами України для місцевих та парламентських виборів, слід скоріше кваліфікувати як механічне поєднання двох не пов'язаних між собою виборчих систем – мажоритарної відносно більшості в одномандатних округах та пропорційної з єдиним закритим списком – які застосовуються для паралельних і незалежних між собою виборів половини складу представницького органу [3, с. 424].

До такого висновку можна дійти, порівнюючи виборчу систему України із змішаними системами, що застосовуються у державах Європейського Союзу, таких, як Німеччина, Естонія та Угорщина. Порівнявши їх, відразу можна побачити відсутність в українській виборчій системі інтегруючих елементів, які б єднали у цілість мажоритарну і пропорційну складові. Єдиною нормою, яка містить у поєднанні посилання на дві складові системи, є положення ч. 3 ст. 99 закону України "Про вибори народних депутатів України" 2011 р.: "У разі якщо під час встановлення результатів виборів Центральна виборча комісія виявить, що особа обрана депутатом як за виборчим списком у загальнодержавному окрузі, так і депутатом у одномандатному окрузі, така особа вважається обраною депутатом у одно- мандатному окрузі. У такому випадку Центральна виборча комісія приймає рішення про визнання її такою, яка не набула депутатського мандата у загальнодержавному окрузі, та визначає обраним депутатом наступного за черговістю кандидата у депутати у виборчому списку відповідної партії". Для вдосконалення виборчої системи в Україні доцільно при внесенні змін до Конституції передбачити конституційне закріплення характеру виборчої системи, що збільшить її стабільність та зменшить ризики для маніпуляцій [1, с. 3].

Еволюція виборчої системи в країні ще продовжується. Потрібно обирати модель, яка від- повідає інтересам держави й суспільства, та вдосконалювати її, враховуючи історичні, національні та інші особливості розвитку української державності.

Список використаної літератури:

1. Журавский В. С. Усовершенствование избирательной системы – залог политической стабильности общества / В. С. Журавский // Пенсионный курьер. – 2011. – № 19. – С. 3.
2. Журавський В. С. Яка виборча система найоптимальніша для сучасної України? / В. С. Журавський // Голос України. – 2011. – № 94. – С. 4.
3. Ключковський Ю. Б. Чи є мішаною виборча система України? / Ю. Б. Ключковський // Право України. – 2012. – № 3. – С. 418–424.
4. Про вибори народних депутатів України : Закон України // Офіційний вісник України. – 2011. – № 97. – С. 35–26.

5. Україна в 2005–2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За ред. Ю.Г.Рубана. — К.: НІСД, 2009. — 655 с.

Пекарчук Г., Гуцол О.

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ МОЛОДІ США

У статті розглядається проблема ставлення молоді США до патріотизму, розкриваються основні складові цього поняття, які американська молодь вкладає в його тлумачення.

Ключові слова: патріотизм, громадянське суспільство, громадянське та патріотичне виховання, демократія, гуманізм, політична культура, національні цінності, політизування.

Тема статті є актуальною, тому що любов до батьківщини властива кожному народові. Внутрішній духовний потяг до рідної землі, людей, які працюють на ній, турбуються про її безпеку і благополуччя є виявленням найвищого ступеня благородства і моральної досконалості. Відданість своїй батьківщині, готовність захищати її, сумлінно.

Проблема підвищення ефективності патріотичного виховання є провідною у світовій педагогічній практиці. Вона активно розробляється і педагогічною наукою США. Американська педагогіка відзначається своєю практичною спрямованістю та експериментальною базою. У Сполучених Штатах Америки накопичено достатній досвід патріотичного виховання молоді. Врахування багаторічного досвіду практичної реалізації принципів демократії і гуманізму у вихованні учнів у цілому, і у вихованні патріотизму зокрема, має важливе значення для процесу гуманізації і демократизації освіти в Україні.

Мета даної статті полягає у висвітленні питання щодо відношення американської молоді до патріотизму.

Об'єкт дослідження – процес виховання патріотизму в студентів США.

Предмет дослідження – зміст, методи і форми виховання патріотизму в студентів США.

Аналіз досвіду США переконує, що громадянське суспільство ефективно функціонує лише за умов демократичного устрою. Це складна й багаторівнева система невіддільних зв'язків і структур, що охоплює сукупність незалежних від держави суспільних інститутів, спрямованих на задоволення індивідуальних і колективних потреб громадян. Структура громадянського виховання молоді в США охоплює громадянські знання, громадянські навички та громадянську позицію.

Питання громадянського та патріотичного виховання в американській школі розроблялися американськими дослідниками і педагогами, в числі яких доречно визначити роботи С.Аткінсон, Дж.Вагонера, П.С.Віоласа, Л.А.Креміна, Т.Малескі, С.А.Ріппа, Дж.Сінізі, Дж.Спрінга, С.І.Тозер В.Урбан та ін. Філософсько-педагогічні аспекти даної проблеми висвітлювалися Дж.Батлером, Т.Брамельдом, Дж.Л.Гутеком, Дж.Дьюї, В.Ф.Каннінгемом, М.Ліндом, І.Крістолом, С.Холтінгтоном. Серед вітчизняних дослідників, які вивчали проблеми громадянського і патріотичного виховання школярів у США, слід

відзначити З. Малькову, Б. Вульфсон, В. Пилиповського, О.Джуринського, В.Жуковського.

Метою громадянського виховання є формування політичної культури учнівської молоді як необхідної основи усієї ідейної культури особистості. Основними напрямками змісту громадянського виховання у США є формування політичної культури, правосвідомості, культури міжетнічних стосунків, мотивації до праці, усвідомлення моральних цінностей, забезпечення розуміння свободи. Важливим є, також, розвиток мотивації до праці, прищеплення дитині поваги до праці та усвідомлення її ролі у житті індивіда та розвиток культури міжетнічних стосунків, що передбачає вміння толерантно спілкуватися з різними етнічними групами та поважати їхню культуру. Успіх міжкультурного спілкування залежить від розуміння учасниками цих відмінностей.

Встановлено, що американські педагоги приділяють велике значення використанню національних цінностей у вихованні патріотизму. Традиційні американські цінності нерозривно пов'язані з такими поняттями, як американська національна ідея, американське кредо, американський патріотизм. Поряд із національними цінностями цивільного характеру у вихованні патріотизму в американських студентів важливу роль відіграють і загальнолюдські, побудовані насамперед на ідеї християнської любові до ближнього. Більшість населення США сповідує християнство, але інші релігії не принижуються, вони також залучаються до патріотичного виховання молоді, формування в неї почуття громадянської єдності, поваги до ідеалів свободи і демократії, відповідальності за їхню непорушність. Об'єднуючу функцію виконує й ідея особливої місії США в сучасному світі, правомірності прагнення американців до світового лідерства. Американцям змалку прищеплюють думку, що вони є обраний Богом народ, який здійснює покладений на нього обов'язок нести світло свободи і демократії іншим народам та країнам. Більшість американських педагогів дотримується думки про миротворчу місію США, допомоги іншим країнам, що потребують економічної і гуманітарної підтримки, прагнуть до ствердження демократії і поваги прав людини. Ці ідеї знаходять підтримку в американському суспільстві і прищеплюються молоді як незаперечна альтернатива.

Американський учений Джоел Вестхаймер у статті «Thinking about Patriotism» («Думки про патріотизм»), яку було надруковано 15 лютого 2008 року у американському періодичному виданні «Educational Leadership» («Керівництво виховним процесом»), наводить приклади анкетування, яке було проведено у Хамільтонському коледжі (США). На питання анкети відповідали, студенти, які нещодавно вступили до коледжу. Згідно результатам анкетування, американська молодь здебільшого позитивно відноситься до патріотизму. 38% опитуваних вибрали твердження: «Я б із задоволенням розробляв і проводив різні заходи, які сприяють вихованню почуття патріотизму, оскільки патріотизм - це та основа, на якій тримається країна». 21% молоді вважає, що в США оптимальний рівень патріотичного виховання, тоді як приблизно також кількість учасників анкетування (20%), визнає патріотизм за «необхідне і

корисне відчуття», стверджує, що увага до патріотичного виховання в країні надмірно перебільшена. 21% респондентів, так чи інакше ігнорують патріотизм як явище. З них 12% вважають, що «достатньо виконувати закони і добре працювати. Це, на їхню думку, і є патріотизм. Все інше безглузде політизування. Можна обійтися без понять про відчуття любові до батьківщини. У той же час 9% опитуваних не визнають патріотизм як людську якість, вважаючи його таким, що «суперечить індивідуальній свободі людини, роблячи його лише гвинтиком великого механізму» [6].

Та частина опитуваної молоді, котра визнає наявність патріотизму, (67%) підкреслює свою приналежність до патріотів. Більшість із них висловлює патріотичне відчуття словами «Америка - велика країна. Я користуюся її благами, і мені тут дуже добре» [6]. 17% визначають себе патріотами завдяки тому, що в школі їх вчили любити і зміцнювати свою країну. 14% юнаків люблять Америку достатньо безкорисливо, вважаючи, що необхідно любити її оскільки ти живеш у ній, а не в будь-якій іншій країні. 2% опитуваних вважають себе патріотами під впливом суспільної думки: «Всі говорять, що Америка - велика країна. Отже, так воно і є».

Статистика доводить, що у (3%) проаналізованих анкет зустрічаються написи між питаннями «Я не патріот», написані рукою.

У поняття патріотизм американська молодь включає і наявність моральних якостей, виявляючи при цьому високу ступень толерантності, полікультурності, а також повагу до інших країн і народів.

Для визначення місця патріотизму серед необхідних громадянських якостей, а також для визначення відношення молодих американців до змісту громадянськості в цілому респондентам запропонували проаранжувати якості, які необхідні для справжнього громадянина. Отримані наступні результати:

- 1 - знання законів,
- 2 - повага до різних національностей, які мешкають у США,
- 3 - патріотизм,
- 4 - вміння і готовність захищати батьківщину,
- 5 - турбота про навколишнє середовище,
- 6 - повага до інших держав,
- 7 - професійні знання і працелюбство.

До анкети були, також, занесені питання, які спрямовані на вимір толерантності і полікультурності американської молоді як важливої моральної якості, що необхідна громадянину. Так, 89% всіх опитаних стверджують, що «Америка, звісно, велика країна, але є й багато інших країн, які мають не менше значення. 5% погоджуються з твердженням наступного характеру: «Не бачу в нашій країні нічого такого, щоб називати її великою». Лише ті 5% розділилися між двома думками: «Америка - велика країна, тому інші країни мають менше значення» (2%) і «Інші країни порівняно з Америкою об'єктивно програють» (3%). 98% респондентів вважають, що в ідеальній державі повинно бути багато національностей, рас, віросповідань, що свідчить про певні успіхи

громадянського виховання США в області формування у молоді толерантності й полікультурності [2].

Отже, патріотизм – одна з найважливіших складових громадянськості для американської молоді, яка поступається лише важливістю знань і дотримання законів, а й толерантності в рамках формуючих державу національностей. Американська молодь визнає і важливість моральних якостей, виявляючи високий ступень толерантності, полікультурності, а також повагу до інших країн.

Загальна мета виховання патріотизму в студентів полягає у підготовці свідомих громадян-патріотів, котрі сприймають державні інтереси та загальнонаціональні цінності як особисто значущі, виявляють готовність до їхнього захисту і примноження, віддані ідеалам демократії та служіння американському народові.

Досвід організації патріотичного виховання в США є цінним джерелом для вдумливого осмислення й запозичення його позитивних надбань в умовах формування єдиного світового освітнього простору.

Список використаної літератури:

1. Барилко Є.О. К вопросу о сути американского патриотизма / Є.О. Барилко // Мова в контексті культури і міжкультурної комунікації: всеукр. наук.-практ. конф., 4-5 черв. 2008 р.: зб. матеріалів. – Луганськ: СЛУ ім. В. Даля. – 2008. – С. 121 – 123.
2. Барилко Є.О. Ставлення американської молоді до патріотизму / Є.О. Барилко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Зб. наук. праць / Гол. редактор Г.П. Шевченко. – Вип. 1 (24). – Луганськ: Вид-во Східноукр. націон. ун-ту ім. В. Даля. – 2008– С. 23 – 27.
3. Гончарук Т.В. Політологія / Т.В. Гончарук. – Тернопіль. – 370 с.
4. Лапшин С.А. Аналіз проблем формування політичної культури молоді.//Актуальні проблеми політології: Матеріали студентської наукової конференції. – Вінниця, 2016. – С.8-15.
5. Лапшин С.А. Національно-патріотичне виховання студентів ВНЗ.//Вісник інституту історії, етнології і права: Збірник наукових праць. – Вип.14. – Вінниця, 2016. – С.33-36.
6. Westheimer Joel. Thinking of Patriotism. // Educational Leadership. -2008.- P.15-28.

Герасименко А., Малик В.

ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА НІМЕЧЧИНИ

Стаття присвячена висвітленню сутності виборчої процедури президента Німеччини, а також повноважень, якими він володіє у процесі керування державою. Проаналізовано внутрішню та зовнішню політику президента ФРН.

Ключові слова: президент, бундестаг, політичний устрій, політика, збори, повноваження, посада, канцлер, відставка, Федеральні збори.

У фаховому середовищі та серед політичної еліти Німеччини відбувається процес осмислення ролі й положення Глави держави в системі стримувань і противаг у контексті посилення начал парламентаризму в політичній системі Німеччини. Сказане засвідчує актуальність статті, присвяченій статусу

Президента Німеччини та його положенню і ролі в системі стримувань і противаг.

Історіографія: дану тему досліджували Бесчастний В.М., Бусигіна І.М., Грובה В. П. та ін.

Мета дослідження: проаналізувати повноваження Президента Німеччини та особливості його державної діяльності.

Аналізуючи політичний устрій Німеччини варто приділити особливу увагу главі держави – Президенту. Він обирається Федеральними зборами без дебатів (ч. 1 ст. 64 Конституції). Федеральні збори складаються з членів бундестагу і такої самої кількості членів, що обираються народними представництвами земель на засадах пропорційності [4].

Ці збори збираються не пізніше 30 днів до закінчення встановленого законом терміну повноважень Президента.

Правом бути обраним в президенти користуються громадяни ФРН, що мають право бути обраними в бундестаг і досягли 40-річного віку. Займати посаду президента можна не більше двох термінів.

Федеральний президент не може обіймати іншу оплачувану посаду, здійснювати комерційну або професійну діяльність, входити до складу керівних органів підприємств, які отримують прибуток.

Президент не несе відповідальності за свої дії як глави держави: майже всі його акти повинні бути контрассігновані (підписані) також Федеральним канцлером або відповідним міністром, що беруть таким чином політичну і юридичну відповідальність на себе і уряд. Виняток становлять акти, що стосуються призначення і звільнення Федерального канцлера, розпуску Бундестагу і прохання президента про відставку, надання Федеральному канцлеру права продовжувати ведення справ до призначення його наступника. Роль президента зростає, якщо в бундестазі відсутня партія або коаліція, що володіє більшістю місць. Тоді він особисто пропонує кандидатуру канцлера, визначаючи тим самим політичний розвиток країни на кілька років вперед [4].

Федеральний президент може зажадати від президента бундестагу скликання бундестагу, а також його розпуску (у випадках, передбачених Основним законом). Він представляє Федерацію відповідно до норм міжнародного права і укладає від її імені договори з іноземними державами. Ратифікація договорів також є прерогативою президента. Велика його роль в процесі обрання канцлера і подальшого формування Федерального уряду. Він має право на регулярне отримання інформації від уряду і безпосередньо від Федерального канцлера. Президенту також належить право призначати і звільняти федеральних суддів, федеральних чиновників, офіцерів і унтер-офіцерів (він може, делегувати це право іншим посадовим особам). У визначених законом випадках президент користується правом помилування.

Закони, прийняті бундестагом, згідно з конституцією, оформляються Федеральним президентом і публікуються «Федеральним вісником законів». Якщо президент вважає, що прийнятий закон порушує Конституцію, а

бундестаг з ним не погоджується, він може звернутися до Федерального конституційного суду.

У свою чергу, бундестаг або бундесрат можуть порушити перед Федеральним конституційним судом звинувачення проти Федерального президента в умисному порушенні ним Основного закону або іншого федерального закону (за ініціативою не менше однієї четвертої частини членів бундестагу). Рішення про пред'явлення обвинувачення вимагає більшості двох третин членів бундестагу або двох третин голосів бундесрату. Якщо Федеральний конституційний суд погодиться з обвинуваченням, він може позбавити президента посади (причому суд має право тимчасово відсторонити його від посади вже після пред'явлення обвинувачення). Повноваження Федерального президента в цих випадках здійснюються президентом бундесрату.

Вибраною вважається особа, що одержала більшість голосів членів Федеральних зборів. Якщо у двох етапах голосування таку більшість не зібрано, обраним вважається той, хто в наступному голосуванні збере найбільшу кількість голосів.

Президент Німеччини обирається строком на п'ять років.

Стаття 66 Конституції закріплює текст присяги, яку складає Президент, вступаючи до посаду: "Присягаюся присвятити свої сили на благо німецького народу, сприяти його користі, оберігати його від збитку, дотримуватися Основного закону і законів Федерації та охороняти їх, сумлінно виконувати свої обов'язки і бути справедливим до всіх". Допускається складання присяги без релігійного завірення "Та допоможе мені Бог".

Щодо повноважень Президента Німеччини, то він: представляє федерацію в міжнародно-правових відносинах; укладає від імені федерації договори в іноземними державами та акредитує і приймає послів (ч. 1 ст. 59 Конституції).

Договори, що регулюють політичні відносини федерації або стосуються предметів федерального законодавства, потребують схвалення або сприяння компетентних органів федерального законодавства у формі федерального закону (ч. 2 ст. 59 Конституції) [2; с. 239 – 240].

Розглянемо зовнішню та внутрішню політику президента.

В області внутрішньої політики Президент ФРН наділений такими повноваженнями: він підписує Федеральні закони і розпоряджається про їх опублікування; може опротестувати прийнятий парламентом закон як антиконституційний перед Федеральним конституційним судом; висуває кандидатуру на посаду Федерального канцлера (зважаючи на співвідношення партійних фракцій у Бундестазі); призначає за пропозицією Федерального канцлера федеральних міністрів, має право призначати і звільняти федеральних чиновників і федеральних суддів, офіцерів і унтер-офіцерів (ці повноваження можуть бути передані федеральним міністрам); здійснює право помилування, нагородження орденами і медалями та ін.

Зовнішньополітичні повноваження Федерального президента включають в себе: представництво Федерації в міжнародних відносинах, призначення і

відкликання послів ФРН в іноземних державах, на прийомах акредитуються при ньому повноважні представники іноземних держав.

Президент має право укласти від імені ФРН договори з іноземними державами (договори політичного характеру і договори, які стосуються об'єктах федерального законодавства, потребують ратифікації парламенту).

У Федерального президента є також так звані "резервні" повноваження, використовуючи які він може впливати на політичне життя. Президент має право вимагати скликання Бундестагу (ця вимога повинна бути виконана), він може розпустити Бундестаг, якщо останній не обрав Канцлера абсолютною більшістю голосів або якщо Канцлер при постановці питання про довіру не отримав більшості голосів членів Бундестагу. За поданням Федерального уряду і за згодою Бундесрату Президент може оголосити стан законодавчої необхідності, під час якого, як зазначалося, федеральні закони можуть прийматися без участі Бундестагу.

До числа надзвичайних повноважень президента відноситься право Федерального президента оголошувати за згодою Канцлера "стан оборони", якщо скликання Бундестагу або спільного комітету заважають "непереборні перешкоди".

Для вступу в дію розпоряджень і вказівок Федерального президента необхідна їх контрасигнація Федеральним канцлером або компетентним федеральним міністром. Це правило не діє у випадках призначення або відставки Федерального канцлера, розпуску Бундестагу при обранні Канцлера відносною більшістю і клопотання про виконання Федеральним канцлером або федеральним міністром своїх обов'язків до призначення їх наступників.

Федеральний президент не несе політичної відповідальності перед представницькими органами ФРН. Він не звітує про свою діяльність ні перед Бундестагом, ні перед Федеральними зборами. Однак Основний закон допускає можливість усунення Президента з посади до закінчення терміну його повноважень. Питання про усунення Президента з посади може бути підняте та розглянуте перед Федеральним конституційним судом (який приймає остаточне рішення) тільки в зв'язку з обвинуваченням його в умисному порушенні Основного закону чи іншого федерального закону. Пропозиція про порушення обвинувачення має бути висунута не менше ніж чвертю голосів депутатів Бундестагу або чвертю голосів членів Бундесрату. Для вирішення питання про порушення звинувачення необхідна більшість у дві третини голосів депутатів Бундестагу. До сих пір прецеденту зміщення президента з посади в історії ФРН не було.

Президент Німеччини має певні повноваження, що стосуються внутрішніх справ. До них можна віднести такі [3]:

- призначення федерального канцлера, а за його поданням – федеральних міністрів. Аналогічно відбувається їх звільнення (ч. 1 ст. 64 Конституції).
- призначення і звільнення федеральних суддів, федеральних службовців, офіцерів і унтер-офіцерів (ч. 1 ст. 60 Конституції).

- його накази і розпорядження дійсні лише за умови контрасигнації федеральним канцлером або відповідними федеральними міністрами (ст. 58 Конституції). Ця ж стаття встановлює випадки, коли контрасигнація не вимагається. Наприклад, призначення і звільнення федерального канцлера, розпуск бундестагу (ст. 63 Конституції).

- в окремих випадках здійснення від імені федерації право помилювання (ч. 2 ст. 60 Конституції).

- відносини з парламентом країни. Президент Німеччини може розпустити бундестаг згідно з ч. 4 ст. 63 лише у разі необрання федерального канцлера.

- звинувачення в умисному порушенні Основного закону або іншого федерального закону проти президента Німеччини можуть порушити бундестаг і бундесрат. Для цього потрібно більше двох третин членів бундестагу або дві третини голосів бундесрату. Рішення про винність Президента приймає Федеральний конституційний суд (ч. 2 ст. 61 Конституції).

Таким чином, через те, що ФРН є республікою парламентського типу, повноваження федерального президента Німеччини є значно вужчими, ніж, наприклад у США і Франції.

Реальна влада у ФРН належить федеральному канцлеру. Це дає фахівцям у галузі порівняльного конституційного права підставу говорити про існування так званої "канцлерської" республіки в Німеччині на противагу президентській республіці, наприклад Франції. Роль канцлера в державному механізмі ФРН є надзвичайно великою. Фактично саме він визначає основний курс у сфері внутрішньої і зовнішньої політики країни. У разі відставки канцлера у відставку повинен піти весь уряд. Бундестаг може висловити недовіру не всьому уряду або окремим його членам, а лише канцлеру. Припинення повноважень канцлера передбачене лише у разі обрання нового канцлера.

Таким чином, ми бачимо, що повноваження Президента Німеччини мають свої особливості, зумовлені устроєм демократичної федеративної республіки. Основна влада здійснюється федеральним канцлером, проте президент також займається внутрішньою та зовнішньою політичною діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Грובה В. П. Деякі аспекти діяльності фракцій в Бундестазі / В. П. Грובה // Вісник Національного університету внутрішніх справ. - 2004. - № 27. - С. 238 - 243.

2. Грובה В. П. Особливості законодавчого процесу в ФРН / В. П. Грובה // Право і безпека. - 2005. - Т.4. - № 1.- С. 20 - 24.

3. Лапшин С.А. Політологія // Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

4. Лапшин С.А. Дефінітивний аналіз проблеми формування політичної культури студентської молоді//Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія. - №35. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – С.246-251.

5. Лапшин С.А. Парламентські вибори в Україні 2012: проблема обрання виборчої системи //Вісник Інституту історії, етнології і права: зб.наук.пр. – Вип.9. – Вінниця: ВДПУ, 2011. - С.130-133.

6. Президент Германии: порядок избрания, полномочия, прекращение полномочий - [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://studopedia.ru/8_201778_prezident-germanii-poryadok-izbraniya-polnomochiya-prekrashchenie-polnomochiy.htm .

7. Бесчастный В. М. Конституционное (государственное) право зарубежных стран / В. М. Бесчастный - [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://uchebnikonline.com/pravo/konstitutsiyne_derzhavne_pravo_zarubizhnih_krayin_-_beschastniy_vm/derzhavi.htm .

Стопа В., Сімененкова І.

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ В США

У статті проаналізовано політичні особливості режиму США. Було виділено головні функції даного режиму та зазначено переваги і недоліки федерації. Дійшли висновку, що державний механізм в США впродовж двох століть функціонує стійко, без яких-небудь кардинальних потрясінь.

Ключові слова: США, політичний режим, федерація, держава, влада.

Актуальність проблеми. Безумовно, американський політичний режим вартий уваги, адже це вже давно встановлений та перевірений часом непорушний лад. А, оскільки, переймати позитивний досвід необхідно з метою удосконалення власної політичної системи, то цю тему можна вважати особливо актуальною для України.

Мета. Розкрити сутність політичного режиму США та описати недоліки і переваги даного режиму.

Історіографія. Дана тема досліджена Лазоренко О.В., Лазоренко О.О., Миколенко Д. В., Дудко І.

Сполучені Штати Америки - найбільша світова держава з розвиненою демократичною державністю і міцними правовими традиціями. Джерелом конституційного права цієї країни на федеральному рівні виступають Конституція, закони і резолюції Конгресу, нормативні правові акти Президента, рішення Верховного суду, деякі звичаї. Аналогічні джерела утворюють конституційні системи штатів.

Згідно конституції США, яка була прийнята в 1787 році Америка є федеративною республікою. До її складу входять 50 штатів і федеральний округ Колумбія. У кожного штату є своя конституція, губернатор і законодавчі збори. Державна влада в США належить Федеральному уряду, яке складається з законодавчих, виконавчих і судових органів. Протягом історії країни до Конституції було внесено 27 поправок, причому найперші десять були внесені одночасно, отримавши назву «Біль про права». Решта 17 поправок вносилися окремо. Остання, зроблена в 1992 році, передбачала введення додаткових конституційних обмежень для підвищення оплати праці членів Конгресу. Жодна з поправок не передбачала зміни форми правління в країні. Три поправки (1933, 1951 і 1967 років) стосувалися термінів перебування при владі президента, віце-президента і членів Конгресу.

США - демократична, федеративна правова, світська держава з республіканською формою правління і поділом влади. Конституція США

прийнята від імені народу. На чолі держави і уряду стоїть президент, який обирається всенародно на чотирирічний термін. При цьому глава уряду не може перебувати при владі більше двох термінів. Президент є верховним головнокомандуючим збройних сил США. У його повноваження входить призначення вищих посадових осіб, участь у формуванні законодавчої бази та видання президентських указів. Президентом може стати будь-який громадянин США, народжений на американській території і не молодший 35 років. Аналогічні вимоги стосуються віце-президента, який обирається спільно з президентом. Кандидати в члени адміністрації, а також послі пропонуються Президентом і затверджуються Сенатом. Президент в парі з Віце-президентом обирається кожні чотири роки за допомогою так званої Колегії виборців, до якої входять 538 чоловік.

Демократичним шляхом формуються виконавча і судова влади. Виконавчою владою наділені віце-президент і кабінет міністрів. Законодавча влада належить Конгресу США, який складається з Сенату і Палати представників. Від кожного штату обираються по 2 представники в Сенат. Палата представників складається з 435 конгресменів, які переобираються кожні 2 роки. Головою Палати представників є Спікер. Натомість 100 сенаторів обираються на 6 років, але розбиті на 3 групи, за рахунок чого кожні два роки переобирається третина верхньої палати. Формальним головою Сенату є Віце-президент США, хоча реальним керівником є голова демократичної більшості палати.

Політичний режим США спрямований на здійснення державної влади правовими методами відповідно до прийнятими законами і конституцією, а громадяни наділені правами брати участь в управлінні країною через обраних представників. У Конгресі представники двох партій: демократичної і республіканської змушені шукати компроміс, приймаючи закони.

Вищою судовою владою в Америці наділений Верховний суд, який може скасувати укази президента і визнати ухвалені закони недійсними. До його складу входять 9 суддів, які пропонуються Президентом і на довічний термін затверджуються Сенатом. Нинішній голова Верховного Суду Дж. Робертс - молодший був обраний до Верховного Суду у вересні 2005 р.

Основною діяльністю Верховного суду є розгляд апеляцій до судових позовів. Також у разі виникнення розбіжностей між гілками влади Верховний суд вирішує дані суперечки. Варто відзначити, що кандидатура на посаду головного судді пропонується президентом, а сенат повинен її затвердити. Крім суддів Верховного суду, президент пропонує, а Сенат затверджує федеральних суддів, суддів апеляційних судів та окружних суддів.

Сполучені Штати Америки дотримуються демократичного принципу управління, яке передбачає народовладдя. Законом суворо обмежені методи примусу, заборонено масове і соціальне насильство. У країні підкреслюється юридичну рівність всіх громадян і визнаються етнічні та соціальні меншини. Згідно з принципами демократії в Америці існує свобода слова і присутні незалежні засоби масової інформації. Також в США немає державної релігії і визнається свобода віросповідання і всіх конфесій. У країні багато релігійних

меншин, але всі в рівній мірі мають доступ до державної служби, дискримінація переслідується.

У країні багатопартійна політична система, виключена монополія на політичну владу і вітаються принципи конкурентної боротьби за владу. Політичний режим Америки спрямований на реалізацію загальнозначущих інтересів громадян США. При цьому дана держава володіє достатніми матеріальними, природними та іншими ресурсами для досягнення своїх цілей.

Тож, варто зазначити переваги та недоліки федерації, як форми державного устрою. Загалом федеративна держава - це стійка нецентралізована форма державного устрою, за якого декілька держав (суб'єктів федерації), не втрачаючи державного суверенітету, об'єднані в одній державі на засадах спільно виробленої конституції та низки домовленостей.

"У федеративній державі центральна і місцеві влади не поряд одна з одною, як це вважала класична теорія розподілу суверенітету, і не одна над одною, як це схильна стверджувати унітарна теорія, а одна в одній. У федеральному союзі центральний і місцевий уряди повинні бути не протиставлені один одному, а примирені у вищій єдності" (А. Яценко, український державознавець ХХст.)

Ознаки федеративної держави:

- єдині територія, збройні сили, грошова система;
- писана конституція, яка чітко регламентує і гарантує розподіл влади;
- двопалатний парламент, у якому одна палата представляє весь народ, а друга - суб'єкти федерації;
- додаткове представництво найдрібніших складових у федеральній палаті;
- суб'єкти федерації беруть участь у процесі внесення змін до загальнодержавного законодавства, а своє законодавство змінюють одноосібно;
- нецентралізована влада, тобто розподілена влада;
- відсутність єдиного центру;
- функціонування двох і більше державних і офіційних мов;
- класична федерація не має столиці, а лише місце перебування уряду.

Майже всі ці риси притаманні формі правління США, проте надати чітку оцінку перевагам і недолікам федерації дуже важко через суперечливий характер явищ, які виникають за даної форми устрою.

Чинники, які надають явні переваги федеративним утворенням:

- відкритість федерації;
- практична неможливість тиску «центру» на республіки в тих питаннях, які їм здаються принципово важливими, що сприяє розвитку демократії самоврядування і проявам ініціативи на місцях;
- правовий демократичний і плюралістичний характер.

Чинники, що потрібно віднести до недоліків:

- нецентралізація несе в собі потенційну загрозу конфлікту владних структур, зокрема між спільним федеральним урядом і урядами суб'єктів федерації;

▪ поступально-узгоджувальний характер федерації може нести за собою труднощі управління такою державою, тому що позиція республік або регіонів може бути різною з деяких важливих питань

▪ нерівномірний розвиток частин федерації через різний економічний потенціал.

Таким чином, політичний режим США має основним завданням не поширення суб'єктами абсолютно протилежної одне одному культурн, економічної чи національної політики, а для консолідації на рівних умовах та викоріненню культурних протиріч. Демократичний політичний режим має свої переваги та недоліки такі як, нецентралізація, що сприяє саморегуляції та самостійності з одного боку, а з іншого несе загрозу конфлікту між членами федерації, розвинений плюралізм може призвести до труднощів керування такою державою.

Список використаної літератури:

1. Миколенко Д. В. Політичні системи та режими країн Європи та Америки новітнього часу : Тематичний план і методичні рекомендації до спеціального курсу для студентів історичного факультету / Д. В. Миколенко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 36 с.

2. Дудко І. Держдепартамент і держсекретар в системі зовнішньополітичного механізму США/ І. Дудко //Політичний менеджмент. - 2006. - № 5. - С. 145-153.

3. Лазоренко О.В., Лазоренко О.О. Політичні режими: нормативний підхід // Генеза. – 1996. – №1(4). – С. 235–244.

4. Шаповал В.М. Державний лад країн світу. – К.: Український Центр правничих студій, 1999. – 320 с.

5. Шипунов Г. Категорія “політичний режим”: суть та основні підходи щодо визначення / Геннадій Шипунов // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : [збірник наукових праць] / Національний університет "Львівська політехніка" [та інші]. – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2006. – Випуск 18. – С. 235–242.

6. Ковальов П. Взаємовідносини США з політичними структурами Євросоюзу/ П. Ковальов //Політичний менеджмент. - 2004. - №6(9). - С.138-150.

7. Лапшин С.А. Політологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) / ред. Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

8. Афонін Е. Всеваддя політичних партій як загроза демократизації держави/ Е. Афонін //Політичний менеджмент. - 2007. - № 4. - С. 48-54.

Грушко О., Демченко Ю.

КОНСТИТУЦІЙНА МОНАРХІЯ В АНГЛІЇ

У статті, на основі здійсненого аналізу літератури, розглянуто основні особливості форми державного правління – конституційної монархії, висвітлено способи формування, організації вищих органів державної влади, політико-правовий статус глави держави.

Ключові слова: форма державного правління, конституційна монархія.

Формування політичних систем у країнах Західної Європи відбувалося протягом тривалого історичного періоду; такий процес продовжується і

сьогодні. Це пов'язано насамперед з тим, що хоча західноєвропейські політичні системи є переважно стабільними та ефективними, уряди країн докладають постійних зусиль для їхнього вдосконалення.

Розглянемо досвід формування й удосконалення політичної системи Великобританії. Коли ми говоримо про Великобританію, то розуміємо, що повна назва держави – Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії, або в скороченому варіанті – Англія (за назвою основної частини цієї держави).

Серед українських науковців проблематику парламентарних монархій найбільш ґрунтовно вивчав В. Шаповал, І. Булова, С.Гелея та С.Рутара, Ж.Зіллера, Й.Вейбуль, Д.Дербішайра, Я.Дербішайра, А.Романюк.

Для аналізу й з'ясування характерних особливостей політичних режимів у контексті дослідження феномену парламентарних монархій найкращим прикладом може слугувати Велика Британія.

Держава, що не має і на сьогодні конституції (її замінюють численні закони та кодекси, багато з яких були схвалені ще за часів Середньовіччя), є все ж взірцем політичної стабільності та злагодженого функціонування державних інститутів на засадах справедливості і законності. «Неписана конституція» Великої Британії складається з різних нормативних положень, лише частина з яких офіційно визнається юридичними [5]. Серед них є і Велика хартія вольностей 1215 р., дарована англійському народові королем Джоном Безземельним під тиском повсталих баронів, Білль про права 1689 р., Акт про престолонаслідування 1701 р., і закони про парламент 1911 та 1949 рр., закони про вибори та місцеве самоврядування тощо.

Політична система Об'єданого Королівства є надзвичайно цікавою та унікальною. Розвиваючись протягом століть, вона є відображенням колоритної британської історії. Велику Британію традиційно називають “батьківщиною парламенту”. Британський Парламент є одним з найдавніших у світі. Він веде своє походження ще від вітанагемотів – рад аристократії англосаксонського періоду, Нормандської великої ради та національної ради, яку вперше скликав Симон де Монфор у 1264 р. [4]. У плані розбудови парламентських механізмів та розвитку парламентаризму в цілому Велику Британію вважати першою з-поміж інших країн світу. Сформована в Об'єданому Королівстві політична система в ХІХ та початку ХХ ст. справедливо вважалася джерелом стабільності, в той час як інші країни переживали революційні заворушення.

Політико-правова система Великої Британії має ще одну суттєву особливість: на відміну від країн континентальної Європи, де основні права і свободи декларуються в конституціях, тобто у позитивний спосіб, Велика Британія має негативний характер їх декларування – що не заборонено прецедентними законами, те дозволяється [4]. Цікаво, але уряд Великої Британії – Кабінет міністрів – якому реально належать головні важелі щодо управління державою, фактично не визначений у писаних законодавчих джерелах. Адже Кабінет міністрів визначається ще феодальними законами як один із структурних підрозділів Таємної ради – дорадчого органу вищої

дворянської знаті при монарху. Надзвичайно широкі повноваження надаються прем'єр-міністрові, який є лідером партії, що перемогла на виборах до Палати громад, нижньої палати Парламенту та, як і всі інші члени уряду, призначається монархом, причому без участі жодної з палат парламенту. Уряд має політичну підтримку Палати громад і користується нею доти, поки нижня палата британського парламенту не висловить недовіру урядові або ж не проголосує проти якоїсь важливої урядової ініціативи. Важливо, що члени Кабінету міністрів є одночасно членами Палати громад, і тому у Великій Британії немає характерних для України колізій, пов'язаних з «порушенням основного закону через суміщення посад».

Важливим елементом політичної палітри Великої Британії є і «тіньовий» кабінет. Назву свою цей термін веде зовсім не від асоціацій з тіньовою економікою, адже мається на увазі, що ця опозиційна структура, як тінь, слідує за урядом. «Тіньовий» кабінет може формуватися опозиційною партією за зразком Кабінету міністрів, а його члени мають вивчати діяльність чинного уряду, вказуючи на його помилки. Характерною особливістю для політики Великої Британії є злагодженість у роботі владних структур в інтересах своєї держави, тому спостерігається вельми конструктивна співпраця членів «тіньового» кабінету з урядом. Члени «тіньового» кабінету допомагають своїми коректними порадами щодо законодавства та діяльності чинного уряду. Слід підкреслити, що за законами Великої Британії кожна партія, яка провела до палати громад двох або більше своїх представників, може офіційно вважатися опозицією, формувати тіньовий кабінет та отримувати гроші з державної скарбниці на ведення опозиційної діяльності. Парламент Великої Британії є справжнім центром її політичного життя. Нижня палата – Палата громад – складається з 659 депутатів (до 1996 р. – 651), які представляють одномандатні виборчі округи [2].

На рубежі ХХ–ХХІ ст.ст. відбулася певна трансформація партійної системи Великої Британії: з традиційно двопартійної вона реально стала трипартійною. 6 травня 2010 р. відбулися вибори до Палати громад Великої Британії, за результатами яких було обрано 649 з 650 депутатів. 306 місць дісталися Консервативній партії, 258 отримала Лейбористська партія, і лиш 57 – Ліберально- демократична партія. Так, проект створення коаліції між лейбористами, ліберальними демократами та представниками маленьких партій не відбувся, і Велика Британія отримала коаліцію у форматі консерватори + ліберальні демократи. Головою уряду став лідер Консервативної партії Девід Камерон, його заступником – лідер ліберальних демократів Нік Клегг, який, до речі, має українське коріння. Спікером Палати громад став консерватор Джон Беркоу. На прикладі виборів 2010 р. політичний клас Великої Британії переконливо довів свою здатність працювати не тільки на монопартійній, а й на коаліційній основі та завдяки володінню мистецтвом переговорів і політичного компромісу швидко створювати стійку коаліцію. Палата лордів Великої Британії перебуває в стадії довготривалого реформування і є окремою цариною для наукових досліджень. Структура верхньої палати Парламенту Об'єднаного

Королівства та її склад дають підстави стверджувати, що такий політичний інститут є унікальним і не має аналогів у світі, тому інтерес до неї ніколи не спадав. Останніми роками він навіть посилювався, що зумовлюється кардинальними змінами у Палаті лордів, зумовленими реформою лейбористського уряду Тоні Блера.

На сьогодні питання реформи Палати лордів є надзвичайно актуальним. У нас на очах кардинально змінюється, пристосовуючись до реалій сучасності одна з найстаріших та найдосконаліших політичних систем світу. Реформістські ідеї стосовно Палати лордів почали активно з'являтися з кінця XIX ст., але найбільшого розмаху вони набули в кінці XX. Треба наголосити, що, оскільки Палата лордів не має народного мандата, її законодавчі повноваження вже давно стали вторинними у порівнянні з Палатою громад. З розвитком політичної системи, і протягом другої половини XX ст. особливо, лорди стали майже неспроможними стати на перешкоді діям рішучого уряду. Особливо після того, як під час лейбористського урядування 1945–1951рр. пери-консерватори ухвалили рішення не блокувати ті частини лейбористської програми, що користуються широкою народною підтримкою, а в 1949 р. Палата лордів, фактично, втратила можливість блокувати закони, прийняті Палатою громад. Так, після цієї реформи Палата лордів може лише затримати запровадження законів на 13 місяців.

Виступаючи зі своєю щорічною промовою перед Парламентом, королева Єлизавета II наголосила, що уряд буде й надалі наполегливо працювати у напрямі реформування верхньої палати. Якою ж буде подальша доля Палати лордів і до чого приведе довготривалий процес її реформування, нам зможе дати відповідь тільки час

Таким чином переконливо видно, що конституційно-монархічний устрій держав світу є не тільки втіленням старовинних історичних традицій, що присутні у кожній країні з тривалим досвідом незалежності, а й запорукою політичної стабільності. Класичним зразком у цьому відношенні є Велика Британія – впливова і потужна світова держава, яка у своєму економіко-політичному розвитку спирається на давні історичні традиції, уособленням яких є монарх та його родина. Так, політична система Великої Британії дозволила цій державі встояти та не похитнутися під час національно-визвольних заворушень у Європі, які мали місце у середині XIX ст. та охопили фактично усі великі європейські монархії, окрім британської. Зберегла свою державність та королівську владу Велика Британія і після Першої світової війни, яка зумовила зникнення з політичної карти світу чотирьох великих імперій разом з їхніми правлячими режимами. Зазначимо, що майже тисячолітнє існування Великобританії, дієвість та еластичність конституції, стабільність політико-партійної системи, ефективність управління в центрі та місцях, дозволяє цій державі ефективно вирішувати внутрішні та зовнішньополітичні проблеми та виклики, які стоять перед її громадянами.

Список використаної літератури:

1. Алексеев Н.А. Палата лордов британского парламента : от суда короля Эгберта до революции премьеры Т. Блэра (825–2003 гг.) / Н.А. Алексеев. – М. : Бек, 2003. – 432 с.
2. Відповіді на 100 запитань про Сполучене Королівство / Посольство Великої Британії в Україні. – К., 2001. – С. 130.
3. Черінько І. Зовнішньополітична позиція Великої Британії після виборів до Палати громад / І. Черінько // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Вип. 54, Ч.ІІ, 2005. – С. 68.
4. Шаповал В.М. Великобританія / В.М. Шаповал // Юрид. енцикл. : в 6 т. – К. : «Укр. енцикл.», 1998. – Т. 1. – С. 328–329.
5. Шаповал В.М. Монархія конституційна / В.М. Шаповал // Юрид. енцикл. : в 6 т. – К. : «Укр. енцикл.». – 2001. – Т. 3.– С. 758– 759.

Дмитерко С., Печенюк А.

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ КОНФЛІКТ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

У статті здійснено аналіз українсько-російського конфлікту. Висвітлено основні причини його виникнення та існуючі на даний час наслідки. Вказано та проаналізовано можливі шляхи вирішення двостороннього конфлікту.

Ключові слова: конфлікт, агресія, анексія, врегулювання, патріотизм.

Сьогодні надзвичайно гостро постала проблема агресії Російської Федерації проти України. Масштаби цього міждержавного конфлікту досягають своєї критичної точки, які негативно впливають на розвиток української держави. Вивчення особливостей українсько-російського конфлікту є досить актуальним, з огляду на те, що подальша доля України знаходиться під великим питанням. Крім того, дослідження усіх рис цього, вирішального для нашої держави політичного процесу, сприяє кращому розумінню його суті та прийняття більш виважених та послідовних кроків.

27 січня 2015 р. Верховна Рада України прийняла постанову, яка визначає стан і характер тривалого українсько-російського конфлікту, причиною і джерелом якого є російська експансіоністська політика на пострадянському просторі, який Російська Федерація вважає зоною своїх «привілейованих інтересів». Російсько-український конфлікт не є звичайним вибухом протесту – він має регіональний й глобальний вимір, тому загрози світовій системі безпеки. Ситуація на Сході України та анексія Криму загрожують безпеці й стабільності у всьому світі.

Провідні країни світу, міжнародні організації підтримують Україну від моменту початку війни, демонструють політико-дипломатичну солідарність, надають фінансову, матеріально-технічну допомогу.

Події листопада 2013 р. – лютого 2014 р. в Україні були названі Революцією гідності і сприйняті світовою спільнотою як свідчення європейських прагнень українського суспільства та нової української влади. Москва не визнала нове українське керівництво і вдалася до силового засобу блокування курсу Києва європейську та євроатлантичну інтеграцію. З кінця лютого 2014 р. відбувається

російська військова агресія проти України, яка розпочалася анексією Криму і продовжується до цього часу на Сході України.

Варто зазначити, що основними передумовами виникнення збройної агресії Росії проти України є спроби Росії розширити зону свого впливу та намагання України в умовах надзвичайного тиску з боку Росії зберегти свою незалежність. Однією з причин виникнення конфлікту є те, що наша держава надзвичайно довгий час намагається вийти зі сфери впливу Російської Федерації, а та у свою чергу блокує євроінтеграційний курс України. До інших причин конфлікту можна віднести такі як: різні матеріальні та культурні цінності, страх Володимира Путіна перед можливістю революції в Росії, перегляд результатів «холодної війни», синдром «пораненої імперії» та ін.

Проаналізувавши головні причини агресії Росії проти України, потрібно зазначити, які ж наслідки цього протистояння. Перш за все це людські жертви та трагедії, йдеться про тисячі загиблих бійців та мирних жителів. За даними ООН кількість погиблих людей вже давно перейшла межу за десять тисяч. Значних руйнацій зазнала промислова та соціальна інфраструктура Донбасу. Війна між Україною та Росією охопила різні сфери відносин, зокрема відбулася політико-дипломатична конфронтація. Більша частина контактів між державами здійснюється заочно або в багатосторонніх форматах. Безумовно, неможливими є обмін профільними делегаціями на міжурядовому, міжпарламентському та на міжвідомчому рівнях, взаємні візити вищих посадових осіб. Рівень недовіри і взаємних звинувачень є досить високим, взаємовідносини держав не те, що можна назвати негативними, вони перебувають у критичному стані.

Агресія Росії проти України зруйнувала нормативно-правову базу двостороннього співробітництва та систему інституційних міждержавних відносин. Російська Федерація запровадила односторонні торговельно-економічні обмеження вразливих сфер українського експорту, а саме в торгівлі, експорті послуг, банківській сфері, виробництві та виробничій кооперації. Зважаючи на це, велика увага приділяється політиці імпортозаміщення. Окрім цього, між державами відбувається енергетичне протистояння, оскільки Росія використовує в політичних цілях критичну енергетичну залежність України аби створити економічний хаос та політичну дестабілізацію в країні.

«Після подій на Майдані січня-лютого 2014 р. розширилася широкомасштабна антиукраїнська інформаційна експансія російської державної пропагандистської машини та підконтрольних державних ЗМІ з метою дискредитації нової української влади» [1; с.12]. На територіях контрольованими сепаратистами припинилося мовлення українських телеканалів, заборонено поширення українських друкованих ЗМІ, натомість, російське телебачення активно пропагує концепцію «Русского мира». Варто зазначити, що російська агресія спричинила стійке різко негативне ставлення громадян України до російської держави в особі її керівних осіб і структур. Поглибився вододіл недовіри й відчуження до країни агресора.

Наприкінці вересня 2014 р. у Відні відбулося засідання круглого столу «Німецько-Українського форуму» на тему «Україна в Європі: мир і розвиток». Під час засідання політиками, економістами та громадськими діячами обговорювалися можливі шляхи виходу з ситуації, що склалася в українській державі, а також були розроблені пропозиції щодо врегулювання кризи:

1. Надалі конфлікт на Сході і Півдні не може бути вирішений шляхом війни. Військові зіткнення приносять українському народу тільки горе і нужду.

2. Всі сторони потребують політичного виходу з конфлікту, який матиме тривалу і стійку дію. Це рішення має бути вигідним для всіх сторін.

3. Першим кроком має бути виконання в повному обсязі під контролем ОБСЄ угоди про припинення вогню, яку було прийнято в Мінську 5 вересня 2014 р. Це означає, що Росія повинна прийняти територіальну цілісність і суверенітет України з урахуванням децентралізації, як і пропонує український уряд.

4. Для стабілізації ситуації в Україні та відновлення інфраструктури необхідні спільні зусилля Заходу і Росії. Програми всіх країн-донорів повинні координуватися через загальні комітети. Умови для видачі кредитів на відновлення потрібно збалансувати. Росія повинна адекватно надати ті ж послуги, як країна донор, і мати ті ж права, що й країни ЄС.

5. Для успішного економічного розвитку України необхідна спільна кооперація між великими економічними регіонами – Європейським Союзом та Росією. Позитивним є факт того, що Європейська Комісія розпочала процес співпраці з Євразійською Економічною Комісією. Цей процес повинен закінчитися зняттям торговельних обмежень між ЄС та Євразійською Економічною Комісією.

6. Росії та Україні необхідно надати рівну можливість безвізового транспортного сполучення з країнами ЄС.

7. Статус Криму може бути визначений тільки через угоду між Україною і Росією, яка має бути підтверджена і гарантована міжнародним співтовариством.

8. Росія гарантує недоторканність кордонів України і спеціальне узгоджене рішення для Криму. Росія повинна визнати право України на асоціацію з ЄС. Україна має право забезпечувати себе необхідним озброєнням у цілях достатнього самозахисту і захисту кордонів. Військові дії по обидва боки українського і російського кордону мають бути врегульовані за допомогою консультаційного механізму.

9. Газотранспортні шляхи, які проходять через Україну, повинні бути технічно модернізовані спільними зусиллями України, ЄС та Росії через тристоронній консорціум і експлуатуватися за правилами енергетичного ринку ЄС.

10. Між Росією та Україною існують успішні спільні підприємства, мета яких – тристороння співпраця із західними підприємствами для залучення ноу-хау і капіталу. Їхнє завдання – виробництво конкурентно спроможних

продуктів на міжнародному ринку. Такі домовленості сприяють майбутньому економічному розвитку України і Росії і заслуговують максимальної підтримки.

11. ЄС повинен підтримати мирні домовленості і знаходження взаєморозуміння поступовою відмовою від санкцій щодо Росії залежно від успіху мирного процесу. Таким же чином процес мирних домовленостей має супроводжуватися припиненням торговельних обмежень з боку Росії до своїх сусідів і країн ЄС.

12. Україна і Росія мають домовитися про постійно діючий формат і організації для підтримки процесу примирення.

13. Стабілізація і реформування України є завданням, в якому зацікавлені і ЄС, і Росія. [3]

Значний інтерес становлять думки глав посольств, акредитованих в Україні. Посол Сполученого королівства Великої Британії та Північної Ірландії в Україні Саймон Сміт стверджує, що прем'єр-міністр Британії Д. Камерон відкидає військовий варіант вирішення цієї кризи. Він пояснив, що усі сторони повинні виявити конструктивну позицію в діалозі з владою України та дотримуватись зобов'язань, взятих на себе в рамках Мінських та інших домовленостей. Ідентичної точки зору дотримується й К. Іонеску – посол Румунії, вказуючи на те, що наразі залишаються важливими послідовність і політична воля для реалізації Мінських угод усіма важливими гравцями. Водночас Ю. Сівачек – посол Словацької республіки має дещо іншу точку зору з приводу шляхів розв'язання конфлікту: *«Політичне врегулювання кризи повинно базуватися на дотриманні незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України в рамках її міжнародно визнаних кордонів. Санкції – не ідеальний, проте необхідний інструмент впливу на дії Російської Федерації для співпраці в подоланні кризи в Україні»* [1; с.59]

На думку експертів, є ряд «червоних ліній», які Україна не може перетинати для врегулювання конфлікту з РФ. Вони вважають, що для України є неможливими: відмова від Угоди про асоціацію з ЄС, визнання приєднання Криму до РФ, визнання незалежності т.зв. ЛНР і ДНР, приєднання до Євразійського економічного союзу, передача у спільне управління з РФ газотранспортної системи, тощо. Експерти вважають, що Москва може вдатися до окремих компромісних кроків для врегулювання конфлікту з Києвом. [1; с. 62]

Натомість політичний експерт, директор Агентства моделювання ситуацій Віталій Бала в інтерв'ю Радіо Свобода зазначив, що є два шляхи вирішення конфлікту на Донбасі: довгий (переговорний) і швидкий (військовий). Він пояснює, що *«...ситуація ще не дійшла до тієї точки, коли визріло остаточне рішення – чи ми пристаємо на якісь умовні визнання, чи вирішуємо питання військовим шляхом. Мені здається, що на сьогоднішній момент ніякого чіткого плану дій у Києва немає, і ми дійсно опинилися в стані заморожування, зволікання з вирішенням питання»* [4].

Незважаючи на всі негативні наслідки агресії Росії проти України, в нашій державі протягом 2014-2016 років відбулося збільшення розвитку рівня

патріотизму. Провівши експертне опитування речника Міністерства оборони України з питань АТО полковника Олександра Мотузняка, можна зробити такий висновок, що патріотизм – це слово, як ніколи актуальне для України, адже ми маємо тисячі прикладів справжніх героїчних вчинків наших громадян, які зі зброєю в руках стали на захист держави. Це військовослужбовці Збройних Сил України, які відстоюють наш мир на передовій, це добровольці, що самі прийшли до воєнкоматів і стали на захист територіальної цілісності держави. Не варто забувати про волонтерів, які, подекуди, віддають останню копійку, аби допомогти нашим бійцям і країні в цілому.

За визначенням експерта «істинний патріотизм – це готовність громадянина стати на захист своєї Батьківщини, прагнення зберегти найдорожче. Саме в подібних вчинках, а не лише на словах, проявляється справжній патріотизм» [2; с.75]. На запитання: «Чи приходилося вам відчувати гордість за Вашу країну?» Олександр Мотузяник відповів, що цю гордість він відчуває кожного дня, коли йому доводиться коментувати журналістам перебіг Антитерористичної операції на Сході України. Адже, з кожним днем наша армія стає сильнішою, вона змогла дати відсіч одній з найчисельніших армій світу – Російській Федерації, яка здійснила збройну агресію проти України.

Сьогодні, наша Україна довела, що має право на самовизначення і повноцінне існування, тому що українці – це справжні патріоти, які не шкодуючи життя захищають Україну у скрутні для держави часи.

Отже, на даний час між українською державою та Росією виник гострий політичний та територіальний конфлікт, який можна охарактеризувати як «неоголошена війна». Даний конфлікт спричинив численні людські жертви та матеріальні збитки на Донбасі. Головною причиною таких різких суперечностей є намагання РФ розширити зони впливу та невдоволення російського уряду намірами України вступити в ЄС. Для врегулювання українсько-російського конфлікту проходять міжнародні зустрічі за участю декількох провідних європейських держав та безпосередньо України і Росії в різних форматах. Наразі українська влада намагається ліквідувати військове протистояння на Донбасі шляхом переговорів. Хоча єдиного остаточного рішення існуючої проблеми поки що не знайдено. Протягом останніх двох років рівень патріотизму громадян України значно зріс. Це означає, що попри все український народ продовжуватиме боротьбу за суверенітет та територіальну цілісність рідної держави.

Список використаної літератури:

1. Російсько-український конфлікт: погляд дипломатів. [Електронний ресурс] - http://razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/ambass_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s-3.pdf
2. Використання соціологічних методів у процесі дослідження питання патріотизму: Матеріали «круглого столу» студентів факультету іноземних мов. – Вінниця, 2016. – 231 с.
3. Вирішення конфлікту в Україні: мирний шлях, територіальна цілісність і децентралізація. [Електронний ресурс]. – <http://ukr.segodnya.ua/politics/pnews/razreshenie-konflikta-v-ukraine-mirnyy-put-territorialnaya-celostnost-i-decentralizaciya-557001.html>.

4. Корній І. Є два шляхи вирішення конфлікту на Донбасі: довгий (переговорний) і швидкий (воєнний) – Бала / І.Корній // [Електронний ресурс]. – <http://www.radiosvoboda.org/a/26764466.html>.

Луценко А., Добровольська І.

УКРАЇНА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті проаналізовано основні принципи та аспекти, що визначають місце України у системі міжнародних політичних відносин. Особлива увага приділяється позиціям основних міжнародних акторів (США, Росія, ЄС) щодо України. Аналізується місце України у міжнародних відносинах на лініях США – Росія, Україна – ЄС.

Ключові слова: сучасна система міжнародних відносин, зовнішня політика України, США, Росія, ЄС

Набуття Україною державної самостійності набагато посилило значення міжнародних факторів у її розвитку. З огляду на це особливої уваги заслуговує вивчення її досвіду формування зовнішньополітичної стратегії та реалізації адекватної національним інтересам зовнішньої політики у сучасному динамічному та взаємопов'язаному глобалізаційному світі.

Мета даної роботи полягає у визначенні ролі та місця української держави в сучасній системі міжнародних відносин.

Насамперед зазначимо, що здобуття незалежності України синхронізувалося у часі з періодом закінчення “холодної війни” та започаткуванням так званого нового міжнародного порядку в умовах прискореної глобалізації світу, внаслідок чого наша країна опинилася в центрі масштабних геополітичних зрушень. Саме це поставило її перед викликом – ефективної адаптації до об'єктивно існуючих умов новітньої системи міжнародних відносин, визначило деякі особливості вироблення зовнішньополітичного курсу незалежної України. Їй з перших днів незалежності доводилось паралельно, з одного боку, розбудовувати справді суверенну національну державу, а з іншого – одночасно включатись до різних інтеграційних об'єднань, які суттєво впливали на розбудову сучасної системи міжнародних відносин. Перед Україною постало завдання осмислення місця в новітній системі міжнародного облаштування життя, напрацювання і здійснення адекватної новим геополітичним умовам зовнішньої політики.

Основними завданнями зовнішньополітичної діяльності України є її утвердження й розвиток як незалежної демократичної держави, забезпечення стабільності міжнародного становища, розвиток двосторонніх відносин із сусідніми країнами, державами Заходу, Азії, Африки і Латинської Америки. Розпочинаючи зовнішньополітичну діяльність, Україна ставила перед собою амбітні завдання щодо розширення участі в європейському регіональному співробітництві, членства і співпраці в універсальних світових міжнародних організаціях.

Зовнішня політика України формується на перехресті геополітичних інтересів США, ЄС, Росії, Азії. Цей фактор в більшій мірі визначає й вектор

політичного процесу в Україні, який знаходиться в прямій залежності від того, які ціннісні пріоритети сприйме українська нація та її політична еліта. «Доля України залежатиме від її здатності знайти свій шлях і модель налагодження дійсно рівноправної взаємодії у трикутнику Росія – США – ЄС, що являють собою гілки європейської цивілізації». Що стосується Сполучених Штатів, то вони не розглядають Україну в якості стратегічного економічного партнера, але проводять в країні послідовну політику, яка спрямована на засвоєння населенням демократичних цінностей, як головної гарантії збереження і розвитку демократії в світі, розповсюдження ліберально- демократичної форми правління і державного устрою.

Сучасна міжнародна ситуація не додає оптимізму щодо покращення відносин між Заходом і Росією. На відміну від російського напрямку американської зовнішньої політики, український вектор міцно прив'язаний до європейського контексту. Передусім це стосується проблем Європейської безпеки та стабільності, для яких ця велика країна має бути не загрозою, а фактором зміцнення. За американським геополітичним проектом, Європа має бути єдиним, стабільним континентом. В Америці вважають, що динамічне просування у напрямі утвердження демократії має стати головним реальним підтвердженням остаточного обрання країною європейського шляху розвитку. Успіхи демократичних перетворень є абсолютно необхідною умовою для лобювання американцями українського європроекту.

За роки незалежності Україна стала повноправним членом світового співтовариства, посівши у ньому чітке місце, утвердилася як впливова європейська держава. Вже до першої річниці проголошення незалежності статус відродженої Української держави визнали 132 країни, 110 встановили з нею дипломатичні відносини [9, с. 769]. Процес міжнародного визнання незалежної України згодом завершився встановленням з нею відносин майже всіма державами світу-членами Організації Об'єднаних Націй (ООН): станом на 1 січня 2004 р. Україну визнали і встановили з нею дипломатичні відносини 173 країни світу [9, с. 769]. Відповідно до міжнародних стандартів закладалися правові засади відносин України із зарубіжними країнами, що відображено у багатьох міждержавних та міжурядових угодах і договорах, укладених з нормами міжнародного права. Досягненню реального визнання світовим співтовариством сприяла міжнародна активність України. Станом на 2011 р. Україна є членом 47 Міжнародних організацій, бере участь у роботі понад 100 постійних та тимчасових органів, створених відповідно до міжнародних угод та договорів, учасницею яких вона є. 15 Міжнародних організацій мають офіційні представництва в Україні [12, с. 221]. Про роль України у світі засвідчує її входження до ключових європейських політичних та економічних інтеграційних структур, а також поглиблення трансатлантичного співробітництва. Вона стала членом Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) з 30 січня 1992 р. З того часу бере активну участь у роботі всіх колективних керівних органів ОБСЄ (саміти держав-учасниць Організації, засідання Ради Міністрів та Постійної ради), виробленні та прийнятті ними

рішень з різних аспектів її діяльності. Сьогодні ОБСЄ – це єдина трансатлантична безпекова структура, повноправним членом якої є Україна. У вересні 1995 р. Україна стала членом Ради Європи, приєдналася до Центрально-Європейської ініціативи, підписала програму “Партнерство заради миру”, вивела свої відносини з НАТО на рівень поглибленого і розширеного співробітництва, підписала Угоду з Європейським союзом (ЄС). Така політична міжнародна діяльність сприяла розширенню рівноправної участі України в договірно-правових відносинах із зарубіжними країнами в усіх сферах міжнародного життя. Це насамперед проблеми загальної безпеки, роззброєння і зміцнення миру, забезпечення й захисту прав людини, охорони довкілля, збереження всесвітньої культурної та природної спадщини, використання транспортної мережі, морського судноплавства, супутникового зв’язку тощо.

Список використаної літератури:

1. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспект: Монографія / О. С. Бодрук. – К. : НіП МБ. – 300 с.
2. Гаджиєв К. С. Введение в геополитику. Изд. 2-е, доп. и перераб.: Учебник для вузов / К. С. Гаджиєв. – М. : Логос, 2000. – 432 с.
3. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / [заг. ред. проф. Б. Гуменюка і проф. С. Шергіна]. – К. : Університет «Україна», 2009. – 508 с.
4. Гончар М. Газовый натиск с Востока [Электронный ресурс] / М. Гончар, М. Алинов // Зеркало недели. - № 24, 2-8 июля 2011. - Режим доступа: http://zn.ua/ECONOMICS/gazovyy_natisk_s_vostoka-83728.html.
5. Грищенко К. Договор современный и нужный / К. Грищенко // День - № 195-196, 28-29 октября 2011.
6. Грищенко К. Поза межами шахівниці: прагматичний порядок денний української зовнішньої політики [Електронний ресурс] /К. Грищенко // Дзеркало тижня. - №27(807), 17 липня – 6 серпня 2010. – Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/poza_mezhami_shahivnitsi_pragmatichniy_poryadok_denniyy_ukr_ayinskoyi_zovnishnoyi_politiki-60748.html.
7. Ермолаев А. Украине нужен новый национальный проект [Электронный ресурс] / А. Ермолаев // Диалог. – Режим доступа: <http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=528> top id = 881 # 881.
- 8.. Зовнішня політика України – 2007: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / [за ред. Г.М. Перепелиці]. – К. : ВД «Стилос», 2008 – 312 с.
- 9.. Коротков Д. Дань Евросоюзу [Электронный ресурс] / Д. Коротков // Сегодня. – 12 ноября 2011. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/blogs/korotkovblog.html>.
- 10.. Климкин П. Есть ли перспектива? [Электронный ресурс] / П. Климкин // Зеркало недели. - № 43, 26 ноября 2011. - Режим доступа: http://www.ukrrudprom.com/digest/Pavel_Klimkin_Est_li_perspektiva.htm

Наконечний В., Карпишена Д.

УРЯДОВА КРИЗА В ПІВНІЧНІЙ КОРЕЇ

У Південній Кореї набирає обертів скандал, що загрожує обернутися імпічментом президента Пак Кин Хе. Нічого подібного ще не було. Хе звинувачують в тому, що вона дозволила подрузі Цой Сун Сіль і іншим шарлатанам впливати на зовнішньополітичний курс Сеула.

Ключові слова: імпічмент, екзистенційна криза, Південна Корея, Пак Кин Хе, скандал.

Ситуація дійсно безпрецедентна в історії Південної Кореї. З'ясувалося, що президент країни багато років перебував під впливом людей, які не мають ніякого відношення до державної служби. І більш того, пов'язаних з якимись культами. І ці люди їй диктували, що треба робити і як будувати південнокорейську зовнішню політику.

Історіографія: дану проблему досліджував Крістоф Блюз (Професор факультету міжнародних відносин, та безпеки, Бредфордського університету), Чо Санг-Хун (журналіст з Південної Кореї), та ін.

Мета: дослідити проблему, дізнатись більше деталей про дану ситуацію та знайти можливі шляхи вирішення конфлікту.

На вулиці Сеула вийшло близько мільйона громадян. Південнокорейці вимагають відставки президента

Політичний переворот, масові протести і непопулярний президент, щодо якої ведеться кримінальне розслідування – ні, це не про Сполучені Штати після обрання Дональда Трампа. Йдеться про Південну Корею, в суспільному житті якої склалася дуже напружена ситуація.

Пак Кин Хе, президент Південної Кореї, вступила на посаду чотири роки тому. Вона є лідером консервативної партії Сенурі, а також донькою голови південнокорейської диктатури часів Холодної війни Пак Чон Хі.

На відміну від батька, нинішній президент вважається досить стриманим політиком. У питаннях вироблення та реалізації державних рішень вона багато в чому покладається на своїх радників. І, тим не менш, Пак зіткнулася з масштабною кризою, яка практично паралізувала її президентство.

Минулого місяця були оприлюднені дані з ноутбука, викинутого однією з подруг президента, Чхве Сун Силь. З огляду на опубліковану інформацію, можна дійти висновку, що у подруги президента був доступ до конфіденційних документів і брифінгів. Ба більше, Чхве давала президенту політичні поради і редагувала її промови. При цьому офіційно вона не обіймає ніяких урядових посад. Варто також відзначити, що Чхве – донька ще однієї відомої в Південній Кореї людини, релігійного лідера і засновника Церкви вічного життя, Чхве Тхе Міна [1].

Пак – перша з південнокорейських президентів, хто залишається на посаді, незважаючи на розгорівся скандал

Ці дані спровокували хвилю громадського обурення. Рейтинги президента різко впали, в країні пройшли масові демонстрації. На вулиці Сеула вийшло близько мільйона осіб, які вимагають її відставки. Навіть більше, щодо цієї справи провадиться кримінальне розслідування [1].

Батьки двох жінок, президента та її подруги, теж тісно пов'язані. Чхве Тхе Мін, або пастор Чхве, був дуже впливовий на колишнього президента Південної Кореї Пак Чон Хі. Пак Чон Хі застрелений директором Центрального

розвідувального управління Південної Кореї, який стверджував, що зв'язки з пастором Чхве стали однією з причин, чому він вбив экс-президента.

Сім'ї нинішнього президента і пастора Чхве дружні. У Пак тісні взаємини і з Чхве, і з його дочкою. Багато південнокорейців підозрюють, що Чхве Сун Сіль маніпулювала президентом і взяла контроль над країною в свої руки. Крім того, є підозри, що Чхве Сун Сіль використовувала близькі стосунки з президентом для особистої вигоди. Можливо, доньці Чхве, якій бракувало балів для вступу в університет, допомогли потрапити в Жіночий університет Іхва. Це, до речі, вже призвело до відставки президента університету.

Що ще важливіше, у ЗМІ з'явилася версія, мовляв, Чхве використовувала свої зв'язки з президентом, щоб отримати пожертви від корейських індустриальних конгломератів у розмірі \$70 млн для двох фондів, які їй належать, і займаються просуванням культури і спорту в Південній Кореї. Можливо, чимала частина цих коштів перетекла безпосередньо на особисті рахунки подружки президента. Крім того, її підлеглі безпосередньо брали участь у перегляді документів з політики президента[1].

Політичний шок, що виник на тлі скандалу, поширився по всьому істеблїшменту. Депутати керівної партії розійшлися в оцінках подій, а опозиція, як і раніше, закликає до відставки президента.

Особливо примітна в цій ситуації реакція південнокорейців. До цього моменту Пак вважали досить нудним, але дуже «чистим» політиком. Нинішній скандал глибоко приголомшив народ і привів до повного краху довіри до найвищої політичної посади країни.

Коли почалися збиратися хмари політичного шторму, президент Пак попросила вибачення. Щоб знизити наростання в суспільстві бажання відправити її у відставку, Пак провела ротацію ключових урядовців, включно з прем'єр-міністром.

Поки незрозуміло, чи достатньо цих заходів для пом'якшення напруження пристрастей. Політичний істеблїшмент відкрито не бажає приймати повноваження уряду. Країна перебуває у стані політичного паралічу без будь-якого шляху виходу з ситуації.

9 грудня 2016 року президент Пак Кин Хе була відсторонена від посади президента рішенням Національних Зборів

Був прийнятий законопроект про зняття Пак Кин Хе з посади президента.

Законопроект був вперше представлений трьома опозиційними партіями 3 грудня, а голосування проходило на пленарному засіданні 9 грудня. З трьохсот включених членів Національних Зборів, 299 проголосували і законопроект був прийнятий з 234 голосами за імпічмент, 56 голосами проти нього, 7 недійсних і двоє утрималися. Відповідно до статті 65, пункт 2 Конституції Кореї, для прийняття імпічменту необхідно дві третини (200) з 300 доступних голосів.

Голосування проходило таємно о 15:20 відповідно до Закону Національних Зборів. Конгресмени Lee Woo Hyun, Seo Cheong Won і Jung Gap Yoon з партії Сенурі взяли участь в голосуванні, незважаючи на те, що запізнилися на пленарне засідання. Конгресмени з Pro-Park, Choi Kyung Hwan, Jo Won Jin і

Hong Mun Jong були помічені виходять з кабінету, але повернулися вони пізно. Конгресмен Choi Kyung Hwan був єдиною людиною, що не прийняв участь в голосуванні.

У момент отримання копії законопроекту про імпічмент Національних Зборів, президент Пак Кин Хе повинна негайно втратити свою владу в якості глави держави і виконавчої влади, як зазначено в Конституції. Прем'єр-міністр Hwang Kyu Ahn стане виконуючий обов'язки президента. Після того, як вони отримають офіційну копію законопроекту, Конституційний Суд почне своє судові рішення процесу імпічменту. Вирок повинен бути прийнятий протягом шести місяців (180 днів), а це означає, що призупинення діяльності президента Пак Кин Хе триватиме до 6 червня 2017 року [2].

Національна асамблея проголосувала за імпічмент президента. Правда, в Південній Кореї немає чіткого механізму щодо призначення тимчасового глави держави до проведення виборів у 2017 році. Є небезпека, що до обрання нового президента уряд буде нефункціональним, що може сильно зашкодити країні, яка стикається з постійними провокаціями з боку Північної Кореї. Крім того, це може завдати серйозної шкоди південнокорейській економіці, яка на тлі останніх невдач компанії Samsung переживає нелегкі часи [3].

З моменту переходу до демократії всі президенти Південної Кореї йшли у відставку ще при зародженні скандалу. У часи Кім Де Чжуна розгорівся скандал через оприлюднення даних про те, що Північній Кореї була виплачена дуже велика сума грошей для проведення історичного саміту, Ро Де У відправився до в'язниці за корупцію, Но Му Хен наклав на себе руки, щоб уникнути розслідування щодо отримання значних незаконних пожертвувань.

Пак – перша з південнокорейських президентів, хто залишається на посаді, незважаючи на скандал, що розгорівся.

Для її партії Сенурі, ця ситуація катастрофічна. У них немає хорошого кандидата для висунення на майбутніх президентських виборах. Єдина їхня надія – нинішній генсекретар ООН Пан Гі Мун [2].

Він давно не бере участі у південнокорейській політиці і у нього сильна міжнародна репутація. Можливо, йому вдасться завоювати прихильність південнокорейського суспільства і повернути довіру до інституту президента. Хоч би там як, екзистенційну кризу, в якій опинилася політична система Південної Кореї, навряд чи вдасться подолати в найближчому майбутньому.

Таким чином, на тлі скандалу рейтинг президента Пак Кин Хе стрімко падає, і скоро вона, схоже, поб'є рекорд свого попередника Но Му Хена (того самого, що наклав на себе руки через корупційний скандал).

Однак, швидше за все, Пак готовністю піти достроково все ж розколола фронт, що їй протистоїть. Тепер питання в тому, чи стане цього "подарунка" досить для громадськості і політичних сил, щоб президент змогла уникнути самого "некрасивого" для неї відходу з поста лідера країни, або її все ж змусять "розплатитися сповна".

Список використаної літератури:

1. К.Блат Що відбувається в Південній Кореї. - Режим доступу: <http://nv.ua/ukr/opinion/blat/shcho-vidbuvajetsja-v-pivdennij-koreji-275368.html>

2. О.Кириянов Пак Кин Хе согласилась покинуть пост президента Кореи. - Режим доступа: <https://rg.ru/2016/11/29/pak-kyn-he-soglasilas-dosrochno-pokinut-post-prezidenta-korei.html>

3. Скандал в Южной Кореи. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/story/20161102/1018332089.html>

4. Лапшин С.А. Политология. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

Цегельник Р.

УКРАЇНА ТА СВІТ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

У даній статті, на основі комплексу джерел автор аналізує проблему міжнародних відносин між Україною та іншими державами, через призму їх ставлення до конфлікту на сході України.

Ключові слова: конфлікт, політичний конфлікт, зовнішня політика, міжнародні відносини

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що з початком російсько-українського конфлікту у міжнародних відносинах України відбулися певні зміни, які поки що не достатньо досліджені науковцями. Дана проблема знайшла відображення у роботах таких публіцистів та науковців: С Шергіна, Р Кагана, М. Дьомочко, М. Белесова, Е. Набі та ін.

Зокрема, варто зазначити, що східний конфлікт став певним каталізатором активізації відносин з деякими країнами, проте, водночас, призвів до великої кількості дискусій та протиріч на міжнародній арені.

Розглянемо детальніше позиції різних країн світу щодо українсько-російського конфлікту:

Позиція головного опонента України РФ перенесла багато змін впродовж всього конфлікту проте головним підтекстом дій РФ було те, що акти непокори на Донбасі мали стати початком повномасштабної операції в ході якої Україні міг бути нав'язаний федеративний устрій а також автономія так званої «Новоросії», які б унеможливили або хоча б зменшили ймовірність євроінтеграції України.

Однак, замість цього агресія РФ делегітимізувала проросійські позиції у південних і східних областях України, тому для Кремля принципово важливим є реалізація угод “Мінськ-2” таким чином, щоб реінтеграція окупованих частин Донбасу до складу України дала реальні важелі впливу у питанні зовнішньополітичної орієнтації офіційного Києва.[1]

Зі свого боку США та країни ЄС намагаються не допустити розростання конфлікту та погіршення ситуації на Сході. Проте, ці держави керуються різними мотивами. Для США Україна не є пріоритетним конфліктом, який потребує вирішення, через значну територіальну віддаленість. Але Агресія РФ проти України ставить перед Вашингтоном, у першу чергу, нагальну необхідність демонструвати своїм союзникам із ЦСЄ у рамках НАТО готовність виконувати взяті на себе зобов'язання, що, у свою чергу, змушує

відволікати необхідну увагу і ресурси від близькосхідного та азійського «театрів» міжнародних відносин Євразії.[1]

Одним із найголовніших інструментів є також накладення санкцій у фінансовому та енергетичному секторах, завдяки яким ЄС сподівається натиснути на російських чиновників і загалом на РФ. Тим не менш, не всі члени ЄС одноголосні в питаннях санкцій. Зокрема, проти санкцій виступають Чехія, Греція, Кіпр, Угорщина та Італія. В той же час ЄС остерігається загострення конфлікту між Росією та США, в результаті чого Україна постраждає ще більше, так як може стати певною «ареною бойових дій». Тому представники ЄС у даній ситуації намагаються знаходити непростий баланс: з одного боку підтримувати позиції Вашингтона, а з іншого – не допустити втрати зв'язків з РФ, що призведе до втрати ними певних економічних переваг [2].

Щодо позиції країн Південної Америки, то вони розглядають український конфлікт як глобальне протистояння політичних інтересів, яке відбувається і через особливості внутрішньої політики держав, і через зовнішньополітичну діяльність. Головним бажанням країн Південної Америки є дистанціювання від даного конфлікту, про що вони неодноразово заявляли на засіданнях РБ ООН, проте варто зазначити, що більшість південноамериканських держав утримались від голосування при проведенні голосування на ГА ООН, що є виграшним для РФ.

Аналізуючи офіційну позицію арабських держав, варто зазначити, що, в цілому, вони не бажають бути втягнутими у конфронтацію РФ та України. Така пасивна позиція може бути зумовлена як геополітичною ситуацією всередині арабського світу, так і безсистемною дипломатичною політикою України на цьому напрямку.

Аналіз позиції африканських країн на засіданнях РБ ООН та голосуваннях на ГА ООН дає змогу припустити, що ці країни намагаються знайти компроміс між власними національними інтересами (безпекою, економічним розвитком, територіальною цілісністю) та специфічними факторами (врахування політики «подвійних стандартів», ставки на певні політичні фігури, економізована зовнішня політика африканських країн) [3].

Стосовно країн Південно-Східної Азії, можемо зробити висновок, що їх позицією є також дистанціювання від конфлікту. Це пояснюється історичними факторами, ідеологічними та ціннісними основами зовнішньої політики держав регіону (концепції «рівної віддаленості» та важливість суверенітету й територіальної цілісності), а також суперечливим перегрупуванням сил після «холодної війни». У той же час, катастрофа малайзійського «Боїнга» (яка зробила країни АТР залученими до кризи) та результат зовнішньополітичної орієнтації (на США чи КНР) були факторами, які впливали на формування позиції окремих країн регіону, що можна було спостерігати під час голосування в Генеральній Асамблеї та на засіданнях Ради Безпеки ООН [4].

Розглянемо також позицію НАТО. Вона схожа із позицією ЄС, тобто включає в себе ідею врегулювання конфлікту та утримання його від розростання та глобалізації. Також НАТО підтримує реструктурування системи

безпеки України, проводить тренінги та консультації. Позиція НАТО однозначна: засудити російську агресію, але перепорою для активних дій є те, що Україна не є членом Альянсу, а отже, не може претендувати на принцип колективної безпеки.

Так як Україна неодноразово була партнером НАТО у миротворчих операціях і місіях під проводом даної організації, НАТО в свою чергу докладає зусиль до регуляції українсько-російського конфлікту, зокрема створенням трастових фондів, вільних наглядців та допомоги у проведенні реформ. Проте, експерти зазначають, що Україні варто сподіватись на значну підтримку НАТО, так як воно проти конфронтації з Москвою, і в першу чергу буде захищати своїх членів, а не створювати нові протистояння.

Таким чином, проаналізувавши політичні позиції багатьох країн світу, можемо зробити висновок, що анексія Криму та російсько-український конфлікт значно вплинули на міжнародні відносини, але, на жаль негативним чином, створивши нові пункти для суперечок між державами, багато з яких досі не розуміють всю серйозність ситуації. Російсько-український конфлікт варто розглядати у набагато ширшому контексті, враховуючи масштаби та кількість людських жертв не лише громадян України та Росії (згадаймо сумнозвісну трагедію малайзійського Боїнга)

Також, проаналізувавши джерела бачимо, що найбільш зацікавленими у мирному врегулюванні конфлікту є європейські географічно близькі держави, зокрема ЄС. Вони пропагують політику мирного врегулювання конфлікту, за допомогою перемовин та посередницької допомоги. Щодо віддалених країн, то можна зробити висновок, що більшість з них тримає нейтралітет і не хоче конфронтації ні з однією зі сторін конфлікту. Можливою причиною цього є неправильна зовнішня політика України, якій слід суттєво розширити межі своєї комунікації, а також особисті економічні, територіальні чи соціальні інтереси кожної з країн.

Список використаної літератури:

1. Вплив позицій держав-членів на формування стратегічної відповіді ЄС на російсько-український конфлікт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/vpliv-pozicii-derzhav-chleniv-na-formuvannja-strategichno/>
2. Генеральний секретар НАТО: Україна – ключ до євроатлантичної безпеки: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm
3. Лапшин С.А. Політологія Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
4. Роговик О. Конфлікт на сході України крізь призму науки про міжнародні відносини: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/konflikt-na-shodi-ukrayini-kriz-prizmu-nauki-pro-mizhnarodni-vidnosini-chastina-1/>
5. Роговик О. Позиції держав Африки щодо «української кризи»: особливості та тенденції: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iac.org.ua/attitude-of-africa-concerning-ukraine-crisis/>

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4ВА

Адаменко В.

ВИБОРЧА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті проаналізовані особливості виборчого права Сполученого Королівства Великої Британії. Особливу увагу приділено дослідженню нормативних засад виборчої системи, характеристики суб'єктів виборчого права, організації виборчого процесу. Показаний процес трансформації виборчої системи в контексті конституційної реформи в цій державі.

Ключові слова: виборче право, британське конституційне право, Палата громад, Палата лордів, виборча система.

Великобританію часто називають батьківщиною парламентаризму. Вона може претендувати на роль родоначальниці багатьох інститутів, в т.ч. і виборчого права. Її досвід запозичується багатьма державами, в основному, країнами Британської Співдружності (Канадою, Австралією, Новою Зеландією, Індією та ін.). Виборча система Великобританії діє в рамках конституційної монархії. Їй притаманні давні і дуже стійкі демократичні традиції, які склалися протягом багатьох століть. Разом з тим не можна не помітити потужного впливу на виборчу систему Великобританії міжнародних правових стандартів, що гарантують проведення вільних, справедливих виборів.

В даний час у Великобританії існує складна, багаторівнева система виборів. На першому, національному, рівні проводяться вибори в Парламент Великобританії і в Європейський Парламент. На другому, регіональному, проходять вибори до законодавчих органів Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії. Нарешті, на місцевому рівні здійснюються вибори до рад графств, округів, приходів і общин, обираються мери і глави адміністрацій відповідних адміністративних округів. Практично на кожному з названих рівнів застосовуються різні виборчі системи, що дає можливість більш повно оцінювати їх достоїнства і недоліки, впроваджувати нові комплексні системи, що поєднують в собі найбільш дієві елементи інших систем.

Дослідження виборчої системи Великобританії як політико-правового інституту здійснювали Чиркин В.Є., Маклаков В.В., Колесніков Є.В., Ленкіна Т.А., Старшова У.А., Громико А., Елліот М., та інші.

Незважаючи на ряд досліджень з цієї теми, вона заслуговує на особливу увагу з урахуванням не тільки тієї ролі, яка традиційно належить Великобританії в сучасному світі, а й тих механізмів її виборчого права, які пройшли випробування часом і можуть бути використані в інших країнах, зокрема в Україні.

Мета: дослідження особливостей виборчої системи Великої Британії.

Великобританія - батьківщина найстарішого парламенту в Європі. Сьогодні найбільш широко висвітлюються і традиційно значущими є вибори в Палату громад, які регулюються в основному актами про парламент 1911 і 1949 рр. ; про народне представництво 1876, 1918 року, 1949 1969 1974, 1983, 1985,

1989, 2000 рр. і про політичні партії, вибори і референдуми 2000 р Новим стало введення регіональних представницьких органів, обрання до яких ґрунтується на Актах про Північну Ірландію 1998 р., 2000 р., про Шотландію 1998 р. та про управління Уельсом 1998 р.

У Великобританії існує принцип поділу влади, прийнята концепція верховенства Парламенту. Дана доктрина передбачає, що англійські суди не можуть ставити питання про конституційність первинного законодавства. При цьому британський Акт про права людини від 1998 р. наділяє певні суди правом приймати «декларацію про несумісність» норми законодавства відповідним правам, закріпленим Європейською Конвенцією про права людини. Виборчі права входять в їх число.

Хоча Великобританія вважається сучасною демократичною державою, лише одна палата її Парламенту обирається. Членство в Палаті громад визначається на основі загальних виборів, які відповідно до Акту про Парламент 1911 р. мають проводитися не рідше, ніж раз на п'ять років. В ході парламентських виборів також визначається персональний і політичний склад виконавчої гілки влади: монарх просить лідера партії більшості стати прем'єр-міністром і сформувати уряд.

Однак Палата лордів не обирається; її члени отримують право засідати і розглядати законодавчі питання з інших підстав. Відносно невелика кількість членів Палати лордів стають такими автоматично, як вищі судді або як єпископи англіканської церкви. Крім того, згідно з Актом про Палату лордів 1999 р. залишилося трохи менше сотні перів, які мають право засідати і голосувати в Палаті лордів у спадок. Практично загально визнано, що присутність цієї групи перів є особливо анахронічним - воно відображає вийшло з ужитку поняття правлячого класу - і спадкові пери, що залишилися, як видається, найближчим часом також втратять право працювати в складі Палати [1, с. 31]. Обираються також місцевий парламент в Шотландії, представницькі органи Північної Ірландії та Уельсу.

Прийнятий в 1999 р в процесі конституційної реформи Акт про Палату лордів в ст.1 встановив, що «ніхто не повинен бути членом Палати лордів в силу спадкового перства» [2, с. 224]. На перехідний період право довічного членства в Палаті лордів отримали 92 спадкових лорда (з 758), 75 з яких були обрані чотирма парламентськими групами пропорційно представництву в Палаті, а 15 - всім складом Палати для виконання організаційних повноважень по керівництву Палатою. Що стосується спадкових лордів, які не входять до складу Палати лордів, то з 2000 р вони отримали виборчі права.

В цілому, конституційна реформа передбачає заходи по «пожвавленню» Палати громад і подальше реформування Палати лордів.

Вибори в країні можна класифікувати наступним чином:

- Національний рівень виборів: вибори в Палату громад і комплектування Палати лордів, вибори до Європейського парламенту;

- Регіональний рівень, передбачений політикою розширення компетенції регіонів (деволюція): вибори в Шотландський парламент, Національну асамблею Уельсу, Асамблею Північної Ірландії;

- Місцевий рівень виборів: ради графств, округів, парафій і громад, мери і глави адміністрації адміністративних округів.

У Великобританії на виборах різного рівня застосовуються практично всі існуючі нині модифікації мажоритарної та пропорційної виборчих систем.

При цьому, серед сучасних британських фахівців з конституційного права, а також в політичній публіцистиці обговорюються пропозиції про перехід на переважно пропорційну систему або на змішану - мажоритарно-пропорційну.

В ході реалізації проекту «Компанія за демократію», розпочатого ще в 1988 р. національної інформаційної компанією «Independent», різкій критиці були піддані недоліки мажоритарної системи: спотворення представництва парламенту, коли за депутатів, представлених в ньому, може проголосувати менше половини всіх виборців; низька ймовірність обрання в парламент кандидатів від новостворених партій, яким важко створити організаційну структуру на національному рівні. Однак референдум 2011 р. питання про реформу виборчої системи закінчився провалом для його ініціаторів - лідерів партій правлячої коаліції.

Вибори здійснюються на основі принципів загального, рівного, прямого виборчого права при таємному голосуванні. Ці принципи не сформульовані як конституційні, але на ділі з них виходять різні акти, що регулюють вибори. Акти Парламенту, які приймалися після довгих суперечок протягом 140 років, дозволили новим групам населення брати участь в парламентських виборах і виборах в місцеві представницькі органи.

Акт про народне представництво 9 березня 2000 року в ст.ст. 1, 2 встановлює, що активне виборче право на парламентських виборах, а також на виборах місцевого управління надається громадянам Великобританії, які досягли 18 років, а також громадянам Ірландської Республіки і громадянам британської Співдружності, які постійно проживають у Великій Британії. Громадяни, які постійно проживають за кордоном, мають право брати участь у виборах до Парламенту лише протягом 5 років після того, як вони покинули країну. Пасивне виборче право надається британським і ірландським громадянам з 21 року.

Активним виборчим правом за актом 1975 р. не володіють: судді (крім світових), злісні банкрути (не реабілітовані судом); цивільні службовці, призначені короною; особи, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі за вироком суду (включаючи умовно звільнених від покарання); на певний термін - 10-15 років - позбавляються цього права особи, засуджені за шахрайство на виборах. Ценз осілості згідно із законом не передбачений, але на практиці він існує і може досягати одного року, так як списки виборців переглядаються один раз на рік. Участь в голосуванні - добровільне, вибори визнаються такими, що відбулися за будь-якої явки виборців [3, с. 429-430].

Британське виборче законодавство не передбачає будь-яких обмежень для участі в голосуванні членів королівської сім'ї, проте в силу традиції вони утримуються від голосування. Можливо, це робиться з метою уникнути будь-якого впливу на волевиявлення виборців. Крім того, в цьому проявляється вплив конституційного звичаю, згідно з яким король (королева) являється складовою частиною британського парламенту.

До 2000 р. у Великобританії, за традицією, питаннями організації та забезпечення виборів займалося Міністерство внутрішніх справ. На підставі частини першої Акту про політичні партії, вибори і референдуми 2000 р. монархом засновується Виборча комісія (5-9 членів), підзвітна Парламенту, члени якої призначаються королевою за пропозицією нижньої палати Парламенту на термін до 10 років. «Виборча комісія розподіляє місця на парламентських виборах». Членам цієї комісії заборонено перебувати в будь-якій політичній партії, що має відповідати принципу політичного нейтралітету держави у виборчому процесі. До компетенції Виборчої комісії входять: реєстрація політичних партій, контроль за фінансуванням ними заходів в сфері публічної політики, організація референдумів; встановлення меж виборчих округів.

Округи (651 округ) по виборах до парламенту одномандатні. Згідно із законом 1949 р. вони повинні бути приблизно рівними за чисельністю населення, але їх межі переглядаються 1 раз в 10-12 років, тому бувають ситуації, коли найбільший виборчий округ у кілька разів перевищує найменший [4, с. 71-72]. Оскільки округи одномандатні, кожен депутат представляє свій округ. На виборах змагаються не безликі списки, а кандидати, чий особисті якості небайдужі виборцям.

У період модернізації партійно-політичної системи Великобританії, традиційний явочний порядок діяльності партій було замінено реєстраційний Актом про реєстрацію партій 1999 р., ст. 3 якого встановлює, що для цього необхідні сплата мита і заява із зазначенням даних заявника, який буде зареєстрований як лідер партії; даних «особи, яка буде називати кандидатів на виборах в парламент; схвалює емблему партії». Тут же вказуються наміри партії про висунення кандидатів на виборах в парламент, Національну Асамблею Уельсу, Асамблею Північної Ірландії, місцеві вибори [3, с. 221-222].

Актом про політичні партії, вибори і референдуми 2000 р. (частина 2) засновані нові реєстри політичних партій: загальнобританський реєстр, реєстри партій Уельсу, Північної Ірландії, Шотландії. Реєструє партії відповідна комісія з виборів. [5, с. 228]. Цим нормативним актом встановлено обов'язок партії зберігати фінансові документи протягом шести років (частина 3) і контроль пожертвувань до фонду партії (частина 4). Всього в країні зареєстровано близько 450 партій.

Реєстрація виборців є обов'язковою і здійснюється щорічно. Для реєстрації особи як виборця необхідно наступне:

1. Особа має бути старшою 18 років або протягом 12 місяців з моменту вступу в силу нового реєстра досягти повноліття.

2. Особа має постійно проживати у виборчому окрузі на фіксовану дату (10 жовтня - в Великобританії, 15 вересня - для Північної Ірландії (Акт про народне представництво 1983 р.). «Місце проживання» означає, що особа зазвичай проживає в цьому місці на зазначену дату, при цьому особа може володіти більш ніж одним місцем проживання.

3. Особи, що знаходяться за кордоном (Акт про народне представництво 1985 р.), повинні бути громадянами Великобританії, зареєстрованими і проживати у виборчому окрузі протягом 18 років безпосередньо перед встановленою датою.

4. Для осіб, яких законно тримають під вартою або які незаконно перебувають на волі, місце позбавлення волі не розглядається як місце їх постійного проживання.

5. Для душевнохворих медичний заклад не розглядається як місце їх постійного проживання, якщо вони містяться в ньому примусово. Пацієнти, що знаходяться в медичному закладі добровільно, можуть подати заяву про реєстрацію як виборців за місцем їх постійного проживання.

6. Військові та цивільні службовці, які перебувають за кордоном, та члени їх сімей можуть подати заяву за місцем їх постійного проживання про реєстрацію в якості виборців.

7. Моряки торгового флоту можуть бути зареєстровані у виборчому окрузі, де вони перебували б у разі невиходу в море. Аналогічні положення застосовуються до гуртожитків і туристичних баз [4, с. 73-74].

Крім того, Великобританія відмовилася виконувати рішення Європейського суду з прав людини, спрямовані на створення законодавчих гарантій виборчих прав громадян, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі за вироком суду, і відмовляє їм у праві брати участь в голосуванні.

На підставі частини першої Акту про політичні партії, вибори і референдуми 2000 р. висувати кандидатів можуть як зареєстровані політичні партії, так і особи, які не становлять будь-яку партію.

Поріг явки виборців на виборах у Великобританії не встановлений.

У зв'язку з затвердженою в країні доктриною верховенства Парламенту, довгий час відкидався також інститут референдуму. Вперше в історії країни він був проведений в 1975 р., коли на голосування виборців було винесено питання про продовження членства Великобританії в Європейському співтоваристві. На підставі частини сьомої Актом про політичні партії, вибори і референдуми 2000 р. пропозиції про референдум подаються партіями в Виборчу комісію, яка розглядає заяви, однак остаточне рішення приймає Парламент. Виборча комісія розглядає формулювання питання (питань) референдуму.

Виборчі спори вирішує Виборчий суд, що складається з двох суддів Високого суду. Як кандидат, так і виборець мають право протягом трьох місяців після виборів подати позов. Суд може дискваліфікувати кандидата, призначити повторний підрахунок голосів, перевірити правильність підрахунку бюлетенів, оголосити результати голосування, визнати результати виборів недійсними і призначити нові вибори. Судове рішення представляється у формі

доповіді спікеру, який Палата громад зобов'язана прийняти. Порушення виборчого права поділяються на корупцію і незаконну практику [4, с. 85-86]. Це тягне для правопорушника обмеження пасивного виборчого права або заборону на членство в Парламенті.

Список використаної літератури:

1. Эллиотт М . Великобритания : двухпалатный парламент , суверенитет и неписаная конституция // Сравнительное конституционное обозрение /М.Эллиот. – 2007. – No 3 (60). – С . 31-36
2. Чиркин В. Є. Конституційне право зарубіжних країн. Практикум/ В.Є.Чиркин. - М.: МАУП, 1999.
3. Чиркин В.Є. Конституційне право зарубіжних країн/В.Є.Чиркин. -М., 2005.
4. Маклаков В.В. Сравнительное избирательное право: Учеб. пособие / Науч. ред. В. В. Маклаков. М.: Норма, 2003.
5. Акт про політичні партії, вибори та референдуми 2000 р [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.studfiles.ru/preview/5778444/>.
6. Лапшин С.А. Політологія Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

Браткова Н., Довгань К.

НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЗІ СКЛАДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: 3 СЦЕНАРІЇ ДЛЯ ЄВРОПИ ТА БРИТАНІЇ

У статті аналізуються наслідки для Європейського Союзу та Великої Британії у результаті виходу Британії зі складу ЄС. Також прогнозуються можливі сценарії подальшого розвитку для обох сторін.

Ключові слова: Велика Британія, ЄС, Brexit, економічні наслідки, економічна криза, безробіття.

Сьогодні у Великобританії тривають політичні дискусії щодо виходу країни з Європейського союзу. Як відомо, 23 червня у відбувся референдум щодо членства ЄС. 52% учасників голосування висловилися за вихід з Євросоюзу, і тільки 48% хочуть залишитися в ЄС.

"Brexit (вихід Великобританії з ЄС – ред.) може стати початком кінця не тільки для ЄС, але й для усієї політичної цивілізації Заходу", - заявив глава Європейської Ради Дональд Туск, даючи інтерв'ю німецькій газеті Bild. Він також наголосив, на тому, що Brexit - небезпечний, оскільки "ніхто не може попередити його наслідки у довгостроковій перспективі" [3].

Дану проблему досліджували: Акуленко Л.Н., Майструк С.В., Науменко Д.О.

Безсумнівно, вихід Великобританії з Євросоюзу матиме не лише руйнівні наслідки для самої Великобританії, але й економіка усіх європейських країн значно постраждає.

Що ж чекає Великобританію після виходу з ЄС? Можна виокремити три сценарії розвитку економіки цієї держави.

Сценарій 1. Зростання економіки Великої Британії. За рахунок чого цього можна досягти? Насамперед, цей сценарій є можливим лише за умови, якщо уряд дуже оперативно вирішить низку питань, завдяки чому не допустить паніки на фінансовому ринку, ринку капіталу та інших. По-перше, мають бути вирішені регуляторні торговельні питання для бізнесу, які виникнуть після виходу з ЄС. По-друге, доведеться змінити міграційну політику стосовно інших країн. Передусім йдеться про мігрантів з країн ЄС, але не лише про них. По-третє, певну допомогу бюджету надасть зменшення або ж навіть повна відмова від сплати щорічних членських внесків до бюджету ЄС, що становили 13 млрд фунтів стерлінгів щороку.

Якщо ж уряду Великобританії не вдасться виконати дані завдання, доля держави може скластись по-іншому.

Сценарій 2. Складний перехідний період до 2020 року.

В цьому разі країна увійде у складний транзитний період економічної нестабільності та більш тривалого погодження нових торговельних стосунків з ЄС. Темпи зростання ВВП призупиняться, можуть постраждати фармацевтична та автомобільна галузі, які залежні від європейського регулювання. Закриття банків і банкрутство підприємств може призвести до безробіття. Однак масштаби його поки що оцінити складно. Деякі експерти вже говорять про можливу втрату мільйонів робочих місць, інші ставляться до таких оцінок скептично. Це значним чином залежить від того, чи іноземні компанії захочуть функціонувати у неєвропейській Британії, а також від того, чи зможуть британці сформувати усередині країни необхідну кількість робочих місць без сторонньої підтримки.

Окрім цього, можливе незначне падіння цін на ринку нерухомості. В цьому разі на час перехідного періоду Великій Британії доведеться змістити торговельні акценти з ЄС на інші країни світу. За підрахунками експертів, лише приблизно з 2020 року почнеться стабілізація в економіці.

Сценарій 3. Найгірший варіант розгортання подій у Великобританії - затяжна економічна криза до 2030 року.

У зверненні аналітичного центру National Institute of Economic and Social Research йдеться, що Brexit буде означати шок для економіки та високу ймовірність негативних наслідків для рівня життя у Великій Британії. Передбачається, що у короткостроковій перспективі Brexit призведе до зниження темпів зростання ВВП до 1,9% в 2017 році, порівняно з темпом зростання у 2,7 % в разі, якби Британія лишилася в ЄС.

У довготерміновій – можливе подальше зниження темпів зростання, а можливо – навіть значне зменшення економіки. Йдеться про втрату від 1,5% до 7,8% ВВП у 2030 році порівняно зі сценарієм, за якого Велика Британія залишилась би членом ЄС [1].

Катастрофічними будуть фінансові наслідки для Лондона – найбільшого фінансового центру Європи, і, доречі, одного з найбільших у світі. Британський Мінфін вже попереджав, що в разі, якщо на Brexit вирішать покинути ЄС, років

через 15 Великобританія недорахується від 3,4 до 9,5% ВВП. Бюджет країни ж, в свою чергу, недорахується від 20 млрд до 45 млрд фунтів стерлінгів у вигляді податків.

Доречі, хоча результати референдуму ще не означають, що вже завтра Великобританія припине своє членство у Євросоюзі, однак він вже дав про себе знати, адже фунт стрімко опустився до свого 30-річного мінімуму, впавши на 10% і встановивши рекорд – найбільше падіння за один день. Що ж далі? Подібні дії потягнуть за собою відчутний обвал біржового індексу країни (FTSE). За ним покотиться вниз і курс валюти – фунта стерлінгів. Від цього у збиток підуть фінансові та інвестиційні компанії, деякі банки можуть збанкрутувати.

Як наслідок, очевидно, Лондон втратить статус головного фінансового центру Європи, а суттєва частина фінансових операцій буде перенесена в інші грошові столиці світу для більшої надійності. Постраждає й енергетичний ринок Великої Британії. Не виключено, що Brexit ізолює Об'єднане Королівство від центру прийняття рішень у сфері європейської енергетичної політики, відповідно – щодо правил регулювання Єдиного енергетичного ринку ЄС, від якого Британія стає все більш залежною. Навіть можливе падіння ціни на нафту, спричинене виходом з ЄС, не стане достатньою компенсацією.

Протягом багатьох років Лондон впевнено посідає перші позиції в рейтингах найдорожчої нерухомості в світі поряд з пентхаузами Нью-Йорка, Монако і ОАЕ. Однак, фінансова криза в країні може відбитися на нерухомості істотним знеціненням, від чого всі вкладення стануть не вигідними і непрестижними [2].

Brexit також скасовує право вільного пересування, проживання та працевлаштування в сусідніх державах для британців, яке гарантувало їм членство в Євросоюзі. Після виходу з ЄС їм доведеться або повертатися на батьківщину, щоб мати можливість бути поруч з рідними та близькими, або переоформляти всі документи на новий лад. Позначиться вихід з ЄС і на свободі пересування Європою – прихильники від'єднання хочуть повернути повний контроль над всіма державними кордонами. Те ж само стосується і тих, хто приїхав жити і працювати до Великобританії. Для європейців, які захочуть працевлаштуватися в Британії, діятимуть ті самі правила, що і для вихідців з інших країн.

Без особливої надії на її стабілізацію до 2020 року, обсяг роздрібної торгівлі впаде на 3% у 2017 році. Слабший фунт зробить імпорт дорожчим, тому ціни будуть рости [1].

Негативні наслідки виходу з ЄС не оминуть й автомобільну індустрію - падіння продажів автомобілів розтягнеться не на один рік. Хоча з іншого боку Brexit може створити й додаткові торговельні бар'єри для імпорту автомобілів на внутрішньому ринку, що буде на руку британським виробникам.

Фармацевтичний експорт також може серйозно постраждати, оскільки існує ризик, що Лондон буде неспроможний швидко відновити торговельні домовленості після Brexit. Невизначеність щодо регулювання стане на заваді

для запуску продукції іноземних компаній на британському ринку.

Залишаючи Євросоюз, Британія позбавляється найбільшого ринку міжнародної торгівлі. Це означає, що на проведення торговельних операцій з країнами ЄС Британії доведеться сплачувати мита. Все це – додаткові фінансові втрати для підприємців.

Врятувати ситуацію зможе хіба що укладення нового договору про вільну торгівлю, що станеться далеко не відразу. Домовлятися доведеться багато: мало того, що заново встановлювати торговельні відносини з іншими країнами Євросоюзу, так ще й умовляти на комфортні умови інших.

Щоб владнати усі дипломатичні та правові формальності, потрібні будуть тривалі переговори, адже відносини між Великобританією та ЄС доведеться оформлювати по-новому. Такий переговорний процес може затягнутись на сім років, "без будь-яких гарантій на успіх". Втрата важливого гравця для ЄС.

Для Євросоюзу вихід Великобританії, перш за все, означатиме послаблення позицій. ЄС, як найпотужніше політичне об'єднання у світі, втратить важливого гравця за столом переговорів, так необхідного для прийняття світових рішень. Голос Британії сьогодні важливий для розв'язання таких проблем, як, наприклад, міграційна криза і російська агресія. Британію зараз вважають однією з найсильніших, фінансово потужних, найбільш милітаризованих держав-членів ЄС. Крім того, ця країна впевнено підтримує курс ЄС до НАТО. Крім того, деякі критики референдуму вже говорять про можливу конкуренцію – Британія спробує діяти поряд з ЄС як самостійний гравець [2].

Небезпечним для Туманного Альбіону являється те, що вихід Великобританії з ЄС є взірцем для наслідування іншими країнами. Зокрема, Шотландія, мешканці якої переважно виступають за Євросоюз, вже заявила, що у випадку, якщо Великобританія таки вирішить відокремитися від Європи, вони подумають про те, щоб, своєю чергою, відокремитися від Великобританії.

Таким чином, у Сполученому Королівстві в майбутньому можливий ще один референдум за незалежність Шотландії. Країна вже намагалася відокремитися в 2014-му, але тоді трохи більше половини її жителів, 55,3%, проголосували проти від'єднання. Тоді саме Євросоюз виявився головним аргументом на користь Британії. Зараз же, якщо країна все-таки покине ЄС, новий референдум називають неминучим кроком, результати якого виглядають цілком передбачуваними. Переглянути свій статус усередині Британії, можливо, захоче і Північна Ірландія.

Звісно дотримуватись першого сценарію є найоптимальнішим варіантом розвитку подій для Великобританії, однак, найбільш імовірним є другий, за якого країна увійде у складний перехідний період, але зможе врегулювати ситуацію, не допустивши її катастрофічного рівня [1].

Щодо стосунків Великобританії із країнами Євросоюзу, як вже зазначалось, вони не залишаться такими ж. Очевидно, розпочнуться переговори про нову торговельну Угоду з ЄС і в залежності від домовленостей угода може бути різного типу. Наразі виділяють 3 основні можливі сценарії щодо перебудови

торговельних відносин Великої Британії та ЄС, які відрізняються ступенем доступу до ринку ЄС:

1) Вступ до європейської економічної зони (ЄЕЗ) разом з ЄС, Норвегією, Ісландією та Ліхтенштейном (в угоді є виключення щодо рибної галузі і сільського господарства);

2) Швейцарський варіант – участь в Європейській асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) або інший сценарій вільної торгівлі з ЄС, але без вступу до ЄЕЗ. Так, у відносинах Швейцарії з ЄС є виключення у сфері фінансових послуг;

3) Торговля за правилами СОТ (відсутність угоди про вільну торгівлю з ЄС)

Очевидно, що найкращим сценарієм для Великої Британії буде модель Норвегії чи Швейцарії, коли країни виторговують собі вигідні позиції в торговельних угодах та приймають участь у визначених сферах спільної політики, сплачуючи при цьому внесок до бюджету ЄС [2].

Список використаної літератури:

1. Волинські новини. Перше інформаційне агентство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhodu-velykobrytaniyi-z-yes/>
2. Європейська правда. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/26/7051283/>
3. Європейський Союз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Європейський_Союз
4. Лапшин С.А. Політологія. Методичні рекомендації для студентів денної та заочної форм навчання неісторичних спеціальностей. – Вінниця: ВДПУ, 2011. – 32с.

Пилипова І., Ємець Н.

ПОРІВНЯННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ МОНАРХА І ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті було проаналізовано повноваження й роль монарха та прем'єр-міністра Великої Британії. Звертається особлива увага на їх політичні функції та проводиться порівняння між їхньою роботою.

Ключові слова: монархія, Королева, Велика Британія, прем'єр-міністр, Королева-в-Парламенті

Історія державно-організованого суспільства свідчить, що монархія як історичний тип форми державного правління є одним із найдавніших. Він сформувався ще за часів появи держави в суспільствах ранніх землеробських культур, де організація влади, здійснювана на жорстко централізованій основі, була найефективнішою, зрозумілою, відповідала найсуворішій регламентації сільськогосподарського виробництва, духовному світові хліборобів-общинників. Незважаючи на те, що монархія – є однією з найдавніших форм правління, актуальність теми полягає у тому, що вона залишається цікавою для вивчення і дослідження і на сьогоднішній день. Багато зарубіжних і вітчизняних науковців вивчали феномен монархії, як форму державного правління, проте це явище залишається недостатньо розкритим, зокрема тема порівняння повноваження прем'єр-міністра та монарха у Великій Британії.

Дана проблема знайшла відображення у працях: Лапшина С.А., Симонишвили Л.Р., Хоми Н.М. та ін.

Монархія (від грец. monarchia - єдиновладдя, єдинодержавність) - це форма правління, при якій найвища державна влада повністю (необмежена, абсолютна монархія) або частково (обмежена, конституційна монархія) належить одній особі - спадкоємному монархові [3, с. 12].

Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії є парламентською монархією, якою править королева.

Парламентська монархія - це форма правління, при якій влада монарха є обмеженою в усіх сферах державного життя і діяльності, і обмеження це має не тільки юридичний, але й фактичний характер. Уряд формується партією, що отримала більшість при виборах в парламент, а лідер партії стає головою уряду.

Парламентська монархія має наступні ознаки: обмеження влади монарха у всіх сферах; формування уряду партією, що перемогла на виборах; існує в розвинутих капіталістичних країнах; монарх представляє собою символ держави, її обличчя, він «царствує, але не править» [2, с. 71].

Не зважаючи на те, що у всіх монархічних державах монарх володіє виконавчою владою і входить до складу парламенту, він не виконує жодних реальних політичних функцій, тому його правління є суто номінальним, а саме монарх є символом єдності нації й пресвітеріанської церкви у Великій Британії.

Наразі Великою Британією керує «наймогутніший монарх світу», який одночасно є Головою Співдружності націй, Верховним головнокомандувачем Збройних Сил, Лордом Острова Мен, Верховним управителем Церкви Англії, Захисницею віри – Єлизавета II з роду Віндзорів.

Своєрідністю відзначається парламентарно-монархічна форма правління, прийнята в ряді країн - колишніх колоніальних володіннях Великобританії. Ці країни за традицією іноді називають домініонами. Серед них насамперед слід назвати Австралію, Канаду і Нову Зеландію. В останні десятиліття внаслідок проведених конституційних реформ кількість домініонів серед країн, що розвиваються, помітно зменшилася.

Домініони не тільки сприйняли головні засади британської конституційної моделі, а й зберегли певні, що існували ще за колоніальних часів, державно-правові зв'язки з колишньою метрополією. Зокрема, всі вони вважаються парламентарними монархіями, але власних монархів не мають. Британський монарх є номінальним главою держави, а його функції в кожному з домініонів здійснює генерал-губернатор. Генерал-губернатор формально призначається британським монархом за поданням уряду домініону, хоча такий порядок узвичаївся не відразу. Наприклад, у Канаді лише в другій половині 20-х років ХХ ст. відповідні призначення стали робити за попередньою згодою місцевого уряду, а з 50-х років - тільки за поданням останнього. Вирішальну роль у процедурі призначення генерал-губернатора відіграє прем'єр-міністр, який фактично і визначає її результати. Строк повноважень генерал-губернаторів - 5-6 років [5, с. 86].

Корона-в-Парламенті (англ. Crown-in-Parliament) або «Корона в Парламенті під Богом» — офіційна назва британської законодавчої системи і джерело державної влади згідно з положеннями Вестмінстерської системи врядування.

Термін «Корона-в-Парламенті» має підґрунтям теорію «злиття повноважень» (англ. Fusion of powers). Це ключове поняття Вестмінстерської системи, що розроблена в Англії і використовується у Співдружності та подекуди за її межами.

Необхідно вказати характерні риси даної системи:

- Голова держави, що вважається головою виконавчої гілки, проте зазвичай виконує тільки церемоніальні та представницькі функції. У Королівствах Співдружності (Канада, Австралія, Нова Зеландія та ін.) ці функції виконує генерал-губернатор. У виключних випадках використовує свої спеціальні права (reserve powers).

- Голова уряду – прем'єр-міністр, якого формально призначає (не має права не призначити) глава держави. Як правило, є головою партії, яка отримала більшість в парламенті.

- Злиття влад (fusion of powers). Де-факто виконавча гілка влади в країні - Кабінет, який набирається з членів парламенту. Партія, яка перемогла на виборах в Палату общин, визначає і склад уряду. Відтак, виконавча і законодавча гілки є переплетені, на відміну від президентських систем з чітким розділенням влади між цими двома гілками. Відсутність конфліктів з парламентом означає, що уряд має більшу свободу у проведенні своєї політики.

- Незалежна і позапартійна цивільна служба, яка дає поради і виконує рішення міністрів. Мало міняється від зміни політичного клімату в країні.

- Парламентська опозиція з офіційним лідером опозиції.

- Зазвичай має місце двопалатний парламент, та мажоритарна система виборів, хоча є винятки.

- Можливість нижньої палати Парламенту висловити недовіру урядові прямо або через відмову приймати бюджет.

- Можливість прем'єр-міністра розпустити парламент і оголосити позачергові вибори.

- Можливість судів доповнювати законодавство, прийняте парламентом.

Злиття повноважень означає, що виконавча влада і законодавча гілка державної влади злиті та діють разом, — на відміну від романо-германських країн, що сприйняли теорію розподілу влад.

Роль Королеви як частини Парламенту підкреслюється в традиційній преамбулі, з якої починаються акти британського Парламенту:

«Нехай так буде встановлено Її найяснішою Величністю Королевою, загалом і за порадою і за згодою лордів духовних і світських, і Громад, що в нинішньому парламенті зібралися, і їхньою ж владою, а саме...» [1].

Після промудрації акти парламенту переходять в розряд первинного законодавства — на відміну від делегованого, або вторинного законодавства.

Для того, щоб краще зрозуміти монархічну форму правління Великої Британії, слід зазначити повноваження Королеви у Парламенті, а саме, які найбільш яскраво демонструється у щорічній церемонії відкриття нової сесії Парламенту, коли Королева особисто прибуває до Парламенту і виголошує тронну промову, адресовану обом палатам. Ця мова, написана Урядом, містить пропозиції Уряду по роботі Парламенту на майбутню сесію і перераховує біллі, які бажано розглянути і прийняти. У тронній промові Королева традиційно вживає означення «мій Уряд». До проголошення промови Парламент не може почати свою роботу.

До того ж, Королева все ще володіє деякими суттєвими правами, наприклад, правом призначати прем'єр-міністра, а також розпускати чи не розпускати парламент. Прем'єр-міністром зазвичай призначається лідер партії, що перемогла на виборах, але у виняткових обставинах королева може призначити прем'єр-міністром кого-небудь іншого. У наші дні, звичайно, вплив королеви на державні справи в основному носить неформальний характер. Вона має право висловити свою думку про роботу уряду прем'єр-міністру на щотижневій аудієнції, але всі переговори між королевою і прем'єр-міністром і королевою і урядом тримаються в суворій таємниці. Однак, навіть після висловлення своєї думки, королева зобов'язана надходити за порадою міністрів.

З 2016 р. посаду прем'єр-міністра займає Тереза Мей із Консервативної партії, яка змінила на цій посаді свого партійного колегу Девіда Камерона.

Прем'єр-міністру належить право призначати членів кабінету і міністрів, заміщати провідні посади в державному апараті та звільняти їх. Він уповноважений одноособово або з відібраним ним же вузьким колом осіб вирішувати усі значні питання внутрішнього та зовнішнього життя, у т.ч. укладати міжнародні договори без погодження з парламентом. Прем'єр не зобов'язаний представляти в парламент на схвалення склад свого кабінету, одержувати підтримку на проведення кадрових перестановок. Тобто, у формуванні уряду парламент участі не бере. Більш того, через підпорядковану йому парламентську більшість прем'єр-міністр фактично керує палатою громад [4, с.434].

Отже, порівнюючи функції монарха та прем'єр-міністра Великої Британії, можна стверджувати що, королева, як глава держави здійснює суто номінальні, представницькі функції, тоді як прем'єр-міністр керує Парламентом, має право призначати членів кабінету і міністрів, заміщати провідні посади в державному апараті та звільняти їх. Він уповноважений одноособово або з відібраним ним же вузьким колом осіб вирішувати усі значні питання внутрішнього та зовнішнього життя, укладати міжнародні договори без погодження з парламентом.

Список використаної літератури:

1. Growth and Infrastructure Act 2013
2. Лапшин С.А. Політологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П./ Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

3. Симонишвили Л.Р. Формы правления: история и современность: учеб. Пособие/ Л.Р. Симонишвили. - М., 2007. - 280 с.
4. Сучасні монархії в світі - королі та королеви в ХХІ ст. // Альтер-ЕГО: політико-економічний веб-журнал. - 2011. - №16. - С. 11-19
5. Хома Н.М. Історія держави та права зарубіжних країн/ Н. М. Хома. – К.: «Каравела», 2003.- 480с.
6. Шаповал В. Конституційне право зарубіжних країн/ В. Шаповал. - К.: «Вища школа», 1997. - 259 с.

Гнатишина В.

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ПАРЛАМЕНТУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті аналізуються особливості, складові та основні функції парламенту Великобританії.

Ключові слова: парламент, функції парламенту, Палата Лордів, Палата Громад, спадкові лорди, духовні лорди, довічні пери.

Актуальність теми пояснюється необхідністю врахування державотворчого досвіду інших держав у реформуванні політичної системи України. Крім того, Великобританія – країна, яка має глибокі та міцні корені парламентаризму, що робить вивчення даної теми надзвичайно цікавою для дослідження.

Вивчення державно-правових процесів в Великобританії протягом ХХ-го століття приваблювало багатьох вчених, таких як Н.С. Крилова, М. М. Кулачинського. Особливо цікавими видаються праці британських правознавців, зокрема Джеймса Харвея, Кетрін Худ та Джона Гарнера. Багато інформації можна почерпнути з праць Володимира Шаповала і Мішеля Амеллера присвячених основам Конституційного ладу Великобританії і парламентаризму взагалі.

Звернувшись до історії цієї країни, ми дізнаємося про те, що англійський Парламент існує з 1265 року, коли вперше було скликано збори, обмеживши владу короля і досить широко представляючи інтереси країни (поряд з баронами в ньому засідали два лицаря від кожного графства і по два представника від кожного міста). Тому, Британський Парламент часто в народі називають «матір'ю всіх парламентів», оскільки законодавчі органи багатьох країн, а особливо країн-членів Британської Співдружності створені за його зразком [3, с.88].

Парламент Великобританії – це орган законодавчої влади, що включає монарха і дві палати – Палату Громад та Палату Лордів. Палата Громад, хоча і вважається нижчою, насправді грає головну та виняткову роль у здійсненні функцій Парламенту [1, с.55].

Основною функцією Парламенту є прийняття законів, причому, виходячи з принципу верховенства парламенту, цей орган ніяк не обмежений юридично у своїй законотворчій діяльності і може, дотримуючись встановленої процедури, приймати, скасовувати або змінювати законодавчі акти без будь-яких юридичних обмежень.

Крім законодавчих функцій і функцій представницького органу Королівства, Парламент вотає державний бюджет та контролює його виконання, бере участь у формуванні виконавчої влади та контролює її діяльність, за парламентом також збереглися окремі судові повноваження. Роль Королеви як частини Парламенту зведена до суто формальних процедур.

Цікаво, що Велика Британія не має конституції у формі єдиного написаного і прийнятого законодавчим органом документу, і тому діяльність англійського парламенту базується на традиціях і конституційних угодах. Парламентські механізми базуються на існуванні в країні двопартійної системи, під впливом якої унормовувався весь комплекс відносин між парламентом і урядом протягом багатьох століть [2, с.21].

Палата Громад на початку століття налічувала більш 700 депутатів. Після повного відокремлення від королівства Ірландії і проголошення її незалежності 1922 р. склад скоротився (до 615 деп.) і тільки до кінця століття став постійним – 650 депутатів (523 від Англії, 72 від Шотландії, 38 від Уельсу, 17 від Північної Ірландії). Більшість депутатів належали до двох основних політичних партій, і лише в 1920-ті рр. партійний склад був більш складним (приблизно до 200 консерваторів, по 120-150 – лейбористів і лібералів). Діяльність депутатів стала суто професійною. Починаючи з 1911 р. вони стали отримувати постійне платню і, крім того, суми на секретаріат і посадові справи.

Палата Громад є єдиним виборним центральним органом влади в країні. До її складу входять 659 депутатів обраних на загальних виборах за мажоритарною системою відносної більшості [3, с.89].

Щоб зареєструватись кандидатом до Палати Громад потрібно подати відповідну заяву до місцевого органу влади (на базі якого працює окружна виборча дільниця), залучитись підтримкою 10 осіб, які наділені виборчим правом, та сплатити заставу в розмірі 500 фунтів стерлінгів (котра не повертається якщо кандидат набере менше 5% голосів).

Не існує якихось обмежень щодо кількості зареєстрованих кандидатів чи їх партійної приналежності, але переможцями найчастіше стають представники консерваторів чи лейбористів.

Парламентські вибори – одна з найважливіших, а до недавнього часу (після вступу до ЄС характерними стали загальні референдуми) ледь не єдина реальна гарантія демократії в Великобританії. На основі результатів парламентських виборів формується не лише Палата Громад, а і Кабінет Міністрів [1, с.55].

Палата Лордів – номінально більш численний орган. До початку 1990-х рр. в її складі було 1195 перів. Важливу особливість палати склало різке збільшення числа призначених, або довічних, перів (наданих за поданням уряду, якого в цьому випадку, за традиції, монарх не може відмовити). Довічні пери вперше були призначені ще в 1876 р. як спеціалістів-суддів палати. У першій половині ХХ ст. їх число невелике (6 в 1913 р., 9 у 1947

р.). Після прийняття закону про довічне перство 1958 р., такі призначення стали частими, причому використовуваними урядом для посилення своїх позицій (особливо лейбористами) число довічних перів досягло третини в палаті.

Палата лордів і в ХХ ст. залишалася оплотом Консервативної партії (до 500 лордів заявляли про себе як про «торі»), понад 100 членів зараховували себе до лейбористів, були ліберали, навіть соціалісти. Значна частина лордів були незалежними в партійному відношенні. Незважаючи на вимоги закону про дійсну участь у роботах палати, присутність більшості лордів в ній залишалася епізодичною: рекордним за весь вік залишилося число тих, що голосували про скасування смертної кари (1969 р.) – 394 [6, с. 47].

Законом 1963 р. – Актом про перство – було встановлено право відмовитися від титулу, для того, щоб мати можливість стати членом Палати Громад.

Палата Лордів є унікальним явищем у світовому конституціоналізмі, і формально найчисельнішою серед верхніх палат парламентів розвинутих країн. На даний час до її складу входять 705 членів.

Скликання і розпуск парламенту – це прерогатива Королеви, здійснювана шляхом видання королівської прокламації на пропозицію прем'єр-міністра. Парламентські сесії скликаються щорічно зазвичай, у кінці жовтня – початку листопада тривають більшу частину року. Дата першого після виборів засідання має бути призначена не раніше як за 20 днів із дня видання прокламації. Кожна сесія починається промовою Королеви, котра, за звичаєм складається Прем'єр-міністром і має програму діяльності Уряду на майбутній рік.

Засідання Палати Громад проводяться щодня, із понеділка до п'ятниці, Палати Лордів – з понеділка до четверга включно, тож під кінець сесії за необхідності також із п'ятниць [6, с. 48].

Отже, будучи створеним ще в середні віки парламент Великобританії пройшов складний історичний шлях. Існуючи в умовах відсутності чітких конституційних приписів стосовно своєї компетенції він має юридично необмежені законодавчі повноваження.

Цікавим є підхід до визначення структури парламенту. Парламентом вважають як сукупність монарха, Палати лордів і Палати Громад, так і саму Палату Громад як єдиний вищий державний орган, що формується на основі народного представництва.

Великобританії не притаманний принцип розподілу влади, це призвело до розширення компетенції парламенту судовими та виконавчими повноваженнями. Великий вплив на діяльність парламенту має двопартійна система. За підсумком виборів одна з партій обов'язково буде мати більшість в парламенті, а відтак, сформувавши уряд, безперешкодно впроваджуватиме свою політику.

Список використаної літератури:

1. Асланян Г. Британський парламент: історія і сучасність// Парламент.- 2001.-№6.- С. 55
2. Великобританія: Церква, монархія, суспільство// Людина і світ. – 2000. -№10. –С. 20-23.
3. Гайдуков Л. Така не схожа на інших Велика Британія//Політика і час. –2003. –№12.-С. 88-90.
4. Кулачинський М. Парламентаризм у Великобританії: фактори та перспективи розвитку / Кулачинський Микола Миколайович ; Держ. закл. "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". - О., 2012. - 17 с.
5. Лапшин С.А. Політологія : навч. Посібн. для студентів усіх спеціальностей (доповнено) за ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
6. Черінько, І. Нащадки вітанagemонтів : у пошуках оптимального реформування Палати лордів Великобританії / І. Черінько // Зовнішні справи. - 2007. - № 9. - С. 46-49

Федорова З., Гонало О.

ПОЛІТИЧНА СВОБОДА ЯК ОСНОВОПОЛОЖНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ

У статті аналізується політична система Канади та особливості її розвитку.

Ключові слова: політична система, держава, політична партія, парламентська демократія, конституційна монархія.

Нині Канада за формою правління є парламентською демократією і конституційною монархією, де англійська і французька мови визнані офіційними на федеральному рівні. Оскільки Канада входить до Британської Співдружності, главою держави є Королева Єлизавета II. У Канаді її представляє Генерал-губернатор пані Мікаель Жан. Керівництво державою здійснює голова уряду Прем'єр-міністр Канади, з 2006 р. цю посаду обіймає лідер консервативної партії пан Стівен Харпер. Законодавчу владу в країні здійснює двопалатний Парламент, який складається з Палати представників (виборні) та Сенату (призначені). Наразі у Канаді на федеральному рівні представлені чотири політичні партії: Консервативна партія Канади, Ліберальна партія Канади, Нова Демократична партія і Квебекський блок. Чинний уряд країни сформований Консервативною партією Канади [1].

Дана тема була розглянута у роботах наступних авторів В. Ажаєвої, А. Комарова, М.Василенко, А. Гриценко, В.Макара, О. Сича, О. Яроша та ін. Проте, незважаючи на те, що дана тема розглядалась низкою дослідників, все ж таки конкретне дослідження політичної системи Канади відсутнє, що й зумовлює актуальність дослідження.

Мета дослідження: проаналізувати політичну систему Канади, дослідити її переваги та визначити, який досвід можна перейняти для України.

Що стосується нашої держави, Канада й Україна мають тісні відносини, що ґрунтуються на історичному фундаменті більш ніж столітнього переселення українців у Канаду. Канада стала першою західною державою, яка визнала

незалежність України 2 грудня 1991 р. одразу після українського референдуму. Дипломатичні відносини між Канадою й Україною офіційно були встановлені 27 січня 1992 р. З того часу Канада й Україна підписали безліч угод та меморандумів про взаєморозуміння, які охоплюють такі галузі, як торгівля, технічне та військове співробітництво, взаємну юридичну допомогу. Зокрема Канадська міжнародна агенція розвитку має велику програму технічного співробітництва в Україні, зосереджуючи увагу на структурі управління, розбудові інституційних можливостей, укріпленні громадянського суспільства та зміцненні ядерної безпеки [2].

У другій половині ХХ ст. в розвинених демократичних країнах розпочався процес зміни принципів засад державного управління та підходів до його реалізації. За нових умов Канада не тільки виявилася життєздатною державою, а й досягла значних успіхів стосовно адаптації до нових реалій глобалізованого світу.

У сучасному світі держава зобов'язана вчасно та влучно реагувати на швидкі зміни політичних та економічних реалій, кризові явища, бути гнучкою і реактивною. Саме завдяки вчасним та продуманим реформам 1990-х рр., які були спрямовані на лібералізацію економіки, уряд Канади перетворив майже повністю аграрну державу в переважно індустріальну. Вчасна реакція уряду на зміну економічного та політичного порядку забезпечила успішний розвиток країни за наступних поколінь. Україна є молодого країною, яка не має у розпорядженні тих століть на поступовий розвиток демократії, які мали сучасні європейські та Північно-Американські країни. Саме тому, розробляючи адміністративні реформи в Україні, необхідно здійснювати ґрунтовний аналіз сучасних світових тенденцій у сфері державного управління та перспективи їх розвитку, застосовувати інструменти “нового публічного менеджменту”, упроваджувати принципи “належного врядування”, а також шукати нові підходи до розв'язання існуючих проблем. Також важливою складовою розробки реформ є вивчення внутрішнього стану та потреб державного управління [3].

Сучасний світ живе за законами ринкової економіки. У такому середовищі держава може успішно функціонувати лише за умов впровадження у державне управління принципів конкурентності, ефективності, результативності, рентабельності. Для цього необхідно використовувати та адаптувати ринкові механізми. Наприклад, принцип конкуренції можна реалізувати через залучення до співпраці з державними органами приватних фірм та організацій, які надаватимуть частину платних управлінських послуг населенню та залучатимуться до співпраці на контрактній основі [4; с. 189]. Ефективність та результативність досягається через упровадження механізмів, які використовуються в бізнесі. Були створені агентства із самостійним фінансуванням, яким держава делегувала частину своїх функцій та послуг, при цьому залишаючи за собою контроль за їх виконанням. Також були впроваджені нові форми фінансової та бюджетної звітності. У результаті цього

Канада ліквідувала зайві державні органи, скоротила штат державних службовців і заощадила значні кошти

Із середини ХХ ст. розпочалася нова епоха технічного прогресу, відбувся перехід від індустріального до інформаційного суспільства, яке з кожним днем розвивається все швидше й інтенсивніше. Як справжні представники цієї доби канадські громадяни прагнули отримувати точну інформацію про урядові програми та послуги. У результаті ефективного впровадження електронного урядування в Канаді надання послуг, розрахункові операції та взаємодія з громадянами та представниками бізнесу стали здійснюватися в електронному вигляді через електронні кіоски або мережу Інтернет [5]. При цьому позиція уряду Канади полягає в тому, що надання послуг через електронні засоби зв'язку має доповнювати, а не замінювати інші засоби комунікації. Діяльність уряду Канади стала більш відкритою та прозорою для громадян, адже будь-хто може ознайомитись зі звітами і планами будь-якого канадського державного органу на його офіційному веб-сайті. Впровадження електронного урядування за канадським прикладом могло б стати каталізатором активізації громадянського суспільства в Україні, дало б змогу підвищити якість державних послуг громадянам та бізнесу, зробити їх надання більш зручним для населення та економити державні кошти за рахунок зменшення кількості рядових виконавців.

Етичний кодекс та закони Канади висувають високі етичні та професійні вимоги до кожного державного службовця та депутата. Зв'язок між визначеними державою класифікаційними і кваліфікаційними стандартами дає впевненість у тому, що мінімальні вимоги, визначені для певної роботи точно відповідають основним функціям цієї посади. Під час підготовки в Канадській школі державної служби майбутнім державним службовцям не тільки надають необхідні сучасні знання та навички для професійного виконання службових обов'язків, а й прищеплюють базові цінності державної служби Канади. Кар'єрний розвиток державного службовця залежить від його професійного рівня, що визначається через кваліфікаційні іспити, які проводить Канадська школа державної служби, та оцінці фактичних результатів його діяльності. Завдяки наявності такої чіткої системи канадський державний службовець має стимул для успішного професійного розвитку. На жаль, в Україні кар'єрний розвиток часто пов'язаний з наявністю особистих зв'язків з високопосадовцями, а не з рівнем освіти, професіоналізму та результатами діяльності державного службовця. Це призводить до непрофесійності державної служби та корупції. Своім прикладом Канада показує, як за допомогою механізмів контролю та стимулювання можна сформуванати високоетичну та професійну державну службу [1; с. 53].

Звичайно, в умовах українських реалій важко спрогнозувати, які з моделей, імplementованих у практику державного управління західних країн, будуть ефективними та такими, що повністю відповідатимуть проблемам та потребам вітчизняного державотворення. Тому спроба реалізації однієї із західних концепцій державного управління не буде достатньо дієвою в Україні з огляду

на специфіку теорії та практики державного управління України. Використовуючи найкращий досвід західних країн, Україна має будувати свій власний шлях розвитку. Розробляючи концепції та стратегії розвитку України, держава має залучати представників всіх верств суспільства, враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін та працювати на засадах співробітництва, партнерства та компромісу, які стали основою сучасного політичного та економічного діалогу у внутрішніх та зовнішніх відносинах розвинених країн. Досвід Канади ще раз підтверджує, що продумані та узгоджені з громадянами реформи є запорукою успішного розвитку країни.

Таким чином, у політичній системі Канади перший план виходять політична свобода людини, її добробут, соціальна безпека, економічний лібералізм, світоглядний індивідуалізм, але при цьому вимагається повна законопослушність громадянина. Характерними рисами є чіткий розподіл влади, наявність механізму стримувань і противаг, високий ступінь організованості, стабільності, структурована багатопартійність. Таким чином, розглянувши особливості політичної системи Канади, можна сказати, що у її структурі є чимало принципів, на які варто звернути увагу нашій державі та перейняти досвід своїх зарубіжних колег, зокрема, ефективність та результативність реформ, технологічна сучасність, професіоналізм держслужбовців тощо.

Список використаної літератури:

1. Система державного управління Канади: досвід для України / уклад. О. І. Максимова ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. - К. : НАДУ, 2010. - 60 с. - (Серія видань з міжнародного досвіду державного управління).
2. Responsible Government [Online] // The citizen's guide to the Alberta Legislature: Sixth Edition. – 2007. – Available : <http://www.assembly.ab.ca/pub/gdbook/CitizensGuide.pdf>
3. Segura E. Ukraine – Modernization of its Public Administration [Online]/ Dr. Edilberto Segura // SigmaBleyzer Investment Group Web Site. – Available : http://www.sigmableyzer.com/files/Public_Administration_Reform.pdf
4. Решота О. Удосконалення державного управління України із використанням досвіду зарубіжних країн: проблеми та перспективи / О.Решота. Збірник наукових праць “Ефективність державного управління”. – 2009. – Вип. 18/19. – с. 187 – 193.
5. Evans G. Country Reform Summaries: Canada [Online] / Gord Evans // The World Bank Web Site. – Available: <http://www1.worldbank.org/publicsector/civilservice/rsCanada.pdf>
6. Колодій А. Політологія: Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політика / А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко. – К.: Ельга, Ніка - Центр, 2003. – 664 с.
7. Лапшин С.А. Політологія Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

Грабчак Ю., Мотузьяник О.

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ ЯПОНІЇ

У статті проводиться огляд системи державного правління Японії, як однієї з найрозвинутіших країн світу.

Ключові слова: форма правління, монархія.

Форма державного правління – це спосіб організації інститутів вищої влади, принципи взаємодії між ними та роль населення в їх формуванні. Форма правління характеризується кількома основними властивостями:

- ✓ спосіб формування органів вищої влади;
- ✓ будова органів влади;
- ✓ принципи взаємодії між виконавчою та законодавчою гілками влади;
- ✓ взаємодія між владою та громадянами і тим, наскільки структура влади забезпечує свободу населення [1; с.172].

Ці характеристики визначаються конституцією, її організаційної функцією. Конституція закріплює структуру державного механізму, розподіл компетенції між державними органами по вертикалі і по горизонталі, а також встановлює відносини між органами державної влади.

Характер форми правління, яка є в державі, залежить від організації верховної державної влади, точніше, – від визначення правового становища одного вищого органу державної влади – глави держави. Зрештою різниця між двома основними формами правління, що існують у буржуазних державах – монархією і республікою залежить від того, хто стоїть на чолі держави. Проте форма правління істотна, тому що вона накладає певний відбиток на структуру державного апарату та існуючі між його окремими ланками взаємини [1; с.173].

Дана проблема знайшла відображення у роботах: Москаленко О., Павлішиної Л., Симхович В. Незважаючи на наявність даних досліджень, в цілому проблема державного правління є малодослідженою – тому є актуальною.

Японія – економічно найрозвинутіша країна Азії. Наявність значного економічного потенціалу, високі темпи економічного зростання, вигідне геополітичне положення в північно-західній частині Тихого океану дають підставу вважати цю країну одним із найважливіших центрів світового господарства. Японія має потужну промисловість з найновішими технологіями, значні валютно-фінансові ресурси, займає міцні позиції в системі міжнародних економічних відносин [2; с.134].

У другій половині ХХ ст. вона пройшла період небаченого в її історії економічного піднесення і цим привернула до себе надзвичайну увагу всього світу. Усіх цікавило одне питання: як керівникам країни вдалося привести країну до такого рівня економічного розвитку та поставити її у ряд із найрозвинутішими країнами світу?

Згідно конституції, Японія є унітарною конституційною монархією. Головою держави є Імператор, але виконавча влада в країні зосереджена у руках прем'єр-міністра. Законодавча влада належить Парламенту, який є одним із старіших демократичних інституцій Азії. Оскільки Японія була першою країною світу яка пізнала жах ядерної війни, її сьогоднішній уряд сприяє боротьбі за мир і рух роззброєнь. Глава держави – Імператор Акіхіто. Імператор – символ держави без реальної влади [4; с.147].

Японія є конституційною монархією, в основу якої закладена британська парламентаристська модель та низка положень цивільного законодавства Німеччини та Франції. У 1869 р. японський уряд прийняв Цивільний кодекс на базі французького громадянського кодексу. Він діє до сьогодні із незначними доповненнями.

Влада в країні поділена на законодавчу (парламент), виконавчу (уряд) і судову (Верховний суд).

Імператор Японії згідно Конституції є "символом держави та єдності народу", а також головою країни та імператорської сім'ї. Він не має реальної влади, а є номінативним лідером Японії. Повнота усієї влади в країні належить японській нації, яка виражає свою волю через представників у Парламенті. Акіхіто є дійсним імператором Японії і єдиним правлячим імператором у світі [5; с.116].

Конституція Японії твердить, що найвищим органом державної влади в країні є двопалатний Парламент – Національні збори. Вони складаються з нижчої Палати Представників, яка формується 480 депутатами, що обираються як правило через кожні чотири роки, та верхньої Палати Радників, яка формується 242 депутатами, обраними на 6-річний термін. Ліберально-демократична партія Японії (ЛДП) є центристською урядовою партією, що монополює керує країною від 1955 року. В опозиції знаходиться ліво-центристська Демократична партія Японії [4; с.150].

Прем'єр-міністр Японії є головою уряду країни і її фактичним лідером. Він обирається депутатами у Парламенті і затверджується імператором. Прем'єр-міністр призначає усі посади в уряді, більшість з яких займають депутати парламенту. Керівник уряду Японії: прем'єр-міністр Абе Сіндзо.

Японія складається з 47 префектур. Префектура є найбільшою адміністративною одиницею країни. Органи влади у префектурі представлені виборчими радою префектури та префектом (губернатором). За поділом влади ці органи належать до виконавчої гілки, однак за характером діяльності рада може бути віднесена до законодавчого органу. Судова влада представлена префектуральним судом.

Префектури часто групують у регіони для зручності. Ці регіони, склалися історично, вони не мають адміністративного апарату і не є адміністративними одиницями. Наступними після префектури адміністративними одиницями є місто, містечко та село. Особливим у адміністративній системі займає мегаполіс Токіо, який поділений на 23 міста. До цих міст застосовується окрема назва – спеціальний район. Решта міст країни поділяються на райони [5; с.117].

Наразі, у країні відбувається інтенсивний процес адміністративної реорганізації, який спричинив хвилю поглинання багатьох містечок і сіл містами. Цей процес має на меті скоротити адміністративні одиниці нижнього рівня і зменшити адміністративні витрати. Японський уряд планує провести у майбутньому адміністративну реформу, за якою префектури будуть об'єднані у крупніші адмінодиниці.

Прийнята в 1947 р. конституція проголошує демократичні права і свободи, декларує відмову від війни "як суверенного права нації", забороняє Японії мати збройні сили.

Список використаної літератури:

1. Лапшин С.А. Політологія Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
2. Москаленко О. Цивілізаційні чинники випереджаючого економічного розвитку Японії та Китаю / Олександра Москаленко // Вісник Тернопільського національного економічного університету : Науковий журнал. – 2013. – № 1. – С. 134-145.
3. Павлішина Л. Роль верховної палати Парламенту Японії у законодавчому процесі / Л.Павлішина // Право України. – 2000. – № 4. – С. 118-120.
4. Павлішина Л. Японія: роль виконавчої влади у законодавчому процесі / Л.Павлішина // Право України. – 2002. – № 12. – С. 146-150.
5. Симхович В. Истоки современной японской системы управления / В. Симхович // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – № 6. – С. 114-120.

Кондратюк Д., Чумак В.

ХАРАКТЕРИСТИКА МОНАРХІЧНОЇ ФОРМИ ПРАВЛІННЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті автор аналізує особливості монархічної форми правління Великобританії

Ключові слова: монархія, "Королева в парламенті", "Захисник віри", королівські prerogative, Прем'єр-міністр, Парламент.

Великобританія є однією з найрозвинутіших держав світу, що сприяє посиленій зацікавленості різних науковців у ході її розвитку. Однією з найбільш виразних особливостей, які виділяють Великобританію із ряду інших високорозвинутих держав є наявність монархічної форми правління, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Даним питанням займалися наступні історики Л.Гайдуков, Е.Кириченко, Г.Остапенко, В.Матвеев.

Монархія поряд з республікою є однією з двох форм правління, відомих теорії держави і права. Влада монарха, як правило, є довічною і передається в порядку престолонаслідування.

Перехід монархічної влади від одного представника до іншого відбувається в установленому законом порядку. На даний час існують три основні системи престолонаслідування. Салічна система зводиться до того, що успадкування влади здійснюється лише по чоловічій лінії. Жінки з кола спадкоємців престолу виключаються повністю (Швеція). Австрійська система не виключає жінок, але дає чоловікам перевагу на всіх ступенях спорідненості. Жінки успадковують престол лише при повній відсутності представників чоловічої статі. Кастильська система також не виключає жінок із черги престолонаслідування, але віддає перевагу чоловікам: молодший брат

виключає старшу сестру. До даної системи престолонаслідування належить і монархічна форма правління Великобританії.

У 1952 р. у зв'язку з відсутністю спадкоємців чоловічої статі після смерті Георга VI престол перейшов до його дочки Єлизавети II, яка належить до династії Віндзорів та править вже 63 роки, досягнувши рекордного віку для англійських монархів - 90 років (народилася 21 квітня 1926 р.). Вона була коронована 2 червня 1953 р. Згідно зі звичаєм, королева має право самостійно призначити спадкоємця зі своїх нащадків.

В якості особливої вимоги, що висувається до монарха і членів його сім'ї, виступає належність до англіканської церкви. Монарху належить титул "Захисник віри" і має конституційний та історичний статус. Монарх розглядається як "верховний правитель" державної англіканської церкви. Варто зазначити, що на території Великобританії офіційно діють дві церкви: Англіканська церква, на території Англії, і Шотландська церква, на території Шотландії. На територіях північної Ірландії та Уельсу не зареєстровано державної релігії. Проте, на відміну від Англіканської церкви, королева є рядовим членом Шотландської церкви, а не її головою. При сходженні на престол вона клянеться підтримувати Шотландську церкву, яка є незалежною від уряду.

"Королева в парламенті" – офіційна назва британської законодавчої системи, яка складається з Королеви, Палати Лордів і Палати Громад. Палата Громад, більшість членів яких зазвичай підтримує правлячу партію, володіє найбільшою політичною владою. Королева зобов'язана за порадою міністрів схвалювати всі Білли. Роль королеви в створення нового чи зміну старого закону тепер є чистою формальністю, однак за нею залишається право висловити своє ставлення. Система "Королева в парламенті" найбільш яскраво демонструється у щорічній церемонії відкриття нової сесії парламенту, коли королева особисто прибуває до парламенту і виголошує промову, адресовану обом палатам. Ця промова, написана урядом, містить пропозиції уряду щодо роботи парламенту в сесії і перераховує білли, які бажано було б розглянути і прийняти. До проголошення промови парламент не може почати свою роботу [2; 21-23].

Характеризуючи повноваження британського монарха, зазвичай використовують термін «королівська прерогатива», під яким розуміється сформований в процесі історичного розвитку комплекс прав і привілеїв, визнаних за правлячим монархом. Складові королівської прерогативи можна умовно розділити на дві групи:

– до першої групи відносяться ті прерогативи, які мають переважно формальний і церемоніальний характер, тобто належать монарху особисто і реалізуються ним відносно самостійно;

– до другої групи – права і привілеї, здійснювані за згодою Парламенту або «за порадою міністрів» та пов'язані з реальним управлінням державою.

До особистих прав і привілеїв відносять статус глави держави і глави законодавчої, виконавчої та судової гілок влади; статус головнокомандувача

збройними силами; статус глави Англіканської церкви; статус глави Британської співдружності і т. д. Крім того, монарх особисто виступає з королівською промовою на відкритті сесії Парламенту; особисто «створює» перів і нагороджує відповідними орденами; проводить офіційні прийоми представників різних держав в Букінгемському палаці і надає офіційні візити главам зарубіжних держав; очолює засідання Таємної Ради; є присутнім на церемонії виносу прапора – військовому параді.

До політичних прерогатив належать: право, за згодою Парламенту, призначати Прем'єр-міністра; за ініціативою Прем'єр-міністра скликати і розпускати Парламент та оголошувати перерву в його засіданнях; за згодою Прем'єр-міністра дарувати королівську згоду біллям, прийнятих Парламентом; за поданням Прем'єр-міністра призначати міністрів, інших вищих державних посадових осіб, включаючи суддів, дипломатів, офіцерів збройних сил, поліції, єпископів і архієпископів Англіканської церкви; право визначати програму законодавчої діяльності Парламенту в королівській промові при відкритті сесії Парламенту.

Особливу групу політичних прерогатив утворюють королівські прерогативи у сфері міжнародних відносин та зовнішньої політики. У цій сфері права та повноваження монарха тісно переплітаються з правами та повноваженнями Парламенту та міністрів Корони, внаслідок чого реалізація королівської прерогативи в цій сфері часто потребує узгодженого рішення як монарха, так і Парламенту. Королівську прерогативу у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики складають: право оголошувати війну і укладати мир; право укладати міжнародні договори; право направляти і приймати послів; право признавати зарубіжні держави і уряди. Також монарх користується прерогативою помилування засуджених злочинців. Монарх в Сполученому Королівстві не несе ніякої правової відповідальності і користується імунітетом від судового переслідування, тобто позов не може бути подано по відношенню до Королеви особисто. У той же час, визнається можливість подачі позовів до монарха, більше того – саме такі позови стали одним з основних способів оформлення та обмеження королівської прерогативи на початковому етапі становлення британського конституціоналізму (XVI-XVII ст.).

Більше того, монарх завжди був зобов'язаний стежити за виконанням правосуддя і підтримувати єдину судову систему, яка б виключила плутанину і змагання між місцевими та приватними судами. До кінця 17 століття монархи брали участь у винесенні вердиктів і виконанні правосуддя, проте, в 1689 році був прийнятий «Білля про права» (The Bill of Rights), за яким монарх більше не мав права виконувати правосуддя. На початку 18 століття монарх був позбавлений обов'язку підтримувати і контролювати судову систему. Монарху залишилася лише можливість звільняти суддів за порадою міністрів, і, таким чином, судова влада стала незалежною від виконавчої та законодавчої. На території Шотландії діє своя правова система, але роль монарха там не занадто відрізняється від решти територій Великобританії. До об'єднання з Англією Шотландія мала власний парламент і свою судову і правову системи. Після

об'єднання, на початку 18 століття, парламенти двох країн були об'єднані, а судова система Шотландії залишилася недоторканою і, як і в Англії, указом вона була зроблена незалежною від виконавчої та законодавчої влади. У наші дні королева за порадою прем'єр-міністра призначає верховних суддів у шотландський суд. У наші дні виконання правосуддя не є обов'язком королеви: вона не виносить вироки і не бере участі в судових процесах, але за традицією всі суди і все, що з ними пов'язане, є королівської прерогативою, тому у Великобританії суди – Королівські суди, судді – судді Її Величності, в'язниці – тюрми Її Величності. У галузі права королева діє тільки за порадою її міністрів. За їхньою порадою або рекомендацією вона призначає верховних суддів, уряд, нагороджує титулами і проводить амністію або пом'якшення вироку [3; 89-90].

На сьогоднішній день наявність у Великобританії монархічної форми правління є символом стабільності, який забезпечує єдність нації. Політичний нейтралітет монарха зумовлюється тим, що він фактично не має можливості керувати країною та вносити власні корективи у політичне життя держави. Для маси британців це – насамперед декоративний інститут, що дозволяє спостерігати деталі побуту королівської сім'ї, церемоніалів, що для пересічних людей, які живуть зовсім в іншій сфері, представляється чимось схожим на живий сюжет з чарівної казки. Ось чому королівський двір ретельно піклується про підтримку недоторканності зовнішніх атрибутів своєї величі й винятковості.

Список використаної літератури:

1. Асланян Г. Британський парламент: історія і сучасність // Парламент. – 2001. – №6. – С. 55.
2. Великобританія: Церква, монархія, суспільство // Людина і світ. – 2000. – №10. – С. 20-23.
3. Гайдуков Л. Така не схожа на інших Велика Британія//Політика і час. –2003. – №12. – С. 88-90.
4. Остапенко Г.С. Британская монархия от Эдуарда VIII до Елизаветы II // Новая и новейшая история. – 2000. – №4. – С. 167-183.

Гриник О., Лісовик М.

ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У статті досліджуються основні зміни та сучасні тенденції в європейській політиці ФРН, провідна роль Німеччини всередині ЄС в умовах затяжної фінансово-економічної кризи єврозони. Окреслені поточні результати пошуку шляхів виходу з кризи та можливий вплив подальшого політичного і економічного розвитку Європейського Союзу на Україну.

Ключові слова: розширення Європейського Союзу, Східна політика ФРН, європейська політика Німеччини, інтеграція, зовнішньополітична стратегія.

Актуальність даної теми полягає в тому, що політична система Німеччини є несхожою на жодну систему в світі, проте цей факт не заважає їй бути однією з найпрогресивніших країн. Характерною рисою зовнішньої політики сучасної Німеччини є використання переважно несилових засобів для реалізації

політичних цілей, що передбачає розширену багатосторонню та двосторонню співпрацю, орієнтацію в міжнародних відносинах на спільні інтереси та цінності. Та, незважаючи на швидкі темпи розвитку міжнародного середовища, появу нових загроз і викликів, традиційним напрямом німецької дипломатії залишається європейська політика. Актуальність теми не викликає сумнівів через трансформації, які відбуваються у зв'язку з п'ятим розширенням ЄС, намаганням поглибити політичну інтеграцію в ЄС. Європейська політика ФРН є об'єктом дослідження С. Погорельської, Є. Іорданської. Механізми впливу ФРН в ЄС, політику ЄС щодо України аналізує у своїх працях С. Кондратюк. Незважаючи на кількість досліджень з даної тематики, саме ця проблема є актуальною та невирішеною.

Об'єднання Європи та зміцнення інтеграції в рамках Європейського Союзу з самого початку становили головний пріоритет для Німеччини, а сама Німеччина відіграє в ЄС ключову роль. Однак кризові явища в Євросоюзі призводять до суттєвих змін у настроях європейської громадськості стосовно подальших перспектив європейської інтеграції. Тривалість та складність пошуку шляхів виходу з важкої політичної та економічної кризи ЄС свідчить про наявність відчутних розколів всередині спільноти. У багатьох державах ЄС різко знизився рівень суспільної згоди щодо можливості подальшої інтеграції нових членів. Німеччина завжди була активним прибічником розширення ЄС. Проте, сьогодні німецька влада закликає до паузи з метою консолідації та поглиблення інтеграції всередині самого ЄС. Європейська політика ФРН стає дедалі більше орієнтованою на забезпечення власних національних інтересів та на безпрецедентне розширення сфери свого фінансового контролю всередині Євросоюзу. Водночас загрозливих масштабів набуває в країні євроскептицизм, причому це стосується як політичних, так і економічних аспектів. Експерти та опозиційні політики все більше закидають владі Німеччині брак амбіцій та стратегічного бачення. Євроскептичні настрої останніми роками притаманні більшості держав-членів ЄС. Однак, зважаючи на розміри, значення та роль Німеччини, її євроскептицизм потенційно може мати дуже великий негативний вплив на майбутнє «європейського проекту» загалом. [2; с.43]

В німецькому експертному середовищі все частіше лунають заклики до напрацювання нової стратегії Німеччини щодо Європи. Активність Німеччини на європейському напрямку завжди була дуже високою. Ідея Шенгенської угоди бере свій початок від двосторонньої німецько-французької ініціативи. Розбудова економічного та валютного союзів, включно із зміцненням ролі Європейського центрального банку (ЄЦБ), відбулася під визначальним впливом Німеччини. Оформлення Європейської політики безпеки та оборони було ініційовано під час німецького головування в ЄС у 1999 р. Під час свого наступного головування у ЄС у першому півріччі 2007 р. ФРН вдалося надати потужного поштовху для початку перегляду Європейської Конституції та розробки нового установчого договору ЄС - тоді Реформаторського договору (в подальшому - прийнятого Лісабонського договору (ЛД). Донедавна

європейська політика Німеччини базувалася на наступних константах: - міцний «тандем» із Францією, який розглядався як «мотор інтеграції»; - підтримка менших держав-членів ЄС, для яких Німеччина відігравала роль «мосту до Брюсселю» з метою захисту їх національних інтересів на загальноєвропейському рівні; - посилення ролі Європейської Комісії (ЄК) та Європейського Парламенту (ЄП), - роль головного «платника» до бюджету Євросоюзу без наполягань на інституційному представництві в структурах ЄС пропорційно розміру внесків. Сьогоднішні реалії свідчать про певний перегляд констант. Зміни в європейській політиці Німеччини обумовлені, насамперед, новими рамковими умовами у політиці розширення Євросоюзу. Після падіння «залізної завіси» ключовим зовнішньополітичним пріоритетом ФРН була стабілізація внутрішньої ситуації у центральній та східноєвропейських державах та розширення ЄС за їх рахунок. [4; с. 37-40]

На сучасному етапі є очевидним, що процес інтеграції держав ЦСЄ відбувся без належної імплементації задекларованих механізмів. ЄС все ще не вдалося подолати суттєві розбіжності в економічному розвитку держав-членів (розрив у рівнях доходів у найбідніших та найбагатших державах сягає 35 разів). Провал проекту Європейської Конституції, ускладнення в процесі ратифікації ЛД та його імплементації, боргова криза Греції та криза Єврозони засвідчили, наскільки важкою є оптимізація процесів прийняття рішень та впровадження їх результатів у ЄС-27. Через це європейська політика Німеччини стає дедалі одноосібною та орієнтованою насамперед на національні інтереси. Довідково: Вже на початку 2000-х років у риториці федерального уряду дедалі частіше підкреслювалася пріоритетність німецьких національних інтересів, а канцлер неодноразово критикував дії Єврокомісії. Сьогодні одним з беззаперечних промахів Г. Шрьодера вважається виступ канцлера разом з президентом Франції Ж. Шираком за відміну жорстких обмежувальних заходів в європейському Пакті стабілізації та зростання. Наслідком цього стало значне послаблення Маастрихтських критеріїв дефіциту. Це своєю чергою призвело до так званого феномену «негативної інтеграції» внаслідок посилення обурення та занепокоєння серед менших держав-членів ЄС становленням «двокласової» Європи, в якій Німеччина та Франція диктують свої правила. Під час «Великої коаліції» (Християнсько-демократичного союзу / Християнсько-соціального союзу (ХДС/ХСС) та СДПГ, 2005-2009 рр.) теза про пріоритетність національних інтересів навряд чи була пом'якшена; при останньому «чорно-жовтому» уряді (ХДС/ХСС та Вільна демократична партія (ВДП), з 2009 р.) тенденція продовжується. Свого часу, спостерігався певний розкол у тандемі Німеччини та Франції, а владний баланс помітно зсунувся у бік ФРН. Розходження стали особливо очевидними після приходу до влади у Франції (у травні 2007 р.) президента Ніколя Саркозі, висловлювання якого неодноразово носили образливий для Німеччини характер, а амбіційні проекти йшли врозріз з політикою ФРН та свідчили про небажання Франції відігравати у «тандемі» другорядну роль. В умовах поглиблення світової фінансово-економічної кризи розкол у керівному тандемі загрожував дієздатності всього Євросоюзу, що

змусило сторони наприкінці 2008 р. дійти компромісу та знову об'єднати зусилля. Тому, незважаючи на перманентні розходження «тандему» двох держав в якості «мотору європейської інтеграції», на сьогоднішній день нема альтернативи, бо здатність Берліну та Парижу знаходити консенсус у впровадженні різних політик є об'єднувальним чинником навколо певних рішень для більшості країн, аніж дії однієї з них. Нині, помітно зменшується підтримка Німеччиною Європейської Комісії. В своїй промові в Брюгге федеральний канцлер Ангела Меркель проголосила перехід від «методу співтовариств» до «методу союзу». Таким чином, більшої ваги набуває Європейська Рада, в якій Німеччина має великий вплив. [3; с.16-17]

Одним з основних нововведень Лісабонського договору є впровадження посади Президента Європейської Ради (ЄР). ЄР перетворюється на постійний орган із секретаріатом, що було частиною німецько-французького переговорного пакету щодо Європейської Конституції, при чому тодішній президент Франції Жак Ширак виступав за посилення ролі Європарламенту та Єврокомісії. Запровадження ж постійної посади президента свідчить про посилення міждержавних управлінських тенденцій в ЄС. Європейська Комісія в такому випадку відчутно втрачає владні повноваження. Також можна констатувати все більше дистанціювання Німеччини від інтересів менших країн. Це є своєрідним наслідком зменшення ваги Єврокомісії, яка завжди представляла інтереси насамперед даних держав - членів. Експерти пояснюють це зростанням владної ваги Відомства федерального канцлера проти Міністерства закордонних справ ФРН у сфері європейської політики Німеччини. Фактично у всіх ключових сферах європейської політики домінує персона федерального канцлера, і ЄС тепер є справою канцлера. Наразі, у Німеччині відчутно наростає спротив щодо сплати до бюджету ЄС непропорційно великого внеску, порівняно з іншими державами. Такі настрої беруть свій початок також з часів Г. Шрьодера, який намагався впроваджувати послідовний курс на зниження німецького внеску до європейського бюджету. Однією з ключових причин такої позиції став фінансовий тягар об'єднання ФРН. Відмінності в економічному розвитку Західної та Східної Німеччини досі не вдається подолати. Як наслідок, сьогодні переважна більшість населення країни, яке раніше розглядало європейську інтеграцію як засіб сприяння економічному зростанню, тепер розглядає її як економічне навантаження. Небажання Німеччини надалі бути головним донором європейського бюджету співпало і з тією обставиною, що економіка ФРН переросла внутрішній ринок ЄС. Німеччина 10 разів посідала 1-е місце у світі за обсягами експорту, випереджаючи США та Японію, однак в 2009 р. поступилася Китаю, а в 2010 р. вже посіла 3-тє місце. Частка зовнішньої торгівлі ФРН у ВВП є дуже високою (у 2010 р. - 71,6 %). Зважаючи на це, Німеччина дуже зацікавлена у розширенні своєї присутності на зовнішніх ринках. В 2010 р. експорт товарів ФРН становив 951,9 млрд євро, імпорт - 797,6 млрд. (позитивне зовнішньоторговельне сальдо - 154,3 млрд. євро) [3; с.18-20].

Важливим етапом європейської інтеграції стало створення економічного та валютного союзу та введення єдиної європейської валюти євро. Німеччина отримала чи не найбільшу вигоду від його впровадження. Втім, вагання Німеччини на початку боргової кризи Греції навесні 2010 р. щодо доцільності втручання та допомоги грецькому уряду ледь не призвели до дуже негативних наслідків і дестабілізації усієї Єврозони. Результатом тривалих та надзвичайно складних перемовин всередині ЄС стало запровадження в травні 2010 р. «Європейського фонду фінансової стабільності» (European Financial Stability Facility (EFSF)). Це було лише тимчасовим запобіжним заходом, втім через загрозу подальших дефолтів деяких держав Єврозони даний механізм був терміново реформований, що призвело до надзвичайного посилення ролі Німеччини у сфері контролю та розпорядження фінансами Фонду, а також борговими зобов'язаннями держав ЄС. На думку аналітиків впливового глобального аналітичного ресурсу Stratfor, сьогодні Німеччина фактично контролює EFSF, і як результат, від неї тепер залежить доля усіх держав ЄС, яким потрібна або рано чи пізно знадобиться фінансова допомога. Затяжна криза нині охоплює все більше держав-членів Єврозони, до зони ризику потрапила навіть Франція. Успіх подолання кризи значною мірою залежить від Німеччини як найбільш сильної та стабільної економіки ЄС. На порядку денному стоїть питання значного посилення управління фінансами та контролю за бюджетною дисципліною. Німеччина та Франція виступають за інституціоналізацію цієї сфери, зокрема через створення т.зв. економічного уряду ЄС, який би контролювався урядами держав-членів. Це, в свою чергу, потребує внесення змін до установчих договорів ЄС. Ідею уряду підтримують не всі. І хоча рішення останніх двох самітів ЄС вказують на чіткий рух у даному напрямку, існують ознаки очевидного розколу всередині Євросоюзу [1; с. 44-45].

Висновки для України. На сучасному етапі Європейський Союз перебуває у важкій політичній та економічній кризі. Проте, зміцнення Євросоюзу та поглиблення європейської інтеграції залишаються ключовим пріоритетом політики Німеччини, яка продовжує відігравати провідну роль в цьому процесі. Аналіз європейської політики Німеччини протягом останніх 15 років в умовах суттєвих змін у внутрішніх та зовнішніх умовах свідчить про те, що ця політика стала більш орієнтованою на національні інтереси та більш реалістичною. Все частіше виникають розколи у колись міцному «тандемі» із Францією, який все ще розглядається як «мотор інтеграції», проте спостерігається відчутний зсув владного балансу на користь ФРН. Фактично зникла німецька підтримка менших держав-членів ЄС. Посиленню ролі Європейської Комісії та Європейського Парламенту ФРН все частіше протиставляє посилення міждержавного компоненту [2; с. 156].

Уряд Німеччини послідовно намагається зменшити власну роль головного «платника» до бюджету Євросоюзу, зберігаючи водночас вирішальний контроль над фінансовою системою ЄС із тенденцією його посилення. Це яскраво демонструє поведінка Німеччини у процесі подолання боргової кризи

Греції та фінансово-економічної кризи Єврозони, в якому ФРН хоча і бере на себе переважне фінансове навантаження, але і має вирішальний вплив на процес прийняття рішень. Тривала політична та фінансово-економічна криза Євросоюзу призвели до кардинальної зміни позиції Німеччини і щодо політики розширення ЄС. Будучи найбільш активним адвокатом двох останніх розширень, сьогодні німецька влада виступає за призупинення процесу розширення на невизначений термін з метою консолідації та поглиблення інтеграції всередині ЄС. Державам-сусідам ЄС в якості формату співробітництва пропонується лише Європейська політика сусідства, зокрема ініціатива для східних сусідів – «Східне партнерство». При цьому Берлін схильний бачити в даній ініціативі інструмент наближення держав-партнерів в економічному плані, але не в політичному. Нинішнє керівництво ФРН постійно підкреслює, що СхП слід сприймати виключно як частину ЄПС, воно має бути обмежено рамками політики сусідства без надання перспектив членства в ЄС. Зважаючи на те, що рішення про надання європейської перспективи та початок переговорів про вступ залежать головним чином від позицій держав-членів ЄС, а не від європейських інституцій, позиція німецького уряду, без сумніву, є вирішальною. Водночас, великий вплив на позицію Німеччини щодо України справляють особливі відносини Німеччини з Росією, через що ФРН уникає будь-якої можливості перетворення «українського питання» на подразливий чинник для Росії. Набуття політичної асоціації та створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з Євросоюзом на сьогодні є для України оптимальним варіантом. Для України залишається актуальним постійний моніторинг фінансово-економічних процесів всередині ЄС та Німеччині зокрема. Паралельно слід шукати шляхи налагодження та зміцнення двостороннього діалогу з Німеччиною, стан якого на сьогоднішній день можна охарактеризувати як незадовільний. Німеччина очікує від України чіткого бачення, а головне конкретних цілеспрямованих дій на шляху модернізації держави та економічної інтеграції з ЄС. У цій ситуації Україні доцільно зменшувати «моральний тиск» щодо надання перспективи членства в ЄС та активізувати системне впровадження економічних реформ [5; с. 156-157].

Список використаної літератури:

1. Иорданская Е. Расширение ЕС на Восток: позиция Германии // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 2. – С. 44–45, 67–74.
2. Кондратюк С. До питання про європейську політику ФРН // Дослідження світової політики: Збірник наукових праць. – К.: Ін-т світової економіки та міжнародних відносин НАН України. – 2002. – Вип. № 21. – С. 42–46.
3. Кривонос Р.А. Механізми формування та реалізації зовнішньої політики ФРН // Нова політика. – 1998. – № 2. – С. 16–24.
4. Кудряченко А. Об'єднана Німеччина: нові геополітичні виміри // Віче. – 2003. – № 8. – С. 36–41.
5. Погорельская С. Внутриполитические аспекты новой германской политики// Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 7. – С. 190.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ ТА УКРАЇНІ

У статті аналізується механізми формування патріотизму серед молоді у різних країнах світу.

Ключові слова: громадянське виховання, патріотизм, патріотичне виховання.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах російської агресії, яка сколихнула всю Україну, важливого значення набуває самоорганізація громадянського суспільства, відданість і героїзм пересічних українців, військовослужбовців та добровольців, які є одними з визначальних факторів, що дозволяють протистояти агресору. Але система громадянської освіти й патріотичного виховання в Україні є недосконалою і потребує докорінного реформування вітчизняної системи виховання молоді, її спрямування на становлення свідомих громадян і патріотів української соборності.

Проблема України як суверенної держави полягає у тому, що наша країна лише починає формувати патріота своєї країни тоді як розвинені країни світу ці процеси започаткували значно давніше, і продовжують удосконалювати їх сьогодні.

Іншою проблемою є те, що в умовах збройної та інформаційної агресії РФ проти України, економічної кризи, а також відсутності єдиного духовного стержня в системі виховної роботи у молодіжному середовищі відбулася певна руйнація позитивного образу України як могутньої незалежної держави з унікальною культурною спадщиною.

Тому нині проблема патріотичного виховання набуває особливого значення, оскільки від її вирішення багато у чому залежить майбутнє нашої нації.

Дана проблематика знайшла відображення у роботах О. М. Гурій, С. А. Лапшина, Ю. Д. Руденко, С. В. Сьоміна [2; 3; 4; 5]. Але не дивлячись на певну кількість досліджень, проблема формування патріотизму в Україні ще не достатньо досліджена.

Мета статті: проаналізувати механізми формування патріотизму у провідних країнах світу та в Україні.

Як показують події останніх років, забезпечення належним чином національного суверенітету і територіальної цілісності України потребує формування нових підходів щодо питання патріотичного виховання у навчальних закладах.

Патріотичне виховання має чітку цільову настанову – готувати до захисту Батьківщини, і виступає невід'ємною складовою системи забезпечення національної безпеки України. У сучасних умовах актуальним завданням є теоретичне переосмислення підвалин патріотизму, формування нових підходів до національно-патріотичного виховання молоді.

Важливим інструментом формування національно-патріотичних почуттів є навчальний процес, який дозволяє сформувати: почуття любові до свого

народу, його історії, культурних та духовних цінностей, гордості за минуле і сучасне [3, с. 4].

Свого часу український історик, дипломат і теоретик українського консерватизму В. Липинський писав: «Бути патріотом – це значить бажати всіма силами своєї душі створення людського, державного і політичного співжиття людей, що житимуть на Українській землі, а не мріяти про втоплення у Дніпрі більшості своїх же власних земляків. Бути патріотом – це значить шукати задоволення не в тім, «щоб бути українцем», а в тім, щоб було честю носити ім'я українця. Бути патріотом – це значить вимагати гарних і добрих учинків від себе, як від українця, а не ненавидіти інших тому, що вони «не українці». Врешті, бути патріотом, це значить, будучи українцем, виховувати в собі громадські, політичні, державотворчі прикмети...» [5, с. 4].

На сьогоднішній день патріотичне виховання молоді в багатьох країнах світу займає одне з провідних місць у системі національних пріоритетів. Повага і любов молодих громадян до власної Батьківщини, мови, традицій та культури виступають невід'ємними складовими державної політики.

Так, у Сполучених Штатах патріотичні почуття і гордість за власну країну прищеплюються американцям із самого дитинства. Непересічне значення у цьому процесі відіграє активна пропаганда державних символів через ЗМІ, культуру та інститути громадянського суспільства – школи, університети, різноманітні скаутські і молодіжні організації.

У Японії в 2006 р. відбулося реформування освітянської політики і відповідно до закону про освіту в школах ввели уроки патріотизму, головна мета яких посилити почуття національної гордості, власної гідності та поваги до японських традицій.

Однією із складових патріотичного виховання молоді виступає військово-патріотичне виховання у закладах освіти, яке представляє собою організовану і цілеспрямовану діяльність держави та суспільних інститутів щодо формування особистості школяра як громадянина і патріота. Хоча напрями такої діяльності у кожній західній країні мають свої відмінності, визначальні підходи щодо військово-патріотичної підготовки загалом подібні [5, с. 7].

Так, у Великій Британії, типовими складовими загальнодержавної системи військово-патріотичного виховання виступають:

- початкова військова підготовка у школі (або іншому навчальному закладі, що має статус загальноосвітнього), а також військова підготовка на навчально-польових зборах, навчання у вигляді військових ігор, походів тощо;
- діяльність військових кафедр (центрів) у ВНЗ із підготовки молодшого офіцерського складу;
- патріотична та військово-патріотична робота державних і громадських організацій, громадських рухів організацій молоді (об'єднань, клубів, гуртків, спортивних секцій тощо);
- діяльність ЗМІ, кінематографу, різноманітних творчих об'єднань.

При цьому, основними напрямками патріотичного виховання є:

- державно-патріотичне виховання, орієнтоване на національні інтереси (патріотизм, почуття обов'язку, законослухняність, дисциплінованість);
- громадянське виховання, орієнтоване на виховання соціальних якостей особистості (громадянської позиції, соціальної активності, відповідальності);
- залучення до культурних цінностей та досягнень, виховання духовності, національної самобутності, розуміння суспільної значущості власної професії, відповідальності за якість своєї праці [2, с. 10].

У Франції військово-патріотичне виховання у школі – це початкова військова підготовка, яка має давні традиції. У середній школі на військову підготовку відводиться близько 300 годин на рік. У коледжах та ліцеях, починаючи з 2001 р., із метою зміцнення зв'язку молоді з армією введено обов'язків предмет – військове навчання. Його головна мета полягає у вивченні принципів та організації національної оборони Франції.

Позитивну роль у патріотичному та військово-патріотичному вихованні підлітків у багатьох країнах світу відіграла і продовжує відігравати громадська система виховання Скаутський рух – міжнародний неполітичний молодіжний рух, який покликаний підтримувати фізичний, розумовий і духовний розвиток молоді, підвищувати її роль у суспільстві. Початком руху вважається 1907 р., а засновником генерал-лейтенант британської армії Р. Бейден-Павелл [5, с. 9].

Цей досвід формування патріотів та гідних громадян своєї держави відразу ж перейняла і Україна. Так, перша скаутська організація на території України виникла в 1909 р. у Бахмутському повіті на Катеринославщині (сучасна Дніпропетровщина). Скаутські загони за часів Російської імперії існували переважно при школах у таких українських містах, як: Київ, Одеса, Катеринослав, Бахмут, Олександрівськ (Запоріжжя), Харків, Житомир та ін. Перший український скаутський гурток на Західній Україні було засновано у Львові восени 1911 р. За часів УРСР скаутинг було заборонено і рух існував у рамках Пласту за кордоном на території Польщі, Чехословаччині та Франції. Нині, Національна організація скаутів України (НОСУ) нараховує близько 5 тис. членів. У 2008 р. НОСУ набула членства у Всесвітній організації скаутського руху [4, с. 9].

Таким чином, нинішній етап українського державотворення має надзвичайно велике значення для визначення майбутнього Українського народу. У сучасних надзвичайно важких умовах, коли необхідно протистояти російській збройній та інформаційно-психологічній агресії, пріоритетними завданнями суспільного і соціально-економічного розвитку України має стати розбудова якісно нової державної політики національно-патріотичного виховання, яка значною мірою і вплине на майбутню долю української держави. Тому, вивчаючи досвід військово-патріотичного виховання провідних країн світу, необхідно намагатися залучати найкращі їхні досягнення у процесі формуванні громадянина і патріота в Україні із метою вдосконалення державної політики з питань національно-патріотичного виховання громадян України.

Список використаної літератури:

1. Душек М.О. Зміст та сутність громадянського виховання у сучасних умовах українського державотворення / М.О. Душек // Людинознавчі студії: Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка – Дрогобич: Вимір, 2005. – №11. – С. 14 – 24.
2. Гурій М. О. Громадянське виховання старшокласників у великій Британії : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / М.О Гурій. – Дрогобич, 2008. – 19 с.
3. Лапшин С.А. Організація національно-патріотичного виховання студентів як чинник національної безпеки України / С. А. Лапшин // Використання соціологічних методів у процесі дослідження питання патріотизму: Матеріали «круглого столу» студентів факультету іноземних мов. – Вінниця: ВДПУ, 2016. – С.4-7.
4. Руденко Ю. Д. Український патріотизм: політична освіта і виховання зростаючих поколінь / Ю.Д. Руденко // Освіта. – № 43. – К., 2014. – С. 9.
5. Сьомін С. В. Патріотичне виховання молоді як невід'ємна складова системи забезпечення національної безпеки України / С.В. Сьомін // Національна безпека. – №34. – К.: НІСД, 2015. — с. 17.

Панова Д.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ТА ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ США

У статті проаналізовано особливості державного устрою та форми державного правління США.

Ключові слова: форми державного правління, форми державного устрою, політична система.

Американська революція 1775-1783 рр. почалася як національно-визвольний рух, що переріс у війну за незалежність, але в міру розвитку подій у ній все більше проявлялися соціальні, класові протиріччя; у результаті наростаючого розколу в американському суспільстві війна за незалежність одночасно ставала громадянською війною. Ряд представників експлуататорських верств, що примкнули до національно-визвольного руху, відхитнувся від нього, зрозумівши, що незалежність і демократія йдуть нога в ногу. Саме з цих визначальних для США подій можна починати відлік формування їх державного устрою, що навіть і сьогодні слугує прикладом для багатьох демократичних держав світу. [1,54-56]

Україна є державою, що здійснює перехід від тоталітаризму до демократії. Можливості нашої країни відрізняються від тих, які мали Сполучені Штати під час розвитку їх демократії; але існують речі, які потрібно здійснити у будь-якій країні для того, щоб мати демократичний устрій. Саме в цьому і полягає актуальність роботи.

Особливості державного устрою Сполучених Штатів Америки досліджували такі вчені-політологи та історики, як: Аптекер Г.О. Севостьянова О.А, Андрєєва Г.Н., Андрєєва І.О., Будагова А.Ш., Слезкін І.Ю. Фурсенко О.О. та ін. Проте загальний огляд досліджень, присвячених вивченню становленню державного устрою США та особливостей державного устрою свідчить про недостатнє висвітлення даної тематики у науковій літературі.

Практична цінність роботи полягає в узагальненні знань державного устрою США та його особливостей.

За формою державного устрою США - федерація. Країна складається з 50 штатів та федерального округу Колумбія. Конституція містить чіткий перелік питань, віднесених до компетенції центральної влади. Питання, не включені в цей перелік, штати правомочні вирішувати самостійно. Розвиток американської федералізму постійно характеризується боротьбою двох тенденцій: з одного боку, відбувається розширення компетенції центральної влади, з іншого - посилення влади штатів. У ХХ ст. сильніше стала проявлятися перша тенденція. [3,23-26]

Конституція США прийнята у 1787 р. Це одна з найстарших нині чинних конституцій і одна з найбільш "жорстких": за 200 років до неї було внесено всього 27 поправок, 10 з яких, так звані Білль про права, вступили в силу в 1791 р. У протизагу юридичної конституції існує, за висловом американських теоретиків, "жива конституція". Іншими словами, Конституція 1787 р. діє в даний час із численними доповненнями у виді судових прецедентів, законів Конгресу, актів Президента. [2,25-26]

За формою правління США - президентська республіка. Федеральна конституція встановлює принцип "поділу влади" - законодавча влада належить Конгресу, исполнительная - Президенту, судова Верховному та інших судів.

Вищий орган державної влади - Конгресу складається з 2 палат Палати представників і Сенату. Палата представників, до складу якої входить 435 членів, обирається шляхом прямих виборів за мажоритарною системою відносною більшості. Депутати, що представляють інтереси населення всієї країни, обираються на 2 роки. Сенат - палата, яка виражає інтереси штатів, обирається по тій же системі на 6 років з оновленням 1 / 3 складу кожні 2 роки. У ній 100 чоловік - по 2 від кожного штата, незалежно від чисельності його населення. У Палаті представників головує спікер, що обирається з числа її депутатів, у Сенаті - Віце-президент США. Спікер є представником партії, яка має більшість місць в парламенті. Один раз на рік збирається Конгрес на чергову сесію [1,44-46]. Президент може, крім того, скликати надзвичайні сесії. Конгрес сам призначає терміни перерви в роботі і закінчення сесії. Палати, як правило, здійснюють свої засідання окремо. Однак основна діяльність Конгресу здійснюється не на пленарному засіданні палати, а в різноманітних комітетах, утворюваних обома палатами. Так, у комітетах проходить більша частина законодавчої роботи. В даний час у Конгресі є приблизно 60 комітетів. Серед них є постійні комітети, які займаються строго визначеними питаннями, віднесеними до їх відання, і спеціальні комітети, що створюються для вивчення конкретної проблеми. Компетенція Конгресу визначена Конституцією. Відповідно до розд.8 ст.1 Конгрес має право встановлювати різні мита, податки, збори, дбати про спільну оборону і добробут США. Крім того, кожна палата має наданими тільки їй повноваженнями. Наприклад, Палата представників наділена правом порушувати обвинувачення проти федеральних цивільних посадових осіб (імпичмент), а Сенат - правом вирішувати питання

про винність в порядку імпичменту. Крім того, Сенат затверджує вищих посадових осіб, призначених президентом, схвалює укладені нею міжнародні договори. Однак в основній сфері діяльності - законодавчої - палати володіють рівними правами. [4,89-103]

Законодавча діяльність Конгресу проходить три стадії. На перший законопроект вноситься на розгляд в палату і визначається комітет, якому він буде переданий. Фактично у комітетах вирішується доля законопроекту: він може бути відхилений, суттєво змінений. Друге читання означає обговорення білля у палатах, коли депутати можуть вносити зміни та доповнення. Нарешті, третє читання - це голосування по законопроекту. У разі відхилення білля однієї з палат складається "погоджувальну комітет" з обох палат представників, який повинен виробити спільну думку. Після схвалення білля обома палатами він надсилається Президентові для затвердження.

Президент США обирається строком на 4 року шляхом непрямих виборів (виборці вибирають виборців, а вони - Президента). Конституція передбачає, що обраним вважається той кандидат, який отримає абсолютну більшість голосів виборців. Якщо жоден кандидат не отримає запланованого більшості, Палата представників обирає Президента з 3 кандидатів, що одержали найбільшу кількість голосів. Ніхто не може займати президентський пост більше 2 раз. Компетенція Президента, яка зосереджує в своїх руках повноваження глави держави і глави уряду, надзвичайно велика. В даний час спостерігається тенденція до розширення його фактичного обсягу повноважень [5,61-63].

Президент бере безпосередню участь у законодавчому процесі. Всі прийняті Конгресом білли надсилаються на затвердження Президенту: протягом 10 днів вона повинна або підписати законопроект, або повернути його Конгресу зі своїми запереченнями. Конгрес може подолати президентське вето, повторно схваливши білль в кожній палаті більшістю в 2 / 3 голосів. Використовуючи своє право надавати Конгресу різного роду інформацію (про положення федерації, про економіку, про бюджет), Президент формулює в своїх посланнях конкретні законодавчі пропозиції і законопроекти. Таким своєрідним чином він здійснює законодавчу ініціативу. Велика кількість підзаконних актів президент видає самостійно, причому їх частина за своїм значенням прирівнюється до законів, виданим Конгресом. Крім нормотворчої діяльності один з найбільш важливих функцій Президента - призначення на найвищі державні посади, яке він виробляє "за порадою і за згодою" Сенату. Досить великі повноваження Президента у сфері зовнішньої політики. Він призначає і відкликає послів та інших повноважних представників і консулів, має право укладати міжнародні договори, що Сенат повинен схвалити, і виконавчі угоди, для яких схвалення Сенату не потрібно. Президент стоїть на чолі величезного зовнішньополітичного апарату, що дає йому можливість самостійно, без участі влади законодавчої, вирішувати багато міжнародні питання [2,47-52].

Президент не підзвітний ніяким органам і може бути звільнений з посади в порядку імпичменту, якщо він буде визнаний винним у зраді чи іншому

тяжкому злочині або провині. Президент є також главою уряду - Кабінету. Посади прем'єр-міністра в США не існує. Кабінет складається з міністрів, які призначаються Президентом "за порадою і за згодою" Сенату, і тих посадових осіб, яких Президент сам включає в Кабінет. Кабінет цілком підпорядкований Президенту і виконує при ньому роль дорадчого органу. Компетенція Кабінету точно встановити неможливо, оскільки в Конституції про нього не сказано. На засіданнях Кабінету, які проводяться під головуванням Президента, вирішуються найбільш важливі питання державного життя. Велику роль в управлінні державою грають разом з міністерствами відомства центральні - Раду національної безпеки, Відомство з управління бюджетом, Рада з економічної політики та ін Ці відомства, що утворюють виконавчий апарат при Президентові, йому дають різного роду рекомендації з питань, що належать до їх компетенції. Члени Кабінету не підзвітні Конгресу.

Кожен штат має свою конституцію, свої законодавчі органи двопалатні (у штаті Небраска - однопалатний) легіслатури, свою виконавчу владу, на чолі якої стоїть обирається населенням губернатор, нарешті, свою судову систему.

Отже, США стали першою країною, яка здійснила на практиці поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову. Це було важливим кроком на шляху до створення правової держави. Сполучені Штати Америки — це найстаріша федерація у світі. Це президентська республіка й репрезентативна демократія. Керівництво регулюється системою стримувань і противаг, яка визначена конституцією Сполучених Штатів. Остання служить найвищим офіційним документом країни. Автори конституції, розробленої в 1787 році, хотіли добитися, щоб жодна людина, жодна група людей не мала б занадто багато повноважень, тому вони вдалися до ступеневої системи влади. В американській федеральній системі громадяни країни, як правило, підкорюються трьом рівням влади: федеральній, штатній і місцевій.

Список використаної літератури :

1. Иванян Э. А. История США: Пособие для вузов. — М.: Дрофа, 2004. — С. 576
2. Конституція США // Каррі Д.П. Конституція Сполучених Штатів Америки: Посібник для всіх / Пер. з англ. О.М. Мокровольського. — К.: Веселка, 1993.
3. Лапшин С.А. Політологія Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
4. Макинерни, Дэниел США. История одной страны. A TRAVELLER'S HISTORY OF THE USA. — К.: Эксмо, 2009.
5. Осмоловський, С.О. Всесвітня історія: підруч. / С.О. Осмоловський, Т.В. Ладиченко. — К. : Генеза, 2009.
6. Согрин В.В. Политическая история США. XVII - XX вв.; М. Издательство "Весь Мир", 2001.

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ ПІВНІЧНОЇ КОРЕЇ: ОЗНАКИ ТОТАЛІТАРИЗМУ

У статті визначено поняття тоталітаризму та наведені його основні ознаки; проаналізований політичний режим Північної Кореї на даному етапі розвитку держави та його історичне підґрунтя; встановлено, які з ознак тоталітаризму присутні в політичному режимі Північної Кореї та охарактеризована існуюча система державного правління в цілому.

Ключові слова: тоталітаризм, ознаки тоталітарного режиму, політична система, Північна Корея, диктатура, репресії, Кім Чен Ин.

На сьогоднішній день політичний режим Північної Кореї визначається провідними політологами як найбільш тоталітарний у світі, а форма правління у цій країні немає аналогів. Інформація, яку ми отримуємо про життя у цій країні, найчастіше надана нечисленними біженцями, яким вдалось залишитись живими, оскільки кордони країни закриті. Саме тому важливо проаналізувати політичний режим Північної Кореї й які ознаки тоталітаризму він носить. У цьому й полягає актуальність даної роботи.

Тоталітаризм визначається як система державно-політичної влади, яка регламентує усі суспільні та приватні сфери життя людини-громадянина і не визнає автономії від держави таких недержавних сфер людської діяльності як економіка і господарство, культура, виховання, релігія [1].

Тоталітаризмом вважається політичне панування, яке вимагає необмеженого керування підлеглими і їхнє повне підкорення поставленим згори політичним цілям [2]. Примусова уніфікація і невпинна жорстокість тоталітарної влади зазвичай обґрунтовується внутрішніми або зовнішніми загрозами існуванню держави.

Тоталітаризм зазвичай передбачає наявність фігури вождя, диктатуру і терор, регулярну мобілізацію населення в масові організації, ізоляцію або вбивство фактично або потенційно незгодних [5].

Тоталітарний політичний режим є протилежністю демократичної правової держави.

В політології поняття «тоталітаризму» вперше було використано для характеристики фашистського режиму Муссоліні в Королівстві Італія, але згодом воно поширилось на позначення нацистського режиму Третього Рейху та радянського сталінізму.

Ознаки тоталітарних режимів:

- Диктатура однієї партії;
- Зрощення партій і держави;
- Панування партійної та державної еліти;
- Непомірне звеличення (культ) особи вождя;
- Контроль партії і держави над економікою;
- Політичний контроль;
- Втручання в приватне життя громадян;

- Репресії і переслідування [4].

Для того, щоб дослідити, чи наявні ці ознаки в політичній системі Північної Кореї варто зазначити, що вона в цій країні побудована на принципі централізації. Хоча конституція гарантує захист прав людини, на практиці існують жорсткі обмеження на свободу вираження думок і уряд ретельно контролює життя людей [5]. Конституція визначає КНДР як «диктатуру народної демократії» під керівництвом Трудової партії Кореї, якій надається законна перевага над іншими партіями. Незважаючи на демократичні положення Конституції, на практиці Верховний лідер Кім Чен Ин (онук засновника держави Кім Ир Сена) здійснює повний контроль над урядом і країною.

Політика Корейської Народно-Демократичної Республіки відбувається в рамках офіційної державної філософії Чучхе, концепції, створеної Хван Чан-Йопом, а потім віднесеної до Кім Ир Сена. На практиці Північна Корея функціонує у вигляді однопартійної системи під контролем тоталітарної сімейної диктатури, що іноді характеризується як абсолютна монархія з Кім Ир Сена і його спадкоємців [2].

Правлячою партією є Партія трудящих (ТПК) з моменту свого створення в 1948 р. Існують дві інші невеликі партії, але юридично вони зобов'язані визнавати правлячий статус ТПК. Кім Ир Сен служив в ролі генерального секретаря ТПК з 1948 р. до своєї смерті в липні 1994-го, одночасно обіймаючи посаду прем'єр-міністра з 1948 по 1972 рр. і посаду президента з 1972 по 1994-й. Після того, як його син отримав повноту влади в 1998 р., пост президента був виписаний з конституції, Кім Ир Сен призначений «вічним президентом». Деякі аналітики вважають, подібна назва є продуктом культу особи.

Щодо культу особи, варто зазначити, що ще за життя Кім Ир Сена в КНДР широко був розвинений цей феномен, що порівнюється за масштабами зі сталінізмом. Про це свідчить те, що в країні йому поставлено більше п'ятисот пам'ятників. Крім того, цілий ряд об'єктів та організацій названий ім'ям Кім Ир Сена. Його біографію починають вивчати ще в дитячому садку. Вже після смерті, в 1998 році Кім Ир Сену дали звання Вічного президента КНДР. Таким чином відбулося фактичне його обожнювання [6].

Хоча і в менших масштабах, був так само розвинений культ особистості Кім Чен Ира. Його біографію вивчають у школах, а день народження є національним святом. Після смерті Кім Чен Иру було присвоєно звання генералісимуса і героя КНДР.

В даний час починається формування культу Кім Чен Ина. Наприклад, було дано розпорядження всім чоловікам КНДР носити таку зачіску, яку носить їх вождь.

Ще однією відмінною рисою північнокорейського політичного устрою є державний терор проти всіх інакомислячих або просто неугодних. Масштаби його поки повністю не розкриті, так як КНДР є практично повністю закритою країною [6]. Але, незважаючи на це, світ вже дізнався про сотні тисяч репресованих.

За непідтвердженими поки даними, Кім Чен Ин наказав стратити міністра оборони просто за те, що він заснув на засіданні. Причому спосіб страти був обраний вельми витончений: міністра розстріляли з зенітного комплексу. Іншого міністра Кім Чен Ин власноруч розстріляв з вогнемета. Крім цього, за наказом молодого корейського вождя був страчений його дядько разом з усією родиною, включаючи малолітніх дітей.

Але це лише мала доля тих жахів репресій, які зберігає в таємниці Північна Корея. Політичний устрій країни, безумовно, підтримується шляхом застосування державного терору, особливо жорстокого при Кім Чен Інні [6].

Таким чином, тепер ми можемо в загальних рисах охарактеризувати основні ознаки тоталітаризму, властиві північнокорейському режиму, а саме:

- обов'язкова для всіх ідеологія;
- культ особистості;
- цензура;
- однопартійна система;
- планова економіка;
- розвинена пропаганда;
- виняткова роль держави у всіх суспільних справах;
- потужний репресивний апарат примусу.

Таким чином, політичний режим Північної Кореї – тоталітарний комунізм з вираженими ознаками націоналізму. Така характеристика існуючої системи буде найбільш точною. Крім того, для північнокорейського режиму характерна спадкова зміна влади і крайня закритість у відносинах з іншими країнами світу.

На жаль, найближчим часом істотних змін у політичній системі КНДР не передбачається.

Список використаної літератури:

1. Андерсон Р. Д. Тоталітаризм: концепт или идеология? / Р. Д. Андерсон // Политические исследования. – 1993. – № 3. – С. 98-107.
2. Данильян О. Г. Тоталітарна правосвідомість і правова культура та їх характерні ознаки / О. Г. Данильян // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х. : Право, 2007. – Вип. 14. – С. 27-35.
3. Лапшин С. А. Політологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред. Струкевич О. К., Конотопенко О. П., Лапшин С. А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
4. Пехнік А. В. Різновиди тоталітаризму: спільне й особливе / А. В. Пехнік // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – 2000. – Вип. 9. – С. 118-122.
5. Феоктистова О. А. Тоталітаризм: проблема типології і визначення меж у соціальній філософії / О. А. Феоктистова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Філософія. Політологія. – 2000. – № 32. – С. 43-45.
6. Шеффер Юнгер, Сассе Мартин Северная Корея. Мир, который построил Ким. Репортаж // непознанный мир: Земля. Юбилейный номер GEO. – Москва, 2008, № 3. – с. 154 – 171.

НАСЛІДКИ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС

У даній статті йдеться про наслідки виходу Великобританії із ЄС. Враховано також значення виходу для інших країн, в тому числі для України. Також тут вказані думки авторитетних політиків «туманного Альбіону» з цього приводу.

Ключові слова: вихід Великобританії з ЄС, наслідки, вплив.

Оскільки Британія завжди була однією із найуспішніших країн світу, тому завжди здійснювала вплив на світову спільноту. Питання про вихід Британії із ЄС займає провідне місце в обговоренні людства. Багато політологів стверджують, що вихід Великобританії з Євросоюзу призведе до розпаду ЄС, адже Великобританія посідала одне із чільних місць у цій спільноті. Саме вихід Британії може слугувати початком виходу інших країн із складу ЄС. Слід зазначити, що вихід Британії вплине на розвиток науки, адже втратиться зв'язок із провідними університетами країн-учасників ЄС. Україна поклала великі надії на Британію у боротьбі проти терористичних наступів. Вихід Британії з ЄС означає вихід з тих міжнародних угод, які укладені від імені ЄС. Голос Британії сьогодні важливий для розв'язання таких проблем, як, наприклад, міграційна криза і російська агресія. Британію вважають однією з найсильніших, фінансово потужних, найбільш милітаризованих держав-членів ЄС. Крім того, ця країна впевнено підтримує курс ЄС до НАТО. Ключовою для нас є Угода про асоціацію, зокрема про зону вільної торгівлі.

Аналіз історіографії : Дана проблематика є досліджуваною лише через ЗМІ.

Існує багато припущень з приводу того якими можуть бути наслідки виходу Британії з ЄС. Проте виділяють сім найбільш вагомих з-поміж усіх інших. Найбільше побоювання у світовій спільноті викликають фінансові наслідки. Лондон – найбільший фінансовий центр Європи, і один з найбільших у світі. Британський Мінфін вже попереджав, що в разі, якщо на Brexit вирішать покинути ЄС, років через 15 Великобританія недорахується від 3,4 до 9,5% ВВП. Бюджет країни ж, своєю чергою, недоотримає від 20 млрд до 45 млрд фунтів стерлінгів у вигляді податків. Референдум вже дав про себе знати. Фунт стрімко опустився до свого 30-річного мінімуму, впавши на 10% і встановивши рекорд – найбільше падіння за один день. Що ж далі? Подібні дії потягнуть за собою відчутний обвал біржового індексу країни (FTSE). За ним покотиться вниз і курс валюти – фунта стерлінгів. Від цього у збиток підуть фінансові та інвестиційні компанії, деякі банки можуть збанкрутувати. Внаслідок цієї авантюри Лондон втратить статус головного фінансового центру Європи, а суттєва частина фінансових операцій буде перенесена в інші грошові столиці світу для більшої надійності.

В свою чергу закриття банків і банкрутство підприємств може призвести до безробіття, що є наступним наслідком виходу Британії з ЄС. Однак масштаби його поки що оцінити складно. Деякі експерти вже говорять про можливу

втрату мільйонів робочих місць, інші ставляться до таких оцінок з часткою скептицизму.

«Робоче майбутнє» Британії залежить, зокрема, від іноземних компаній – захочуть вони залишатися в неєвропейській Британії або ж згорнуть свої філії до кращих часів, а також від того, чи зможуть британці сформувати усередині країни необхідну кількість робочих місць без сторонньої підтримки.

Ще одним наслідком є знецінення майна. Протягом багатьох років Лондон впевнено посідає перші позиції в рейтингах найдорожчої нерухомості в світі поряд з пентхаузами Нью-Йорка, Монако і ОАЕ. Цього року в місті навіть з'явився новий автобусний тур для туристів під назвою У володіннях лондонської клептократії. Фінансова криза в країні може відбитися на нерухомості істотним знеціненням, від чого всі вкладення стануть не вигідними і непрестижними.

Залишаючи Євросоюз, Британія позбавляється найбільшого ринку міжнародної торгівлі. Це означає, що на проведення торговельних операцій з країнами ЄС Британії доведеться сплачувати мита. Все це – додаткові фінансові втрати для підприємців.

Врятувати ситуацію зможе хіба що укладення нового договору про вільну торгівлю, що станеться далеко не відразу. Домовлятися доведеться багато: мало того, що заново встановлювати торговельні відносини з іншими країнами Євросоюзу, так ще й умовляти на комфортні умови інших. Наприклад, Китай.

Негативним наслідком виходу Британії з ЄС є те, що жителі Шотландії переважно виступають за Євросоюз і вже заявили, що у випадку, якщо Великобританія таки вирішить відокремитися від Європи, вони подумають про те, щоб, в свою чергу, відокремитися від Великобританії.

Таким чином, у Сполученому Королівстві в майбутньому можливий ще один референдум за незалежність Шотландії. Країна вже намагалася відокремитися в 2014-му, але тоді трохи більше половини її жителів, 55,3%, проголосували проти від'єднання. Тоді саме Євросоюз виявився головним аргументом на користь Британії. Зараз же, якщо країна все-таки покине ЄС, новий референдум називають неминучим кроком, результати якого виглядають цілком передбачуваними. Переглянути свій статус усередині Британії, можливо, захоче і Північна Ірландія.

Членство в Євросоюзі дало Британії і британцям право вільного пересування, проживання та працевлаштування в сусідніх державах. Після виходу з ЄС їм доведеться або повертатися на батьківщину, щоб мати можливість бути поруч з рідними та близькими, або переоформляти всі документи на новий лад. Позначиться вихід з ЄС і на свободі пересування Європою – прихильники від'єднання хочуть повернути повний контроль над всіма державними кордонами.

Те ж саме стосується і тих, хто приїхав жити і працювати до Великобританії. Для європейців, які захочуть працевлаштуватися в Британії, діятимуть ті самі правила, що і для вихідців з інших країн. Радикально налаштовані прихильники

від'єднання від ЄС погрожують виганяти з Туманного Альбіону всіх прибувших.

Для Євросоюзу вихід Великобританії, перш за все, означатиме послаблення позицій. ЄС, як найпотужніше політичне об'єднання у світі, втратить важливого гравця за столом переговорів, так необхідного для прийняття світових рішень. Голос Британії сьогодні важливий для розв'язання таких проблем, як, наприклад, міграційна криза і російська агресія.

Британію зараз вважають однією з найсильніших, фінансово потужних, найбільш мілітаризованих держав-членів ЄС. Крім того, ця країна впевнено підтримує курс ЄС до НАТО.

Крім того, деякі критики референдуму вже говорять про можливу конкуренцію – Британія спробує діяти поряд з ЄС як самостійний гравець.

Отже, до наслідків виходу Британії з ЄС можна віднести: фінансові проблеми, безробіття, знецінення майна, вихід з торгівлі, ймовірним є відокремлення Шотландії та Північної Ірландії, бюрократичний хаос. А також прем'єр-міністр Великобританії Девід Кемерон заявив, що у зв'язку із виходом країни з Євросоюзу за результатами майбутнього референдуму потік мігрантів до Британії різко збільшиться.

Список використаної літератури:

1. Лапшин С.А. Політологія Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
2. Інтернет джерело:<http://fakty.ictv.ua/ua/svit/20160624-1588396/>
3. Інтернет джерело: <http://nv.ua/ukr/publications/pidstupnij-albion-7-najbilsh-vidchutnih-naslidkiv-dlja-britaniji-pislja-vihodu-z-jes-156274.html>
4. Інтернет джерело: <http://ukr.segodnya.ua/world/kameron-nazval-odno-iz-posledstviy-vyhoda-strany-iz-evrosoyuza-689954.html>

Штельмах М.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ КАНАДИ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано значення української діаспори в Канаді та три етапи діяльності української діаспори на шляху стабілізації політичних процесів в Україні.

Ключові слова: діаспора, хвилі міграції, політична діяльність, національно-культурне відродження, культурно-просвітницька діяльність.

Актуальність теми роботи обумовлено значенням вивчення ролі української діаспори Канади в політичних процесах України.

Кардинальні зміни, які відбулися в світі з розпадом СРСР, а разом з ним всієї світової соціалістичної системи, призвели до перегрупування сил на міжнародній арені і створили нові умови для розвитку сучасних міжнародних відносин. Один з нових центрів в трансформованій системі міжнародних відносин уособлює незалежна Українська держава. Ефективність і результативність дій України як суб'єкту міжнародних відносин в багатьох

випадках визначалися ставленням до неї з боку іноземних держав і тією політикою, яку проводило світове співтовариство у відношенні колишніх республік СРСР.

В умовах, коли українсько-канадські відносини мають статус «особливого партнерства», дослідження місця та ролі української діаспори в формуванні двосторонніх відносин набуває важливого науково-практичного значення.

Останніми роками діаспори (етнічні спільноти, національні меншини) різних народів привертають до себе все більшу увагу як пересічних громадян, провідних науковців, так і політичних діячів. Це зумовлено наступними чинниками: По-перше, у світі внаслідок різних причин все більших обертів набирають міграційні процеси як добровільного, так і вимушеного характеру. Збройні конфлікти, глобалізаційні процеси, кризові явища призводять до того, що нині багато людей залишають батьківщину і виїждять до інших країн.

Нині зростаючі обсяги міграції, які створюють або поповнюють вже існуючі діаспори слід розглядати не лише як постійне всеохоплююче явище, а й як важливий фактор формування нового світового порядку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Певні відомості відносно ролі канадської діаспори в політичних процесах України можна віднайти, ознайомившись із доробками таких дослідників: Євтух В.Б., Павло Грод, Таран Я.А. та ін.

Метою написання статті є комплексне дослідження ролі канадської діаспори в політичних процесах України.

Міграцію до Канади прийнято відзначати хвилями. За початок еміграції українців до Канади треба прийняти перші документовані приїзди у 1891-1892 рр., хоч загально вважається, що перші емігранти прибули до Канади значно раніше, але їх вплив на канадські громади був незначний [1, с. 112].

Перша хвиля еміграції починається тоді, коли у квітні 1892 р. невелика кількість родин зі села Небилів (район Калуша у Галичині) поселилась на північному сході від Едмонтону. Перед ними Канаду відвідали Василь Еленяк та Іван Пилипів, які, а саме І. Пилипів, спонукали ці приїзди. Однак усі ці приїзди були маленького масштабу, оперті на сімейні і сусідські контакти [1, с. 112].

Після 1991 р., у зв'язку з розпадом Радянського Союзу, почалась хвиля еміграції з незалежної України. Половина новоприбулих до Канади емігрувала з центральної або східної України, 41 відсотків з західної України (Галичина, Буковина), а дев'ять відсотків - з південних і інших регіонів.

У 12,8 відсотків із новоприбулих - середня освіта, 37 відсотків закінчило інститут, 36,1 відсотків має диплом університету. Серед емігрантів налічувалося 37 відсотків українських православних, шістьнадцять відсотків вірних російському патріархату, 27 відсотків українських католиків, одинадцять відсотків невірних [1, с. 112].

В умовах природного процесу самоствердження в нових суспільствах на тлі глобального повороту до прав людини, захисту інтересів національних меншостей, засудження дискримінації за національною та расовою ознакою,

сучасні діаспори отримали широкі можливості для самоорганізації і розвитку. Згодом це призвело до того, що етнічні суспільства поступово починають трансформуватися в політично і економічно спроможні групи тиску. Ефективність дій діаспори як суб'єкту сучасної системи міждержавних відносин залежить від двох груп факторів: перша пов'язана з рівнем і ступенем організованості самої діаспори, а друга – з характеристиками політичної системи країни проживання, ступенем розвитку політичних, економічних і громадських свобод в приймаючому суспільстві.

За характером своєї діяльності діаспори відносяться до неекономічних груп тиску, оскільки в своїй лобістській діяльності вони переслідують цілі, які не мають безпосереднього відношення до економічної сфери. Як правило, особливістю дії етнічних груп в сфері зовнішньої політики є спорадична діяльність, яка викликана конкретною ситуацією на міжнародній арені.

До внутрішніх характеристик діаспори, що сприяють успішному процесу етнічної мобілізації, тобто включенню етнічної групи в політичне життя країни з метою захисту своїх інтересів, відносяться розвинена організаційна структура, єдині для більшості членів даного етнічного співтовариства ідеологія і ціль. Як правило, ця мета, так або інакше, пов'язана з країною виходу. В українській етнічній групі Канади високий рівень внутрішньої організації (незважаючи на різнонаправленість потреб у емігрантів першої, другої і третьої хвиль) вдалося досягти завдяки висуненню єдиної для більшості членів групи мети. Її зміст можна визначити як спільні дії, спрямовані на досягнення Україною статусу незалежної держави. Відповідно з цією метою формувалися цілі приватного характеру, які пов'язувались з функціонуванням діаспорного організму [4].

Сучасна українська етнічна група перейшла в стадію «мобілізованої» діаспори, оскільки повністю відповідає необхідним характеристикам: має свою сформовану еліту, яка злилась з місцевою елітою, набула значних матеріально-культурних здобутків, порівняно з іншими (не основними) групами, які мешкають в приймаючому суспільстві. Перехід української діаспори в стадію «мобілізованої» свідчить про те, що вона здатна до активних лобістських дій на рівні федерального і провінційних урядів. Поряд з позитивними результатами повної інтеграції української діаспори в канадське суспільство серйозну загрозу її існуванню складають асиміляційні тенденції, дедалі набираючі силу. Це проявляється в високому відсотку змішаних шлюбів, зниженні рівня вживання в повсякденному спілкуванні української мови, захопленні зовнішньою стороною етнографічної культури без глибокого розуміння історичних витоків традицій, звичаїв і вірувань українців.

Починаючи з 1991 р. українсько-канадські відносини пройшли три етапи: перший – з 24 серпня по 1 грудня 1991 р., другий – з грудня 1991 р. до початку 1993 р., третій – з 1993 р. дотепер.

В ході першого етапу українська спільнота Канади, використовуючи свою етнічну пресу, різноманітні форми тиску на законодавчі та виконавчі органи влади, завдяки активній діяльності КУК, зіграла значну роль в формуванні у світового співтовариства образу України як незалежної держави, яка прагне до

демократичних перетворень і розбудови ринкової економічної системи. Канадський уряд керувався в своїх зовнішньополітичних діях по відношенню до України загальнонаціональними інтересами і економічною доцільністю, розглядав Україну як стабілізуючий фактор в східноєвропейському регіоні після розпаду СРСР. На цьому етапі закономірно співпали інтереси канадського уряду і української діаспори в питанні щодо визнання української незалежності, але саме найкоротші терміни її визнання Канадою безумовно стали результатом лобістської діяльності української етнічної групи.

На другому етапі канадський уряд остаточно виробив стратегію розвитку співробітництва з новим для себе міжнародним партнером – Україною. Ця стратегія базується на підтримці демократичних перетворень в українському суспільстві, переходу української економіки до ринкових механізмів господарювання і вдосконалення політико-законодавчої системи в державі, а також на сприятливому просуванню канадських економічних інтересів в регіоні. Українська діаспора зайняла активну позицію в питаннях формування українсько-канадських зв'язків, використовуючи свій досвід роботи в державних структурах і контакти з представниками канадського федерального уряду, а також шляхом безпосередньої участі в розробці спільних українсько-канадських двосторонніх проектів в якості виконавців, консультантів або менеджерів міждержавних програм. Широкого розповсюдження набула благодійна діяльність представників діаспори, націлена на надання допомоги потребуючим в Україні. В той же час низькі темпи економічних і політичних перетворень в українському суспільстві почали викликати критичні зауваження з боку представників діаспори.

Третій етап характеризується створенням багаточисленних двосторонніх програм і роботою над їх виконанням. Характерною рисою цього етапу є зміщення ділової активності з вищого державного рівня на рівень конкретних виконавців підписаних програм і договорів в сфері державного управління, охорони здоров'я, навколишнього середовища, освіти, сільського господарства і розбудови громадянського суспільства в Україні. Представники української діаспори стають ініціаторами програм українсько-канадського співробітництва, активізуючи свої дії з метою створення нових організаційних структур, дії яких виходять за рамки суто діаспорних проблем і направлені на співробітництво з урядами України і Канади.

Більша частина канадців українського походження реалізують свою можливість допомогти історичній батьківщині через роботу в благодійних організаціях і участь в гуманітарних акціях. Безперечно існує певний вплив української діаспори на федеральний уряд країни з метою формування політики Канади по відношенню до незалежної України. Цей вплив чиниться через організаційні структури спільноти, перш за все, такі як Конгрес Українських Канадців і часткова через нещодавно утворені – Канадсько-українську фундацію і Консультативну Раду при міністрі закордонних справ Канади, які виходять за рамки етнічного співтовариства. Разом з тим ці новоутворені структури відіграють, в основному, допоміжну роль. Зовнішньополітичний

курс канадської держави по відношенню до незалежної України формується у відповідності з національними інтересами Канади і частково через тією позицією, яку вона займає на міжнародній арені. Українська діаспора, в свою чергу, зіграла значну роль в формуванні іміджу незалежної України в Канаді, в популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами.

Отже, доцільно зазначити, що основою створення діаспори є еміграційні процеси, зумовлені різними причинами і чинниками, переважно соціально-економічного і політичного характеру. Міграційні процеси сучасного світу дедалі збільшуються, складають важливу частину процесу глобалізації і зачіпають практично всі країни. Діаспорні організації так чи інакше беруть участь у важливих сферах життя країни проживання і є не тільки формою і механізмом існування історично сформованих спільнот, які є носіями певних етнокультурних традицій, а й політичним інструментом. Діаспора може сприяти реалізації цілей зовнішньої політики держави «національного ядра». Налагодження, розширення і всебічне зміцнення зв'язків з діаспорою має на меті досягнення певних раціональних політичних і економічних цілей. Зокрема, це стосується використання інтелектуального, політичного та економічного потенціалів діаспори для встановлення дружніх і тісних стосунків національного ядра з державами проживання представників діаспори, посилення ролі, яку відіграє держава у світовому співтоваристві, а також підняття іміджу держави.

Проведення досліджень проблематики діаспори передбачає розробку рекомендацій для налагодження більш щільних стосунків з державами, де проживають представники діаспор. Сьогодні використання потенціалу діаспори для створення мережі економічних, суспільно-політичних та інших зв'язків стало досить поширеною світовою практикою. Багато в чому цьому сприяв стрімкий розвиток транснаціональних мереж, що змусило переоцінити економічний, соціокультурний та суспільно-політичний потенціал сучасних діаспор.

Найбільша допомога діаспорі – це не стільки матеріальна, скільки моральна та політична її підтримка, передусім шляхом визначення проблем представників даної групи як одного з пріоритетів зовнішньої політики держави. Робота з діаспорою повинна бути не декларативною, а конкретною, оскільки представники діаспори відзначаються здатністю відрізнити порожні декларації від реальних справ.

Друге місце після США за кількістю українських емігрантів, розвитком їхньої культури, науки, суспільно-політичного життя посідає Канада.

Українська діаспора, представляючи собою неекономічну групу тиску, завдяки своєму соціально-економічному, політичному і культурному положенню в плюралістичному суспільстві Канади активно включена в процес формування українсько-канадських відношень. Українські канадці стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники, експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього

співробітництва, які спрямовані на створення в Україні стабільного середнього класу, на максимальну адаптацію комерційних і ринкових механізмів в Україні до діючих структур західноєвропейського і північноамериканського ринків, а також на якомога скоріше входження України в ринкову економічну систему, що позитивно вплине на умови розвитку канадського бізнесу в нашій країні та створить сприятливий інвестиційний клімат для канадського капіталу. Українські канадці, які мають власний бізнес, активніше за представників інших етнічних груп включаються в партнерські відносини з Україною.

Подальший розвиток економічних зв'язків з українськими партнерами гальмується недосконалістю законодавчо – правової бази, а також неефективно діючою системою оподаткування та захисту приватної власності. Окрім цього, негативно відбивається на розвитку українсько-канадських відносин високий рівень корупції та бюрократизму в Україні.

Список використаної літератури:

1. Євтух В.Б. Закордонне українство / В.Б. Євтух., В.П.Трощинський, А.А. Попок – К.: ВІК, 2005. – 308 с.
2. Євтух В. Б. Українські канадці: проблеми соціально-демографічної інтеграції / В.Б. Євтух, О. О. Ковальчук //УІЖ. – 2011. – №8. – С. 64-75.
3. Павло Грод: Якби українську діаспору покликав уряд, ми б приїхали робити реформи / Грод Павло // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2016/03/21/7102837/>
4. Таран Я.А. Діаспора та її роль у політичному розвитку суспільства /Я.А. Таран //Електронний ресурс. – Режим доступу: http://seanewdim.com/>...anatoliyovich...role_in...political...of...
5. Українська діаспора // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://diasporaua.com/suchasna-ukrayina/ukrayinska-diaspora/>.

Сідлецька Т., Чорна К.

ОСОБЛИВОСТІ І ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ КАНАДИ

У статті аналізуються особливості і характерні риси політичної системи Канади.

Ключові слова: політична система, політична влада, владні повноваження.

Актуальність проблеми. Питання формування, здійснення ефективної політики в Україні, яка обрала та намагається втілити в життя демократичний шлях розбудови є гостро актуальним й прямо пропорційно залежить від зусиль щодо реалізації політико-управлінського лідерства країни. Вирішення цього питання ускладнюється ще й нестабільною політичною ситуацією навколо української територіальної цілісності. З огляду на те, що останнім часом до керуючих органів державного управління запрошують представників інших країн – визначних, компетентних професіоналів, можемо відмітити відкритість нашого уряду та готовність вчитися й втілювати кращі світові практики. Тому дослідження досвіду реалізації політико-управлінського лідерства Канади як країни відносно молодій, але зі сталими політичними традиціями, розвинутої

завдяки інноваційності та націленою на досягнення досконалості в системі державного управління вважаємо доцільним та актуальним.

Особливо актуальними є дослідження партійних систем країн, які мають значну політичну вагу у світі. До таких держав, без сумніву, відноситься й Канада, яка є однією з найбільших за площею та економічним потенціалом держав світу. Вона є членом багатьох впливових міжнародних організацій: ООН, НАТО, Великої Сімки, ОБСЄ та ін.

Аналіз історіографії. Стосовно практичного вивчення партійно-політичної системи Канади, ситуація є не настільки визначеною. Так, вітчизняні вчені, які займаються проблематикою Канади, досліджують різноманітні аспекти соціально-політичного життя цієї країни, які лише опосередковано стосуються власне канадської партійно-політичної системи. Серед вітчизняних вчених, що займалися канадською проблематикою слід згадати: О. Картунова, В. Євтуха, О. Гриценко, Ю. Макара, О. Сича, Т. Лупула, П. Катеринчука, В. Макара, О. Ярош, І. Макух-Федоркову, В. Богатирець. Значно кращим вивчення питань, що стосуються даної роботи, є в Канаді, США та Росії.

Можна виділити ще дві групи досліджень:

1. Дослідження впливу законодавства та виборчої системи на діяльність політичних партій у Канаді. Цією тематикою, зокрема, займалися Дж. Хіберт, М. Зінгер та А. Комаров.

2. Дослідження системи виконавчої влади в Канаді та її взаємозв'язку з політичними партіями. Серед учених, що займалися цією тематикою, можна виділити канадців Е. Сенса та А. Бенфілка, К. Кама та І. Індіансома, а також російських науковців С. Кокотова та Н. Козлову. Проте найбільш повним дослідженням є колективна монографія канадських учених під керівництвом Л. Берньє «Стилі виконавчої влади в Канаді: структура кабінету міністрів та практика обрання партійних лідерів».

Значну увагу вивченню канадського досвіду у сфері політико-управлінського лідерства приділяють у своїх наукових працях М. Вересоцька, А. Вересоцька, Л. Немова, Є. Немова, І. Сурай, Т. Тимашова, Е. Хорошилов та інші дослідники. Серед невирішених повністю частин загальної проблеми реалізації політико - управлінського лідерства в сучасних умовах зарубіжний досвід провідних країн світу залишається недостатньо дослідженим.

Канада – федеративна парламентська держава, яка має свої сталі політично-управлінські традиції. Якщо такі органи державної влади і управління країни, як Парламент і Кабінет Міністрів, запозичені з Великобританії, то у федеративному устрої Канади спостерігаються риси, подібні США. Багато років канадці вважалися підданими Британської Корони, і тільки з прийняттям закону в 1982 р. (Акт про Канаду) країна здобула суверенітет своєї конституції [3, с.154]. Цей закон надав Канаді право самостійно вносити поправки до конституції відповідно до встановленої процедури і став останнім з-поміж прийнятих британським парламентом конституційних актів Канади. Королева Великобританії лише формально вважається Главою Канадської держави. На постійній основі британська корона представлена в Канаді генерал-

губернатором, який може оголошувати вибори і розпускати уряд, приводити до присяги кабінет міністрів і представляти уряду іноземних дипломатів, часто виконує безцінну роль консолідатора суспільства. У провінціях англійську королеву представляють генерал-лейтенанти [3, с. 154].

На провінціальному рівні управління децентралізоване. Тобто, кожна провінція є повноправною структурою виконавчої влади, Кабінету Міністрів, який очолює Прем'єр-міністр певної провінції та законодавчої палати. Відповідно призначення на міністерські посади здійснюються лейтенант-губернатором за порадою прем'єр – міністра [4, с. 2].

«Тим часом, 1 квітня 1999 р. політико-адміністративний розподіл Канади вперше змінився. Підлеглі федеральному уряду Північно-західні території були адміністративно поділені на дві частини. На одній з них була створена територія Нунавут, 85 % населення якої складають інуїти – канадські ескімоси, корінні жителі Арктики. Тобто вперше в Канаді був створений прецедент відділення великої (21 % всієї площі Канади) території, яка заселена представниками корінного народу. Таким чином, з одного боку, державний устрій Канади акумулює історично успадкований досвід побудови державних інститутів демократії з поділом влади на законодавчу, виконавчу і судову» – відмічає Л. С. Держановська [2, с. 2].

А з іншого – федеративна форма державного устрою дозволяє уряду Канади маневрувати при проведенні ефективного політичного курсу, приймати нестандартні рішення.

Як зазначає В. Запарнюк: «У руках федерального уряду зосереджені важелі реального політико-управлінського лідерства, яке здійснює керівництво державною політикою і політичними процесами водночас. Згідно з Конституцією Канади (1982 р.) Федеральний Парламент є головним інститутом законодавчої влади й структурно складається з двох палат: нижня – Палата громад (за аналогією з Великобританією), а верхня – Сенат (за прикладом США). Склад Палати громад формується на основі прямих, рівних і загальних виборів на п'ять років. Кількість членів палати громад зростає разом з кількістю населення Канади, а також залежить від величини одного виборчого округу. Теперішній склад Палати громад нараховує 305 членів» [3, с. 155].

Сенат був заснований як найважливіший елемент канадської парламентської системи як виразник і захисник інтересів суб'єктів канадської Федерації. Сенатові надано роль останньої інстанції – стабільного, незалежного і консервативного органу, який приймає остаточне рішення на державну політику.

Сенат складається з 105 членів (52 – від консервативної партії, 30 – від ліберальної, 6 – незалежні, 17 – незайняті місця), які призначаються генерал-губернатором за рекомендацією прем'єр-міністра. Вони є представниками всіх прошарків суспільства, від кожної провінції і території. Вони відображають багату канадську суміш географічних, релігійних, етнічних і мовних спільнот, це – видатні представники різних сфер інтересів і політичних прихильностей, знань і досвіду [5, с. 104].

Передбачається, що сенатори представляють ту провінцію, від якої вони призначені. Для збереження принципу рівного представництва провінції розбиваються на чотири групи, кожна з яких має право бути представлена 24 сенаторами. Кандидат на посаду сенатора повинен мати канадське громадянство та відповідати чотирьом основним вимогам: бути не молодшим 30 років; проживати в провінції, від якої він призначається; мати вищу освіту та досвід у певних галузях; бути власником нерухомості, вартість якої оцінюється в менш ніж 4 тис. дол. і не мати боргів. «Розглянемо декілька прикладів з провінції Онтаріо. Сенатор Тобіас Енверга (консервативна партія) працював більш ніж 30 років проектним менеджером Банку Монреалю. Він отримав на Філіппінах ступінь бакалавра з економіки, а в Йоркському університеті – сертифікат магістра в галузі управління проектами, а також сертифікат з комп'ютерних досліджень від Centennial College. Сенатор Енверга був залучений у різних організаціях і благодійних проектах, а також очолював Канадську міжкультурну Раду «Азіати в Онтаріо» та заснував Філіппінсько-канадський благодійний фонд. Він перший філіппінсько-канадський обранець у Торонто. У 2012 р. Сенатор Енверга був нагороджений ювілейною медаллю королеви Єлизавети II» – відмічає С. Л. Держановська [2, с. 3].

З 1930 р. сенаторами можуть призначатися жінки. Сенатор провінції Онтаріо Ніколь Ітон (консервативна партія) присвятила більшу частину свого життя служінню її громаді, брала участь у керівництві благодійними організаціями у сфері мистецтв. Нині вона є директором Фонду лікарні Святого Михайла, директором Національного балету Канади та головою Папського інституту середньовічних досліджень [3, с. 156]. Інший Сенатор Онтаріо Лінн Бейак (консервативна партія) є досвідченою власницею малого бізнесу у сфері нерухомості, страхування й туризму. У громаді розпочала свою волонтерську діяльність, була обрана Співголовою Управління освіти Форт Френсіс-Рейні, ініціювала круглі столи щодо попередження злочинності й запобігання насильства в школах, у результаті чого було розроблено кодекс етики та впроваджено в дитячих навчальних закладах по всій провінції Онтаріо. Г-жа Бейак очолює Раду батьків Онтаріо, бере участь у роботі Ради нерухомого майна в Онтаріо [3, с. 156].

В умовах канадської партійної системи, коли консерватори і ліберали змінюються при владі, призначення до складу Сенату має яскраво виражений партійний характер. Прем'єр-міністр прагне заповнити наявні в Сенаті вакансії своїми прихильниками, яких він таким чином винагороджує за надані в минулому політичні послуги. Сенаторами нерідко призначаються колишні міністри, члени Палати громад і прем'єр - міністри провінцій. Прикладом може бути яскрава особистість – Сенатор Онтаріо Арт Егглетон (ліберальна партія). 40 років активної роботи в лавах державної служби: Мер Торонто (протягом 11 років); президент ради казначейства; міністр інфраструктури; міністр міжнародної торгівлі; міністр національної оборони; віце-голова урядового комітету з питань економічної політики. У 2005 р. Арт Егглетон був призначений у Сенат Канади [3, с. 156].

Запарнюк наголошує на тому, що «На відміну від США (де всього 13 міністерств) у федеральному уряді Канади налічується 35 міністерств і 40 міністрів (11 з яких ці посади займають жінки). З огляду на те, що Сполучені Штати багаторазово перевершують Канаду як за чисельністю населення, так і за масштабами економіки та інших сфер суспільного життя, цей факт наочно свідчить про більш широку й активну роль держави в Канаді, ніж у США саме в соціальній та економічній сферах» [4, с. 8].

Унікальність канадського Уряду полягає в «принципі репрезентативності», про який ми вже згадували вище. Відповідно до цього принципу при формуванні Кабінету Міністрів враховується низка факторів, таких як територіально географічний, релігійний і етнонаціональний. З часу отримання Канадою статусу домініону традиційно у складі уряду присутні представники всіх провінцій, двох основних конфесій (католиків і протестантів), а також двох основних лінгвістичних спільнот (англо- і франко-канадців). Статус домініону означав вищий ступінь автономії, який могла досягти британська заморська територія. У принципі, домініони мали повну свободу вирішувати свої власні справи в усіх областях, за винятком оборони і зовнішньої політики. Останнім часом у зв'язку зі збільшенням у населенні країни національних меншин їхні представники все частіше стають міністрами. Прикладом може бути г-жа Еліс Уонг – виходець з Гонконгу, яка також опікується питаннями китайської спільноти у Канаді [5, с.226].

Ще однією специфічною рисою формування канадської політико-управлінської структури є «принцип регіональної прив'язки». Відповідно до даних принципом призначення на певний міністерський пост від тієї чи іншої провінції пов'язано з економічною специфікою [4, с. 18]. Для прикладу, главою міністерства рибного господарства зазвичай стає виходець з Британської Колумбії або атлантичних провінцій, що спеціалізуються на видобутку риби. На даний час це міністерство очолює ще й міністр-жінка, досвідчений фахівець у цій галузі Гаїл Ші.

Проголошені цілі та пріоритети знайшли своє відображення у структурі і складі нового кабінету міністрів та ключових управлінських посад. Хоча загальна кількість міністрів залишилася незмінною (39), у структурі кабінету відбулися дві важливі зміни: за аналогією з американським Міністерством внутрішньої безпеки було створено Міністерство громадської безпеки та надзвичайних ситуацій, а колишнє Міністерство розвитку людських ресурсів було розділено на два: Міністерство розвитку людських ресурсів і професійних навичок і Міністерство соціального розвитку.

«Більшість політологів вважає Стівена Харпера політиком нового покоління, цілком відповідним динамічному XXI ст. Місце Харпера в політичній історії Канади визначається тим, що в 2003 р. він зумів об'єднати дві праві партії (Прогресивно - консервативну партію і Канадський Альянс), які поодиночі не мали шансів на перемогу в загальнонаціональному масштабі, в єдину Консервативну партію Канади» – відмічає С. Л. Держановська [2, с. 5]. Коли в 2006 р. він став прем'єр-міністром Канади, йому було 47 років. Восени 2008 р.

прем'єр С. Харпер, який очолює уряд меншості, ініціював розпуск палати громад. На проведених у 2008 р. позачергових парламентських виборах знову перемогла Консервативна партія на чолі з чинним прем'єр – міністром Стівеном Харпером. Однак положення будь-якого уряду меншості відрізняється нестабільністю, оскільки для затвердження його рішень потрібна підтримка різних політичних сил. Отже, такому уряду доводиться враховувати їх пропозиції і поправки, маневрувати в пошуках компромісів, створювати альянси та мудро реалізовувати політико-управлінське лідерство, – зазначають фахівці – канадознавці [2, с. 5].

Таким чином, у Канаді реалізація політико-управлінського лідерства відбувається в умовах, коли: 1) за чіткими принципами сформована система державного управління, яка забезпечує прийняття рішень, виходячи з потреб і прагнень усіх канадців; 2) ефективно сформовано вимоги до лідерського складу країни; 3) створено досить гнучкий і надійний механізм, який забезпечує виконання процедури призначення на посади та координацію зусиль усіх рівнів системи державного управління, дозволяє у разі потреби враховувати різні місцеві особливості та умови; 4) канадці віддають перевагу порядку перед свободою, органічному розумінню суспільства і держави, груповим інтересам, визнають за державою право впливати на різні сфери суспільного життя, в тому числі і в приватну сферу, що свідчить про великий кредит довіри до керівництва державою.

Список використаної літератури:

1. Senator Art Eggleton (Toronto) [Електронний ресурс] // Senator from Toronto Art Eggleton]. – Режим доступу : <http://senatorarteggleton.ca>.
2. Держановська С. Л. Особливості реалізації політично - управлінського лідерства в сучасній Канаді / С. Л. Держановська // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1 (48) – 2015 – С. 1-7.
3. Запарнюк В.В. Еволюція партійної системи Канади / В. Запарнюк // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2006. – Т. 14. – С. 154-159.
4. Запарнюк В.В. . Партійно-політична система сучасної Канади: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук / В. В. Запарнюк. – Чернівці, 2009 – 25 с.
5. Лапшин С.А. Політологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.
6. Мелкумов А. А. Особенности государственно-политического устройства Канады / А. А. Мелкумов // Вестник московского университета. Сер. 12. – 2000. – № 3. – С. 103–120.
7. Немова Л. Л. Антикризисная программа правительства Канады / Л. Л. Немова, Е. Е. Хорошилов // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2009. – № 5. – С. 44.

Соломончук В.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті проаналізовано особливості організації та функціонування політичної системи Великої Британії.

Ключові слова: політична система, влада, держава.

Великобританія (Об'єднане Королівство) – острівна держава, велика частина території якої розташована на двох великих островах, розділених водами Ірландського моря.

Офіційно країна називається Об'єднане Королівство Великобританії і Північної Ірландії. У його склад входять чотири країни: Англія, Шотландія й Уельс, розташовані на острові Британія, і Північна Ірландія. Остання розташована на одному острові з Незалежною Республікою Ірландія. Таким чином, загальну сухопутну границю Великобританія має тільки з Ірландією.

У вісімнадцятому-дев'ятнадцятому століттях Великобританія, будучи на першому місці у світі за рівнем розвитку економіки, створила колосальну колоніальну державу, що займала майже чверть території планети. До Британських колоній відносилися Індія, Пакистан, Афганістан, Канада, Австралія, Нова Зеландія і значна частина Африки. У двадцятому столітті Англійські колонії стали незалежними державами, але багато з них входять у Британську Співдружність, очолювану Британським монархом. У 1921 році південна частина Ірландії відокремилася від Великобританії і стала незалежною державою. На сьогодні, Велика Британія залишається однією з дуже потужних та високорозвинених країн, яка може повністю забезпечити себе всім необхідним та не залежати від інших країн. Саме це стало причиною її виходу з Європейського союзу. Актуальність цієї теми полягає в тому, що Велика Британія є однією з провідних країн європейського регіону, тому важливим є визначення головних концепцій функціонування політичної системи даної держави для використання її як прикладу в нашій державі.

Форма державного устрою Великобританії – конституційна монархія. Монархія є найдавнішою з усіх нині існуючих форм державного правління, причому у Великобританії наступність королівської влади була порушена усього лише один раз за десять століть існування держави.

Систему вищих державних органів важко порівнювати з вищими органами інших держав. В сучасному світі панує теорія Монтеस्क'є про розподіл влади, котрий, як не дивно, не зовсім характерний для Великобританії. Три види повноважень звичайно ж існують і мають свої особливості, але не можна стверджувати, що та чи інша конкретна функція відноситься до виключної компетенції конкретного державного інституту чи органу [1, с. 453].

Монарх у Великобританії є головною особою держави. Юридично монарх керує виконавчою владою, є верховним головнокомандуючим Британською армією. Але фактично, у результаті змін, що відбувалися протягом багатьох століть, монархи втратили абсолютну владу. Королева править державою за згодою Кабінету Міністрів, тобто «царює, але не править» [4, с. 321].

Органом законодавчої влади є двопалатний парламент, що складається з Верхньої палати – палати Лордів і Нижньої палати – палати Громад. Засідання проходять у будинку Парламенту, що є однією з визначних пам'яток Лондона. 650 членів Палати Громад обираються громадянами Великобританії один раз у

п'ять років, у той час як членство в Палаті Лордів передається в спадщину в родинних потомствених дворян.

Таким чином, королева представляє державу на міжнародній арені і є символом влади. Виконавча влада належить кабінетові міністрів, формованому парламентською більшістю.

Проаналізуємо статус двох основних політичних партій Великобританії - Лейбористської та Консервативної. На сучасному етапі Лейбористська партія є першою за значенням у країні. У 1997 та 2001 рр. лейбористи сформували парламентську більшість, під керівництвом лейбориста Ентоні Блера був утворений уряд. Лейбористська партія створена у 1900 р. за ініціативою профспілок та низки соціалістичних організацій з метою підтримки обрання представників робочих до парламенту. Лейбористська партія нараховує близько 7 млн членів. Соціальну основу партії складають працівники з середнім рівнем доходів різних секторів економіки [2, с.34].

Порівняно з Консервативною структура Лейбористської партії більш децентралізована. І навпаки роль партійної конференції у лейбористів вище, ніж у торі. У Лейбористській партії існує індивідуальне та колективне членство, партія має свій статут. Водночас постійної партійної програми партія не має. Програмні положення формулюються у період передвиборних кампаній та базуються на цілях діяльності лейбористів. Британські лейбористи виступають за збереження державного регулювання економіки, розширення програми соціальних послуг, залучення профспілок до управління підприємствами, конституційних реформ, які спрямовані на децентралізацію.

Консервативна партія офіційно сформувалася у 1867 р. та представляла інтереси поміщиків і вищого духовенства. Консервативна партія нараховує у своєму складі близько 2 млн постійних прибічників. Соціальну основу партії складають крупні фінансові, земельні та промислові власники, частина державних службовців, інтелігенція. Ця партія організаційно не оформлена: членські квитки не виписуються та членські внески не сплачуються. Партія не має постійної програми та статуту. Як правило, партійна програма знаходить вираження у передвиборних маніфестах, які складаються з програмних положень консерваторів на наступних виборах. Наприклад, торі тетчерівського періоду виступали за розвиток особистої ініціативи та приватного підприємства, обмеження державного регулювання, забезпечення правопорядку та законності. Консервативний уряд під керівництвом М. Тетчер здійснив часткову децентралізацію, в два рази зменшив максимальний рівень податків (з 83 % до 40 %), провів розпродаж частини муніципальних приміщень.

У Великобританії конституційно-правове регулювання діяльності політичних партій має свої особливості. Політичні партії діють на основі конституційної угоди. Водночас фінансовий бік функціонування політичних партій регламентується низкою парламентських законів, зокрема Актом про внески компаній на політичні цілі 1967 р., Актом про профспілки 1984 р. Законодавством дозволяється фінансування виборчої кампанії політичної партії із-за кордону в сумі, що не перевищує 200 фунтів стерлінгів для однієї особи. У

свою чергу, держава здійснює державні виплати опозиційним партіям у Парламенті, що символізує їх фінансову незалежність, а також виплачує по 3 фунти стерлінгів за кожні 200 голосів, які отримала партія на останніх виборах [5, с.378].

Відповідаючи на запитання, яка з партій найкомпетентніша в сенсі керівництва державою, 46% респондентів назвали Лейбористську, 20% - Консервативну і 10% ліберальну. Навіть 10% переконаних консерваторів зауважили, що лейбористський уряд виявився б значно дієдатнішим.

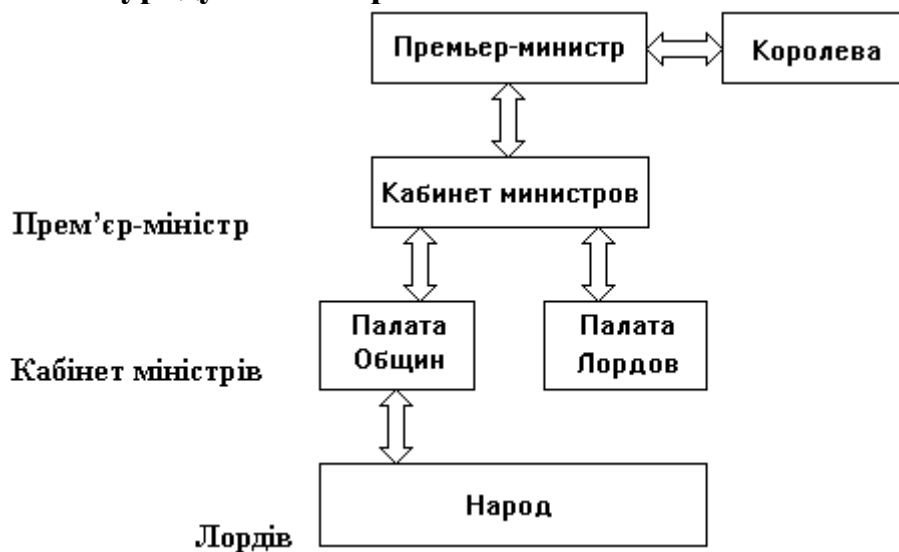
Що стосується партійних лідерів, беззастережна перевага віддається Тоні Блеру. 42% респондентів назвали його кращим потенційним політичним лідером Великобританії (порівняно з 13% голосів відданих Джону Мейджору і стільки ж Педді Ешдауну).

Попри принцип верховенства законів, які приймаються представниками народу, сьогодні відбувається процес обмеження „законодавчого суверенітету” парламенту. Причиною цього є членство в Європейському Союзі, практика проведення національних референдумів, і збільшення кількості урядових біллів.

Члени парламенту можуть наполягати на створенні спеціального трибуналу з розслідувань згідно з Законом про трибунали з розслідувань (збір доказів) 1921 р. при громадському значенні порушення. Але це виключний і багато затратний шлях, який використовують дуже рідко. До 1979 р. ця процедура використовувалась 18 раз; останній випадок стосується розслідування сутичок між католиками і протестантами в Північній Ірландії в 1969р [4, с. 67].

Компетенцію Палати Лордів можна розділити на законодавчу, контрольну і судову. Законодавча компетенція є досить обмеженою. Верхня палата володіє лише правом відкладового вето. Контрольна функція полягає в проведенні днів „Уряду” та утворенні комітетів ad hoc, які досліджують окремі питання діяльності Уряду.

Схема уряду Великобританії

На даний час Великобританія це держава, яка відзначається достатньо високим соціально-економічним розвитком. Це в певній мірі свідчить про

переваги біпартійної системи. Двопартійна система виявляється практично більш гнучкою, ніж багатопартійна. І, зрештою, двопартійній системі не дошкуляє представництво в парламенті дрібних партій. Двопартійна система у Великобританії забезпечує велику стійкість політичного життя: стабільний однопартійний уряд, домінування протягом довгого часу єдиного політичного курсу. Ефективність та стабільність двопартійної системи можна пояснити властивостями та потребами політичної системи, про які зазначали ще Алмонд Г. та Д. Істон. [2, с. 505] Використовуючи принцип «маятника» Д.Істона, стержень політичної системи постійно вимушений коливатися то праворуч, то ліворуч від умовного політичного центру. І саме тому є ефективною біпартійна система, оскільки в ній коливання політичної системи закладається організаційно. Однопартійна система ж, або спроба створення єдиної партії-центру, завжди програватиме в гнучкості і стабільності двопартійній системі. Багатопартійність, яка існує на сьогоднішній час в Україні менш стабільна і створений нею уряд також нестійкий. Розбіжності між партнерами по коаліції не завжди сприяють створенню ефективного уряду. Пошуки компромісів під час формування уряду і в періоди ухвалення важливих рішень призводять до великої витрати часу і засобів на узгодження різних проблем, конфліктам і навіть розпуску уряду, що в кінцевому результаті негативно впливає на соціально-економічний розвиток держави. Багатопартійність системи має яскраво виражені елементи демократії, а саме право людей обирати своїх представників в законодавчий орган влади (який формує уряд) в залежності від партійних уподобань та партійних програм, які подають громадянам політики. Однак як показує практика, така система має великі ризики політичної нестабільності при ухваленні тих чи інших для держави рішень, часту зміну політичних партій з їхніми програмами на політичній мапі України. Це в кінцевому результаті призводить не до розвитку суспільства, а до конфліктів, політичної нестабільності та ризиків неспроможності побудови розвинутого демократичного суспільства, соціальної захищеності населення України, а то можливо і ризиків втрати державності. Отже, можна зробити висновок, що при порівнянні двох політичних систем, виходячи із наявного стабільного розвитку Великобританії перевага в організації політичної системи знаходиться на боці біпартійної системи. Вона є набагато ефективнішою і зарекомендувала себе як партійна система , яка спроможна набагато оперативніше та якісніше реагувати на сучасні виклики в світі.

Список використаної літератури:

1. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія./ 3. Гелей С. Д. – Навч. Посіб. – К., 2004 – С.645-648.
2. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник/ За заг. ред. В.О. Ріяки; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид., перероб. і доп.. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 543 с.
3. Лісничий В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн: Навчальний посібник/ Василь Лісничий,; М-во освіти і науки України . - 2-ге вид., виправлене. - К.: Професіонал, 2004. - 335 с. 4

4. Політологія. Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політка / А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко. – 2-е вид., перероб. Та доп К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003.- С.664.

5. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем/ Ю.Шведа - Львів: Тріада плюс, 2004. - С.505.

Слепухіна Н., Васильченко М.

ПАРТІЙНА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

*У статті аналізуються особливості двопартійної системи Великобританії
Ключові терміни: політичні партії, партійна система, біпартійна система,
Консервативна і Лейбористська партії.*

Загальноновизнаним сьогодні є той факт, що партійна система має велике значення для функціонування політичної системи. Партії виступають посередником між громадянським суспільством і державою та є одним з базових інститутів сучасного суспільства, без якого неможливо уявити існування представницької демократії. Представницька демократія передбачає прийняття владних рішень виборними особами, які отримують легітимні владні повноваження за допомогою інституту виборів. Через них народ визначає своїх представників і наділяє їх мандатом на реалізацію його суверенних прав.

Для позначення способу взаємозв'язку партій використовується термін "партійна система". У найбільш загальному вигляді партійна система - це сукупність зв'язків і відносин між партіями, які претендують на володіння владою в країні.

Від партійної системи, як важливого складника політичної системи, безпосередньо залежить стабільність та ефективність розвитку кожної держави, зокрема, тривалість існування уряду в даному складі, відсутність політичних конфліктів тощо. Значний внесок у розробку теорії партій і партійних систем зробили західноєвропейські соціологи: М. Дюверже, Я. Лейн, С. Ерссон, Г. Алмонд, Дж. Лапаломбара, М. Вейнер та Є. Вятр та соціологи на теренах колишнього ССРСР: І. Бекешкіна, Є. Скакунов, Е. Головаха, Н. Анохіна, Е. Мелешкіна Т. Шмачкова, Б. Макаренко, О. Вишняк, А. Зоткін.

Британські політичні партії займають важливе місце в суспільно-політичному житті країни. Вони стали основним суб'єктом політики і необхідним елементом демократичної держави. Партії беруть активну участь на всіх стадіях політичного процесу: у виборах, формуванні органів влади, ухваленні політичних і державних рішень, в їх реалізації

Цікавим є те, що у Великобританії, на відміну від ряду інших європейських держав (наприклад, ФРН, Австрії, Франції, Італії, Швеції, Португалії) відсутній спеціальний закон, який регламентує діяльність політичних партій. Сам термін "політична партія" в законодавстві відсутній і партії функціонують у силу звичаю.

У Великобританії політичні партії фінансуються за рахунок пожертв фізичних і юридичних осіб. Держава не здійснює фінансування діяльності

політичних партій, за виключенням державних виплат опозиційним партіям у Парламенті.

Британська двопартійна система сформувалася наприкінці XVII ст., коли були утворені партії торі (лояльних до короля-католика консервативних сил) та партія вігів (лібералів, які виступали проти короля). Потім на базі торі була сформована Консервативна партія, а на основі партії вігів — Ліберальна партія, тому тільки дві головні політичні партії мали можливість приймати активну участь у формуванні органів влади. Подальший розвиток капіталістичної системи Великобританії викликав до появи нової Лейбористської партії (робочої партії), яка поступово змінила на політичній арені Ліберальну партію.

Сьогодні провідну роль у політичній системі Великобританії відіграють Лейбористська та Консервативна партії. Домінування двох партій у політичному житті Англії протягом тривалого часу пов'язане, з одного боку, із політичними традиціями та консерватизмом британців, а з іншого боку, бажанням зберегти стабільність у суспільстві та державі. Ліберально-демократична партія, соціал-демократична партія, партія Вільний Уельс, Шотландська національна партія та інші політичні партії Британії знаходяться на другорядних позиціях. [1]

Аналізуючи статус двох основних політичних партій Великобританії на сучасному етапі, можна визначити, що Лейбористська партія є першою за значенням у країні. У 1997 та 2001 рр. лейбористи сформували парламентську більшість, під керівництвом лейбориста Ентоні Блера був утворений уряд. Лейбористська партія створена у 1900 р. за ініціативою профспілок та низки соціалістичних організацій з метою підтримки обрання представників робочих до парламенту. Лейбористська партія нараховує близько 7 млн членів. Соціальну основу партії складають працівники з середнім рівнем доходів різних секторів економіки.

Порівняно з Консервативною структура Лейбористської партії більш децентралізована. І навпаки роль партійної конференції у лейбористів вище, ніж у торі. У Лейбористській партії існує індивідуальне та колективне членство, партія має свій статут. Водночас постійної партійної програми партія не має. Програмні положення формулюються у період передвиборних кампаній та базуються на цілях діяльності лейбористів. Британські лейбористи виступають за збереження державного регулювання економіки, розширення програми соціальних послуг, залучення профспілок до управління підприємствами, конституційних реформ, які спрямовані на децентралізацію влади тощо.

Консервативна партія офіційно сформувалася у 1867 р. та представляла інтереси поміщиків і вищого духовенства. Консервативна партія нараховує у своєму складі близько 2 млн постійних прибічників. Соціальну основу партії складають крупні фінансові, земельні та промислові власники, частина державних службовців, інтелігенція. Ця партія організаційно не оформлена: членські квитки не виписуються та членські внески не сплачуються. Партія не має постійної програми та статуту. Як правило, партійна програма знаходить вираження у передвиборних маніфестах, які складаються з програмних

положень консерваторів на наступних виборах. Наприклад, торі тетчерівського періоду виступали за розвиток особистої ініціативи та приватного підприємства, обмеження державного регулювання, забезпечення правопорядку та законності. Консервативний уряд під керівництвом М. Тетчер здійснив часткову децентралізацію, в два рази зменшив максимальний рівень податків (з 83 % до 40 %), провів розпродаж частини муніципальних приміщень.[2]

У Великобританії конституційно-правове регулювання діяльності політичних партій має свої особливості. Політичні партії діють на основі конституційної угоди. Водночас фінансовий бік функціонування політичних партій регламентується низкою парламентських законів, зокрема Актом про внески компаній на політичні цілі 1967 р., Актом про профспілки 1984 р. Законодавством дозволяється фінансування виборчої кампанії політичної партії із-за кордону в сумі, що не перевищує 200 фунтів стерлінгів для однієї особи. У свою чергу, держава здійснює державні виплати опозиційним партіям у Парламенті, що символізує їх фінансову незалежність, а також виплачує по 3 фунти стерлінгів за кожні 200 голосів, які отримала партія на останніх виборах.

Вплив кожної з партій на суспільно-політичне життя країни визначається різними факторами, найважливішими серед яких є економічні інтереси і психологічні стереотипи поведінки людей. Британці, незалежно від політичних поглядів, консервативні у своєму сприйнятті суспільного життя. Це, насамперед, простежується у їх відданості відповідним політичним традиціям. Тому традиційні політичні партії завжди мають перевагу в політичній боротьбі з новими суспільно-політичними об'єднаннями. Із цієї точки зору можна стверджувати, що багато виборчих округів поділені між двома основними політичними силами (консерваторами і лейбористами), оскільки виборці традиційно голосують за кандидатів від однієї із цих партій. Більшість на виборах згадані партії отримують від тих округів, де одна традиція переважає над іншою. Змінюваність основних партій біля керма влади залежить від строків їх перебування в Уряді й особливостей соціально-економічної політики.

На даний час Великобританія це держава, яка відзначається достатньо високим соціально-економічним розвитком. Це в певній мірі свідчить про переваги біпартійної системи. Двопартійна система виявляється практично більш гнучкою, ніж багатопартійна. І, зрештою, двопартійній системі не дошкуляє представництво в парламенті дрібних партій. Двопартійна система у Великобританії забезпечує велику стійкість політичного життя: стабільний однопартійний уряд, домінування протягом довгого часу єдиного політичного курсу. Ефективність та стабільність двопартійної системи можна пояснити властивостями та потребами політичної системи Великобританії.

Список використаної літератури:

1. Дашковська О. Стратегія тендерних відносин у політичних партіях Великої Британії // Вісник Академії наук України. – 2009. – № 4. – С. 160-170.
2. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем/ Ю.Шведа - Львів: Тріада плюс, 2004. - С.505.
3. Лапшин С.А. Політологія Збірник тестових завдань. Модуль 2 / Укладач – Лапшин С.А. – Вінниця: „Нілан-ЛТД”, 2013. – 44 с.

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

У статті проаналізовано основні підходи до визначення поняття «політичний режим» та охарактеризовано його основні типи.

Ключові слова: політичний режим, влада, тоталітаризм, лібералізм, демократія, посттоталітаризм, посткомунізм.

Влада є основою політики та політичної діяльності. Вона представлена державою, її установами і ресурсами. Основним завданням влади є сприяння ефективному задоволенню загальнозначущих, групових і індивідуальних інтересів суб'єктів та об'єктів влади. Тому вона виступає головним об'єктом боротьби і взаємодії груп, партій, рухів, держави, індивідів. Оскільки дана тема є важливою для розуміння функціонування політичної діяльності, її дослідженням займалися такі відомі вітчизняні та зарубіжні політологи як В. А. Божанов, Р. Даль, В.Л. Логвина та інші.

Тип влади визначається політичним режимом, який є панівним в країні.

Політичний режим розкриває характер відносин між державою і громадянами, вищими органами державної влади (главою держави, урядом, парламентом, вищими судовими органами), державою та органами регіонального і місцевого самоврядування, а у федеративних державах — між державою і суб'єктами федерації, державою і партіями; правлячими елітними групами й опозицією, виборчою системою і формою державного правління, партіями і групами тиску, ідеологічними та неідеологічними формами політичного процесу [2].

Сутність політичного режиму визначається тим, що у державі є пріоритетним — права держави чи права особистості; якою мірою держава визнає, гарантує, обмежує чи фальсифікує права, передбачені Загальною декларацією прав людини та різноманітними міжнародними конвенціями, що стосуються механізму реалізації сукупності політичних, громадянських, соціально-економічних і соціально-культурних прав; чи порушує держава права людини (мотиви, форми, масштаби порушення).

Характеристика політичного режиму передбачає не тільки юридичні гарантії здійснення прав і свобод громадян, а також ступінь розвиненості структур судового і несудового захисту цих прав, ступінь зрілості інститутів громадянського суспільства, здатних не дозволити політичній владі виходити за рамки правового поля.

Наступною істотною ознакою політичного режиму є розподіл влади між вищими державними органами — главою держави, урядом, парламентом, вищими судовими інстанціями. Важливе значення тут має обсяг прерогатив тієї чи іншої гілки влади, а також чіткість правових меж компетенції між ними.

Політичний режим є осередком взаємодії комплексу компонентів, кожний з яких, у свою чергу, містить не менш інтегровані складові. Політичний режим - це вираження політичного напрямку здійснення політичної влади, її політичних

пріоритетів, тобто він характеризує політичну систему і пов'язаний з нею загалом і з усіма її складовими. Тому політичні режими і відрізняються один від одного, передусім, своєю політичною системою (її структурою, пріоритетами, методами дії тощо) [3].

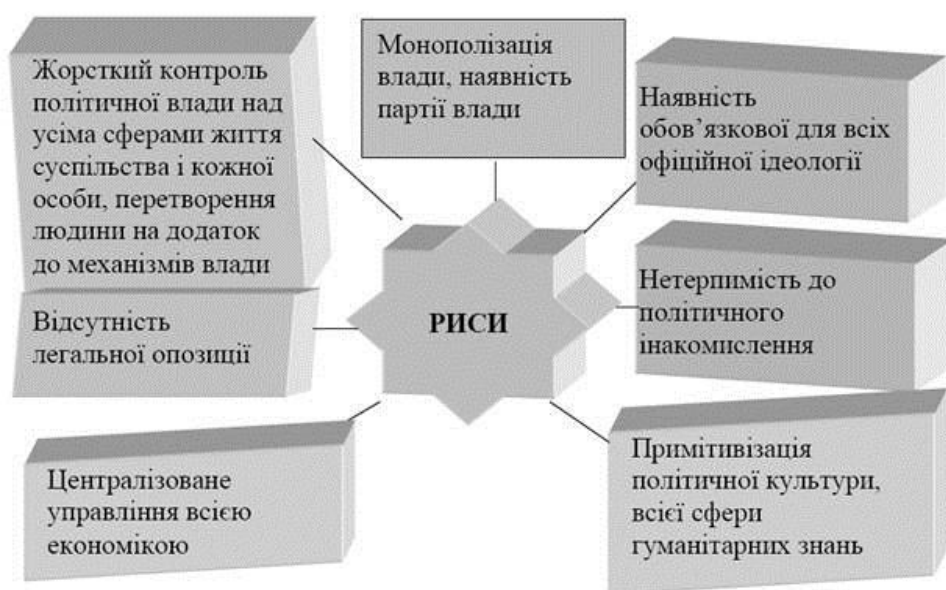
Політологічний енциклопедичний словник дає таке визначення поняття "політичний режим". Це - сукупність характерних для певного типу держави політичних відносин, засобів і методів реалізації влади, наявих стосунків між державною владою і суспільством, домінуючих форм ідеології, стану політичної культури [4].

Характеристики та особливості політичних режимів вивчаються впродовж кількох десятиліть. Нині вона зосереджується переважно на політичних аспектах внутрішньої еволюції конкретних режимів та процедури переходу від одного режиму до іншого. Найпоширенішим є поділ режимів на *тоталітарні, авторитарні, демократичні й ліберальні*. (1)

ТОТАЛІТАРНИЙ РЕЖИМ – (лат. *totalis* – увесь, повний) – спосіб організації суспільства, який характеризується всебічним і всеохопним контролем влади над суспільством, підкоренням суспільної системи державі, колективними цілями, загальнообов'язковою ідеологією.

Перші тоталітарні погляди в історії політичних учень сягають далекого минулого. Тоталітарними вважають теорію давньогрецького філософа Геракліта про необхідність загальної регуляції суспільства, політичні погляди Платона стосовно моделі утопічної держави. Першими термін "тоталітаризм" на початку 20-х років ХХ ст. ввели до наукового вжитку італійські критики Б. Муссоліні, під керівництвом якого в Італії почала формуватися однопартійна фашистська система.

Характерні риси тоталітарного політичного режиму відображені на сх. 1.

Передумовами виникнення тоталітаризму в політичній практиці є індустріальна стадія розвитку суспільства, наявність засобів масової інформації, колективістський світогляд, могутній державний апарат,

особливості соціальної психології (певна ідеологічна та міжособистісна ситуація).

Критерієм тоталітаризму є поглинання державою сфери громадянського суспільства, відсутність плюралізму.

Характерним для нього є харизматичний тип лідерства з обов'язковою опорою на репресивний апарат. Лідерство за тоталітаризму має переважно індивідуалізований характер, навіть найближче оточення лідера значно дистанційоване від нього. У тоталітарних державах недопустимі будь-які форми несанкціонованих дій населення. Тоталітаризм вимагає від людини активних виявів лояльності й відданості режиму.

Класичними тоталітарними державами були гітлерівська Німеччина та СРСР.

АВТОРИТАРНИЙ РЕЖИМ – (франц. *autoritarisme*, від лат. *autoritas* – вплив, влада) – характеризується зосередженням державної влади в руках однієї особи чи групи осіб або в одному її органі.

Залежно від цілей виокремлюють різні види авторитаризму, наприклад, авторитаризм стабілізаційний, метою якого є збереження існуючого ладу, чи альтернативний, властивий країнам, які відкинули демократичні засади розвитку суспільства. Найчастіше авторитаризм встановлюється в країнах, які переходять від тоталітаризму до демократії. Характерні риси авторитарного політичного режиму відображені на сх. 2

Влада за авторитаризму сконцентрована в руках правлячої еліти, виборча система пристосована до рішень виконавчої влади, демократичні принципи не є абсолютною цінністю, значний обсяг влади перебуває в руках силових структур, принципи законності та конституційності практично завжди спотворюються. Авторитарними країнами були в різні історичні періоди Радянський Союз та Італія.

ДЕМОКРАТИЧНИЙ РЕЖИМ (грец. *demokratia*, від *demos* – народ і *kratos* – влада) означає “народовладдя”. Поняття “демократія” використовують на позначення типу політичної культури, певних політичних цінностей, політичного режиму. У вузькому розумінні “демократія” має тільки політичну спрямованість, а в широкому – це форма внутрішнього устрою будь-якої суспільної організації. Класичне визначення демократії дав А. Лінкольн – правління народу, обране народом, для народу.

Характерні риси демократичного політичного режиму відображені на сх. 3.

Найраціональніше розуміти демократію як форму політичної самоорганізації суспільства, що означає певну дистанцію між державою та суспільством. За демократії немає місця застою, ідеологія не заступає демократичні цінності, плюралізм є джерелом влади, забезпечений абсолютний примат суверенітету народу.

За демократії політичні рішення завжди альтернативні, законодавча процедура чітка й збалансована, а владні функції є допоміжними. Демократії властива зміна лідерів. Лідерство може бути як індивідуальним, так і колективним, але завжди має раціональний характер.

Одним із головних принципів демократії є багатопартійність. У політичному процесі завжди бере участь і опозиція, яка виробляє альтернативні політичні програми й рішення, висуває своїх претендентів на роль лідера.

Демократія завдяки виборам має дати дорогу найгіднішим представникам еліти, має оберігати суспільство від людей, які довго перебувають при владі, запобігати надмірній концентрації влади. В сучасному розумінні ж вона покликана забезпечити оптимальне поєднання економічної ефективності, соціальної справедливості, свободи підприємництва, соціальної рівності тощо.

ЛІБЕРАЛЬНИЙ РЕЖИМ – ідея індивідуальної свободи є головною. Відповідно до неї ліберальна демократія на перший план ставить громадянську свободу як незалежність особистого життя індивіда від політичної влади. Забезпечення громадянської свободи ґрунтується на реалізації передусім особистих прав і свобод індивіда: права на життя й недоторканність особи,

права на свободу і на спротив насильству, права на власність і вільну економічну діяльність, свобод приватного життя – недоторканності житла, таємниці листування, свободи пересування й вибору місця проживання тощо. Наявність в індивіда політичних прав і свобод надає йому можливість брати участь у здійсненні державної влади, впливати на державу з метою задоволення особистих і спільних інтересів і потреб.

Ліберальна демократія не заперечує безпосереднього волевиявлення народу, але віддає перевагу представницькій демократії, яка дає змогу найповнішою мірою поєднати ідеал демократії та можливості його практичного здійснення.

ЗМІЩАНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ – тип політичного режиму, який поєднує в собі ознаки різних політичних режимів. Серед них слід виокремити два найпоширеніших:

Посттоталітарний політичний режим – є перехідним від тоталітаризму до демократії. Характеризується формуванням демократичних інститутів, зокрема багатопартійності, з поступовим зменшенням державного контролю над суспільно-політичними процесами та лібералізацією економіки (країни колишнього СРСР).

Посткомуністичний політичний режим – є перехідним від авторитарного до демократичного політичного режиму (колишні соціалістичні країни Східної Європи).

Отже, поняття "політичний режим" висвітлює процесуальні аспекти інститутів політичної системи, взаємодію суб'єктів політичного процесу у структурі політичної системи; способи й механізми розподілу влади у політичному просторі; характер відносин між політико-владними і політико-невладними суб'єктами, а також між політичними і неполітичними інститутами.

Список використаної літератури:

1. Ващенко К. О. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студ. педагогічних ВНЗ / К. О. Ващенко, В. О. Корнієнко, Т. В. Андрущенко, О.С. Дмитренко, С. П. Дмитренко, доц. Жабінець Н.В., І. А. Семенець-Орлова, В. В. Туренко [та ін.] ; за ред. К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. - 406 с
2. Гелей С. Д. Політологія. Навч. Посіб./ С. Д. Гелей, С. М. Рутар . – 4-те вид., перероб і доп. – Львів. : Світ, 2001. – 384 с.
3. Логвина В. Л. Політологія. Навчальний посібник./ В. Л. Логвина. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 304 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студ. вузів / НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького ; упоряд. В. П. Горбатенко, А. Г. Саприкін ; ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкін. – К. : Генеза, 1997. - 395 с.

Бордюгов Є.

СУТНІСТЬ, ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

В даній статті описано такі поняття як держава, її ознаки та функції; подано класифікацію до цих понять, наведено форми реалізації функцій держави.

Ключові слова: держава, суверенітет, громадянство, влада, економіка, право, дипломатія.

Держава - це досить складне соціальне і юридичне явище. Існує багато визначень терміну "держави". Так в Давньому Китаї даосисти визначили, що держава - це частка єдиного природного процесу розгортання закону. Аристотель підкреслював, що держава - це тип суспільства, що є союзом несхожих особистостей, які об'єднуються задля спільного блага, задовольняючи власні потреби через обмін товарів і послуг. На думку Леніна держава є машиною (знаряддям) для підтримання панування одного класу над іншим [4,С.64].

На сьогодні існують різні тлумачення терміну "держави". Проаналізуємо деякі з них:

- це політична організація суспільства, що має владні повноваження з управління територіально-організованим населенням з метою здійснення загально соціальних справ;

- це суб'єкт міжнародного публічного права;

- це сукупність офіційних органів влади (державного апарату), що діють у масштабах усієї країни;

- це особлива політико-територіальна організація суспільства, що володіє суверенітетом, спеціальним апаратом управління і примусу та здатна надавати своїм велінням загальнообов'язкової сили для всього населення країни, яка створюється для керівництва суспільством і виконання загальносуспільних справ [5,С.81].

Важливе значення у характеристиці держави мають ознаки, які дають змогу краще розуміти це складне явище:

Кожна держава характеризується певними ознаками, які дають змогу краще розуміти це складне явище:

- 1) наявністю державного суверенітету, тобто верховенства, повноти, єдності та неподільності влади всередині країни та її рівноправності і незалежності у міжнародних відносинах. Державний суверенітет виникає з моменту реалізації національного суверенітету - права нації самостійно визначати свою подальшу долю, включаючи право на самовизначення і створення суверенної держави. Державний суверенітет України виник з моменту прийняття Верховною Радою УРСР «Акту проголошення незалежності України» 24 серпня 1991 р., схваленого 1 грудня 1991 р. всенародним голосуванням;

- 2) територіальною ознакою, яка характеризується наявністю певної території, обмеженої державним кордоном, за якою закріплене населення (народ) за допомогою правових інститутів громадянства (в республіках) чи підданства (в монархіях).

- 3) громадянство (підданство) - це постійний правовий зв'язок держави та індивіда, що виражається у їхніх взаємних правах та обов'язках;

- 4) наявністю публічної влади, яка поширюється на всіх людей, що перебувають на території держави. Цю владу здійснюють спеціально утворені органи держави, які відокремлені від населення, у своїй сукупності утворюють державний апарат, завданням якого є тільки керування справами держави і суспільства;

5) наявністю системи права - загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, що встановлені чи санкціоновані державою для регулювання найважливіших суспільних відносин і виконання яких забезпечується державним примусом;

6) наявністю податкової системи, тобто сукупністю податків і зборів (обов'язкових платежів), які надходять у бюджети та в державні цільові фонди, котрі збираються з населення у встановленому податковими законами порядку і використовуються для утримання державної влади і вирішення загальних справ;

7) наявністю державних символів (Державного прапора, Герба, Гімну), грошової системи та ін[2,С.96].

Підсумовуючи вище визначені ознаки можна охарактеризувати державу, як суверенну, політико-територіальну цілісність, яка має найвищу концентрацію влади в соціально неоднорідному суспільстві та здатна вирішувати загальні справи.

Ознаки держави узагальнені у схемі

Держава як складне, багатозначне утворення виконує ряд функцій.

Функції держави - це основні напрями її діяльності, обумовлені завданнями, сутністю та соціальним призначенням держави.

Розрізняють:

1. Основні функції держави, які реалізуються протягом всього її існування, без яких розвиток держави неможливий:

- економічна;
- політична;
- правоохоронна;
- гуманітарна;

- інформаційна;
- охорони здоров'я населення;
- оборонна та ін.

Додаткові (неосновні) функції - це напрямки діяльності держави, які є складовими основних функцій і завдяки яким вони реалізуються.

Так, додатковими функціями такої основної функції, як "охорона здоров'я населення" є :

- розвиток медичної науки;
- створення профілактичних та лікувальних медичних закладів;
- підготовка медичних кадрів різної кваліфікації (лікарів, медсестер, фельдшерів);
- розвиток фармацевтики;
- забезпечення потреб медицини матеріальними засобами та ін.

Тільки у своїй сукупності додаткові функції забезпечують виконання основної функції держави.

Основні функції держави, залежно від різних критеріїв, можна класифікувати на різні групи:

1. За територіальною спрямованістю:

а) внутрішні функції, реалізація яких здійснюється всередині країни і які забезпечують внутрішню політику держави:

- економічна;
- політична;
- соціальна;
- екологічна;
- гуманітарна;
- правоохоронна та ін.

б) зовнішні функції, реалізація яких здійснюється на міжнародній арені, які забезпечують зовнішню політику держави:

- дипломатична, пов'язана із встановленням і підтриманням відносин з іноземними державами;
- міжнародного співробітництва у різних сферах;
- природоохоронна;
- підтримання міжнародного правопорядку;
- захист держави від зовнішніх посягань та ін.

2. За сферою суспільного життя:

а) економічні функції:

- захист різних форм власності;
- розвиток виробництва;
- створення умов для забезпечення прав громадян на підприємницьку діяльність;

- розпорядження об'єктами державної власності та ін.;

б) політичні функції:

- розробка внутрішньої політики держави;
- створення умов для розвитку демократії;

- забезпечення прав громадян на вільну, в тому числі опозиційну політичну діяльність;

- охорона і захист конституційного ладу та ін.;

в) гуманітарні функції:

- розвиток науки і культури;

- забезпечення освіти та виховання населення;

- розвиток національної самосвідомості народу;

- охорона культурної спадщини та ін.;

г) соціальні функції:

- забезпечення соціального захисту громадян;

- створення системи загальнодержавного та недержавного соціального страхування;

- створення мережі спеціальних закладів для догляду за непрацездатними;

- створення умов для забезпечення громадян, які потребують соціального захисту, житлом та ін.;

3. За часом виникнення:

а) постійні, які реалізуються державою на всіх етапах існування (основні функції)

б) тимчасові, які реалізуються в певних умовах. Так, у разі стихійного лиха чи техногенної катастрофи держава приймає міри по ліквідації негативних наслідків, що виникли, допомагає постраждалим та інше. Але здійснення такої функції припиняється після відновлення причиненої шкоди і досягнення поставленої мети[6,С.14].

Держава для реалізації своїх функцій використовує різні форми:

1) правотворчу - створює необхідні закони і підзаконні нормативні акти, що регулюють суспільні відносини у різних сферах;

2) організаційну (виконавчу) - забезпечує виконання приписів нормативно-правових актів;

3) правоохоронна - за допомогою спеціальних правоохоронних органів забезпечує законність і правопорядок в народному господарстві та інших відносинах;

4) правозастосовчу - шляхом видання компетентними органами актів застосування права, які є обов'язковими для виконання адресатами;

5) контрольно-наглядову, за допомогою якої здійснюється нагляд за точним і однаковим виконанням законів усіма суб'єктами. Цю форму забезпечують органи Антимонопольного комітету та його регіональних відділень, Контрольно-ревізійної служби, прокуратури, органів галузевого нагляду та ін [1,С.384].

Отже, держава - це особлива форма організації суспільства, що характеризується наявністю політичної публічної влади, що має ознаки суверенітету та здійснюється в діяльності державних органів, поширюється на певну територію, надає своїм рішенням загальнообов'язкового характеру завдяки правовим нормам, встановлює види і розміри податків і основним призначенням якої є регулювання суспільних відносин.

Абсолютно всі дослідники поняття держави укладали в нього об'єднання людей в тій чи іншій формі. Держава завжди асоціюється з владою та політикою.

В основі історичних передумов лежить потреба цілісності суспільства, що знову доказує твердження про те, що держава є об'єднанням осіб. Також видно, що в основі соціальних передумов виникнення держави лежить принцип задоволення власних потреб, що показує нам державу в світлі способу отримання бажаного.

Список використаної літератури:

1. Гелей С. Д. Політологія. Навч. Посіб. // ИЯШ. - 2001. - №4. - 384 с.
2. Введення в політологію: Підручник для вузів // ИЯШ. - 2002. - С.96
3. Лавриненко В.Н. Політологія: Підручник для вузів // ИЯШ. - 2002 - С.42
4. Демидов А. І. Малько А. В. Політологія у запитаннях і відповідях // ИЯШ. - 1998. - С.64
5. Марченко М. Н. Теорія держави і права. // ИЯШМ. - 1996. - С.81
6. Соловйов А.І. Політологія // ИЯШ. - 2000. - С.14

Бойко Ю.

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті робиться спроба проаналізувати українсько-канадські відносини на сучасному стані та передбачити перспективи розвитку. Сучасний етап відносин між Україною та Канадою є найбільш важливим, оскільки саме сьогодні наша держава переживає найбільш тяжкі часи і саме Канада надає нам найбільшу та всебічну підтримку у збереженні нашої територіальної цілісності та суверенності. Канада активно підтримує демократичні зміни в Україні після перемоги Революції Гідності, надаючи та сприяючи політично, фінансово і технічно проведенню важливих реформ у нашій державі.

Ключові слова: Канада, Україна, співробітництво, міжнародна арена, зовнішньополітична стратегія, українська криза.

Актуальність дослідження: відносини з Канадою є перспективним напрямком для зовнішньополітичної стратегії України. Канада підтримує нашу державу та сприяє її розвитку, а також допомагає в подоланні української кризи. Питання України в Канаді завжди стоятиме на порядку денному, і, враховуючи останні вибори, можна говорити, що позиція Канади на міжнародній арені завжди буде на користь Україні, а підтримка Канади буде тільки посилюватись.

Мета дослідження полягає в аналізі стану та перспектив розвитку українсько-канадського двостороннього співробітництва у 1991-2016 рр. Верхня межа обумовлена створенням незалежної Української держави та встановленням дипломатичних відносин з Канадою.

Двосторонні відносини України та Канади мають давню історію та охоплюють великий спектр сфер. Особливості українсько-канадського

співробітництва обумовлені наявністю 1,2-мільйонної української діаспори в Канаді, що має надзвичайно розвинену систему громадських та культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань [2, с. 35].

Канадці українського походження ніколи не поривали зв'язків із землею своїх предків, маючи в цьому невичерпне джерело натхнення і сили для етнічного самовизначення. Опубліковані документи свідчать про значну допомогу, яку вони надавали своїй історичній батьківщині вже у другій половині ХХ ст., збираючи кошти, жертвуючи власні скромні заощадження на придбання медикаментів, медичного обладнання і устаткування, яких так потребувала повоєнна Україна [1, с. 16]. Українська діаспора, представляючи собою неекономічну групу тиску, активно включена в процес формування українсько-канадських відносин.

Важливо також відмітити і останні парламентські вибори в Канаді 2015 р. Економічна криза в Україні та конфлікт на Донбасі стали однією з ключових зовнішньополітичних тем під час нинішньої виборчої кампанії в Канаді. Три найвпливовіші канадські партії – Консервативна, Ліберальна і Нова демократична – висловили підтримку Україні і наміри не тільки продовжити, але і посилити її. За результатами виборів перемогла Ліберальна партія, внаслідок чого уряд країни очолив її лідер – Джастін Трюдо. Він сформував зовсім новий склад нового Кабінету міністрів Канади, до якого увійшли дві українки Христя Фрилянд і Марієн Міхічук, які стали міністрами міжнародної торгівлі й праці та зайнятості.

Варто відзначити також, що збройні сили України отримали від Канади високотехнологічне обладнання для розмінування, у тому числі три роботизовані системи TALON, п'ятнадцять захисних костюмів EOD9 підвищеного ступеня рухливості, три телескопічних маніпулятори. Також необхідно зазначити, що на сайті партії Джастіна Трюдо регулярно з'являються коментарі з українських проблем і подій, а сам він особисто привітав народ України з Днем Незалежності і похвалив борців за неї, і пообіцяв «щосили активно допомагати відновленню економічних та демократичних інститутів України. Крім того, він закликав світову спільноту і всіх союзників своєї країни посилювати тиск на Москву» [1, с.24].

Від початку 2014 р. значно активізувався двосторонній діалог на найвищому та високому рівні: Президент України П.О. Порошенко здійснив офіційний візит до Канади 16-17 вересня 2014 р.; Прем'єр-міністр Канади С. Харпер тричі відвідував Україну (22 березня 2014 р., 7 червня 2014 р. та 6 червня 2015 р). 14 липня 2015 р. Канаду відвідав Прем'єр-міністр України А. Яценюк. Активно розвиваються контакти на міжвідомчому рівні, у т.ч. між зовнішньополітичними установами двох країн. У парламенті Канади активно функціонує міжпарламентська група дружби «Канада – Україна». У лютому 2015 р. у Верховній Раді України нинішнього скликання було сформовано аналогічну групу дружби з парламентом Канади (голова – народний депутат В. Вовк).

Канадські урядовці неодноразово оприлюднювали заяви, в яких засуджувалася політика РФ проти України та підтверджувалася позиція Канади щодо невизнання нелегальної анексії Криму, підтримки суверенітету та територіальної цілісності України. Крім того, Канада запровадила економічні та політичні санкції проти ряду російських осіб та компаній, а також представників т.зв. «ДНР» та «ЛНР» і лідерів сепаратистів. Із 29 червня 2015 р. також заборонено здійснювати торговельні та інвестиційні операції з окупованим Кримом.

Канада неодноразово постачала нашій країні гуманітарну допомогу у вигляді медичних аптечок, засобів нічного бачення, комплектів військової форми тощо. Канадські інструктори беруть участь у навчанні українських військових. Також Канада надала Україні фінансову допомогу у вигляді 200 млн. дол. США для стабілізації української економіки і 50 млн. дол. США для вирішення гуманітарних проблем, а також 5 млн. дол. США для тренувальної місії нової української поліції. Вона також передала українському уряду пакет технічної допомоги для проведення реформ, який піде, по-перше, на подолання корупції, а по-друге, на створення незалежної судової системи [3, с. 57].

Однією зі знакових подій є підписання документа про завершення переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та Канадою. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою закладає правові засади режиму вільної торгівлі між нашою країною та однією з найбільших у світі індустріалізованих демократичних держав – Канадою. Канада входить до складу Великої сімки (G7), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), є, разом з США та Мексикою, учасницею Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА). Це перша, після глибокої та всеохоплюючої Угоди про асоціацію з ЄС, угода з країною Північноамериканського континенту, що охоплює ринок такого масштабу. Угода відкриває можливості для українського бізнесу на коротку та довгострокову перспективу, а також дозволить диверсифікувати торговельні потоки з України. Так, з моменту набрання чинності Угодою Україна негайно скасує тарифи для близько 80 % товарів імпорту з Канади, в той же час для деяких сільськогосподарських та промислових товарів застосовуватимуться перехідні періоди у 3, 5, 7 років для зниження тарифів. Проте для найбільш чутливих сільськогосподарських товарів було встановлено квоти на імпорт, тоді як цукор було виключено з дії Угоди [5].

Такі умови дадуть можливість українським підприємствам пристосуватись до нових умов безмитної торгівлі. Серед основних українських продуктів, які отримують переваги від безмитного доступу на ринок Канади в короткостроковій перспективі: соняшникова олія, цукор, кондитерські вироби та шоколад, алкогольні напої та пиво, соки. Щодо промислових товарів – це одяг, кераміка, металургія та хімія. Також Угода сприятиме розвитку кооперації в сфері авіабудування.

Якщо ж говорити про основні напрямки співробітництва України та Канади, то, перш за все, треба відмітити співробітництво у сфері освіти. Прикладом

цього виступають безліч освітніх програм та достатньо широка нормативно-правова база. Канадський уряд сприяв розвитку освіти України через проведення безлічі семінарів і тренінгів для викладачів освітніх закладів, фінансування та допомогу у формуванні навчально-методичних матеріалів, а також через запровадження обмінів для студентів, учнів та викладачів освітніх закладів.

Перспективним напрямком є, перш за все, співробітництво у сфері теле- та кіновиробництва. Співробітництво у цій сфері може призвести, перш за все, до популяризації українського продукту закордоном, яке приведе до збільшення доходів. Бо саме сфера кіно зараз є однією з найбільш прибуткових сфер, які зможуть створити нові робочі місця та приведуть до зменшення безробіття в нашій країні, збільшення казни за рахунок податків []. Другим основним напрямком двостороннього співробітництва України та Канади є співробітництво в економічній сфері. Зв'язки у сфері економіки є основою в усьому спектрі двосторонніх відносин, тому що економічна привабливість держави – це найсильніший козир у її зовнішній політиці.

Слід зазначити, що протягом XXI ст. спостерігається позитивна динаміка двостороннього товарообігу. Якщо в 1994 р. Двосторонній товарообіг становив 51 млн. дол., то в 2015 р. загальний обсяг взаємної торгівлі товарами між Україною та Канадою склав 300,5 млн. дол. В 1994 р. були встановлені повноцінні торговельно-економічні відносини, що говорить про позитивну динаміку відносин, але певним бар'єром у реалізації повного потенціалу торговельно-економічних відносин є високі мита і митні тарифи для третіх країн в рамках НАФТА, членом якої є Канада.

Особливе місце займає сфера інвестицій. За допомогою канадських інвестицій відбувається зміцнення і розширення економіки України. Можна також відмітити, що основною сферою інвестицій є промисловість України. Канадські компанії розширюють свою діяльність в Україні та зміцнюють свої позиції, але існують і досить вагомні недоліки, які не дають у повному обсязі здійснювати інвестиційну діяльність компаніям Канади. Перш за все, це недосконалість української законодавчої бази, а також спроби рейдерських захоплень, які негативно впливають на інвестиційний імідж України. І все ж Канада першою серед західних країн ще у 1992 р. відкрила кредитну лінію Україні. Також можна відмітити позитивну динаміку росту інвестицій, пов'язану з європейським вибором України. Особливе значення має також регіональне співробітництво на рівні провінцій Канади та відповідних областей України, до якого сторони виявляють взаємний інтерес. Українсько-канадські економічні відносини зазнали великих змін з моменту їх започаткування, на даному етапі вони переживають трансформацію, яка позитивно вплине на розвиток України як повноцінного члена міжнародної спільноти [4].

Висновки. Канада на сьогодні є для нашої держави основним партнером та підтримкою на міжнародній арені. Про це свідчить активна позиція Канади на міжнародній арені в українській кризі. Отже, відносини з Канадою є перспективним напрямком для зовнішньополітичної стратегії України. Канада

підтримує нашу державу та сприяє її розвитку, а також допомагає в подоланні української кризи. Питання України в Канаді завжди стоятиме на порядку денному, і, враховуючи останні вибори, можна говорити, що позиція Канади на міжнародній арені завжди буде на користь Україні, а підтримка Канади буде тільки посилюватись.

Список використаної літератури:

1. Апатов С. Океан – не перепона. Формування україно–канадських відносин і роль у цьому української діаспори / С. Апатов, Н. Горбатюк // Політика і час. – 1998. – № 10. – С. 24.
2. Баран Е. Канадське співробітництво з Україною. Зовнішня торгівля / Е. Баран // Зовнішня торгівля. – 1999. – № 1-2. – С. 35.
3. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини / В. Козик. – К.: Знання, 2006. – С. 57.
4. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/culture>.
5. Прямі іноземні інвестиції з Канади в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/analiz_inv_spivirobnictva/can/4147.html.

Драченко М.

ШЛЯХИ І МЕТОДИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті проаналізовано основні підходи та визначено методи та шляхи вирішення політичних конфліктів.

Ключові слова: конфлікт, консенсусний підхід, нормативний підхід, реалістичний підхід, компромісний підхід, інтегративний підхід.

Соціальна неоднорідність суспільства, відмінності у доходах, владі, престижі і т. д. нерідко призводять до конфліктів. Конфлікти є невід'ємною частиною політичного життя. Особливо багате на конфлікти сучасне життя українського суспільства. Все це обумовлює пильну увагу соціологів до дослідження конфліктів.

Сформулюємо поняття «конфлікт». Конфлікт - об'єктивно-суб'єктивне явище, стан, реальність, притаманні громадським відносинам. Теза про загальної гармонії інтересів - один з численних міфів. Глибинна причина конфліктів у суспільстві - протистояння різних потреб, інтересів, цінностей конкретних суб'єктів політики, становлять соціальну структуру. В основі протиборства конфлікуючих сторін - об'єктивні протиріччя (економічні, соціальні, політичні, ідеологічні, культурні та ін). Одночасне загострення всіх цих видів протиріч створює криза суспільства. Криза суспільства - це результат глибоких змін в змісті і формах життя різних соціальних груп, серйозне порушення механізму контролю в економіці, політиці, культурі. Проявом кризи суспільства служить різкий підйом соціальної напруженості. Соціальне напруження нерідко переростає в конфлікт [4, с. 155].

Конфлікт завжди пов'язаний з суб'єктивним усвідомленням людьми суперечливості своїх інтересів як членів тих чи інших соціальних груп. Загострені протиріччя породжують відкриті або закриті конфлікти тільки тоді,

коли вони глибоко переживаються людьми, усвідомлюються як несумісність інтересів, цілей.

Проблема політичного конфлікту - напевно, одна з найактуальніших проблем сучасного політичного простору. Зараз також гостро стоїть питання про можливість управління політичними конфліктами, загалом, і про способи їх врегулювання зокрема. Врегулювання передбачає зняття гостроти протиставлення сторін з метою уникнення негативних наслідків конфлікту. Однак, причина конфлікту не усувається, тим самим зберігається ймовірність нового загострення вже врегульованих відносин.

Головною передумовою розв'язання політичного конфлікту є відповідне взаємне бажання його учасників. Крім цього важливо чітко розуміти сутність конфлікту, його причини та можливі наслідки в разі його подальшого розгортання (ескалації).

Процес розв'язання політичного конфлікту

Типологія політичних конфліктів, як відомо, неоднозначна — конфлікти різні, не подібні. Отож важко вказати на єдині способи і шляхи їх вирішення. Однак при всій складності проблеми вченими зроблено певні висновки завдяки накопиченому теоретичному і практичному досвіду.

Слід наголосити, що політологія вказує на проблеми регулювання та розв'язання конфлікту. Регулювання конфлікту являє собою засіб впливу на конфліктуючі сторони з метою усунути окремі чинники конфлікту на основі відносин, що склалися, в рамках існуючої політики (включаючи норми, традиції тощо). Типовими підходами є [1, с. 126] :

- *Морально-правовий (нормативний) підхід* робить можливим врегулювання конфлікту з допомогою вибору правових і моральних норм.

Результативність залежить від того, чи є між сторонами згода стосовно цих норм.

- *Силовий підхід* використовується, коли за нерівності партнерів сильніша сторона намагається придушити слабшу і нав'язати їй свою волю. Перемога з використанням силової моделі має однак перехідний характер, коли за певних умов переможець може стати переможеним. Тому в сучасному світі політичною стає тенденція до ненасильницьких форм вирішення конфліктів.

- *Реалістичний підхід* називають ще методом торгу або примусово-переговорним. Прихильники даного підходу розуміють, що миру не може бути ніколи, тільки перемир'я, що довготривалої стабільності він не приносить, бо відбувається не вирішення, а тимчасове врегулювання проблем. Однак цей підхід залишається досить актуальним.

- *Ідеалістичний підхід* має місце, коли всі зацікавлені сторони, незалежно від стану і статусу, встановлюють взаємовідносини, прийняті для всіх, що відповідають індивідуальним поглядам кожного. За основу береться визнання того, що на даний момент усі сторони зазнають небажаних витрат, але зрештою виграють.

- *Компромісний підхід* (лат. *compromissum* – угода, згода) – згода, порозуміння з політичними противниками, досягнуті шляхом взаємних поступок.

- *Консенсусний підхід* (лат. *Consensus* – згода, одностайність) – згода між суб'єктами політики з певних питань на основі базових цінностей і норм, спільних для всіх соціальних та політичних груп суспільства; прийняття рішень без голосування за виявленням всезагальної згоди.

- *Інтегративний підхід* передбачає, що кожна із сторін, забуваючи про свої попередні цілі й цінності, знаходить нові взаємоприйнятні. У процесі реалізації цього способу важливо зрозуміти: оскільки вибір цілей і засобів їх досягнення теоретично безмежний, то обов'язково знайдеться вибір саме неконфліктного характеру.

Мирне вирішення конфлікту включає такі шляхи і методи:

1. Досягнення компромісу на основі збереження вихідних позицій;
2. Угода, засноване на взаємних поступках;
3. Виснаження ресурсів однієї або декількох сторін, що робить неможливим продовження конфлікту;
4. Набуття в процесі протиборства взаємоповаги сторін, розуміння прав та інтересів суперника.

Розв'язання конфлікту — це не просто послаблення його насильницького і руйнівного потенціалу, але й усунення онтологічного змісту самого конфлікту, його предмета, його підґрунтя. Конфлікт є вирішеним, якщо всі учасники беззастережно визнають досягнуті домовленості, а проблеми, які породили політичне протиборство, не стають предметом конфлікту [3, с.112].

Завершення конфлікту — більш широке поняття, ніж вирішення. Конфлікт може завершитися, наприклад, загибеллю обох сторін, але це не означає, що він був вирішеним. Під завершенням конфлікту розуміється його закінчення,

припинення з будь-яких причин, а під вирішенням розуміють становище, коли припиняється протиборство.

Досвід практичної дії свідчить, що для вирішення конфлікту, як правило, доводиться прикладати більш чи менш значні дії. Було б безнадійною справою сподіватися на "самовирішеність" конфлікту. Можна намагатися його не помічати, ігнорувати, у кращому випадку пояснювати. Але якщо він буде розв'язуватись стихійно, то буде загострюватися, проявлятися більш агресивно і може розвалити політичну систему [3, с. 113]

Для врегулювання і завершення конфлікту необхідно:

- встановити точну діагностику протиборства, включаючи з'ясування його мотивів, причин;

- прогнозувати хід і наслідки конфлікту. Головне — змусити сторони усвідомити необхідність виробити спільне рішення виходу із ситуації. Чим чіткіше визначено предмет непорозумінь і наслідків, тим більше шансів на ефективність вирішення.

Можливі два варіанти вирішення конфлікту:

- вирішення самими учасниками конфліктуючих сторін. Переговори дозволяють дійти згоди, коли відкривають шлях до співробітництва між протилежними сторонами. Цей метод використовувався з часу виникнення конфліктів взагалі, тобто з виникненням людського суспільства. Однією з найважливіших вимог під час проведення переговорів є відмова від позиційних торгів. Коли стоять твердо на позиціях, не вникаючи в інтереси один одного, згоди, звичайно, не досягають. В сучасних умовах це саме бачимо навколо подій на Близькому Сході, в колишній Югославії тощо. Щоб дійти розумного вирішення, необхідно примирити інтереси, а не позиції. Основна проблема переговорів полягає не в конфліктних позиціях, а в конфліктах між потребами, бажаннями, турботами і побоюваннями кожної із сторін. А такі потреби, бажання і є інтересами;

- зближення позицій та інтересів протилежних сторін через посередника — медіатора (лат. "mediatio" — посередництво, посередництво у суперечці третьої сторони, третьої держави, що не бере участі у суперечці). Завдання медіатора — дати сторонам готове рішення, яке сторони готові і повинні виконувати, домовитись, дійти згоди. Медіація не є чимось відмінним від переговорів, а лише особливий вид переговорного процесу.

Важливо, щоб медіатором виступала нейтральна сторона, поважана обома сторонами. При цьому більше є надії, ніж на судове втручання, що конфлікт буде вирішено. У такій законослухняній країні, як США, вважають, що рішення судді у відповідних справах виконується не більше, як на 40%, а з медіацією — до 70%.

Головне, щоб при переговорах двох сторін чи із залученням третьої сторони була терпимість до іншої точки зору, відверта розмова, спілкування, але без образ.

Однією з форм вирішення політичних конфліктів є референдуми із правовими наслідками — наприклад, прийняття конституції, визначення

статусу території та ін. Другою формою є вибори. В ролі арбітра як у першому, так і в другому випадках виступають самі громадяни.

Важливим арбітром в політичних конфліктах виступає Конституційний Суд. Звичайно, не всякі політичні конфлікти у рамках державного апарату підпадає у перелік його справ, але в його компетенції, окрім інших, розв'язання проблем з тлумачення статей законодавства, визнання нелегітимності результатів голосування, як це мало місце в Україні під час "помаранчевої" революції [2, с.16] .

Отже, вивчення конфліктів є одним із головних завдань політології, оскільки сучасна епоха розглядається багатьма політологами як період загострення (з тенденцією до наростання) конфліктів, а управління ними — як одна з найважливіших умов підтримки соціально-політичної стабільності всередині країни та на міжнародній арені.

Досвід практичної дії свідчить, що для вирішення конфлікту, як правило, доводиться прикладати більш чи менш значні дії. Було б безнадійною справою сподіватися на "самовирішеність" конфлікту. Можна намагатися його не помічати, ігнорувати, у кращому випадку пояснювати. Але якщо він буде розв'язуватись стихійно, то буде загострюватися, проявлятися більш агресивно і може розвалити політичну систему.

Список використаної літератури :

1. Давлетчина С. Конфліктологія / С. Давлетчина . – М.: Изд-во ВСГТУ, 2005. - С. 126.
2. Запрудский Ю. Социальный конфликт (политологический анализ) /Ю. Запрудський . – М.: Просвещение , 1992. - С. 9-39.
3. Панова І Конфліктологія / І. Панова . – Х.: Право , 2002 . - С. 112-119.
4. Сперанский В. Конфликт: сущность и особенности его проявления // Соц.-полит. Журн. / В. Сперанський . - М.: Фломатіс , 1993. - С. 155.

Гижек С.

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА У КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті досліджуються окремі аспекти формування політичних еліт у період незалежності України, їх розвиток, становлення та особливості трансформації, участь їх у процесах державотворення і зміцненні сучасного українського суспільства.

Ключові слова: еліта, політична еліта, політико-управлінська еліта, політична номенклатура, механізми впливу, політична система

Проблема політичної еліти в українському суспільстві була, є і буде актуальною. Ця тематика завжди приваблювала як науковців, так і політиків найвищого рангу. Проте виникало багато питань щодо місії та візії політичної еліти у ході державотворення, її завдань та стабілізації нашого суспільства, особливо у період трансформації. Власне, процеси кін. 80-90-х рр. ХХ ст. проілюстрували боротьбу номенклатури і неономенклатури. Адже з проголошенням Акта державності 24 серпня 1991 року гостро постала

проблема “чи є взагалі в Україні політична еліта?”, “чи є та група національно свідомої верстви українського народу, що здатна управляти державою в інтересах демократії?”

Значна частина аналітиків та українських політологів прийшла до висновку, що політична еліта у нашій країні ще тільки починає формуватись. Праці таких відомих політологів, як Г.Моски, В. Парето та інших представників “теорії еліт” на цей період залишалися невідомими, їх не було опубліковано ні українською, ні російською мовами. І тому лише умовно можна було поділити формування еліти за допомогою функцій, які вони виконували. До цих умовно-елітних груп належать ті, кого можна назвати “протоелітою” (лідери громадських організацій, парламентські групи, урядовці, лідери промислово-фінансових груп, банків). Етап формування нової еліти поділяється на псевдоеліту і постеліту. До псевдоеліти належить частина депутатів, випадкових у політиці осіб, а постеліта (значна частина старої еліти, що зберігає свої позиції у рудиментарних суспільних інститутах: лідери старих одержавлених профспілок, лідери старих жіночих та дитячих організацій). Звідси й випливає, що до усталеної елітної групи зараховуємо вчених, митців, відомих журналістів, лікарів, вчителів, тобто тих, чий громадський авторитет залишається високим незалежно від суспільних змін. Взагалі, зважаючи на доволі абстрактний характер поняття “еліта”, вчені пропонують й інші поняття, які фіксують певний аспект, характеристику людей, що належать до владних груп [4, с. 33].

Саме від груп, у чиїх руках влада, залежить тип переходу та успіхи трансформацій старого ладу в новий. В Україні трансформація відбувається через “вростання” старих еліт (партійної номенклатури і “червоного” директорату) у нові відносини при невирішеності проблеми передавання влади (хоч би тимчасової) в руки нових політичних сил, за несформованості останніх і чим далі, тим більше їхньої розпорошеності поміж різних партій і груп інтересів. Причиною нереконструкторської поведінки владної еліти в Україні була саме якість еліти, її склад, її орієнтації. Саме на відповідальність еліти покладено той обов'язок, що дає новий поштовх до втілення нових рішень і відновлення політичної системи.

Мета і завдання дослідження: з'ясувати важливість політичної еліти в українському суспільстві у період трансформації, її інтеграційний чинник в стабілізації країни, зокрема. Наукова новизна дослідження полягає у спробі розглянути формування політичної еліти через призму методу політичного аналізу. Як зауважують політологи Б. Кухта, Н. Теплохова, “еліта – це завжди кращі, ініціативніші, тобто – меншість. Елітне середовище мусить бути відкрите для оновлення, якщо ж процес просування знизу догори припиняється, тоді еліта костеніє, наступає її ерозія і дане середовище втрачає свої позиції” [3, с. 99].

Це означає, що залучення найдостойніших осіб суспільства веде до своєрідного відродження системи ідей, Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 20, 2008 69 моральних цінностей. Незалежно від

соціально-політичної системи суспільство ділиться на два клани – панівний “політичний клас”, який є меншістю, організовує, керує державою, користується певними привілеями, і клас, яким керують, – неорганізована більшість. Гарантом політичної стабільності всередині і поза межами держави є своєрідне переміщення еліти. У сучасному українському державотворенні еліті належить особлива роль, місце і призначення у формуванні стабілізаційних механізмів. Мабуть, найскладніше питання у сучасній Україні – це наявність національної еліти. Посткомуністичне суспільство однаково потребує як кваліфікованої еліти, здатної наслідувати владні структури, забезпечуючи вирішення стратегічних завдань національного розвитку, так і справжньої, духовно зрілої інтелігенції. Кризовий стан з формуванням, підготовкою останньої – одна з найболючіших проблем нашої нинішньої культури.

Своєрідне трактування елітизму подає С. Рябов – “погляд на політику й на суспільство, згідно з яким вони завжди й неухильно перебувають під впливом правлячої меншості (“еліти”), яка ухвалює найважливіші загальні рішення і зосереджує владу у своїх руках” [6, с. 83].

Власне, 1990–1995 рр. умовно можна назвати першим етапом, коли до вищих ешелонів влади української держави здійснили різкий перехід багато людей з лав контреліти радянських часів. Серед них було чимало представників творчої та наукової інтелігенції. Проте з плином часу більшість з них втрачали свої посади. Злетіти на вершину влади у переломний час виявилось значно легше аніж утримати владу. Інші ж не змогли реалізувати тих ідей та гасел, які підняли їх до вершини, й вони інкорпоровалися у нову систему елітних відносин. Насправді цей процес значно складніший, не треба забувати, що у політико-ідеологічному плані лідерство належить новим політичним силам суспільства. У цьому плані і відбулась інкорпорація саме нової еліти з колишньої номенклатури, яка запозичила гасла націонал-демократів. Щодо організаційно-управлінських методів, стилю роботи і публічної поведінки, організації приватного життя, різноманітних посадових привілеїв, то нова еліта перейняла це від старої без змін. Другий етап, що займає хронометричні рамки від 1995 р. і триває донині – це владарювання неономенклатурного чиновництва, для якого характерні клановість управління власністю і клановість утримання державної влади, непрофесіоналізм, психологія “тимчасовості” [4, с.36].

Ще однією характерною відмінною рисою української правлячої еліти, що відрізняє її від європейської політики, є малий відсоток жінок в урядових структурах. Так, в останніх трьох урядах була мала кількість жінок, що свідчить про гендерну нерівність керівного апарату, адже не було й жінок серед голів обласних держадміністрацій, лише у 1997 р. на 690 урядовців припадало 33 місця, що зайняли жінки. Питання жінки і політики довгим часом залишилось малодослідженим фактом і взагалі партійні списки були складені лише з представниками чоловічої статі, а представниці жіночої статі залишались десь далеко в останніх рядах. Звичайно, не можна вважати, що в Україні наявна дискримінація, але вибори і жіноча активність є ще вагомим чинником для

збільшення політичної активності кампаніях як на місцевому, регіональному, так і на національному рівнях. І це мало відображення у попередніх виборчих кампаніях ще з 1991 р, коли на загальноукраїнській рівень вийшли лише дві колоритні особи – Н. Вітренко і Ю. Тимошенко, які вже до 1998 року стали вагомими фігурами в українській політиці. Цей факт свідчить про те, що жінки, які прийшли із бізнесу, мали підґрунтя для втілення своїх програм і політичних гасел. Також варто зазначити, що частка жінок у парламенті України скоротилася на 2 %, якщо у Верховній Раді України чотирнадцятого скликання вона становила 7 %, то нині становить 5 % від загальної кількості депутатського складу. Не дуже втішною була й картина виборів 2006–2007 рр., коли жінки становили ще менший відсоток, ніж у попередні роки. Через те, що заміни еліт не відбулося ні на початку, ні під час переходу, політичній системі України притаманні, поряд з демократичними ознаками, риси, що характерні для олігархічних та інших недемократичних режимів. Це правовий нігілізм найвищих посадових осіб, надмірний вплив бюрократії на економіку і політику, байдужість до потреб та інтересів пересічного громадянина [5, с. 28].

Варіант відповіді 2000 р.

1. Байдужість влади до проблем простої людини
2. Матеріальне зубожіння значних верств населення
3. Повільний хід реформ в Україні
4. Все більше розшарування на багатих і бідних
5. Корупція на владному рівні

Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 20, 2008 До першої п'ятірки найгостріших проблем потрапили три питання, які так чи інакше стосуються бідності як наслідку врядування теперішнього правлячого класу: байдужість влади до проблем простої людини, зубожіння значних верств населення та проблема все більшої соціальної нерівності. Саме тому, що теперішня українська еліта об'єктивно не зацікавлена у радикальних змінах і справжніх реформах, суспільна трансформація в Україні має суперечливий, непослідовний характер Хоча цей час приніс цілу низку суперечок між неузаконеним новим та юридично і морально вимираючим старим, зіткненнями різних світоглядних прагнень, групових та корпоративних домагань, проте й у добу соціально-політичної невизначеності певна “дезорганізована організація” суспільства не зникає, життя й надалі триває.

Образ трансформованого суспільно-політичного ладу якраз і залежить від процесів, які тільки й утримують суспільство від остаточного саморуйнування, правового “безмежжя”, безладдя та хаосу в перехідний період, та які визначають майбутню соціально-культурну форму: це процеси легітимізації. Аналіз шляхів становлення політичного режиму у посткомуністичних умовах України та країн Центрально-Східної Європи вказує на головну закономірність цієї легітимізації. У разі кризи легітимності, яка провокує дестабілізаційні процеси у внутрішній системі, проходить політичне утвердження владних осіб та інститутів влади, які не стільки шукають для суспільства підґрунтя власної легітимізації – природну систему базових цінностей, скільки щоразу намагаються

авторитарно створити її “під себе”. Йдеться про стійкий комуністичний застій посткомуністичної влади – знову й знову відтворювати (наскільки це дозволить час та реальні зміни, що відбулися) неототалітарні форми самолегітимації [1, с.8].

Подолати цю згубну штучність, а то й примарність політичної організації пострадянського суспільства можна лише на єдиному шляху справді демократичного процесу легітимації. Це означає творення таких політичних умов, за яких максимально природно, поза адміністративним тиском, командним нав’язуванням та культурним примусом відбудовується легітимаційна основа української держави – нова колективна ідентичність. Як зауважив В. Денисенко, формування української державності і всієї пов’язаної з нею системи політичних, соціальних, економічних, моральних та інших основ – це, звичайно, власний шлях, власна доля, власний вибір через пошук узагальненої історією власної структури координат самовизначеності. Отже, є сенс, досліджуючи особливості тих самих перехідних процесів в Українській державі на сучасному етапі, звернутися до аналізу загальних принципів, які визначили кроки, форму та зміст сучасної демократії західного типу [2, с.8].

На нашу думку - творення політичної еліти у ході державотворення – це перспективний процес легітимації. Українська політична теорія, так само, як і українська національна держава, набула якісно нових ознак. Отже, необхідно розрізняти трансформацію як особливий стан суспільства, що перебуває у ході модифікації його структури, що постійно змінюється, й у період трансформаційної кризи. Найістотніші зміни відбуваються у соціокультурній сфері: у нормах, цінностях, уявленнях. Соціокультурна, економічна та політична сфери розвиваються за своїм сценаріями, логікою. Вони опосередковано взаємопов’язані, будучи одне для одного середовищем змін.

Відзначимо, що роль та місія сучасної політичної еліти, національної ідеї та національної ідентичності української нації були важливим індикатором державотворення України починаючи з кінця 1980-х років. Значну увагу у трансформації українського суспільства приділено історичній спадщині комуністичного минулого. Йдеться про стійкий комуністичний застій посткомуністичної влади – знову й знову відтворювати (наскільки це дасть змогу час та реальні зміни, що відбулися) неототалітарні форми самолегітимації.

Подолати цю згубну штучність, а то й примарність політичної організації пострадянського суспільства можна лише на єдиному шляху справді демократичного процесу легітимації. Це означає творення таких політичних умов, за яких максимально природно, поза адміністративним тиском, командним нав’язуванням та культурним примусом, налагоджується легітимаційна основа української держави – нова групова ідентичність творення політичної нації, державотворення загалом, що і є перспективним процесом легітимації.

Список використаних джерел:

1. Бистрицький Є. Політична філософія посткомунізму: горизонти методології // Політична думка. – 1995. – № 1. – С. 3–8.

2. Денисенко В. Проблеми раціоналізму та ірраціоналізму в політичних теоріях нового часу європейської історії. – Львів, 1997. – 274 с.
3. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідерство. – Львів, 1995. – 199 с.
4. Наумкіна С., Козловська Л. Аналіз розвитку української політичної еліти у 1994–1999 роках // Нова політика. – 1999. – № 6. – С. 33–37.
5. Політичні режими сучасності та перехід до демократії / С.А. Давимука, А.Ф. Колодій та ін. – Л., 1999. – 166 с.
6. Рябов С. Політологія: словник понять і термінів. – К., 2001, – С.8.

Кирилюк Д.

СТАН РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕЗУЛЬТАТ

У цій статті на основі аналізу законодавчих актів досліджуються особливості реформування правоохоронних органів України.

Ключові слова: Реформа, Корупція, Органи внутрішніх справ, Поліція.

Актуальність теми статті: визначається зростаючою увагою населення до наслідків реформування правоохоронних органів.

Мета даної статті: дослідження реформування правоохоронних органів, висвітлення причин та наслідків реформування.

Реформа правоохоронних органів повинна стати фундаментом для подальших демократичних перетворень. Чи відбулася вона в Україні? Якими можуть і мають бути її результати? Які існують ризики?

Яка реформа є найважливішою? Здається, що питання має риторичний зміст, але це не так. Основою для впровадження усіх реформ є наявність бази, що забезпечує сталість результату. Такою базою є політичний контроль та охорона нового порядку. Створення механізмів, що забезпечать закріплення реформ у всіх сферах суспільного життя, дозволить уникнути односторонньої політики, що не враховує різноманіття відносин між людьми. Безперечно, одним з таких механізмів є правоохоронні органи.

Основним завданням правоохоронних органів є охорона порядку – існуючого устрою. Від того, на чиєму боці будуть правоохоронці – старого нереформованого чи нового реформованого – залежить успіх реформ. У впровадженні демократичних реформ на правоохоронні органи покладається завдання боротьби з корупцією, тобто руйнування старих зв'язків, що гальмують перетворення.

Однією з перших в Україні впроваджується саме реформа частини правоохоронних органів – органів внутрішніх справ. Символічною є зміна назви, однак за цим ховаються структурні зміни. Поліція повинна закріпитися у сучасній Україні як нова структура, не пов'язана з попередньою елітою. Яким чином роль поліції можна закріпити та які перепони існують на цьому шляху? Окрім суб'єктивних чинників існують об'єктивні, з якими стикаються всі країни при впровадженні нових структур. На них потрібно зупинитися більш детально.

Говорити про успішне завершення реформи органів внутрішніх справ ще не варто. Результатів роботи нової структури не існує – за такої короткий період

часу їх просто не може бути – прослідкувати неможливо. Створена на початку липня поліція (4 липня принесена присяга) відмітилася своєю інформаційною кампанією, що характеризує роботу піарщиків, а не самих поліцейських. Люди в формі завжди привертають погляд, тож на новій структурі зосереджена пристальна увага суспільства і від їхнього іміджу залежатиме сприйняття суспільства подальших реформ. Популяризація поліції – очевидний крок уряду, так звана «наглядна реформа». Тож говорити про її ефективність чи провал рано. Перші результати роботи з'являться через кілька місяців, але порівняти ситуацію з роботою попередньої структури можна буде через півроку та рік. Тому зараз поліція сприймається як рекламна кампанія, ніж як оновлений орган правопорядку. Визначення ж ефективності роботи нового органу є необхідним елементом коректування плану проведення реформ.

Потужна рекламна кампанія стикається з дійсністю. Створення поліції необхідно проводити у всіх регіонах України. За даними проекту Стратегії розвитку органів внутрішніх справ [2] у 2013 р. органи МВС в Україні нараховували 261 тис. осіб, включаючи персонал внутрішніх військ, курсантів та цивільних службовців. Європейські показники нараховують 300 поліцейських на 100 тис. населення, що є середньосвітовим показником, ООН рекомендує 222 поліцейських на 100 тис. населення [4]. Отже, кількість правоохоронців необхідно зменшити. Розраховуючи за стандартами ООН на 42,8 млн. населення (дані Держстату) має припадати 95 тис. правоохоронців, за європейськими стандартами – 128,4 тис. Підрахунки не враховують внутрішню ситуацію в Україні. Цифру в 120 тис. назвав і заступник міністра внутрішніх справ України з євроінтеграції Тигран Авакян [5].

Реформа органів внутрішніх справ повинна торкнутися двох аспектів, пов'язаних з чисельністю: зменшення кількості співробітників та кадрове оновлення. Обидва вони вимагають звільнення значної кількості людей з місця роботи. У разі простого зменшення кількості працівників – це близько 130 тис. осіб, у разі повного переформатування – усі робітники органів внутрішніх справ. Необхідність заміни великої кількості працівників – не проблема, подані заявки на конкурс свідчать про існування достатнього «резерву». Існування осіб, які сприймають звільнення у формі «вигнання», спричинить політичні спекуляції на даній тематиці. Їх перебіг залежатиме від конкретних політичних груп, що зроблять ставку на цю категорію. Іншою стороною цього процесу є вивільнення значної кількості робочої сили, яка вимагає застосування. Звільнення безпосередньо торкнеться сфери економіки – необхідне створення робочих місць, що зможуть прийняти цю групу, навіть на рівні мінімальної заробітної плати. В умовах падіння економічних показників це видається важкою задачею [3]. Входження цієї категорії до інших державних органів (або Збройних сил) виглядатиме як перетасування кадрів.

Наступною економічною проблемою з політичними наслідками є забезпечення належної оплати поліції. Анонсована заробітна плата поліцейських на рівні 10 тис. гривень (більш ніж у 3 рази від середньої) повинна забезпечити притік кваліфікованих кадрів та запобігання проявам

корупції. Але така сума не повинна бути обмеженою в 10 тис. – в іншому разі нівелюється принцип економічної стимуляції та відбувається повернення до радянського зрівняння. Інакше поліція перетвориться на загрозу для подальшого впровадження реформ.

Зосереджена увага на поліції, що постійно знаходиться на передовій та привертає увагу публіки, є рекламною кампанією МВС. На задньому плані залишається робота спеціалістів у вузьких галузях в органах внутрішніх справ – тої ж кримінальної міліції. Якщо підготовка патрульних зайняла загалом три місяці, то для отримання кваліфікованого спеціаліста необхідно значно більше часу. Тобто починати готувати їх потрібно ще «вчора». В будь-якому разі, проведення реформи правоохоронних органів без реформи вузьких спеціальностей несе ризик втрати контролю над подіями.

Як результат есе, необхідно зробити кілька висновків, що повинні бути враховані при подальшому реформуванні в Україні. Реформа правоохоронних органів, окрім своєї показовості, має стати фундаментом для подальших перетворень. У есе не піднято питання усієї системи правоохоронних органів, яка включає суди, адвокатуру, нотаріат, митницю тощо. Увага зосереджена на органах внутрішніх справ. Але завданням оновлених органів внутрішніх справ стане захист та укріплення впроваджених змін. Успішна реформа правоохоронних органів вимагає врахування кількох моментів, описаних вище.

По-перше, необхідно весь час відслідковувати ефективність реформи. Це дасть змогу вчасно коректувати план проведення реформ та захистить від неочікуваних негативних явищ, як-то «просто перейменування міліції в поліцію».

По-друге, забезпечити економічну основу для реформування. Це включає як знаходження джерел фінансування новостворених органів, так і прогнозування соціально-економічних змін через вивільнення значної кількості населення з місця роботи. Останнє тягне за собою політичні наслідки, які необхідно врахувати та які не повинні стати на заваді реформам в угоду хвилиним політичним бажанням.

По-третє, реформа правоохоронних органів потребує охоплення усієї системи, а не окремих її складових. Звичайно патрульні є «верхівкою айсбергу», яку видно і якою можна похвалитися. Однак вся система є значно глибшою та потребує постійної уваги. Здійснити навчання багатьох спеціальностей за кілька місяців з високою кваліфікацією є малоймовірним. Існує ризик неякісної підготовки.

Список використаної літератури:

1. Колпаков В. К. Адміністративне право України; Підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко – К.: Юрінком Інтер, – 2003. – 544 с.
2. Соціально-економічне становище України за січень–червень 2015 року. Ukrstat.org — публікація документів Державної Служби Статистики України. http://ukrstat.org/uk/druk/soc_ek/2015/publ_06_2015_u.html
3. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України (Проект). Міністерство внутрішніх справ. Опубліковано 10.11.2014 р. <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221365>

4. У МВС анонсували скорочення числа правоохоронців. УНІАН. <http://www.unian.ua/politics/1045737-u-mvs-anonsuvali-skorochnnyya-chisla-pravoohorontsiv.html>

5. International Statistics on Crime and Criminal Justice. Edited by S. Harrendorf, M. Heiskanen, S. Malby. HEUNI Publication Series No. 64. http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Crime-statistics/International_Statistics_on_Crime_and_Justice.pdf

Кондратюк Т.

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ, ЇХ ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ В УМОВАХ ПОЛІТИЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ

У статті розглядається функціональна роль та значення політичних партій як форм недержавного об'єднання громадян на сучасному етапі здійснення політичної реформи в Україні, їх вплив на розвиток не лише політичної, а й громадської активності населення.

Ключові слова: політичні партії, громадянське суспільство, політична реформа, громадська участь, громадська активність.

Політичні партії є однією з форм недержавних громадських об'єднань, водночас вони перебувають у тісному зв'язку з владою та державними інституціями. У багатьох демократичних країнах політичні партії, які перемагають на вільних демократичних виборах, формують владу і, відповідно, державні органи й структури. Це, безумовно, є виявом активної участі громадян у процесі прийняття управлінських, зокрема державно-владних рішень. Крім цього, незалежно від їх належності до влади, політичні партії відіграють суттєву роль у політичному (і не тільки) житті суспільства. З кожним роком їх вплив на суспільно-політичний розвиток стає все більш вагомим і в Україні.

Згідно зі ст. 36 Конституції України політичні партії "...сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян і беруть участь у виборах" [1, с. 2].

З моменту прийняття політичної реформи в Україні роль політичних партій та громадсько-політичних рухів у суспільстві значно зросла. З 1 січня 2006 р. вступив у дію Закон України "Про внесення змін до Конституції України". Це викликало неоднозначну реакцію як серед української спільноти, так і в світовому співтоваристві в цілому. Ставлення самої української політичної еліти до політичної реформи також неоднозначне. Сьогодні у суспільстві точаться жваві дискусії стосовно того, якою має бути ця реформа, чи є в ній така нагальна потреба, чи дійсно політична система України потребує настільки радикальних змін.

Прийняття Закону "Про внесення змін до Конституції України" стало новим етапом розвитку політичної системи України та суспільно-владних відносин у цілому. Згідно з цим законом в країні відбувається перехід частини владних повноважень від Президента до Верховної Ради України і таким чином більш суттєвий вплив на суспільні процеси починають здійснювати політичні партії, рухи та, навіть, громадські об'єднання, що займають активну громадську та політичну позицію. Це, безумовно, приведе до посилення активності

політичних партій та об'єднань як на регіональному, так і на місцевому рівні. Якщо раніше виборець у процесі свого політичного вибору керувався, переважно, ставленням до окремих особистостей - кандидатів на виборні посади, то тепер більшої ваги набуватиме орієнтація на політичні партії та рухи.

Не можна заперечувати той факт, що запровадження пропорційної системи виборів заклало основу для подальшого посилення впливу політичних партій. Хоча, в цьому є і свої мінуси. Висування на виборах конкретної особи підвищує її особисту відповідальність перед виборцями, які голосують саме за цю, конкретну особу, від якої вони потім будуть вимагати виконання обіцянок, захисту своїх законних громадянських прав та інтересів. Це особливо важливо на регіональному та місцевому рівнях. Виходячи саме із цього ряд науковців і політиків-практиків вважають за більш доцільне запровадження пропорційної системи на центральному рівні й змішаної на регіональному та місцевому рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних дискусій з приводу впровадження політичної реформи в Україні найактуальнішими є запитання: Чи забезпечать здійснювані політичні зміни ефективне функціонування органів державної влади? Чи матимуть вони своїм наслідком децентралізацію та деконцентрацію влади, перенесення ваги впливу з центру на регіональній та місцевий рівні? Чи підвищиться в результаті даної політичної реформи ефективність виконавчої гілки влади? Чи почне в країні, завдяки реформуванню, ефективно функціонувати та розвиватися місцеве самоврядування?

Пошуком відповідей на ці запитання переймаються сьогодні багато українських науковців, політиків, пересічних громадян. Серед останніх публікацій, присвячених означеним вище проблемам, можна, в першу чергу, назвати роботи В.Кулика [5], О.Северина [3], С.Телешуна [10], М.Яковини [4] та ін.

На сьогодні невирішеними частинами загальної проблеми є, передусім, питання, які стосуються ролі політичних партій як представників суспільно значимих, а не вузькопартійних інтересів, напрями і можливості їх впливу на визначення й реалізацію суспільної мети, організацію процесів державного управління і відносин між соціальними інститутами суспільства. Необхідність саме такого підходу до дослідження політичних партій зумовлена поширюваними останнім часом уявленнями про те, що сучасні політичні партії (і не лише в Україні) не в змозі відображати ті нові суспільні тенденції, які пов'язані з феноменами постматеріалізму і постмодернізму.

Тому метою даної статті є дослідження ролі та значення політичних партій як форми недержавного об'єднання на сучасному етапі здійснення політичної реформи в Україні.

Ставлення науковців та практиків до політичної реформи, яка здійснюється сьогодні в Україні, є неоднозначним. Частина з них переконана в тому, що вона

не матиме своїм наслідком підвищення ефективності функціонування органів державної влади.

Так, зокрема, О.Северин зазначає: “Слід констатувати, на жаль, що “політреформа” не зруйнувала традиційну схему постсоветської владної системи: “гроші - влада - гроші’ - влада’ - гроші ...”, а лише законсервувала її та, таким чином, загострила конфлікт між реальними потребами суспільного і державного поступу та бажанням “системних політиків” закріпитися біля влади заради забезпечення власних інтересів... Справжня конституційна реформа дійсно потрібна, але вона може стати тільки продуктом широкого суспільного діалогу. Навряд чи будь-яка з провідних політичних сил України реально зацікавлена в такому діалозі. Тому громадянське суспільство має взяти ініціативу до власних рук, примушуючи владу до реальної потрібної зароз реформи” [3].

Не можна не погодитися з думкою автора, що тільки громадськість має право вирішувати якою повинна бути реформа й чи потрібна вона державі взагалі. Між тим, політична реформа в Україні відбулася без широкого громадського обговорення, без консультацій із громадськістю, тому важко сподіватися на її підтримку з боку суспільства. І хоча на необхідності здійснення реформи наголошують багато фахівців, вони, водночас, підкреслюють, що будь-яка реформа має проводитися вкрай обережно та виважено, виходячи з реальної здатності суспільства її зрозуміти й сприйняти.

На думку М.Яковини, Україні політична реформа і зміни, які нею передбачені, взагалі необхідні, але не в тому вигляді, в якому вони здійснюються зараз: “Система влади, що склалася в Україні, відрізняється надмірною централізацією, закритістю від суспільства і високим рівнем корупції. Найбільше проблем у минулій моделі поставало через брак чіткого розмежування повноважень між Президентом і Кабінетом Міністрів у формуванні та реалізації державної політики. Зокрема, це проявлялося в інерційній практиці видання нормативних актів Президента з економічних питань, призначенні заступників керівників центральних органів виконавчої влади, а також у неконституційному впливові глави держави та його апарату на органи виконавчої влади через механізм “доручень...” Але ці проблеми, вважає автор, можна і треба було вирішувати в правовому полі Конституції 1996 р., оскільки більшість із них стали породженням неконституційної практики врядування часів президентства Л.Кучми, який узурпував поза конституційним шляхом надто багато повноважень. Деякі з цих проблем могли бути вирішеними відповідно до старої Конституції прийняттям відповідних законів - нової редакції Закону про Президента України, Закону про Кабінет Міністрів України, законів про міністерства України, про адміністративно-територіальний устрій тощо [4].

Політична реформа, що відбувається в Україні, на перше місце в політичному процесі висуває політичні партії. У цьому зв'язку постає питання про готовність останніх до такої ролі у суспільстві. Чи в змозі сучасні українські політичні партії взяти на себе відповідальність за розвиток країни, а

не лобіювати власні інтереси чи інтереси тих фінансово економічних груп, які стоять за ними? Стосовно цього в середовищі українських дослідників існують різні точки зору. Наведемо думку В.Кулика, директора Центру досліджень проблем громадянського суспільства: “На жаль, українська партійна система виявилася неготовою до впровадження механізмів політичної реформи, оскільки політична культура наших партій залишає бажати кращого, а особисті конфлікти для них є значно вагомішими за конфлікти програм та світоглядів. Наша недавня виборча кампанія продемонструвала, що класичних політичних партій, тобто партій, які мають власну ідеологію, свою політичну програму, свої “дорожні карти” реалізації своїх обіцянок та проектів, нема. Натомість наші партії є вождистськими по своїй суті, орієнтованими на лідерів, на особистостей, і це не сприяє становленню громадянського суспільства та демократичних цінностей в країні” [5].

Політична реформа, зазвичай, означає перетворення політичного життя суспільства без зміни засад існуючого ладу.

Сучасна наука виділяє три основних різновиди імплементації політичних реформ:

1. Реформування суспільства “зверху”. У цьому випадку реформування здійснюється через волю правлячих еліт як результат усвідомлення ними необхідності змін.

2. Відмова правлячої еліти від влади та владних повноважень як результат усвідомлення нею безперспективності свого правління та відсутності підтримки з боку широкого загалу населення.

3. Всебічне реформування держави та її інститутів спільними зусиллями політичних сил (не тільки тих, що перебувають при владі) [6, с. 57].

Що стосується новітньої історії України, то в нас відбулася не тільки зміна державного ладу, а й зміна характеру самого державного управління. Така ситуація ускладнила сам процес політичного реформування.

Незважаючи на суттєві недоліки, Закон України “Про внесення змін до Конституції України” має певні позитивні аспекти. Зокрема, прийняття даного закону стало новим етапом розвитку політичної системи України та суспільно-владних відносин у цілому. Запровадження пропорційної системи виборів заклало основу для подальшого посилення впливу політичних партій.

Українські науковці, ще задовго до імплементації політичної реформи акцентували увагу на необхідності забезпечення саме пропорційної системи виборів та парламентського шляху формування уряду. Зокрема, ще у 2001 р. С.Конончук наголошувала на наступному: “Партійна система в Україні в силу двох фундаментальних причин, а саме відсутності пропорційної виборчої системи та наявності непарламентського шляху формування уряду, не стала визначальним елементом творення влади. Роль партій на даний період загалом можна визначити як роль інструментів реалізації інтересів їх засновників та чільних діячів. Діяльність партій напрочуд мало торкалася місцевого політичного життя, не впливала на структуру суспільства, практично був

відсутній суспільний діалог, провідна роль у якому повинна належати саме партіям як механізмам упровадження ідеології” [7, с. 27].

Про необхідність проведення політичної реформи та створення можливості для політичних партій формувати уряд писала І.Підлуська. Вона зазначала, що тільки тоді, коли партії отримують змогу формувати уряд, самі братимуть участь у його діяльності, відбудеться посилення ролі політичних партій та їх розвиток у цілому: “Проблема українських політичних партій, що істотно стримує їх розвиток і перешкоджає посиленню ролі політичних партій у суспільно-політичному житті, полягає в тому, що за чинним законодавством всі партії - як маргінальні “кабінетні створення”, так і переможці виборів - не можуть прийти до влади, сформувавши уряд у результаті перемоги на виборах чи вступивши у коаліцію з партією - переможницею. Наявна президентська форма правління виключає перетворення політичних партій на основних гравців політичної сцени. У парламентських демократіях, голосуючи за партію, виборець автоматично голосує за те, щоб її лідер став керівником уряду. Інакше голосування за партію, яка не може в результаті перемоги на виборах одержати виконавчу владу і реалізувати свою програму, має небагато сенсу. Саме цим пояснюється одноманітність і абстрактність партійних програм та байдужість до них виборців” [8, с. 103].

Як свідчить український досвід, зміни, що відбуваються в процесі здійснення політичної реформи, сама по собі пропорційна виборча система та парламентський шлях формування уряду ще не є гарантією якісного суспільного діалогу та відсутності з боку засновників політичних партій лобювання власних інтересів. Це не стало також стимулом для покращення якості змісту політичних програм. Останні вибори до Верховної Ради України засвідчили, що політичні партії України конкурували між собою не власними програмами розвитку держави, а агітаційною символікою та щедрими обіцянками.

Таким чином, постає питання про необхідність розробки конкретних механізмів забезпечення суспільного діалогу і унеможливлення для політичних лідерів займатися переважно власними, а не партійними та суспільними інтересами. Однієї лише політичної реформи для цього виявилось замало.

Чимало українських науковців наголошують на відсутності потреби в здійсненні політичної реформи. Вони підкреслюють, що роль та функції політичних партій у суспільстві в результаті її проведення майже не змінилися. Такої думки дотримується, зокрема, і Д.Ковриженко. Він зазначає: “Доцільність проведення конституційної реформи є сумнівною. Стара Конституція, яка була прийнята у 1996 р., могла забезпечити функціонування органів державної влади на найвищому рівні, за умови її доопрацювання. Основна причина того, що Основний Закон із моменту його прийняття не діяв (зокрема не діяли положення стосовно контрсигнатури, процедури призначення керівників місцевих державних адміністрацій, формування уряду) полягає у тому, що не були прийняті базові закони у найбільш важливих публічно-правових сферах” [9].

На необхідності прийняття низки конкретних законів, що регламентували б діяльність усіх трьох гілок влади, наголошує і С.Телешун. Він, зокрема, робить наголос на наступному: “Найбільш ефективною для нас на сьогодні є президентсько-парламентська республіка, але з чітко розписаними повноваженнями основних юридичних осіб, тобто Верховної Ради, яка повинна нарешті стати парламентом, Кабінету Міністрів, який повинен мати закон про свою діяльність і Президента. При цьому мусить бути створена система балансу інтересів із чітко визначеною політико-юридичною відповідальністю. На жаль, поки що ми цього не маємо. Експерти підрахували, що в результаті політичної реформи у зв'язку з тим, що багато які закони поки недопрацьовані, ефективність державного управління зменшиться втричі. Завдяки політреформі ми зараз маємо шалений похід українського бізнесу у Верховну Раду, що суперечить засадам парламентаризму. Отже, хоча Конституційна реформа й показала свій позитив із тактичного погляду, адже вона допомогла досягти компромісу та уникнути громадянського конфлікту, проте, з іншого боку, стратегічно вона виявилася недопрацьованою” [10].

У цілому конституційна реформа у тому вигляді, в якому вона зараз здійснюється, не підкріплена пакетом необхідних законів. Зокрема, необхідно прийняти новий Закон “Про політичні партії в Україні” та закони: “Про Президента України”, “Про Кабінет Міністрів України”, “Про парламентську опозицію в Україні”, “Про імпічмент Президента” тощо.

Хоча, не можна заперечувати те, що політична реформа все ж таки дала новий поштовх розвитку політичних партій та суспільно-політичного руху взагалі. Якщо на 2003 р. тільки 2% громадян України були членами політичних партій, то за останні роки, за даними різних соціологічних опитувань, ця цифра зросла більше, ніж удвічі. Водночас кількість політичних партій суттєво не збільшилась. Якщо у 2003 р. Міністерством юстиції України було зареєстровано 125 політичних партій, то на 1 лютого 2007 р. їх було 137 [11].

В умовах здійснення політичної реформи посилюється роль політичних партій у розбудові демократичного, громадянського суспільства. Вони все активніше представляють та реалізують інтереси різних соціальних верств населення через залучення своїх членів до участі в органах державної влади, сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, впливають на громадську думку.

Як зазначив В.Янукович, виступаючи у Верховній Раді, “з переходом до парламентсько-президентської форми правління виконавча влада в Україні перестала бути інструментом боротьби між різними політичними силами в державі. Вона трансформувалася в інструмент служіння народу. Нинішній уряд - це перший Кабінет Міністрів України, який діє в умовах політичної реформи. Вперше у новітній історії нашої держави виконавча влада виступає у ролі найманої сили, що перебуває на службі правлячої парламентської коаліції, а отже - більшості виборців” [12].

Наскільки ці прогнози та обіцянки здійсняться, може показати тільки час. Після 1 січня 2006 р. реальну владу в країні отримали політичні партії та їх

лідери. І тільки час покаже наскільки ефективно вони нею зможуть розпорядитися.

Досить цікавими та важливими для подальшого осмислення ролі політичних партій у суспільстві є дослідження, що були проведені 1-10 жовтня 2006 р. Фондом “Демократичні ініціативи” та фірмою “Юкрейніан соціолоджі сервіс”. За допомогою методу інтерв’ю було опитано 2010 респондентів за вибіркою, що репрезентує доросле населення України віком від 18 років за такими показниками, як стать, вік, рівень освіти, регіон і тип проживання.

Більшість виборців, а саме 72% вважає, що на парламентських виборах 2006 р. вони зробили правильний вибір. Найбільше задоволених своїм вибором серед виборців Партії регіонів (81%), Комуністичної партії (80%) та Блоку Юлії Тимошенко (77%). Менше впевнені у правильності свого вибору симпатички Соціалістичної партії (50%) та Блоку “Наша Україна” (60%). Загалом задоволеність виборців своїм вибором на парламентських перегонах 2006 р. виявилася вищою, ніж на попередніх парламентських виборах, де вона становила близько 60%.

Як свідчать дані соціологічних опитувань, обираючи партію чи блок, громадяни України керувалися такими головними чинниками як: програма, ідеї й пропозиції партії; особистість лідера; переконання, що партія (блок) виражає інтереси виборця. При цьому партійна програма і лідери мали для виборців приблизно однакове значення. А провідну інформаційну роль зіграло, як і на усіх попередніх виборах, телебачення. Як з’ясувалося, особисті виступи представників партій (блоків) важили набагато більше, ніж телереклама (35% проти 4%).

Зазначимо, що парламентські вибори-2006 відзначилися високим рівнем стабільної політичної ідентифікації. Виборці ще заздалегідь до початку виборчої кампанії визначилися, за кого голосуватимуть: 67% проти 41% у 2002 р. Показово, що близько 70% виборців на виборах до місцевих рад віддали свої голоси за ту ж саму політичну партію (блок), яку обирали до Верховної Ради і лише 16% - за іншу (тому в деяких регіонах результати місцевих виборів відрізняються від загальнонаціональних). Водночас 15% учасників соціологічного опитування взагалі не пам’ятають, за кого голосували на місцевих виборах. Це може служити підтвердженням думки окремих політиків, науковців про те, що при одночасному проведенні місцеві вибори “губляться” та тлі загальнонаціональних.

Кожен п’ятий виборець зовсім не був знайомий зі списками партій (блоків), за які збирався голосувати, а 28% знали лише першу п’ятірку списку. Тих, хто повністю ознайомився зі списком своєї партії (блоку), виявилось також 28% виборців.

Понад 60% населення України, за даними зазначеного опитування, були обізнані напередодні голосування, що у 2006 р. вибори до Верховної Ради, а також до обласних і міських рад відбуватимуться суто за партійними списками, проте для кожного п’ятого це стало “сюрпризом” уже на виборчій дільниці.

Значна частина виборців - 31,5% - напередодні виборів відвідали виборчу дільницю і перевірили себе у списку виборців. Це дало змогу додатково проголосувати 2,9% виборцям, які з тих чи інших причин не були внесені у виборчі списки. Якби це зробили всі виборці, можна було б очікувати на 3,6% вищою явку (серед тих виборців, які не змогли проголосувати через непорозуміння у списках у день виборів).

Загалом оцінка населенням різних компонентів виборів і виборчої кампанії дає підстави назвати вибори-2006 цілком демократичними. Більшість учасників опитування вважає, що усім кандидатам було надано рівні можливості у проведенні виборчої кампанії на радіо та телебаченні (49% проти 34% незгодних із цим); у разі потреби громадяни могли легко знайти об'єктивну інформацію щодо виборчої кампанії та кандидатів (53% проти 32%, яким це не вдалося); у переважній більшості вони добре знали свої виборчі права (66% проти 22%, які не знали) та були впевнені у справді таємному голосуванні (59%). Водночас зазначалося, що важко було зрозуміти позиції різних політиків та партій (51% опитаних) та знайти різницю між програмами та пропозиціями різних партій (58%). Крім того, більшість населення вважає, що політики і політичні партії під час виборчої кампанії поводитися не етично (49% проти 33% тих, хто розцінює поведінку учасників виборчих перегонів як етичну).

У цілому громадяни України високо оцінюють значення виборів, оскільки голосування дає змогу людям впливати на політику (57% опитаних). Майже стільки ж - 56% - вважає, що їхня особиста участь чи неучасть у виборах впливає на майбутнє України - це значно більше, ніж після парламентських виборів-2002, коли таких "оптимістів" нараховувалося 48% і майже стільки ж "песимістів", які свого впливу не відчували (45%). А от щодо здатності виборів-2006 поліпшити ситуацію в Україні, думки респондентів розділилися: 36% вважають, що ці вибори нічого не змінять, 32% - що вони дадуть змогу поліпшити ситуацію, 8% зазначили, що вони взагалі ситуацію погіршать. Зазначимо, що після виборів-2002 песимізму було значно більше: 54% громадян України вважали, що після виборів нічого не зміниться і лише 24% "прогнозували" поліпшення ситуації.

Попри високу оцінку значення виборів загалом, стосовно виборів в Україні населення здебільшого вважає, що вони проводяться лише задля створення видимості демократії, якої у нас насправді немає (48% опитаних). Головну причину, що заважає стати виборам в Україні справді демократичним механізмом, населення вбачає у тому, що народні обранці не виконують своїх виборчих обіцянок (47%). Водночас певну провину громадяни покладають і на себе, а саме, на відсутність постійного громадського контролю за діяльністю влади (24%) [13].

На основі наведеного вище можна зробити такі висновки:

1. Політичні партії та громадські рухи в Україні як форма недержавних об'єднань із кожним роком набирають дедалі більшої ваги.
2. Політична реформа, що впроваджується в Україні, значно підвищила роль та вплив політичних партій на суспільно-політичне життя українського

суспільства, на розвиток не лише політичної, а й громадської активності населення.

3. Водночас рівень громадської довіри до політичних партій суттєво не збільшується. Це пов'язано з:

- лобіюванням більшості з партій суто партійних та власних інтересів;
- відсутністю чіткої та прозорої системи громадського контролю за партійною діяльністю та політичною активністю представників партій, що прийшли до влади;
- відсутністю у значній кількості партій якісних та чітких програм суспільно-політичного розвитку країни тощо.

Таким чином, для підвищення рівня довіри до партій у населення України, для більшого впливу політичних партій на життя суспільства необхідно переглянути сам зміст діяльності політичних партій з метою більшої їх спрямованості на діалог із суспільством, на соціально-економічний та суспільно-політичний розвиток останнього.

З урахуванням багатогранності розглянутої теми перспективними напрямками подальшого дослідження мають стати: аналіз широкої участі громадськості в їх діяльності. На перше місце мають вийти політичні програми партій щодо соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку українського суспільства. Тільки за цих обставин політичні партії набиратимуть все більшої ваги та довіри в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. - К.: Преса України, 1997. - 80 с.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. (остання редакція від 01.01.2006) // www.rada.gov.ua
3. Северин О. Політична реформа - це пісок у коліщатка державного механізму // <http://www.dialogs.org.ua>
4. Яковина М. Україна уже зіткнулася з проблемами імплементації конституційних змін // <http://www.dialogs.org.ua>
5. Кулик В. Альтернативою політреформі є конфлікт та розкол країни // <http://www.dialogs.org.ua>
6. Відносини між державою і громадянським суспільством: Матеріали "круглого столу". - К.: НІСД, 2003. - 115 с.
7. Конончук С.Г. Розвиток демократії в Україні: 2000 рік. - К.: Агентство "Україна", 2001. - 316 с.
8. Корені трави: громадянське суспільство в Україні: стан та перспективи розвитку / Упоряд.: І.Піддуська та ін. - К.: Фонд "Європа XXI", 2003. - 288 с.
9. Ковриженко Д. Конституційна реформа не досягла своїх цілей // <http://www.dialogs.org.ua>
10. Телешун С. В результаті політичної реформи ефективність державного управління зменшиться втричі // <http://www.dialogs.org.ua>
11. www.minjust.gov.ua
12. Виступ Прем'єр-міністра України В.Януковича на засіданні Верховної Ради України 5 вересня 2006 р. // www.rada.gov.ua
13. <http://www.dif.org.ua>

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ ФРАНЦІЇ

У статті на основі аналізу законодавчих актів досліджуються особливості державного устрою Франції.

Ключові слова: Конституція, Президент, П'ята республіка, комуна, Парламент, Рада Міністрів.

Актуальність теми статті: визначається зростаючою увагою до витримки існування П'ятої республіки за допомогою міцного державного устрою республіки Франції.

Мета даної статті: дослідження особливостей державного устрою Франції.

Питання державного устрою Франції знайшли відображення у роботах дослідників Д. Борисовича, А. Шопрада, Ж.-П. Шанже, С. Деана та ін.

Франція - унітарна держава. Країна розділена на 95 департаментів, департаменти - на комуни. У департаментах діють органи самоврядування - генеральні ради, що обираються населенням строком на 6 років з оновленням складу наполовину кожні 3 роки. Центральна влада представлена в обличчі префектів, що призначаються Президентом. У комунах місцева влада належить муніципальним радам, які обираються населенням на 6 років. Муніципальні поради обирають мера.

У Франції поєднуються елементи парламентської і президентської республік. Чинна Конституція Французької Республіки набула чинності 5 жовтня 1958 року. Вона ухвалила державний лад, що отримав назву П'ятої республіки [6].

Центральне місце у системі державних органів Франції належить Президентові. Він обирається шляхом загальних і прямих виборів. У вересні 2000 року на референдумі було прийнято рішення про скорочення конституційного терміну президентських повноважень з 7 до 5 років [3, с.147]. Повноваження Президента в усіх сферах державного життя надзвичайно великі. Деякі з них вимагають міністерської контрасигнації, але найважливіші права Президент здійснює особисто. Стаття 5 Конституції показує, що Президент є "гарантом національної незалежності, територіальної цілісності, дотримання угод співтовариства та договорів" (*Le Président est le garant de l'indépendance nationale, de l'intégrité du territoire et du respect des traités*) [5, с.2]. Президент має широкі прерогативами у галузі законодавства. Він наділений права законодавчої ініціативи. Усі закони, прийняті Парламентом, повинні бути протягом 15 днів підписані і промульгировані Президентом. Якщо він не згоден із законом або якимись його положеннями, то може вимагати повторного обговорення цього акту. Тільки після вторинного схвалення законопроекту Президент зобов'язаний його підписати. У випадку схвалення законопроекту Президент оприлюднить його в 15-денний термін. Будь-який законопроект може бути переданий Президентом до Конституційної ради для перевірки відповідності Конституції [6].

Щодо відносин Президента з Парламентом, то тут перш за все необхідно зазначити таке важливе його повноваження, як право розпуску нижньої палати. Однак це рішення він може прийняти тільки після консультації із Прем'єр-міністром і головами палат.

Досить широкі прерогативи Президента і в сфері управління. Він головує на засіданнях Ради Міністрів, підписує ухвалення, які обговорювалися на них, декрети і постанови, призначає Прем'єр-міністра і за його пропозицією - інших членів Уряду, приймає відставку Прем'єр-міністра і міністрів, у відповідності зі ст.13. Президент представляє Францію в відносинах між державами, укладає договори, призначає послів Франції, приймає іноземних послів. Він є головнокомандувачем збройними силами. Він здійснює право помилування. Крім перерахованих вище великих прав, що здійснюються Президентом за нормальних умов, ст.16 Конституції передбачає за ним Надзвичайні повноваження. Рішення ввести Надзвичайні повноваження Президент ухвалює після консультацій з Прем'єр-міністром та інформує про це населення країни. Протягом усього терміну дії надзвичайних повноважень в руках Президента зосереджена вся повнота влади (Lorsque les institutions de la République, l'indépendance de la nation, l'intégrité de son territoire ou l'exécution de ses engagements internationaux sont menacées d'une manière grave et immédiate et que le fonctionnement régulier des pouvoirs publics constitutionnels est interrompu, le Président de la République prend les mesures exigées par ces circonstances, après consultation officielle du Premier ministre, des présidents des assemblées ainsi que du Conseil constitutionnel) [5, с.6].

Законодавчий орган Республіки - Парламент - з установленням П'ятої республіки грає відносно невелику роль в політичному житті країни. Парламент складається з двох палат - Національних зборів і Сенату. Національні збори, до складу якого входять 577 депутатів, обирається терміном на 5 років. До Сенату входять представники департаментів, "заморської Франції" і французів, що проживають за кордоном. До складу Сенату - 321 чоловік, який обирається шляхом непрямих виборів на 9 років. Кожні 3 роки Сенат оновлюється на 1/3 [2, с.50].

Основна функція Парламенту - прийняття законів - значно обмежена Конституцією 1958 року [1, с.34]. Перш за все ст.34 точно визначає коло запитань, за яким Парламент має право видавати закони. Вирішення питань, не включених в цей список, віднесено до відання Уряду. Якщо Парламент перевищить свої повноваження, Уряд має право вимагати у Конституційної ради прийняти рішення про розмежування компетенції. Права Парламенту

Уряд Франції - Рада Міністрів, згідно з ст.20 Конституції, "визначає й веде політику нації" (Le Gouvernement détermine et conduit la politique de la nation) [5, с.7]. До складу Уряду входять Прем'єр-міністр - голова Уряду, міністри, що очолюють міністерства, і державні секретарі, керівні підрозділами окремих міністерств. Згідно з ст.38, Уряд із дозволу Парламенту може приймати ордонанс (prendre par ordonnances) [5, с.12] (акти, які мають силу Закону) та у

сфері дії закону. Ордонанс повинні бути затверджені спеціально виданим законом "до закінчення терміну, зазначеного законом, що дозволив їх видання".

У Конституції спеціально позначені повноваження Прем'єр-міністра. На нього покладено відповідальність за національну оборону, він повинен забезпечувати виконання законів, здійснювати нормотворчу діяльність та призначати на деякі військові і цивільні посади. Прем'єр-міністр володіє істотними правами щодо Парламенту: йому належить право законодавчої ініціативи, він може вимагати скликання Парламенту, в будь-який час виступити в палаті Парламенту.

Конституційна рада - особливий орган, що контролює дотримання Конституції. У його складі 9 осіб, що призначаються на 9 років. 3 члени Ради призначаються Президентом, 3 - головою Сенату і 3 - головою Національних зборів [4, с.18]. Всі закони до їх промудрації Президентом і регламенти палат до їх прийняття повинні поступати на розгляд Конституційної ради, який дає висновок про те, чи відповідають вони Конституції. Якщо Конституційна рада розв'яже, що той чи інший акт суперечить Конституції, то має право його відмінити.

Економічна і соціальна рада - консультативний орган при Уряді. Він дає ув'язнення на законопроекти, що відносяться до сфери його компетенції. Рада має право і сам брати участь у розробці цих проектів. Він, крім того, може висловлювати свою думку про реалізації економічних планів. Члени Ради можуть виступати перед делегатами Парламенту з викладом своїх думок з основних питань економічної і соціальної політики [6].

Отже, Франція завдяки своєму державному устрою, котрий працює, як один маханізм, і котрим керує могутня сила – Конституція від 3 червня 1958 року є прикладом гарного та міцного регулювання країни. Протягом останніх п'ятисот років ця країна була однією з провідних країн світу з сильними культурними, економічними, військовими та політичними впливами на Європу та увесь світ. Тому цю країну можна вважати одним із кращих лідерів Європи в ЄС.

Список використаної літератури:

1. Архипов Д. Б. Краткая всемирная история. Наукометрический анализ / Д. Б. Архипов // РАН; Институт аналитического приборостроения. - С. Пб.: Наука, 1999. – 189 с.
2. Атлас світу / За ред. Т.О. Ремізовської. — К, 1999. – 209 с.
3. Весь світ в цифрах і фактах. Довідник. — К., 2001. – 376 с.
4. Chauprade A. Introduction a l'analyse géopolitique: Monographie / A. Chauprade. — Paris: Ellipses, 1999. — 235 p.
5. Constitution de la 5ème République. – P., 2015. – 40 p.
6. Інтернет джерело: <http://www.academie-francaise.fr/langue/index.html> Du françois au françois

Кушнір А.

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА АРГЕНТИНИ У 1990-2016 РР.

У статті аналізується розквіт Аргентини у продовж перебування при владі Нестора, а згодом і Крістіни Кішнер. Основну увагу приділено саме рішенням

що до внутрішньої політики та її взаємозв'язку з зовнішньо-політичними витоками.

Ключові слова: влада Нестора та Крістіни Кішнер, реалізація проектів, модернізація, світовий статус.

Актуальність даної статті полягає у тому що, Аргентина набула статусу провідної країни латино-американського континенту. Впродовж останніх десятиліть, Латинська Америка перетворилась в один з найбільш розвинених регіонів світу, який успішно трансформувался в ряд нових полюсів сучасного устрою. Вже сьогодні цей регіон є важливим ринком для міжнародної економічної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Латинська Америка успішно інтегрується в світовій політиці і здійснює вагомий вплив на формування нового світового порядку. Ряд країн континенту виступають в якості глобальних гравців на світовій арені. Серед них – Бразилія, Мексика та Аргентина. У ХХІ столітті Аргентина стала лідером на континенті, а її зовнішня політика стала визначальним фактором, який сформував характер Латиноамериканської системи міжнародних відносин.

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що вона є недостатньо вивченою в межах українській історіографії. Дослідженню питань внутрішньої політики Аргентини присвячені роботи: Астахова Е., Ванчук Г., Лопи Г.

Мета цієї статті полягає в тому, щоб розглянути питання про роль, яку відіграє Аргентина в системі міжнародні відносини країн Латинської Америки. Аргентинська Республіка розташована в південній частині Південної Америки, посідає друге місце за чисельністю населення і по величині території серед латиноамериканських країн, поступаючись тільки Бразилії. Держава має вигідне географічне розташування та доступ до Атлантичного океану.

Аргентина має потужні запаси мінеральних ресурсів. Надра країни багаті залізною рудою, вугіллям, рідкісними металами, золотом, сріблом, дорогоцінними каменями, а також нафтою і газом. Також, Аргентина має достатньо гідрогенічних і лісових ресурсів. По запасу деревини, ця країна займає третє місце в Латинській Америці. Через велику протяжність, в різних регіонах Аргентини кліматичні умови суттєво відрізняються.

Багата історія та мальовничі пейзажі країни залучають сюди щороку величезну кількість туристів. У 2011 р. Буенос Айрес відвідали понад 10,7 млн. осіб з різних куточків світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій по даній темі свідчить про суттєве покращення політичної сили країни. На сучасному етапі, Аргентині притаманна політична стабільність. Саме Аргентина раніше за інші країни Латинського континенту ступила на шлях до демократії. Такий поворот в політиці країни був зумовлений приходом до влади у 2003 році Нестора, а згодом і Крістіни Кішнер [4].

Але на більш ранньому періоді, в 90-х рр. ХХ ст. в Аргентині було реалізовано проект модернізації, заснований на неоліберальній моделі соціально-економічного розвитку, яку запропонували МВС і експерти з США.

Цей проект спочатку приніс цілий ряд позитивних результатів, але вже за короткий час призвів до економічного краху.

У 2001-2002 рр. в Аргентина настав період глибокої економічної кризи, яка охопила всі сфери суспільства. Ця криза супроводжувався ганебною втечею президента Фернандо де Руссе з Рожевого будинку.

У цей складний період життя країни її близький союзник, на політику якого Аргентина була орієнтована, США, фактично відмовили їй у допомозі. Все це викликало гостру реакцію держави, у тому числі значної частини політичного істеблішменту і бізнес-суспільства. На цьому етапі чітко усвідомлювалась необхідність зміни соціально-економічної та політичної моделі розвитку країни.

Всі перелічені події створили сприятливий ґрунт для перемоги на виборах 2003 року вищезгаданого Н. Кіршнера. Новий президент запропонував кардинально інший курс як внутрішньої, так і зовнішньої політики. Період перебування Нестора Кіршнера при владі 2003-2007 рр. став для Аргентини часом глибоких політичних і соціально-економічних трансформацій. Змін зазнали безліч галузей життя держави: внутрішня і зовнішня політика, система міжнародних, торгово-економічних і фінансових зв'язків [2].

При Несторі Кіршнері країна не тільки пододала кризу, але і твердо стала на шлях економічного зростання, зміцнення свого міжнародного впливу.

Сьогодні Аргентина реалізує модель розвитку, яка була запропонована Кіршнером. Завдяки цьому, держава домоглася значних успіхів у розвитку економіки, і стала країною з найшвидшим економічним темпом зростання в Західній півкулі, вдвічі перевищуючи темпи розвитку Бразилії. За період з 2002 по 2011 зростання реального ВВП Аргентини досягло 94%.

Потужний економічний потенціал країна є важливим фактором, який обумовлює роль Аргентини, як у світовій політиці так і в регіональній системі міжнародних відносин..

Курс Нестора Кіршнера продовжує реалізовувати його дружина Крістіна Фернандес де Кіршнер, яка вперше перемогла на президентських виборах 28 жовтня 2007 і знову зайняла президентський пост в ході перемоги на виборах 2011 року. Протягом перших трьох років президентства, Крістіна Фернандес де Кіршнер в цілому зберігала спадкоємність політики свого чоловіка.

Внутрішня економічна політика Аргентини характеризується посиленням ролі держави, що регулює ціни, торгівлю та експорт. Між різними секторами спостерігається постійна конфронтація. Нерідко досягнення компромісу стає практично неможливим [5].

Найяскравіший приклад останнього часу - протистояння уряду і сільськогосподарських виробників. Уряд поступово націоналізує стратегічні об'єкти та підприємства, приватизовані в 1990-і роки при президентові Карлос Менем. Зазначені заходи нерідко супроводжуються корупцією і викликають неоднозначну оцінку з боку експертного співтовариства і підприємців. Триває полеміка щодо доцільності цих заходів і в аргентинському суспільстві.

З іншого боку, приймається ряд заходів і по дотриманню прав людини, зокрема, розслідуються злочини періоду військових диктатур. Нові закони про ЗМІ, а також боротьба з дискримінацією сексуальних меншин посилює протиріччя уряду з консервативними секторами суспільства. За підсумками парламентських виборів грудня 2009 змінився склад обох палат. Зміцнення позицій опозиції ускладнює проведення урядової політики. Структура влади в Аргентині досить своєрідна – вона завжди будується зважаючи на опозицію [1].

У цілому, уряд Крістіни Кіршнер можна визначити як лівоцентристський. Незважаючи на активний процес націоналізації, він все ж таки ближчий до помірної бразильської моделі, ніж до радикальної венесуельської. Не позбавлені підстави і звинувачення Крістіни Фернандес де Кіршнер в схильності до авторитаризму.

Не зважаючи на те, що формування нової зовнішньополітичної доктрини Аргентини почалося ще в 2002 році, її основні принципи у зовнішньополітичній доктрині простежуються і сьогодні. К. Кіршнер продовжує дотримуватися в основному політичного напрямку запропонованого президентом Н. Кіршнером. Так, вона підтримує розвиток країни у ракурсі тенденцій піронізму.

Ідеї піронізму (або хустіціалізму, від ісп. *justicia* – «справедливість» та *socialism* – «соціалізм») характеризується популістично-націоналістичними настроями в Аргентині. За основу стала ідеологія, що поєднує в собі аргентинський націоналізм та ідеї християнського соціалізму. Течія викликає суперечливе ставлення до себе, хоча багато хто критикує її, вказуючи на наявність багатьох спільних рис з італійським фашизмом, проте партія знаходить велику підтримку в аргентинському суспільстві, сучасна піроністська партія «Фронт за перемогу» має більшість в обох палатах парламенту [6].

Президенти Кіршнери пріоритетом свого зовнішньополітичного курсу визначили латиноамериканський вектор, мета якого – закріплення впливу країни в регіоні. Важливішими умовами реалізації цієї мети уряд країни вважав нормалізацію відносин з країнами регіону з котрими Буенос-Айрес мав проблеми, у тому числі територіальні. Якщо відносини з Чілі щодо спірних територій в районі проливу Бігл біля Вогненної Землі були урегульовані на основі взаємного компромісу вже к початку 90 рр. ХХ ст., то аналогічні проблеми вдалося врегулювати тільки на початку ХХІ ст. К цьому часу відноситься також і нормалізація відносин з Уругваєм, Кубою та Венесуелою [3].

Таким чином, на основі опрацьованого матеріалу можна зробити такі висновки: зміна керівництва країни спричинила значний поворот у зовнішній політиці. Вплив Аргентини у регіоні Латинської Америки збільшується, країна прагне відігравати провідну роль у процесах інтеграції у Латинській Америці, що пов'язано з боротьбою за лідерство у регіоні. Країна переглянула пріоритети міжамериканських відносин, результатом чого стало поліпшення відносин з Бразилією, Уругваєм, Кубою, Венесуелою.

Із США Аргентина прагне зберегти відповідальні та збалансовані відносини, прагне бути вільною від політичного та економічного впливу цієї країни. Аргентина прагне будувати збалансовані та взаємовигідні відносини з іншими центрами впливу: ЄС, КНР, Російською Федерацією.

Також для зовнішньої політики країни важливим є врегулювання територіальних суперечок, особливо із Великою Британією за Фолклендські острови. Спираючись на вище згадані фактори можна стверджувати, що Аргентина стала розуміти і поводити себе як один з центрів впливу у регіоні.

Усе сказане вище дозволяє зробити висновок, що в ХХІ ст. Аргентина закріплює свій вплив в регіоні, поряд з Бразилією займає лідерські позиції на латиноамериканському континенті. Її зовнішня політика спрямована не тільки на реалізацію національних інтересів країни, а й відображає об'єктивно потреби всього латиноамериканського регіону. Нинішній курс аргентинського уряду спрямований не тільки на закріплення ролі Аргентини, а й на перетворення Латинської Америки в один з полюсів світового розвитку.

Список використаної літератури:

1. Астахов Е. М. Перспективы развития Латинской Америки и ее место в будущем мироустройстве / Е. М. Астахов // Международные процессы. – С.37.
2. Ванчук Г.П. Внешняя политика Аргентины / Г.П. Ванчук. – Режим доступа: <http://www.agriagency.com.ua/news/10202>
3. ЕС и МЕРКОСУР: трудности сближения. – Режим доступа: <http://rodon.org/polit-100723102810>
4. Лопат Г. Новая стратегия США в Латинской Америке/ Г. Лопат. – Режим доступа: <http://www.inosmi.ru/latamerica/2011>
5. Сотрудничество Аргентины с Бразилией. – Режим доступа: <http://www.mid.ru/bricf.nst/WEBforumBRIC>
6. Cristina Kirchner, re-elected for 4 years [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.dagornet.net/2011/10/23/cristina-kirchner-re-elec..>

Кузник В.

ПОНЯТТЯ І ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

У статті на основі аналізу наукових праць з питань видів політичних режимів досліджується поняття та типологія політичних режимів сьогодення.

Ключові слова: тоталітарний, демократичний та авторитарний політичні режими, модернізація, модель А. Бенглі, плюралізм, правляча еліта.

Актуальність теми статті: визначається тим, що важливо уточнити конкретні грані між різними політичними режимами для їх більш цілісного аналізу та подальшого розуміння політичних реалій.

Мета даної статті: дослідження особливостей політичних режимів та їх історичний розвиток.

Поняття "політичний режим" — одне із загальноприйнятих у сучасній політології. Його застосовують щодо характеристики способів, форм, засобів й методів реалізації політичної влади, оцінювання сутності держави, оскільки в

межах однієї форми правління на різних етапах її розвитку політичне життя може суттєво видозмінюватися. Суспільство й держава можуть бути відкритими, закритими, проміжними; демократичними, тоталітарними й авторитарними; воєнізованими, громадянськими і змішаними; клерикальними, теократичними та ін.

Дослідженню питань політичного режиму присвячені роботи Бебика В., Білоуса А., Брегеда А., Базара І. та ін.

Сьогодні немає чіткого визначення поняття "політичного режиму", проте можна виділити ряд основних тлумачень:

- система засобів і методів здійснення політичної влади;
- модель, форма взаємодії державно-владних структур і населення;
- сукупність характерних для певного типу держави політичних відносин, засобів і методів реалізації влади, наявних стосунків між державною владою та суспільством, панівних форм ідеології, соціальних і класових взаємовідносин, стану політичної культури суспільства.

Будь-який політичний режим визначається трьома основними чинниками:

- процедурами і способами організації владних інститутів та безпосереднім здійсненням у влади;
- стилем ухвалення суспільно-політичних рішень;
- відносинами між політичною владою та громадянами.

Окрім цього поняття "політичний режим" охоплює:

- порядок формування представницьких установ;
- становище та умови діяльності політичних партій та громадських організацій;
- правовий статус особистості, права та обов'язки громадян;
- рівень економіко-господарського розвитку;
- порядок функціонування каральних і правоохоронних органів;
- співвідношення й регламентацію дозволеного та забороненого.

Політичний режим залежить від:

- співвідношення політичних сил у суспільному організмі;
- рівня політичної стабільності суспільства;
- встановленої правової системи, її особливостей та характеру;
- особистості загальнонаціонального лідера та особливостей правлячої еліти;
- історичних і соціокультурних традицій, звичаїв народу;
- політичної культури населення.

Політичний режим формується спонтанно, внаслідок спільних зусиль багатьох суб'єктів і політичного процесу і не може бути встановлений конституціями або іншими законами.

Існує багато класифікацій політичних режимів. Будь-яка класифікація є умовною, поза як "чистих" і завершених політичних режимів у політичній практиці не існує. Класифікувати політичні режими почали на початку ХХ ст., але до 60-х років ХХ ст. найчастіше використовували класифікацію М. Вебера, який поділяв їх на демократичні та недемократичні.

На початку 60-х рр. ХХ ст. американський політолог З .Бжезинський, використавши висновки Р.Даля про багатополярність влади і про те, що жодна держава не досягла демократії, вирізнив тоталітарний режим на підставі політологічного аналізу політичних систем колишніх соціалістичних країн, довівши, що в більшості з них функціонували авторитарні політичні режими. Характеристики та особливості політичних режимів політологія вивчала впродовж кількох десятиліть. Нині вона зосереджується переважно на філософсько-політичних аспектах внутрішньої еволюції конкретних режимів та процедури переходу від одного режиму до іншого.

Найпоширенішою є тричленна класифікація режимів на:

- тоталітарні;
- авторитарні;
- демократичні.

Проаналізуємо кожен із типів політичного режиму.

Тоталітарний політичний режим

Термін "тоталітаризм" запровадив Б. Муссоліні для характеристики фашистського руху в Італії та для відмежування його від нацистського руху в Німеччині.

Теорія тоталітаризму склалася в 30—40-х роках ХХ ст. із появою фашизму та його різновидів. Насильство за тоталітарного режиму є одним із головних засобів політичного управління. Він деформує ментальність, політичну культуру, соціально-економічну стратифікацію населення, особисту й соціальну психологію, політичні відносини та внутрісімейні стосунки.

Тоталітаризм (лат. totus — увесь, повний; фр. totalite – сукупність, повнота) — спосіб організації суспільства, який характеризується всебічним і всеохоплюючим контролем влади над суспільством, підкоренням суспільної системи державі, колективними цілями, загальнообов'язковою ідеологією, репресіями щодо опозиції та інакодумців.[1]

Перші тоталітарні погляди в історії політичних учень сягають далекого минулого. Тоталітарними вважають теорію давньогрецького філософа Геракліта про необхідність загальної регуляції суспільства, політичні погляди Платона стосовно моделі утопічної держави. Деякі тоталітарні моменти наявні в політичних доктринах Г. Бабефа, А. Сен-Сімона, Г. -В. -Ф. Гегеля, Ж. -Ж. Руссо.

Передумовами виникнення та розвитку тоталітаризму в політичній практиці є індустріальна стадія розвитку суспільства, наявність засобів масової інформації, колективістський світогляд, могутній державний апарат, особливості соціальної психології (певна ідеологічна та міжособистісна ситуація). Причому засоби масової інформації є необхідним моментом для існування тоталітаризму взагалі. Завдяки їм проводяться ідеологічна обробка населення, насадження уніфікованих побутових та загальнолюдських стандартів, нівелювання загально цивілізаційних та особистісних цінностей. Характерним для нього є харизматичний тип лідерства з обов'язковою опорою на репресивний апарат.

Спосіб мобілізації (модель здійснення владою політичних рішень та залучення населення до їх виконання) за тоталітаризму може здійснюватись інтенсивно через створення внутріпсихологічного ентузіазму, а також екстенсивно — за допомогою репресивно-пропагандистського апарату.[3]

У тоталітарних державах недопустимі будь-які форми несанкціонованих дій населення. Тоталітаризм вимагає від людини активних виявів лояльності й відданості режиму.

Як типу політичного режиму тоталітаризму властиві такі риси:

- наявність загальнообов'язкової ідеології, яка доводить необхідність існування даного режиму;
- загальна ідеологізація, заперечення минулого й сьогодення задля "світлого" майбутнього;
- ігнорування особистих цілей та інтересів заради загальних цілей режиму;
- контроль політичної влади над усіма сферами життя суспільства в цілому і кожної особи зокрема;
- відсутність легальної опозиції;
- поглинання державою сфери громадянського суспільства;
- відсутність плюралізму;
- нетерпимість до політичного інакодумства, жорстке переслідування будь-якого спротиву і навіть особистих думок та виправдовування з огляду на це будь-яких форм насильства;
- концентрація влади в руках одного лідера чи партії, які представляють законодавчу і виконавчу владу;
- державний монополізм в сфері економіки
- підпорядкування інформаційного простору політичному лідерові чи партії.

Класичними тоталітарними державами були гітлерівська Німеччина та СРСР. Причому політичний режим у колишньому Радянському Союзі пройшов такі етапи:

- 1917—1921 рр. – період воєнного комунізму – тоталітарно-авторитарний тип політичного режиму;
- 1921—1929 рр. – авторитарний режим;
- 1929—1956 рр. – тоталітарний режим;
- 1956—1985 рр. – зникли ознаки класичного тоталітаризму, але загалом режим залишався тоталітарним.

Занепад епохи тоталітаризму в СРСР розпочався за "горбачовської перебудови", коли впала "залізна завіса" ідеологічного монізму (грец. monos — один) й закритості суспільства.[5]

Авторитарний політичний режим

На відміну від тоталітаризму, авторитарний політичний режим допускає існування обмеженого плюралізму в різних суспільних сферах, погоджується з існуванням окремих елементів демократії, таких як парламентські вибори,

багатопартійність. Проте його сутнісними ознаками залишається щоденна загроза репресій, використання армії та каральних органів.[10]

Авторитаризм (від лат. *autoritas* – цілковита влада, вплив) — тип політичного режиму, який характеризується субординацією суб'єктів політичних відносин, наявністю сильного центру, що має концентровану владу, звуженням політичних прав і свобод громадян та їх об'єднань, суворою регламентацією їхньої активності, можливістю застосування насильства чи примусу.

Основні ознаки авторитаризму:

- перевага в діяльності державних органів методу адміністрування, диктату (за авторитаризму рідко застосовується компроміс із найважливіших політичних проблем);
- сильна виконавча влада;
- концентрація влади в руках одного чи декількох державних органів;
- здійснення органами виконавчої влади нормотворчих функцій;
- звуження сфери гласності та виборності державних органів;
- обмежені громадянські, політичні та особисті права і свободи, юридичні гарантії їх забезпечення;
- відчуження народу від влади;
- відсутність єдиної ідеології;
- опора на силу й готовність влади в будь-який час застосувати масові репресії;
- при боротьбі за владу використовуються як законні, так і незаконні методи;
- обмеження чи заборона діяльності опозиційних до існуючого режиму об'єднань громадян;
- органи влади діють на власний розсуд (часто порушуючи при цьому закон), керуючись власним баченням політичної доцільності.

Залежно від цілей виокремлюють різні види авторитаризму:

- стабілізаційний, метою якого є збереження існуючого ладу;
- альтернативний, властивий країнам, які відкинули демократичні засади розвитку суспільства.

Найчастіше авторитаризм встановлюється в країнах, які переходять від тоталітаризму до демократії.[7] Характерно, що за авторитаризму існує і громадянське суспільство, а в самому суспільстві чіткої регламентації зазнає переважно політична сфера.

За цього політичного режиму в суспільстві можлива легальна опозиція, і якщо за тоталітаризму необхідно постійно доводити режимові свою особисту відданість і лояльність, то за авторитаризму відданість не обов'язкова, головне — відкрито не виступати проти режиму. За авторитаризму немає уніфікованої ідеології. А через поруйнованість репресивного апарату та несформованість демократичних інститутів мобілізаційні можливості її застосування практично відсутні, а само суспільство характеризується вищим ступенем інертності, ніж за інших політичних режимів.

Попри те, що правлячі структури відкриті для різних угруповань, влада за авторитаризму сконцентрована в руках правлячої еліти, виборча система пристосована до рішень виконавчої влади, демократичні принципи не є абсолютною цінністю, значний обсяг влади перебуває в руках силових структур, принципи законності та конституційності практично завжди спотворюються. Авторитарними країнами були в різні історичні періоди Радянський Союз та Італія.

Демократичний політичний режим

Поняття "демократія" багатогранне. Його використовують на позначення типу політичної культури, певних політичних цінностей, політичного режиму. У вузькому розумінні "демократія" має тільки політичну спрямованість, а в широкому — це форма внутрішнього устрою будь-якої суспільної організації.

Класичне визначення демократії дав А. Лінкольн: Демократія — правління народу, обране народом, для народу.

Характерною особливістю демократичного політичного режиму є децентралізація, розосередження влади між громадянами держави з метою надання їм можливості рівномірного впливу на функціонування владних органів.

Демократичний режим – це форма організації суспільно-політичного життя, заснованого на принципах рівноправності його членів, періодичної виборності органів державного управління і прийняття рішень у відповідності з волею більшості.

Основними ознаками демократичного політичного режиму є:

- наявність конституції, яка закріплює повноваження органів влади й управління, механізм їх формування;
- визначено правовий статус особистості на основі принципу рівності перед законом;
- поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову з визначенням функціональних прерогатив кожної з них;
- вільна діяльність політичних і громадських організацій;
- обов'язкова виборність органів влади;
- розмежування державної сфери та сфери громадянського суспільства;
- економічний та політичний, ідеологічний плюралізм (заборони торкаються лише анти-людських ідеологій).[13]

За демократії політичні рішення завжди альтернативні, законодавча процедура чітка й збалансована, а владні функції є допоміжними. Демократії властива зміна лідерів. Лідерство може бути як індивідуальним, так і колективним, але завжди має раціональний характер. Демократичний режим характеризують високий рівень суспільного самоврядування, переважаючий консенсус у відносинах між владою й суспільством.

Одним із головних принципів демократії є багатопартійність. У політичному процесі завжди бере участь і опозиція, яка виробляє альтернативні політичні програми й рішення, висуває своїх Претендентів на роль лідера. Головна функція опозиції за демократичного політичного режиму — визначати

альтернативні напрями розвитку суспільства та складати постійну конкуренцію правлячій еліті.

Сутнісними ознаками демократії є електоральні (лат. *elector* — виборець) змагання, можливість розподілу інтересів, націленість на консолідацію суспільства. За демократії держава функціонує заради громадян, а не навпаки, існують умови для подальшого розвитку громадянського суспільства. Демократія і в політичному, і в загальнолюдському розумінні є магістральним шляхом, своєрідним ідеалом майбутнього розвитку суспільства та людської цивілізації загалом.

У зарубіжній та вітчизняній політичній науці багато теорій та моделей демократичного розвитку. В. Парето створив модель "елітарної" демократії, стверджуючи, що перехід суспільства до індустріальної стадії розвитку потребує створення спеціального професійного управлінського апарату, без якого демократія неможлива. Актуальність цієї моделі було доведено історичним розвитком суспільства, а відкинуто лише в 40—50-х роках ХХ ст., коли в політичній діяльності запанував лібералізм. Згідно з плюралістичною теорією демократії (теорією заінтересованих груп) А. Бентлі, будь-які групи, що переслідують власні інтереси, впливають на владу, намагаючись досягти своїх цілей через політичну діяльність.

Модель А. Бентлі відкинули через небезпечність паралічу влади та дестабілізації. Автор моделі демократичного елітаризму Р. Даль доводив, що еліти між собою співпрацюють та визначають правильний спосіб вирішення конкретних проблем.

Ідеал демократії в принципі недосяжний, але необхідно знайти форму політичного життя, яка забезпечила б змагання політичних сил, можливість політичного консенсусу.

Чимало сучасних учених пов'язують зміст демократії з елітами і доводять, що демократія завдяки виборам має дати дорогу найгіднішим представникам еліти, має оберігати суспільство від людей, які довго перебувають при владі, запобігати надмірній концентрації влади. Дехто з сучасних практичних політиків активно критикує тлумачення демократії як влади народу, застерігає від тотальної політизації суспільного організму, не сумніваючись, однак, що саме демократія постійно підтримує в середовищі правлячої верхівки стан пошуку й самовдосконалення. Окремі вчені (особливо в Росії) доводять небезпечність зведення демократії до найвищого ідеалу.

Перед країнами, які віддали перевагу демократичному розвитку, постає багато не лише економічних, соціальних, а й політичних проблем. Насамперед це проблеми модернізації політичної системи, пристосування її до функціонування за умов демократії, створення демократичних політичних інститутів, вирішення гуманітарних проблем, входження в міжнародні політичні організації тощо.

Модернізація — процес поступовий і багатогранний, її завданням є пошук нових парадигм з метою мобілізації суспільства. Особливо важливою є модернізація для перехідних суспільств, які характеризуються творчим

конструктивним браком ідеалів; відсутністю консолідуючих суспільство особистостей та лідерів; політичною ситуацією, яка не працює на майбутнє.

Сама демократія, як зазначає К. Гаджієв, не може сприйматися однозначно, особливо в перехідний період. Досить слушним є попередження А. Токвіля про те, що тиранія більшості може бути ще жорстокішою, ніж тиранія меншості, на що теж слід зважити під час побудови демократичної моделі суспільного розвитку.

Серед проблем утвердження демократії, пов'язаних з економікою і політикою, — відставання інфраструктури ринкової економіки від розвитку власності. Саме демократія мусить забезпечити легітимізацію ринку. Ринок і капіталізм не можуть бути самодостатніми умовами утвердження демократії. Прикладом цього є піночетівський режим у Чилі. Співвідношення понять "лібералізм" і "демократія" теж неоднозначне. Лібералізм віддає перевагу волі людини перед рівністю, а демократія — рівності перед волею.

Найраціональніше розуміти демократію як форму політичної самоорганізації суспільства, що означає певну дистанцію між державою та суспільством. Вона є не лише технічним аспектом певних реформ, а й шкалою цінностей, системою життя, основні постулати якого — рівність і права людини. За демократії немає місця застою, ідеологія не заступає демократичні цінності, плюралізм є джерелом влади, забезпечений абсолютний примат суверенітету народу.

Конституція держави, що стала на шлях демократії, повинна виконувати три основні завдання:

- фіксувати певну форму правління;
- закріплювати й виражати згоду народу;
- регламентувати повноваження урядових структур.

І найголовніше — слід спочатку усвідомити демократичні цінності, а вже потім втілювати їх у політичній діяльності.

Щоб стати демократом, людина, з огляду на психологію, має вирости й соціалізуватися в демократичному середовищі. У посттоталітарних країнах демократичні державні інститути (органи різних гілок і рівнів влади й управління, політичні партії тощо) недостатньо інтегровані в суспільний організм. Скажімо, в Японії капіталізація поєднана з корпоративністю, тому японську демократію інколи називають корпоративною.

Саме збереження традиційних цінностей японської ментальності дало змогу Японії ефективно справитися із завданнями модернізації, стати однією із найрозвинутіших демократичних країн. Тобто модель модернізації мусить бути оригінальною для кожної країни. Для пострадянських країн особливо важливим є віднайдення способів органічного поєднання правової держави, ринкової економіки та історичних традицій державності.

Демократія, в сучасному розумінні, покликана забезпечити оптимальне поєднання економічної ефективності, соціальної справедливості, свободи підприємництва, соціальної рівності тощо. Важливими є стабілізація законодавства, легітимний розподіл функцій влади та формування сильного центру (як політичного, так і духовного), утвердження демократичної

політичної свідомості та культури, переосмислення власного досвіду державотворення тощо.

Список використаної літератури:

1. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія]. – К., 2000- 384 с.
2. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К., 1997.-200 с.
3. Бодуен Ж. Вступ до політології. – К., 1995.-245 с.
4. Брегеда А. Ю. Політологія: Навч. -метод, посібник для самост. вивч. дисц. – К., 1999.-108 с.
5. Базар І. М. Політична етнологія як наука: історія, теорія, методологія, праксеологія. - К., 1994- 310 с.
6. Гаєвський Б. Українська політологія. – К., 1995.- 328 с.
7. Гаєвський Б. Філософія політики. – К., 1993.-158 с.
8. Гальчинський А. Кінець тоталітарного соціалізму, а що далі? – К., 1996.- 203с.
9. Гелей С., Рутар С. Основи політології. -Львів, 1996.- 350 с.
10. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Навч. посібник. – К., 1999.-200 с.
11. Пірен М. І. Етнополітика. – К., 1997.-180 с.
12. Потульницький В. Історія української політології. – К., 1992.-170 с.
13. Лапшин С.А. Політологія Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

Мудрак В.

УКРАЇНА: ВІД МАЙДАНУ ДО МАЙДАНУ

Євромайдан та Революція Гідності стали наймасштабнішими подіями в новітній історії України, засвідчивши також нові зсуви в колективній свідомості суспільства. Потужні виклики, спричинені не лише внутрішньополітичними чинниками, але й зовнішньополітичними, змінили українське суспільство. Траєкторія розвитку цих подій дає підстави для виокремлення кількох складових революційного процесу. Якщо Євромайдан із підписанням Угоди про асоціацію досяг свого логічного завершення з точки зору документування процесу, то інші каталізовані революційні процеси не досягли свого вирішення

Ключові слова: Євромайдан, Революція Гідності, етапи, причини, характер, євроінтеграція.

1 грудня 2016 р. президент України, Петро Порошенко підписав два укази: про відзначення щорічно 21 листопада Дня гідності та свободи і 22 січня — Дня Соборності України. Перед підписанням цих указів глава держави зазначив: «Україна — це територія гідності і свободи. Такими нас зробила не одна, а дві революції — наш Майдан 2004 року і Революція Гідності 2013 року. Це був надзвичайно важкий іспит для України, коли українці продемонстрували свою європейськість, гідність і своє прагнення до свободи». Як і раніше, 22 січня відзначатиметься День Соборності України з нагоди проголошення у 1919-у Акта злуки УНР і ЗУНР [2,с.1].

День гідності і свободи, зазначається в указі, започатковано з метою утвердження в Україні ідеалів свободи і демократії, збереження та донесення до нинішнього і майбутніх поколінь об'єктивної інформації про доленосні події в Україні початку ХХІ століття, а також вшанування патріотизму і мужності громадян, які восени 2004 року і в листопаді 2013 — лютому 2014 рр. стали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини та громадянина, національних інтересів українського народу та його європейського вибору.

Очікування і розчарування:

На мій погляд, День гідності і свободи — це, передусім, привід для того, щоб осмислити, що з нами сталося і що нам далі робити. В першу річницю Революції Гідності, очевидно, багато людей згадають перипетії подій на Майдані, спробують відповісти на запитання: що змінилося на краще в нашій країні в результаті Майдану, що здійснилося з того, на що ми сподівалися і за що багато хто з нас боровся? В ім'я чого принесені величезні людські жертви, чи виправдані вони і скільки їх ще може бути? Думаю, чимало людей скажуть: краще б уже було жити при «режимі Януковича», ніж втратити Крим і вести війну на Донбасі, наслідки якої можуть бути фатальними для України. Очевидно, такі думки мають право на існування, проте, на мій погляд, режим Януковича можна порівняти з раковою пухлиною. Якби ми її залишили, то вона вразила б остаточно і безповоротно весь державний організм, все суспільство. Продовження панування режиму Януковича неминуче перетворило б Україну в злиденну і безправну російську колонію.

Отже, які зміни в результаті Революції Гідності можна зарахувати до позитивних? Народ змінив владу: був повалений злочинний режим Януковича. В умовах війни успішно пройшли президентські і парламентські вибори. Підписано Угоду про асоціацію з ЄС, що поклало початок реформуванню українського суспільства та держави відповідно до європейських стандартів. Хоча і з багатьма вадами, та все ж розпочався процес люстрації держчиновників вищого рівня. До нашої країни ставлення світової спільноти змінилося на краще. Сьогодні Україну сприймають як державу, більшість населення якої готова боротися за незалежність, демократію та європейські цінності. В російсько-українському конфлікті цивілізований світ підтримує Україну, тоді як путінська Росія опинилася майже в повній ізоляції.

З іншого боку, очевидно, що не всі вимоги активних учасників Революції Гідності реалізовані. Вельми повільно просувається процес реформування суспільства і держави. Боротьба з корупцією все ще залишається на рівні декларацій. Результати парламентських виборів не дуже радують: надто багато у Верховній Раді виявилось депутатів з «колишніх», які склали кістяк режиму Януковича. І в той же час партія українських націонал-патріотів «Свобода», на жаль, не потрапила до парламенту.

Важким ударом для України стала анексія Криму і війна на Донбасі. Але ці проблеми виникли не внаслідок Майдану, а в результаті неоголошеної і підступної агресії з боку путінського режиму, що намагається зупинити революційні процеси в Україні, вплив яких може бути згубним для нього і його

імперських амбіцій. Загальновідомо, що незалежність не отримують у вигляді подарунка. Незалежність, як правило, завойовується ціною життів кращих синів народу. Сьогодні тисячі українських воїнів перебувають у неймовірно тяжких умовах на східному фронті і щодня десятки з них гинуть, стають каліками... Таку страшну ціну наш народ змушений платити за свою справжню, а не бутафорську незалежність, якою вона була попередні 23 роки [4, с.3].

Два Майдани: спільне і відмінне

За короткі 23 роки Незалежності Україна пережила дві революції, які назавжди будуть закарбовані на скрижалях не тільки української, а й світової історії. Помаранчева революція розпочалася 22 листопада 2004 р., Єврореволюція — 21 листопада 2013-го року. Рівно через 9 років й 1 день. Порівнюючи дві революції за їх масштабами і наслідками для українського суспільства, маємо відзначити, що Помаранчева революція піднялася практично на підтримку однієї людини — Віктора Ющенка, тоді як Євромайдан став результатом цивілізаційного вибору українського народу між Європою і Євразією. Метою Євромайдану була зміна корумпованої і неефективної державної системи.

На жаль, керманічі Помаранчевої революції на чолі з В. Ющенком не виправдали покладених на них народних сподівань. Втім, поразка Помаранчевої революції допомогла нам краще зрозуміти, що треба міняти не людей у корумпованій владній системі, а саму систему. Обидві революції почалися на Майдані Незалежності, тому ми маємо два Майдани — 2004 р. і 2013—2014 рр. Обидва стихійні Майдани мали свої організовані злочинною владою Антимайдани. Люди на обох Майданах боролися не за матеріальні цінності, а за духовні — свободу, гідність, демократію[3, с.4].

Елемент насилля в Помаранчевій революції був мінімальний, і це є великим позитивом. За весь час протистояння не було жодного випадку насильства ні з боку силових структур, ні з боку учасників мирних протестних акцій «помаранчевих». Принаймні жодна людина не загинула в результаті зіткнень протестувальників із силовиками. На жаль, на Євромайдані насилля не вдалося уникнути. Єврореволюція виявилася незрівнянно жорстокішою порівняно з Помаранчевою. При цьому до невинуватого насилля вдавалися обидві сторони — як захисники режиму, так і протестувальники. На мій погляд, якби не було насилля, то Революція Гідності могла б досягти кращих результатів і ми б не мали таких жахливих жертв і втрат. На превеликий жаль, криваві події в центрі Києва перекреслили багато позитивного, успадкованого Євромайданом від Помаранчевої революції. Але все сталося так, як сталося.

Можливо, найважливіша відмінність між двома революціями полягає у різних масштабах втручання з боку Росії. Якщо у 2004 р. Москва здійснювала переважно політичний, економічний та інформаційний тиск з опорою на свою агентуру і «п'яту колону», то на додаток до перелічених форм тиску на другий день після перемоги Революції Гідності Росія вдалася до брутальної агресії проти України із застосуванням своїх регулярних військ.

Майдан-2004 р. був більш організованим й одностайним, тоді як Євромайдан не мав одного всіма визнаного лідера. Лідери опозиції не стали керівниками Майдану, бо Майдан — це громада, представники різних верств населення, а не політичні партії. Революція тим і відрізняється від спланованого перевороту, що вона є «живою творчістю мас» і розвивається за своїм внутрішнім сценарієм, усі нюанси розвитку якого важко передбачити. Як і в 2004-у, так і в 2013—2014 рр. рушійною силою обох революцій виступила молодь, яка вже не була продуктом виховання радянської системи, для якої вже не існувало залізної завіси та інформаційних обмежень, яка вже не боялася можновладців.

Більшість народів світу сприйняла Помаранчеву революцію як унікальне явище в новітній європейській історії. Як казали самі європейці, «в дні Помаранчевої революції у Києві билось серце Європи». І як заявив член Європарламенту, колишній прем'єр-міністр Бельгії Гі Верховстат, «Євромайдан у Києві — найбільша проєвропейська демонстрація в історії Європейського Союзу».

Очевидно, порівнянь і паралелей між двома революціями можна проводити ще багато, проте і сказане дозволяє зробити висновок: Майдан 2013—2014 років є продовженням Майдану 2004-го р., Революція Гідності є завершенням Помаранчевої революції.

Революція заради еволюції.

Помаранчева революція тривала практично один місяць — з 22 листопада 2004 року, коли були оголошені попередні результати другого туру президентських виборів

(В. Янукович — 49,4%, В. Ющенко — 46,6%), до 26 грудня, коли за результатами переголосування другого туру В. Ющенко отримав 51,9% голосів, а В. Янукович — 44,2%. Революція Гідності розпочалася 21 листопада 2013 року — як реакція на рішення уряду М. Азарова про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом — і триває досі. І ця революція триватиме ще не один рік, поступово переростаючи в еволюцію, оскільки лише еволюційний розвиток суспільства є найефективнішим і найпродуктивнішим.

Помаранчева революція завершилась обранням В. Ющенка на пост президента. Революція Гідності має тривати доти, доки ми не побудуємо в Україні європейську, сильну, заможну й успішну державу, незалежно від того, хто буде на посаді президента, а хто — на посаді прем'єр-міністра.

У горнилі Революції Гідності, яка переросла в національно-визвольну боротьбу проти російського імперіалізму, народилася нова українська нація — сплав українців, росіян, представників інших етносів як на Заході, так і на Сході України. Їх об'єднує одне прагнення — бути вільними людьми у вільній європейській державі, в якій перед законом усі рівні. Час поводитирів, месій і вождів закінчився. Нарешті, як записано в Конституції, наш народ стає джерелом влади і має фундаментальне право наймати собі на службу достойну його владу, визначаючи їй межі повноважень та обов'язків.

Народ має примушувати владу служити собі, а не обслуговувати її, як це було протягом усіх попередніх років квазінезалежності України, коли можновладці могли комфортно сидіти довгими роками в керівних кріслах, влаштовувати краще життя собі, своїм дітям та онукам, розпродувати або розкрадати національні багатства і ні за що не відповідати, бо закони існували лише для пересічних, бідних і беззахисних людей. Тому від сьогодні і надалі влада на всіх рівнях має постійно звітувати за свою роботу перед громадою, яка, в свою чергу, повинна мати можливість її змінювати на чесних, демократичних і прозорих виборах, якщо влада не справляється з обов'язками. Робота у владних структурах має стати тяжкою і відповідальною працею, а не джерелом збагачення, як це було раніше. До влади мають приходити не ті, хто голосніше за всіх кричить про свій патріотизм, а ті, хто знає, що і як робити на користь суспільству. До влади передусім мають приходити високого рівня патріотичні фахівці, спеціалісти й організатори.

Майдани і революції мають відбуватися не раз на 10 років у вигляді політичних землетрусів, а стати перманентним революційно-еволюційним процесом, насамперед, у душах, головах, свідомості людей. Шлях мирних, конституційних демократичних перетворень суспільства — важкий і тривалий, але його треба пройти крок за кроком, набравшись терпіння і сили волі, з метою виконання найважливіших і доленосних завдань, які стоять перед українським народом, реформування усіх сфер життєдіяльності суспільства і держави відповідно до європейських стандартів і наших зобов'язань, зафіксованих в Угоді про асоціацію з Європейським Союзом.[1, с.14]

Європейська інтеграція України виникла не сьогодні і не вчора, вона має тисячолітню історію. Тому не дивно, що нині переважна більшість українського народу, а не тільки керівництво, прагне стати частиною європейської співдружності народів. Однак поряд із запозиченням європейських цінностей маємо берегти власні національні цінності, які формувалися впродовж багатьох століть і становлять основу нашого світосприйняття, нашої ідентичності. Тільки на шляху взаємодії та взаємозбагачення кращих елементів європейської культури й «українського світу» можливе будівництво нової Європи, яка зможе протистояти імперським амбіціям путінської Росії та архаїчного «руського мира». Після Помаранчевої революції та Революції Гідності всі спроби путінського режиму повернути Україну в колоніальне стійло приречені на поразку, оскільки Україна вже фактично стала частиною європейської спільноти і її підтримує увесь цивілізований світ.

Отже, завтра українці відзначатимуть річницю відразу двох революцій: десяту — Помаранчевої і першу — Революції Гідності. В цей день по всій Україні відбудуться урочисті зібрання, мітинги і віче, на яких українці вшанують пам'ять Небесної Сотні, а також наших бійців, які полягли за свободу і незалежність України у війні проти російської агресії, що триває і зараз.

Зранку 21 листопада у Києві на Майдані Незалежності відбудеться церемонія запалювання лампадок і покладання квітів від перших осіб держави до пам'ятного хреста Героям Небесної Сотні на вулиці Інститутській. Впродовж

дня експонуватиметься фотогалерея подій на Майдані і в зоні АТО. Бійці Самооборони Майдану пройдуть «маршем гідності» від Михайлівської площі до Майдану Незалежності. Очікується, що цього дня в столиці України фінішуватиме автопробіг Варшава — Київ, присвячений подіям на Майдані, а також відбудеться міжнародна благодійна акція «Україна — це я», під час якої з лампадок встановлять конструкцію у вигляді Герба України. В Українському домі експонуватиметься фотогалерея, відбудеться презентація документальних фільмів і книг про дві українські революції XXI століття. Надвечір на Майдані Незалежності збереться народне віче. Опісля кияни і гості столиці послухають «Пісні свободи», з якими наші герої йшли і йдуть сьогодні на смерть за незалежність нашої Батьківщини.

Патріотична громадськість Одеси також готується належно відзначити День гідності і свободи. 21 листопада о 18.00 небайдужі городяни зберуться на мітинг біля пам'ятника Дюку, де активісти Одеського Євромайдану говоритимуть про боротьбу за нову європейську Україну. 22 листопада, в День пам'яті жертв голодоморів, о 13.00 відбудеться покладання квітів до Пам'ятника жертвам Голодомору (1932—1933 рр.) на Лідерсовському бульварі. Після цього відбудеться хода до Соборної площі, на якій пройдуть панахида, а також мітинг-реквієм. О 18.00 активісти, одеські євромайданівці зберуться біля пам'ятника Дюку. 23 листопада, знову ж таки біля Дюка, о 12.00 почнеться народне віче, після якого можна буде ознайомитися з тематичною фотовиставкою в Історико-краєзнавчому музеї, що на Гаванній, 4.

Хотілося б сподіватися, що про гідність і свободу українського народу ми згадуватимемо не лише 21 листопада, а будемо відстоювати ці найвищі цінності у своєму повсякденному житті і праці на благо кожної української сім'ї і всього українського народу. Успіх реалізації ідеалів Революції Гідності сьогодні залежить від праці кожного з нас. Якщо кожен із нас вболіватиме за долю своєї країни і житиме за принципом «якщо не я — то хто?», ми неодмінно переможемо всі наші негаразди, всіх внутрішніх і зовнішніх ворогів і виведемо нашу дорогу неньку-Україну із тієї тяжкої скрути, в якій вона нині опинилася.

Список використаної літератури:

1. Бурлакова В. Хроніки Гідності/В.Бурлакова//Український тиждень.- 2014 №23(343).-6-12.червня .-с.14
2. Виступ Президента Петра Порошенка на прес-конференції 29грудня 2014року [Електронний ресурс]
3. Грабовський С. Донбас прагне «сильної руки» цензури і сумує за СРСР//Грабовський//Український тиждень.-2013.- 16 червня.
4. Золкіна М Європейська інтеграція як потенціал для консолідації українського суспільства/М.Золкіна//Громадська думка :Інформаційно - аналітичне видання .- К.; Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», 2014.-№02(22) .- с. 14
5. Штомпка П. Социология социальных изменений. [пер.с англ. под. ред. В.А. Ядова] / П. Штомпка .- М.:Аспект Пресс, 1996 – 416 с.

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ

У статті на основі аналізу наукових праць досліджуються етапи розвитку політичних ідей та явищ у Стародавній Греції та Римі.

Ключові слова: Стародавня Греція та Рим, аристократична думка, гомерівська думка, монархія, демократія, форми державного правління

Актуальність теми статті: полягає у тому, що уважно та детально розглянувши етапи становлення політичної думки зі стародавніх часів, набагато легше орієнтуватись та розуміти політичні події та процеси сьогодні

Мета даної статі: прослідкувати етапи розвитку політичної думки та становлення політики як науки із часів великих правителів та філософів Стародавньої Греції та Римської Імперії

Дана проблема знайшла відображення у роботах дослідників В. Бебика, В.Нерсесянца, Б. Гаєвського, Е. Лейста та інших

Вагомий внесок у політичну теорію належить давньогрецьким мислителям. Категорія "політика" з часу її появи у Давній Греції використовувалася на означення форм життя вільних і повноправних індивідів, а поняття "право", "закон" — як виразники свободи, регулятори взаємин у суспільстві вільних людей, як норми політичної справедливості. Ця політична ідеологія пройшла шість головних етапів, кожен з яких характеризує окремий напрям політичного мислення. [2, с. 21]

Етап античних, міфічних уявлень. Представлений аристократичною (гомерівською), демократичною (гесіодівською) та "хлопською" (орфічною) думками. Загальна їх риса — спроба змалювати виникнення Всесвіту, людини, суспільства, держави з позицій релігійно-міфологічного світогляду.

Етап формування філософських поглядів на політичні процеси. Започаткований творчістю "семи мудреців" (кін. VII — поч. VI ст. до н. е.). [1, с. 76]

На розвиток політичної ідеології особливо вплинуло вчення Демокріта (470—366 до н. е.). Про справедливість у політиці як відповідність природі, про суспільство, державу і закони як штучні утворення людей внаслідок природного процесу, про політичний конформізм і моральну солідарність вільних громадян як необхідний компонент "хорошої" держави. Демокрит доводив земне, а не божественне походження людини (з землі і води), суспільне, а не небесне походження права. У контексті тих ідей фігурували вчення Піфагора (580—500 до н. е.), Геракліта (630—470 до н. е.) та деяких інших давньогрецьких мислителів. [4, с.54]

Ідеальна держава, за Платоном, є посередником між космосом і людською душею і виконує три функції (радницьку, захисну і ділову), які покладаються на три відповідні стани (правителів, воїнів і виробників). Вона дотримується принципу розподілу праці, зрівнює у правах жінок і чоловіків, встановлює для правителів і воїнів спільність майна, дружин і дітей, долає розкол на бідних і

багатих, виводить на верхівку державного правління наймудріших і найблагородніших аристократів-філософів. [5, с.316]

Згодом він розглядав чотири стани громадян, рівних у межах кожного стану ("нерівна рівність"). До громадян не зараховував рабів та іноземців. Платон виділяв 8 форм державного правління:

- істинне правління;
- законна монархія (царська влада);
- незаконна монархія (тиранія);
- законна влада небагатих (аристократія);
- незаконна влада небагатих (олігархія);
- законна демократія (на основі законів);
- незаконна демократія (за відсутності законів);
- тімократія (ненависний Платону тип владування).

Демократія — лад "приємний і різноманітний", але вона урівнює рівних і нерівних від природи людей, а тому переростає в тиранію — "панування найгіршого обранця народу, оточеного натовпом негідників". Справедливість у тому, щоб кожний стан займався своїм і не втручався в чужі справи ("кожному — своє"). Політика — "царське мистецтво", засноване на знаннях і таланті правити людьми [6].

Етап започаткування емпірико-теоретичного підходу до вивчення політичних проблем і оформлення давньої політичної науки як специфічної галузі знань. Пов'язаний він з творчістю одного з найвидатніших мислителів — Аристотеля (384—322 до н. е.), який розглядав людину як об'єктивне начало всіх політичних явищ.

Етап поступового занепаду давньогрецької державності під тиском Македонії і Риму (III—II ст. до н. е.). Цей період характерний злетом започаткованої Аристотелем політичної етики, об'єктом вивчення якої були природа, внутрішня структура, місце політичної моралі в системі політичних відносин і суспільному житті [6].

З 146 р. до н. е. Греція була підпорядкована Римові, і могутній інтелектуальний струм мислителів Еллади пронизав і Римську Республіку, політична думка в якій розвивалася і на власній основі під відчутним впливом релігійних вчень і боротьби патриціїв та плебеїв, вільних і рабів.

Власне політико-теоретична думка заявила про себе в Римі лише в I ст. до н. е. Її засновником вважають Марка Туллія Цицерона (106—43 до н. е.). У працях "Про державу", "Про закони", "Про межі добра і зла", "Про обов'язки" він суттєво розвинув ідеї про державу як республіку — справу народу, згуртованого спільними інтересами і згодою в питаннях права. [3, с. 98]

Неабиякий вплив на подальший розвиток світової політичної думки справили римські юристи I—III ст. н. е.: Сабін, Гай, Папініан, Ульпіан, Модестин, Павло та ін. Вони підняли розуміння права і закону на емпірико-теоретичний, логіко-понятійний, концептуальний рівні, а політичні доктрини ввели в правовий контекст. Справедливість (юстицію) тлумачили як "волю віддавати кожному своє право".

Значно вплинула на подальші політичні процеси і політичну теорію здійснена римськими юристами кодифікація імператорських конституцій, яких було кілька тисяч. Та найціннішою політико-правовою пам'яткою став Корпус юріс цивіліс — "Зведення Юстиніана" (VI ст.). Саме воно виявилось наймогутнішим джерелом багатовікового запозичення засад римського права більшістю європейських країн, що відчутно вплинуло на еволюцію політичної думки та політичне життя.

Отже, ми бачимо, що вже в Стародавній Греції були створені соціально-політичні теорії, які багато в чому визначили подальший розвиток соціально-політичної думки. Давньогрецькі мислителі були першовідкривачами в численних галузях людського пізнання. Тому можна говорити не лише про внесок античних греків в історію філософської, політичної і правової думки, але і про створення ними фундаменту і формулюванні відправних ідей і концепцій у різноманітних сферах теорії та практики.

Кожна пора, звертаючись до творчої спадщини стародавніх греків, по-своєму вчилися в них, інтерпретувало їх теоретичні досягнення і їх духовний досвід при вирішенні актуальних проблем своєї сучасності. Величезний вплив на подальший розвиток політико-правової ідеології зробило вчення Платона. Під його впливом склалися філософські тасоціально-політичні погляди Аристотеля, стоїків, Цицерона та інших представників античної політичної думки. Висунуті Платоном ідеї «правління філософів» і «мудрих законів» були сприйняті багатьма мислителями епохи Просвіщення. [2, с.25]. Далеко за межі античності вийшло вплив політико-правових ідей Аристотеля.

Широке поширення в подальшій політичній думки одержало запропоноване їм визначення держави як об'єднання громадян заради загального блага. У політичну ідеологію Середньовіччя та Нового часу з аристотелівського вчення перейшли класифікація форм держави, положення про причини зміни політичних станів, змішаному державному устрої.

У минулому і нині представники різних теоретичних та ідейно-політичних напрямів, шкіл і рухів постійно черпали і продовжують черпати з історії давньогрецької філософської і політико-правової думки різноманітні відомості, знання і аргументи для обґрунтування обстоюваних ними позицій, критики на адресу своїх супротивників.

Список використаної літератури:

1. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія]. – К., 2000. - с. 76
2. Бодуен Ж. Вступ до політології. – К., 1995. – с. 21, 25.
3. Базар І. М. Політична етнологія як наука: історія, теорія, методологія, праксеологія. - К., 1994. – с. 98.
4. Гаєвський Б. Філософія політики. – К., 1993. – с. 54
5. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Навч. посібник. – К., 1999. – с. 316.
6. Інтернет джерело: osvita.ua

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті на основі аналізу наукових праць з питань українсько-канадських відносин досліджується сучасний стан та перспективи розвитку українсько-канадських відносин.

Ключові слова: Канада, Україна, співробітництво, міжнародна арена, зовнішньополітична стратегія, українська криза.

Актуальність теми статті: визначається тим, що відносини з Канадою є перспективним напрямком для зовнішньополітичної стратегії України.

Мета даної статті: дослідження стану та перспектив розвитку українсько-канадського двостороннього співробітництва.

Питання українсько-канадських відносин знайшли відображення у роботах дослідників М. Дойчика, Е. Барана, С. Аппатова, В.В. Козика та інших.

Україна та Канада – дві країни, які розташовані у різних півкулях світу, але зв'язані через океан сотнями тисяч ниточок родинних зв'язків кількох поколінь, які роблять наші двосторонні відносини насправді особливими. Значні надії української сторони з перших кроків незалежності покладалися на українсько-канадське партнерство. Канада першою визнала незалежність України — 2 грудня 1991 р.

Двосторонні відносини України та Канади мають давню історію та охоплюють великий спектр сфер. Особливості українсько-канадського співробітництва обумовлені наявністю 1,2-мільйонної української діаспори в Канаді, що має надзвичайно розвинену систему громадських та культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань. Це сприяє прямим міжособистісним контактам між громадянами наших країн, а також безпосереднє співробітництво між такими організаціями в Канаді та подібними установами в Україні. Протягом десятиліть українці в Канаді накопичували значний духовно-культурний потенціал, створювались численні наукові, літературні, художні цінності, там працювали і працюють багато видатних українських вчених, письменників, художників [3, с.11]. Українська діаспора, представляючи собою нееконімічну групу тиску, активно включена в процес формування українсько-канадських відносин. Українські канадці стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники, експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього співробітництва. Українська діаспора, в свою чергу, зіграла значну роль у формуванні іміджу незалежної України в Канаді, в популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами. Важливо також відмітити і останні парламентські вибори в Канаді 2015 р. Економічна криза в Україні та конфлікт на Донбасі стали однією з ключових зовнішньополітичних тем під час нинішньої виборчої кампанії в Канаді. Три найвпливовіші канадські партії – Консервативна, Ліберальна і Нова

демократична – висловили підтримку Україні і наміри не тільки продовжити, але і посилити її. За результатами виборів перемогла Ліберальна партія, внаслідок чого уряд країни очолив її лідер – Джастін Трюдо. Він сформував зовсім новий склад нового Кабінету міністрів Канади, до якого увійшли дві українки Христя Фрилянд і Марієн Міхічук, які стали міністрами міжнародної торгівлі й праці та зайнятості. Це засвідчило особливий стан відносин, а також можливості до ще більшого поглиблення відносин в різних сферах двостороннього співробітництва. Джастін Трюдо висловив свою всеосяжну підтримку Україні та пообіцяв не тільки не змінювати позицію Канади до української кризи, а пообіцяв збільшити свою підтримку. Він також відзначив готовність Канади не тільки здійснювати тиск на Москву, але й всіляко допомагати Києву, у тому числі сприяти модернізації Збройних сил України. Варто відзначити також, що Збройні сили України отримали від Канади високотехнологічне обладнання для розмінування. Також необхідно зазначити, що на сайті партії Джастіна Трюдо регулярно з'являються коментарі з українських проблем і подій, а сам він особисто привітав народ України з Днем Незалежності і похвалив борців за неї, і пообіцяв «щосили активно допомагати відновленню економічних та демократичних інститутів України. Крім того, він закликав світову спільноту і всіх союзників своєї країни посилювати тиск на Москву» [4].

Канадські урядовці неодноразово оприлюднювали заяви, в яких засуджувалася політика РФ проти України та підтверджувалася позиція Канади щодо невизнання нелегальної анексії Криму, підтримки суверенітету та територіальної цілісності України. Крім того, Канада запровадила економічні та політичні санкції проти ряду російських осіб та компаній, а також представників т.зв. «ДНР» та «ЛНР» і лідерів сепаратистів. Із 29 червня 2015 р. також заборонено здійснювати торговельні та інвестиційні операції з окупованим Кримом. Канада неодноразово постачала нашій країні гуманітарну допомогу у вигляді медичних аптечок, засобів нічного бачення, комплектів військової форми тощо. Канадські інструктори беруть участь у навчанні українських військових. Також Канада надала Україні фінансову допомогу у вигляді 200 млн. дол. США для стабілізації української економіки і 50 млн. дол. США для вирішення гуманітарних проблем, а також 5 млн. дол. США для тренувальної місії нової української поліції. Вона також передала українському уряду пакет технічної допомоги для проведення реформ, який піде, по-перше, на подолання корупції, а по-друге, на створення незалежної судової системи. Однією зі знакових подій є підписання документа про завершення переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та Канадою. Положення проекту Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою забезпечують, зокрема, поглиблення торговельного та економічного співробітництва, в тому числі в частині торгівлі промисловими і сільськогосподарськими товарами, захисту інтелектуальної власності, регулювання державних закупівель [5]. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою закладає правові засади режиму вільної торгівлі між

нашою країною та однією з найбільших у світі індустріалізованих демократичних держав – Канадою. Канада входить до складу Великої сімки (G7), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), є, разом з США та Мексикою, учасницею Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА). Це перша, після глибокої та всеохоплюючої Угоди про асоціацію з ЄС, угода з країною Північноамериканського континенту, що охоплює ринок такого масштабу. Угода відкриває можливості для українського бізнесу на коротку та довгострокову перспективу, а також дозволить диверсифікувати торговельні потоки з України. Угода дозволить українському бізнесу отримати більші переваги, скориставшись можливостями від безмитного доступу до нового ринку, а з іншої сторони, відкриваються можливості для імпорту сировини та передових технологій, що сприятиме економічному зростанню. Україна серйозно сприймає потенціал майбутньої Угоди і твердо вірить, що вона буде ефективним інструментом для збільшення взаємного товарообороту. Положення Угоди відповідають стандартам СОТ і зобов'язанням сторін в цій міжнародній організації, а також забезпечують поглиблення торговельного та економічного співробітництва в частині торгівлі товарами (промисловими, сільськогосподарськими, рибою та морепродуктами), захисту прав інтелектуальної власності, державних закупівель тощо. З моменту набуття чинності Угода відкриє для українських експортерів 98% канадського ринку товарів. Ввізні мита на сільськогосподарські товари будуть негайно скасовані (за винятком 108 тарифних ліній, доступ по яких відкриється у рамках квот), а також на всі промислові товари (крім легкових автомобілів із 7-річним перехідним періодом скасування ввізних мит). Для вказаних 108 тарифних ліній сільськогосподарських товарів вітчизняні експортери матимуть можливість постачати товари за нульовою ставкою ввізного мита в рамках глобальних квот Канади. Україні вдалося відстояти асиметричну порівняно з Канадою, лібералізацію доступу до свого ринку у чутливих галузях. Також Угода сприятиме розвитку кооперації в сфері авіабудування. У довгостроковій перспективі передбачається збільшення постачання високотехнологічного обладнання та промислових товарів з високою доданою вартістю. Угода також передбачає надання Україні технічної допомоги для покращення доступу українських товарів на ринок Канади та допомогу для розвитку аграрного комплексу. В сучасних умовах угоди про вільну торгівлю дозволяють усунути митні тарифи на товари та нівелювати застосування заходів, які можуть обмежувати торгівлю чи іншим чином спричинити зростання витрат бізнесу [4]. Цей документ позитивно вплине на розвиток та стабілізацію нашої економіки, бо саме через тарифні мита зовнішньоторговельний товарообіг між Україною та Канадою був не досить високий. Саме цей документ сприятиме виходу України на ринки всього Американського регіону. Це, в свою чергу, підвищить можливості України розвивати активні відносини з сучасними центрами сили, включаючи США і Бразилію. Якщо ж говорити про основні напрямки співробітництва України та Канади, то, перш за все, треба відмітити співробітництво у сфері освіти. Прикладом цього виступають безліч освітніх

програм та достатньо широка нормативно-правова база. Канадський уряд сприяв розвитку освіти України через проведення безлічі семінарів і тренінгів для викладачів освітніх закладів, фінансування та допомогу у формуванні навчально-методичних матеріалів, а також через запровадження обмінів для студентів, учнів та викладачів освітніх закладів. Це все позитивно вплинуло на розвиток освіти в Україні та зміцнило зв'язок між Україною та канадцами українського походження. Перспективним напрямком є, перш за все, співробітництво у сфері теле- та кіновиробництва. Співробітництво у цій сфері може призвести, перш за все, до популяризації українського продукту закордоном, яке приведе до збільшення доходів. Бо саме сфера кіно зараз є однією з найбільш прибуткових сфер, які зможуть створити нові робочі місця та приведуть до зменшення безробіття в нашій країні, збільшення казни за рахунок податків [1]. Другим основним напрямком двостороннього співробітництва України та Канади є співробітництво в економічній сфері. Зв'язки у сфері економіки є основою в усьому спектрі двосторонніх відносин, тому що економічна привабливість держави – це найсильніший козир у її зовнішній політиці. Слід зазначити, що протягом XXI ст. спостерігається позитивна динаміка двостороннього товарообігу. Якщо в 1994 р. двосторонній товарообіг становив 51 млн. дол., то в 2015 р. загальний обсяг взаємної торгівлі товарами між Україною та Канадою склав 300,5 млн. дол. В 1994 р. були встановлені повноцінні торговельно-економічні відносини, що говорить про позитивну динаміку відносин, але певним бар'єром у реалізації повного потенціалу торговельно-економічних відносин є високі мита і митні тарифи для третіх країн в рамках НАФТ А, членом якої є Канада. Саме тому з 2009 р. українська і канадська сторони вели переговори про укладення двосторонньої зони вільної торгівлі (ЗВТ), яка б стала лазівкою в обхід НАФТА і 14 липня 2015 р. в Оттаві цей процес завершився підписанням документа про завершення переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та Канадою [2, с. 34]. Торговельно-економічна сфера економіки займає велику частку у відносинах з Канадою, про це свідчить нормативно-правова база, яка налічує понад три десятка принципово важливих документів. Особливе місце займає сфера інвестицій. За допомогою канадських інвестицій відбувається зміцнення і розширення економіки України. Можна також відмітити, що основною сферою інвестицій є промисловість України. Канадські компанії розширюють свою діяльність в Україні та зміцнюють свої позиції, але існують і досить вагомні недоліки, які не дають у повному обсязі здійснювати інвестиційну діяльність компаніям Канади. Перш за все, це недосконалість української законодавчої бази, а також спроби рейдерських захоплень, які негативно впливають на інвестиційний імідж України. І все ж Канада першою серед західних країн ще у 1992 р. відкрила кредитну лінію Україні. Також можна відмітити позитивну динаміку росту інвестицій, пов'язану з європейським вибором України. Особливе значення має також регіональне співробітництво на рівні провінцій Канади та відповідних областей України, до якого сторони виявляють взаємний інтерес. Українсько-канадські економічні

відносини зазнали великих змін з моменту їх започаткування, на даному етапі вони переживають трансформацію, яка позитивно вплине на розвиток України як повноцінного члена міжнародної спільноти [7].

Таким чином, сучасний етап відносин між Україною та Канадою є найбільш важливим, оскільки саме сьогодні наша держава переживає найбільш тяжкі часи і саме Канада надає нам найбільшу та всебічну підтримку у збереженні нашої територіальної цілісності та суверенності. Протягом останніх 10 років було збережено та закладено міцні підвалини для активного й змістовного українсько-канадського діалогу в усіх сферах на найближчу перспективу. Досягнення останніх років засвідчують обопільне бажання та готовність наших держав розвивати активний, чесний та взаємовигідний діалог, свідченням чому є ряд нових ініціатив та проектів, які розраховані як на коротку, так і середньо-термінову перспективу.

Список використаної літератури:

1. Canada-Ukraine relations [Electronic resource]. – Access mode: http://www.ucc.ca/Section_3/.
2. Баран Е. Канадське співробітництво з Україною. Зовнішня торгівля / Е. Баран // Зовнішня торгівля. – 1999. – № 1-2. – С. 31-35.
3. Дойчик М. Стосунки України та Канади в 1991-1996 рр.: патронат чи співробітництво [Текст] / М. Дойчик // Нова політика. – 1998. – № 4. – С. 9-13.
4. Інформаційно-аналітична довідка щодо укладання Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=188053&cat_id=170824.
5. Канада надала Україні кредит на 200 млн. канадських доларів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/991197-kanada-nadala-ukrajini-kredit-na-200-mln-kanadskih-dolariv.html>.
6. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-%D1%81%D0%B0/culture>.
7. Прямі іноземні інвестиції з Канади в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/analiz_inv_spivirobnictva/can/4147.html.

Рогожкіна Л.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті проаналізовано основні напрями політичної системи сучасної Великобританії, проаналізовано політичні звичаї та традиції політичного життя. Розкрито особливості головних напрямів реформування державного управління країни, окреслено ключові завдання і перспективи подальших політичних інновацій.

Ключові слова: Палата лордів, Палата громад, виборча система, програма консерваторів.

Вибір країни для вивчення не є випадковим і обумовлений тією політичною і соціально-економічною роллю, яку відіграє Велика Британія у світі. Ця держава визнається стабільною демократичною державою, в якій демократичні інститути і процеси поєднані з економічним добробутом і соціальною захищеністю населення.

Великобританія являє собою світову державу, яка входить до Європейського Союзу, НАТО та є членом Ради Безпеки ООН в якості одного з п'яти постійних членів. Як зазначає О.Г. Данільян: «На формування сучасної політико-правової системи Великобританії вплинули багато факторів, серед яких назвемо найголовніші: географічна віддаленість від континентальної Європи, відносна політична автономія держави, особливості історичного розвитку, своєрідність фінансової системи, оригінальність правової системи при відсутності писаної Конституції, а також наявність стійкої політичної традиції у функціонуванні інститутів влади. Географічна віддаленість Британії від континентальної Європи навіть викликала думки про її певну невизначеність у приналежності до Європи. Адже, з однієї сторони – Великобританія невід'ємна частина Європи і повноправний член Євросоюзу з 1973 р., а з іншої – домініони, країни, території, протекторати – члени Британської Співдружності – минулий спадок імперії – це особливий політичний і культурний простір, який не вписується у європейські рамки. Англійський політолог Річард Роуз назвав Британію «кораблем у європейських водах, який готовий у будь-який момент відпливти» [2, с. 48].

У Великобританії існує багатий історичний досвід пошуку ефективних відповідей на виклики часу, який став складовою частиною політичної традиції, дуже важливої для функціонування політичних інститутів. «Особливістю історичного розвитку Великобританії відмітимо наявність усталеної, укоріненої у давніх політичних інститутах традиції, яку дослідник історії англійської палати лордів М.О. Алексєєв називає «стовпом усієї Британської державності» – відзначає В. Гончврук [1, с. 43]. Перехід до демократії тут відбувся при наступництві таких політичних інститутів як монархія, палата лордів, палата общин, кабінет міністрів - традиційні інститути адаптувались до нових політичних реалій. Великобританія стала централізованою монархією в епоху Середньовіччя, утвердила верховенство світської влади над духовною у XVI ст. при королі Генріхові VIII Тюдор, який запровадив у країні англіканство та збудувала тільки їй властиву систему парламентаризму наприкінці XVII ст.

Великобританію називають класичною державою з парламентарною формою правління. Всі інші парламентарні політичні системи є схожими, мають деякі відхилення від цієї класичної парламентарної форми у тій чи іншій мірі наближаються до Великобританії, але не співпадають з нею повністю. Саме у Великобританії вперше виникли і укорінились інститути стабільного представницького правління, які покладені в основу будь-якої сучасної демократії, що діє у масштабах значної національної держави. Як зазначає відомий американський вчений Габрієль Алмонд у світі «нових демократій» Англія знаходиться відокремлено, так як представляє собою «стару демократію». Демократія тут встановилась скоріше як продукт еволюції аніж революції; поступовий процес демократизації тривав протягом століть.

У Великобританії, одній зі старіших держав світу, політична система складалася не відразу, а як підсумок тривалої еволюції; повільний же процес демократизації політичних інститутів тривав декілька століть. Відомо, що

політична система Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії – конституційна монархія. За період тисячолітнього існування найважливіший елемент британської політичної системи – монархія – поступово втратила свою владу; тому королева Єлизавета II, як і будь-який інший монарх в умовах конституційної монархії, «царює, але не керує». Владу царюючих персон було обмежено знаменитою Magna-Charta Liberatum – Великою хартією вільностей [4, с. 160].

Політичні звичаї і традиції не обмежуються вузькою сферою політичного життя чи якоюсь частиною політичної системи. Вони діють практично у всіх сферах здійснення політичної влади. Так, політичні звичаї виступають як конкретизовані норми поведінки різних організацій – структурних елементів політичної системи у сфері відносин з приводу проведення виборчих кампаній, самих виборів тощо. Пояснюється це тим, що вони складаються на підставі фактичних політичних відносин, в силу їх багатократного повторення; їх існування обумовлено й тим, що звичаї виступають в ролі своєрідних засобів організації виконання правової норми, поєднуються з нею і тісно переплітаються.

Уся верховна законодавча влада у Великобританії належить двопалатному парламенту (Палаті лордів і Палаті громад). Палата громад відіграє провідну роль у діяльності парламенту. Вона обирається на строк не більше п'яти років і налічує 650 членів – по одному представнику від кожного з 650-ти виборчих округів, на які розділено територію країни. Палата лордів є деякою мірою анахронізмом. Члени її не обираються загальним голосуванням; значна частина її складу – спадкові лорди, які засідають там (ті, що мають право засідати) за правом народження.

Основну роль у парламенті відіграє Палата громад. На відміну від Палати лордів, склад Палати громад регулярно оновлюється відповідно до результатів загальних виборів. Її домінуючий вплив на британське політичне життя пояснюється вже тим, що тут затверджуються всі закони. Саме депутати Палати громад становлять основу уряду країни, а сам уряд формується партією, що має більшість у Палаті громад [2, с 49].

Вищу виконавчу владу Великобританії сьогодні покладено на Кабінет міністрів, який і здійснює розробку національної політики в усіх сферах суспільного життя. Відомо, що Кабінет міністрів в усіх політичних системах є корпусом радників глави держави, які, як правило, очолюють різні державні департаменти. Кабінет міністрів став важливою складовою уряду в тих країнах, в яких законодавча влада представлена парламентом, але його форми різняться за деякими ознаками.

«Важливі положення в політичній системі Великобританії займають партії, що представляють широкий спектр думок громадян з різних питань. Партійна система Британії звичайно характеризується як двопартійна. Складовими її елементами у ХІХ – на початку ХХ ст. були консервативна та ліберальна партії, а з 20-х рр. ХХ ст. – консервативна та лейбористська. Значне місце в партійній системі країни посідає ліберально-демократична партія, яка серйозно впливає

на ухвалення рішень у Палаті громад, а також на формування уряду. Необхідно зазначити зростаючу популярність Національної партії Шотландії та Уельської національної партії» – зазначає О.Г. Данильян в статті «Особливості формування та вдосконалення політичних систем європейських країн (на прикладі Великобританії)» [2, с. 49].

Активна участь країни в європейській інтеграції, зростання непродуктивної сфери в економіці призвели до змін у соціальній структурі суспільства, до певного розбалансування у сфері управління. Для усунення цих проблем уряд Великобританії наприкінці 90-х рр. ХХ ст. зробив кроки для модернізації державного управління, які базувалися на переконаності, що стійкість і перспективи політичної системи багато в чому залежать від модернізації державного управління і підвищення ефективності роботи органів місцевої влади. Серед головних напрямів реформування державного управління керівництвом країни обране забезпечення комплексного підходу до розробки державної політики, орієнтованої на загальнонаціональні інтереси та стратегічні завдання.

Для досягнення цієї мети в 1999 р. прем'єр-міністр Великобританії Тоні Блер подав програму реформування державного управління, опубліковану в Білій книзі під назвою «Модернізація уряду». Біла книга виділяє п'ять пріоритетних напрямів реформування органів державного управління Великобританії, реалізація яких покликана підвищити її ефективність та якість. Серед них: 1) вдосконалення методів розробки державної політики з урахуванням загальнонаціональних інтересів і стратегічних цілей; 2) посилення цілеспрямованості і відповідальності за розподіл послуг за рахунок більшої уваги до інтересів різних соціальних груп; 3) поліпшення якості й підвищення ефективності державних послуг, впровадження інноваційних підходів та прогресивного практичного досвіду; 4) використання в державному управлінні інформаційних технологій для повнішого задоволення потреб громадян і поширення послуг через електронні мережі; 5) модернізація державних служб шляхом зміни системи стимулювання службовців, поліпшення системи оцінки показників роботи, а також за рахунок більш широкого доступу до подібної діяльності для жінок, національних меншин, індивідів [5, с. 18].

Незважаючи на певні успіхи в реалізації даної програми, Тоні Блер у 2007 р. під тиском громадськості був вимушений піти у відставку, яка обвинуватила його в розв'язуванні іракської війни 2003 р.. На виборах в Європарламент в 2009 р. лейбористська партія зайняла тільки третє місце і одержала удвічі менше голосов, ніж консерватори. На парламентських виборах, що пройшли 6 травня 2010 р., лейбористи також програли консерваторам. Прем'єр-міністр Великобританії Гордон Браун, який очолював партію, розцінив поразку лейбористів на виборах як негативну оцінку його діяльності виборцями і подав у відставку. Після відставки Гордона Брауна у Великобританії був сформований новий уряд, прем'єр-міністром якого став консерватор Девід

Кемерон, який відразу після свого призначення вибрав собі в заступники лідера ліберал-демократів Ніка Клегга.

Головними пунктами програми консерваторів є скорочення зайвого фінансування соціальних програм і ролі держави в економіці, відповідальніше витрачання державних коштів, заохочення приватної підприємницької ініціативи, захист традиційних сімейних цінностей, прийняття закону про обов'язкове винесення на референдум будь-якого рішення про передачу владних повноважень від Великобританії до Євросоюзу.

Розглядаючи шляхи еволюції політичних систем розвинених країн Європи, можна констатувати, що всі вони, з одного боку, є ліберально-демократичними, а з другого – мають безліч відмінностей. Разом з тим, будучи породжені схожими соціально-економічними умовами, релігіями, культурами, традиціями, ці політичні системи забезпечують ефективний розвиток економіки, а також один з найвищих у світі ступенів прав і свобод для своїх громадян. шлях, пройдений розвиненими західноєвропейськими країнами (Франція, Німеччина, Великобританія) у вдосконаленні своїх політичних систем, є безцінним досвідом для країн, що перебувають у транзитивному стані – від тоталітаризму до демократії.

Список використаної літератури:

1. Гончарук В. Особливості двопартійних систем США та Великобританії /В. Гончарук // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – 2011. - № 104. – С. 43 - 46.
2. Данильян О. Г. Особливості формування та вдосконалення політичних систем європейських країн (на прикладі Великобританії) / О. Г. Данильян // Державне будівництво та місцеве самоврядування – Випуск 20 – 2010. – С.48-59.
3. Лобанов В. Повышение эффективности работы органов местной власти: опыт Великобритании / В. Лобанов, Д. Садлер. – Режим доступа: <http://www.ptpu.ru>
4. Соколов А. Особенности современной политической системы Великобритании /А. Соколов // Наукові праці. Серія «Політичні науки». – 2006. – Вип. 41, Т. 54. – С. 160-164.
5. Черінько І. Реформування Палати лордів Великобританії в контексті політики лейбористського уряду Тоні Блера. / І. Черінько – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, 2006.– 37 с.

Шевчук Ю.О.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ІНТЕРЕСИ І ПРІОРИТЕТИ

У статті висвітлюється становище, інтереси , пріоритети зовнішньої політики України. Також розповідається про багатосторонню дипломатію, а саме активна участь в ООН та СНД.

Ключові слова: Зовнішня політика; національні інтереси ; двосторонні міжнародні відносини ; співробітництво в Європі; ООН та універсальні міжнародні організації.

Україна займає вигідне геополітичне становище між Заходом і Сходом. Проте само по собі вигідне геополітичне становище автоматично не забезпечує вигоди для країни. Це повинна робити зовнішня політика країни.

З початку проголошення незалежності Україна взяла курс на набуття статусу позаблокової, без'ядерної держави. На першому етапі становлення незалежності України забезпечило їй підтримку з боку світової громадськості і дистанціюванні від Росії.

2 липня 1993 р. ВР України затвердила "*Основні напрями зовнішньої політики України*". Цей документ визначає базові національні інтереси України і завдання її зовнішньої політики, містить засади, на яких реалізується зовнішньополітична діяльність нашої держави.

Базовою вимогою у здійсненні зовнішньої політики України є якнайповніше і якнайефективніше забезпечення національних інтересів країни.

Національні інтереси України у сфері міжнародних відносин становлять три основні групи:

- стратегічні та геополітичні інтереси, пов'язані з забезпеченням національної безпеки України та захистом її політичної незалежності;
- економічні інтереси, пов'язані з інтегруванням економіки України у світове господарство;
- регіональні, субрегіональні, локальні інтереси, пов'язані із забезпеченням різноманітних специфічних потреб внутрішнього розвитку України.

Засади зовнішньої політики України відображені також в Конституції (Основний Закон) України. Так у розділі 1, ст. 18 сказано: "Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства та загально визнаними принципами і нормами міжнародного права".

Україна здійснює активну, гнучку і збалансовану зовнішню політику на таких головних напрямках:

1. Розвиток двосторонніх міждержавних відносин.
2. Розширення участі в європейському регіональному співробітництві.
3. Співробітництво в рамках Співдружності незалежних держав.
4. Членство в ООН та інших універсальних міжнародних організаціях.

Пріоритетними стратегічними напрямами у сфері двосторонніх відносин є активний розвиток політичних, економічних, науково-технічних, культурних та інших стосунків з такими групами держав:

1. Двосторонні міждержавні відносини

- а) прикордонні держави
- б) західні держави - члени ЄС та НАТО
- г) держави Азії, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Африки та Латинської Америки

2. Регіональне співробітництво в Європі

Зовнішньополітичні зусилля України мають бути постійно спрямовані на розвиток європейського регіонального співробітництва у всіх сферах з метою зміцнення своєї державної незалежності та ефективного забезпечення національних інтересів.

Пріоритетним регіональним напрямом зовнішньої політики України є її діяльність в рамках Ради з безпеки і співробітництва в Європі

3. Співробітництво в рамках Співдружності незалежних держав

Україна як одна із засновниць Співдружності незалежних держав розвиває співробітництво з країнами - учасницями СНД відповідно до положень Угоди про Співдружність незалежних держав із Застереженнями до неї, зробленими Верховною Радою України.

Участь України в СНД відкриває можливість для вирішення на міжнародно-правових засадах питань, пов'язаних з правонаступництвом колишнього СРСР, є вагомим чинником стабілізації міжнародного становища України і забезпечення її політичної безпеки.

4. ООН та універсальні міжнародні організації

Участь України у всесвітніх міжнародних організаціях створює реальні можливості для взаємодії практично з усіма державами світу в рамках багатосторонньої дипломатії. Членство в них доповнює і розширює двосторонні та регіональні механізми забезпечення фундаментальних національних інтересів України, відкриваючи доступ до світового досвіду, інформації, статистики, експертних послуг, джерел технічної та фінансової допомоги. Всесвітні міжнародні організації сприяють підвищенню ролі і впливу Української держави в світі. Через членство в них Україна бере участь у формуванні архітектури світового правопорядку, вирішує проблеми гарантій своєї національної безпеки.

Пріоритетним напрямом діяльності України у всесвітніх міжнародних організаціях є активна участь в ООН та її спеціалізованих установах.

Список використаної літератури:

1. Зовнішня політика України: реалії та перспективи (виступ Удовенка Г., 13 грудня 1995 р.) // Політика і час. - 1996. - N1. - С. 9.
2. Кравчук Л. Нова Україна в новій Європі // Політика і час. - N2. -1993. - С. 4.
3. Лещенко Л., Пащук В. На вістрі великої політики // Політика і час. - 1993. - N8. - С. 19.
4. Литвин В. Зовнішня політика України: від адаптації до конкретних дій // Віче. - 1993. - N3. - С. 59.
5. Маркусь В. Атрибут самостійної держави. Зовнішня політика сучасної України: деякі принципи та актуальні проблеми // Політика і час. - 1993. - N2. - С. 49.
6. Осадчук Б. Солом'яний вогонь ідей і швидкий попіл забуття. Укр. Зовнішня політика. Погляд з-за кордону // Час-тайм. - 17 січня. - С. 8.
7. Пирожков С. Бажані орієнтири і реальні можливості // Політика і час. - 1994. - N5. - С. 22.
8. Стан і перспективи української зовнішньої політики (виступ Кучми Л. 15 липня 1996 р.) // Політика і час. - 1996. - N8. - С. 3.
9. Султанівський П. Для нас це аж ніяк не шляхопровід (китайська складова української зовнішньої політики) // Політика і час. - 1996. - N11. - С.32.

Шевчук Ю. А.

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ НІМЕЧЧИНИ

У статті на основі аналізу законодавчих актів досліджуються особливості державного устрою Німеччини.

Ключові слова: Федеративна держава, Парламентська республіка, Федеральний президент, Канцлер, Федеральний уряд, Бундестаг, Бундесрат, Конституція.

Актуальність теми статті: визначається у зростанні ролі впливу Німеччини на світові рішення, як держави «великої сімки».

Мета даної статті: дослідження особливостей державного устрою Німеччини.

Питання державного устрою Німеччини знайшли відображення у роботах дослідників Глазова О.В., Терехова Л.М., Попова Є.І., Абдурахманова І.В., Орлова Н.Є. та інші.

Німеччина (нім. *Deutschland*) - країна в Центральній Європі, демократична федеративна республіка. Офіційна назва - Федеративна Республіка Німеччина (нім. *Bundesrepublik Deutschland*). Скорочено - ФРН (BRD). Складається з 16 федеральних земель. Столиця і найбільше місто країни - Берлін. Член Європейського Союзу та НАТО. Країна з найбільшою кількістю населення і найбільшим рівнем економіки в Європейському союзі. Провідна політична сила на Європейському континенті, технологічний лідер в багатьох галузях. Після США, Німеччина є другим найпопулярнішим місцем міграції в світі.

Згідно конституції з Частини 2, статті 20 «Федеративна республіка Німеччини являється демократичною та соціальною федеративною державою» (*Die Bundesrepublik Deutschland ist ein demokratischer und sozialer Bundesstaat*) [1, с.7]

Союзна держава - форма державного устрою, за якої кілька держав створюють одну союзну державу. Держави, що входять до Ф., зберігаючи самостійність, створюють єдині союзні (федеральні) державні органи, єдине союзне громадянство, єдину союзну (федеральну) армію.

Союзні закони обов'язкові до виконання на всій території федерації [3, с 570].

Федеральний президент (Бундеспрезидент) – являється головою держави, але реально великою є роль саме Федерального канцлера. До його повноважень належать: представлення кандидатури канцлера на затвердження бундестагу; розпуск нижньої палати парламенту за пропозицією канцлера у випадку, якщо він програє голосування по вотуму довір'я; призначення вищого офіцерського складу збройних сил, хоча командує ними міністр оборони; помилування осуджених злочинців [2]. Бундеспрезидент обирається лише на один або два послідовних п'ятирічних терміни. Він обирається Федеральними зборами (*Bundesversammlung*), що спеціально скликаються головою бундестагу терміном на 5 років і складаються з депутатів бундестагу і такого ж числа членів, що обираються ландтагами (парламентами земель) [2]. У разі недієздатності або смерті повноваження президента здійснюються головою бундесрату.

Федеральний канцлер (Бундесканцлер) є головою виконавчої влади. Як правило ним стає лідер політичної партії, котра отримує найбільшу кількість голосів на загальнонаціональних виборах.

Повноваження: пропонує кандидатури членів кабінету міністрів для їх формального затвердження президентом країни; визначає основні напрямки внутрішньої і зовнішньої політики [2].

Для відставки уряду законодавчою владою повинна бути запропонована альтернативна кандидатура на пост канцлера, прийнятна для більшості парламентаріїв. Дане обмеження в Основному законі, назване "конструктивним вотумом недовір'я", має на меті підтримку політичної стабільності. Лише одного разу (у 1982) канцлер був зміщений таким чином [2].

Федеральний уряд складається з міністрів, які суміщають дві функції членів кабінету (як колегіального органу) і керівників міністерств. Уряд залишається при владі, лише поки він підтримується більшістю в бундестагу. Нарівні з міністерствами в структуру центральних органів виконавчої влади включені Відомство федерального канцлера (очолюється міністром за особливими дорученнями) і Відомство у справах преси й інформації (очолюється статс-секретарем), які підлегли безпосередньо федеральному канцлеру [2].

Федеральні міністри очолюють відповідні міністерства і керують їхньою роботою разом зі своїми заступниками - статс-секретарями (1-2 чиновника) і парламентськими статс-секретарями (1-2 депутати, які призначаються на допомогу міністру). Міністерства поділяються на відділи, підвідділи і реферати. При міністерствах можуть створюватися спеціалізовані федеральні відомства. Специфіка виконавчої влади: федеральні міністерства проводять урядову політику, як правило, не самостійно на всіх рівнях держструктури, а лише через аналогічні органи виконавчої влади земель ФРН і на місцях. Виключення складають міністерства іноземних справ, оборони, деякі підрозділи міністерств фінансів, транспорту, внутрішніх справ, у тій мірі, в якій конституція ФРН фіксує пряме виконання федерацією відповідних функцій [2].

Щодо законодавчої влади, ФРН являє собою двопалатний парламент що складається з:

- верхня (більш "слабка") палата - Бундесрат;
- нижня (більш "сильна") палата - Бундестаг.

У разі розбіжностей по законопроекті між бундестагом і бундесратом вони узгоджуються в об'єднаних комітетах (спільних комісіях) двох палат [2].

Оскільки земельні вибори не співпадають за часом із загальнонаціональними, розклад сил між політичними партіями у бундестагу і бундесраті може бути різним. Так, наприклад, християнські демократи - партія, що мала більшість в двох палатах протягом багатьох років - залишилися в бундесраті з 1991 у меншості по відношенню до соціал-демократів [2].

Бундестаг являє собою головну палату парламенту та обирається населенням на 4 роки. Згідно конституції частини 3, статті 39, п. 3 «Бундестаг визначає висновок і відновлення його засідань. Голова Бундестагу може скликати його раніше. Він зобов'язаний це зробити, якщо одна третина членів, Федеральний

президент або Федеральний канцлер цього не вимагають.» (Der Bundestag bestimmt den Schluß und den Wiederbeginn seiner Sitzungen. Der Präsident des Bundestages kann ihn früher einberufen. Er ist hierzu verpflichtet, wenn ein Drittel der Mitglieder, der Bundespräsident oder der Bundeskanzler es verlangen) [1, с. 11]

Бундесрат являє собою парламент кожної федеральної землі. Питання, що стосуються суверенних прав федеральних земель, особливо фінансові й адміністративні, звичайно є предметом дискусій і суперечок, і тому в середньому трохи більше половини всіх законопроектів проходить через верхню палату парламенту. Крім того, бундесрат має право винести негативний висновок по будь-якому із законопроектів, але лише дуже небагато з них не отримують схвалення у верхній палаті [2].

Згідно частини 4, статті 50 «Через Бундесрат, землі вносять свій вклад в законодавство і управління Федерації і в питаннях, що стосуються Європейського Союзу.» (Durch den Bundesrat wirken die Länder bei der Gesetzgebung und Verwaltung des Bundes und in Angelegenheiten der Europäischen Union mit.) [1, с.13]

Отже, розглянувши державний устрій Німеччини котрим керує Конституція від 23 травня 1949 року є прикладом гарного та міцного регулювання країни. Політична система Німеччини являє собою федеративне розділення на 16 федеративних земель, які виконують владні повноваження на місці, і кожна з яких має свій місцевий парламент – Бундесрат, що підпорядковуються верховному парламенту в Берліні – Бундестагу. Тому цю країну можна вважати одним із кращих лідерів Європи в ЄС.

Список використаної літератури:

1. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. – В., 2014. – 48 с.
2. Інтернет джерело: Державний устрій німеччини. / - режим доступу: ukrexport.gov.ua/ukr/z_info/ger/1128.html
3. Энциклопедический словарь в двух томах / Под ред. Б. А. Введенского, С. Р. Гершберга. т. 2. - М.: Советская энциклопедия, 1963. - с. 570.

Скакун М.

ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРН

У статті досліджуються формування нової зовнішньополітичної стратегії об'єднаної Німеччини в умовах геополітичної трансформації європейського простору, європейська політика та позиція ФРН щодо розширення Європейського Союзу.

Ключові слова: розширення Європейського Союзу, Східна політика ФРН, європейська політика Німеччини, зовнішньополітична стратегія.

Німеччина справедливо вважається провідною країною Європейського Союзу, яка найбільш зацікавлена у поширенні та поглибленні європейських інтеграційних процесів. Не ставлячи перед собою амбітних глобальних цілей, Німеччина в останні десятиріччя зосереджується на суто європейських справах і має репутацію країни з домінуючим впливом на їх вирішення. Характер

відносин Німеччини з її основними неєвропейськими партнерами – США та РФ значною мірою визначає і ставлення до інших регіональних держав, до подій і процесів у різних частинах європейського оточення, зокрема і до України.

Характерною рисою зовнішньої політики сучасної Німеччини є використання переважно несилових засобів для реалізації політичних цілей, що передбачає розширену багатосторонню та двосторонню співпрацю, орієнтацію в міжнародних відносинах на спільні інтереси та цінності. Та, незважаючи на швидкі темпи розвитку міжнародного середовища, появу нових загроз і викликів, традиційним напрямом німецької дипломатії залишається європейська політика.

Актуальність теми не викликає сумнівів через трансформації, які відбуваються у зв'язку з п'ятим розширенням ЄС, намаганням поглибити політичну інтеграцію в ЄС, впливом “Європи–25” на європейський геополітичний простір.

Геополітичне значення об'єднання Німеччини, роль цієї країни в сучасних міжнародних процесах і в поширенні Європейського Союзу на схід засвідчують публікації провідних вітчизняних та іноземних науковців. Зміни в політичній системі сучасної Німеччини, механізми зовнішньополітичної діяльності ФРН аналізують визначні політики та дипломати Г. Коль та А.Зленко, науковці К. Зонтхаймер, М. Павлов, Р. Кривонос, А. Кудряченко та інші. Ці автори відзначають активізацію міжнародної політики ФРН, зростання її впливу на регіональному й глобальному рівнях [3; с. 58].

Національна безпека багатьох європейських країн протягом тривалого часу залежала від місця Німеччини в європейському політичному порядку, щоб Німеччина могла впливати, але не бути загрозою «європейській свободі», існуванню і розвитку інших держав. У сучасній європейській системі ФРН є основоположною складовою європейської та міжнародної системи міжнародних відносин.

Шлях досягнення державної єдності німців визначив і географічну складову, і кордони ФРН. Сучасне об'єднання Німеччини відбулося мирним легітимним шляхом, коли західнонімецька держава приєднала “нові” землі. Саме через “аншлюз” політична система Федеративної Республіки у своїх основних рисах залишилась незмінною. Німецьке об'єднання стало випробуванням для демократії у ФРН в умовах приєднання до неї п'яти нових федеральних земель, але політичної системи він серйозно не зачепив [2; с.41].

Відновлення єдиної Німеччини змусило відмовитися від військово-політичних гарантій США, перетворило її у впливову в міжнародному плані державу, яка повністю реалізує свій суверенітет у зовнішній політиці та в політиці безпеки.

Як відомо, основою інтеграційних процесів у Західній Європі є франко-німецький альянс, який, з одного боку, є “локомотивом”, з другого – викликає занепокоєння малих країн Європи щодо можливості збереження свого політичного суверенітету і можливості бути почутими в “європейському хорі”.

Після об'єднання країни європейська політика Німеччини не втратила своєї динамічності, підтверджуючи незмінність свого політичного курсу і готовність до поглиблення інтеграції в ЄС. Німецький уряд підписав Маастріхтський договір про утворення Європейського Союзу (1992 р.) під гаслом “не німецька Європа, а європейська Німеччина”. Унаслідок досягнення єдності Німеччини було подолано національний розкол і, тим самим, реалізовано основну мету західноєвропейської політики. Послідовність і незмінність європейської політики ФРН у нових умовах підтвердив федеральний канцлер ФРН Г. Коль у своїй першій заяві після об'єднання. Проте реалізувати зроблені заяви виявилось складніше, ніж очікував уряд об'єднаної Німеччини. Гострота та багатогранність проблем, які виникли в процесі розбудови єдиної держави, необхідність розробки нової зовнішньополітичної стратегії обмежували можливості ФРН.

Основою двосторонніх відносин між Францією і Федеративною Республікою Німеччини залишається Єлісейський договір про дружбу і співпрацю (1963 року), який започаткував новий етап європейської історії. Розвиток партнерства між Німеччиною та Францією визначив напрямки європейського будівництва, у якому Франція виступала передусім як політичний лідер організації, а ФРН – як економічна потуга [3; с.51].

Суперечності між двома країнами торкнулись також проблем оборони і стратегічних військових проєктів: якщо ФРН (до операції в Іраку) віддавала перевагу атлантичній солідарності і захисту своєї власної території, то Франція наполягала на незалежності європейської системи безпеки від НАТО та США.

Розбіжності між позиціями ФРН і Франції зросли після формування уряду Г. Шрьодера. Якщо раніше ФРН і Франція прагнули спільно розвивати і поглиблювати європейську інтеграцію, то тепер основою активної співпраці став політичний баланс у Європі. Відповідно там, де інтереси співпадають, продовжує існувати „двигун”, а в інших виникає конкуренція. Спостерігається подальша диференціація німецько-французької співпраці: взаємодія в галузі спільної зовнішньої політики й політики безпеки, європейської оборони, юстиції та внутрішніх справ й протиборство – в питаннях розширення ЄС, аграрної реформи й майбутнього Союзу. Однак вісь „Париж-Бонн” продовжує впливати на хід інтеграційного процесу, ступінь співпраці двох країн викликає обережність інших членів ЄС, які вбачають небезпеку встановлення „директорії”, коли її темпи знижувались, виникала небезпека втрати темпу інтеграції. [1; с.76].

Певні зміни в європейській політиці ФРН відбувалися під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Крім економічних і соціальних труднощів об'єднання, у країні розгорнулася дискусія про новий статус держави на континенті і перегляд зовнішньополітичної ролі та інтересів об'єднаної Федеративної Республіки. Динаміка європейської інтеграції досягла такого рівня взаємозалежності, що партнери з ЄС змушували уряд ФРН діяти. Продовження економічної інтеграції, запровадження спільної європейської

валюти розцінювалися в Німеччині як передумова формування політичного союзу.

“Східна політика” Боннської республіки в нових умовах набула формату розширення ЄС на схід та обґрунтовувалось міркуваннями безпеки, історичної справедливості. Таким чином, певні концептуальні, політичні й економічні напрацювання „старої” ФРН були інкорпоровані в європейську політику об’єднаної Німеччини.

Європейська стратегія уряду Г. Шрьодера характеризується врахуванням нових геополітичних чинників. Стабільність і прогнозованість сучасної німецької політики в ЄС забезпечується не перевагою європейських інтересів над національними, а чітким визначенням німецьких інтересів, які активно захищаються на багатосторонньому рівні. Тобто уряду ФРН вдалось узгодити національні інтереси зі складними інтеграційними завданнями. ФРН намагається забезпечити реалізацію національних інтересів через збалансованість загальноєвропейських інтересів, і, тим самим, впливати на визначення політичного курсу ЄС в цілому [1; с. 47].

У ЄС уряд на чолі із Г. Шрьодером послідовно відстоював пріоритети німецької європейської політики – насамперед поглиблення інтеграційних процесів, яке створює підґрунтя для вступу нових членів, а потім розширення. ФРН лобіювала створення інституційних і фінансових рамок для розширення, активно використовувала фактор розширення для реформування важливих для німецьких інтересів аграрної та інституційної галузей. Така послідовна тактика забезпечила посилення ваги ФРН в інституціях ЄС.

Інституційна реформа, яка була метою європейської інтеграції із 70-х років ХХ століття, була реалізована, створивши базу для поглиблення взаємодії європейських країн в економічній і політичній галузях. Ініціатива уряду ФРН використання моделі Конвенту була реалізована як у процесі вироблення Хартії основних прав ЄС, так і для подальшої розробки інституційної реформи.

Основою європейської політики ФРН традиційно є партнерство з Францією, яке ґрунтується на балансі політичних інтересів. У 90-х роках минулого сторіччя проявилися розбіжності між партнерами в питаннях щодо шляхів поглиблення і розширення ЄС, а також його майбутньої форми і цілей. Геополітичні зміни у Східній Європі, посилення позицій США в ЦСЄ, початок розширення НАТО на Схід відповідали традиційній “східній” політиці ФРН і визначили її підтримку європейським амбіціям країн регіону. На відміну від ФРН, Франція наполягала на збереженні геополітичної рівноваги і замість поширення ЄС відстоювала поглиблення і завершення інтеграції у форматі п’ятнадцяти країн. Для Франції ЄС є продовженням її національної політики з використанням європейських інститутів. Проте ці відмінності не зашкодили збереженню німецько-французької взаємодії, яка залишилася двигуном” європейської інтеграції і після об’єднання Німеччини, особливо в питаннях спільної зовнішньої політики і політики безпеки, юстиції і внутрішніх справ. Компроміс дозволив поєднати поглиблення політичної

інтеграції до схвалення проекту Конституції Європейського Союзу з послідовним приєднанням до інтеграції нових незалежних держав.

Об'єднання Німеччини суттєво вплинуло на її зовнішньополітичні пріоритети. У нових геополітичних умовах ФРН значно розширила свою політичну вагу відповідно до економічного потенціалу. Посівши чільне місце у структурі європейської співпраці, Німеччина більше не сприймається сусідами як дестабілізуючий чинник у міжнародній системі, хоча її вплив зростає не лише на регіональному, але й на глобальному рівнях. Європейська стратегія ФРН упродовж минулих років зазнавала поступових змін, що відбувалися за логікою корекції. Проте вони не призвели до появи якісно нової європейської політики Німеччини. Традиційно ФРН опирається на партнерство з Францією в питаннях європейської інтеграції. Крім того, новим проявом міжнародної активності Берліна стали спільна німецько-французька опозиція прагненню США підпорядкувати інтереси Західної Європи в Афганістані та в Іраку. Криза НАТО, яка проявилась у різних позиціях “старих” і “нових” членів НАТО, сприяла зближенню провідних країн Європи. Нові геополітичні виклики зумовили нормалізацію європейської політики, що призвело до відмови від властивих попередній ФРН ідеологічних і політичних табу й обумовило появу нової європейської політики Німеччини, головна мета якої – завершення європейської інтеграції; у процесі якої мають бути забезпечені її національні інтереси.

У своїй зовнішній політиці ФРН намагається посилити свій вплив у Європі, намагаючись бути «континентальною державою із глобальною політичною вагою» [2; с.37]. Важливою ланкою у цьому процесі є посилення військового компонента. На думку відомого фрайбурзького військового історика В. Ветте, за період, починаючи з 1990 р., вплив військових на «формування німецької зовнішньої політики та політики безпеки став вагомим, ніж будь-коли після Другої світової війни». Нове формулювання військово-політичних інтересів країни є важливим компонентом нового політичного курсу. Визначення інтересів безпеки охоплює припинення конфліктів, які зачіпатимуть територіальну цілісність і стабільність Німеччини, підтримку вільної світової торгівлі.

Також бундесвер повинен брати участь у військових акціях у рамках Статуту ООН, всюди куди сягають інтереси ФРН. Новий Статут бундесверу характеризується як проведення відповідальної силової політики. Нова Німеччина стала могутньою державою Європи і світу, вагомим фактором міжнародних відносин. ФРН усіяко закріплює це становище «світової держави». Економічна вага плюс можливість військового втручання у будь-який регіон – це все надає державі ваги та статусу сильної держави.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі конкретних подій українсько-німецьких політичних відносин з метою перейняття досвіду, удосконалення діяльності вітчизняної дипломатичної служби з урахуванням найкращих досягнень німецького зовнішньополітичного механізму [2; с.39].

Отже, протягом минулого десятиліття йшло формування нової зовнішньополітичної доктрини ФРН. Сутністю змін стало намагання привести політичну роль ФРН у відповідність з її економічною вагою. Йдеться про нове, глобалізоване визначення економічних, військових та політичних інтересів країни та пошук адекватних засобів їх реалізації. Зміни, які відбулись у 90-ті роки минулого століття, дали змогу Німеччині посісти одне з провідних місць у системі міжнародних відносин у Європі. Зовнішня політика ФРН кінця ХХ ст. відзначається багатьма змінами і новими тенденціями. ФРН перестала бути регіональною країною. Пріоритети німецької зовнішньої політики зумовлюються новою роллю ФРН у Європі і забезпечуються її ефективною дипломатією.

Специфіка зовнішньої політики ФРН полягає у збільшенні власного потенціалу у межах діяльності в регіональних об'єднаннях і військових союзах, що передбачає активну участь Німеччини у європейській та євроатлантичній інтеграції. Зовнішня політика Німеччини є миролюбивою і погоджує власні інтереси з інтересами сусідів, а інші держави розглядає скоріше як партнерів, аніж як конкурентів. Пріоритетним напрямом подальших досліджень могло б стати вивчення зовнішньої політики ФРН щодо Української держави.

Список використаної літератури:

1. Кривонос Р.А. Німеччина у структурі європейської співпраці: монографія / Р.А. Кривонос. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 166 с.
2. Кудряченко А. Об'єднана Німеччина: нові геополітичні виміри // Віче. – 2003. – № 8. – С. 36–41.
3. Рілл Б. Об'єднана Німеччина: світова політика // Політика і час. – 1998. – № 2. – С. 50–60.

Кучер В.

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

У статті на основі законодавчих актів та Законів України розглянуто перспективи реформування виборчої системи, як базису формування органів влади.

Ключові слова: виборча система, виборчі процедури, реформування.

Актуальність теми статті: полягає у надзвичайній важливості виборчої системи для процесу формування органів політичної влади і як одного із ключових способів подолання політичної корупції.

Мета даної статті: проаналізувати перспективи реформування виборчої системи в Україні.

Дослідженню різних аспектів розвитку та функціонування виборчих систем присвячено значну кількість праць, зокрема О. Абрамової, Л. Кочубей, І. Кресіної, С.Лапшина, М.Рябця, В.Співака, В. Тимошенко, Ю.Шкурата та ін.

Одним із найдавніших інститутів людського суспільства є інститут виборів. У більшості сучасних держав вибори є невід'ємним елементом суспільно-

політичного життя. Від їх характеру багато в чому залежить ступінь демократизму політичного режиму [1, ст.78].

Після отримання Україною незалежності і створення власної державності виборче законодавство зазнало змін і поступових реформувань: від мажоритарної до пропорційної і змішаної систем [8; с.132]. На поточний момент систему чинного виборчого законодавства складають 4 групи законодавчих актів:

1. Конституція України;

2. Система спеціальних законів України про вибори: Закон "Про вибори народних депутатів України" ; Закон "Про вибори Президента України" ; Закон "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" ; Закон "Про Центральну виборчу комісію".

3. Нормативно-правові акти конституційного законодавства: Закон "Про громадянство України"; Закон "Про об'єднання громадян"; Закон "Про мову" та ін;

4. Положення нормативних актів суміжних галузей, які регулюють виборчий процес: норми адміністративного, трудового, житлового, кримінального, кримінально-процесуального, цивільного, цивільно-процесуального, пенсійного, фінансового, господарського, митного, інформаційного, сімейного, екологічного законодавства, законодавства про зв'язок [2.104].

Виборчий процес повинен відповідати визначеним принципам, зокрема:

Принципи виборчого права – це умови його визнання і здійснення, які разом забезпечують реальний характер волевиявлення народу, легітимність виборних органів публічної влади. Загальновизнані принципи виборчого права зафіксовані у відповідних міжнародно-правових документах. Так ч.3 ст. 21 Загальної декларації прав людини встановлює: « воля народу повинна бути основою влади Уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, що мають проводитись згідно загальним і рівним виборчим правом шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування» [2. ст.121].

У ст. 71 Конституції визначається, що вибори до органів державної влади та місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування, відповідно виборцям гарантується вільне волевиявлення [7].

Принцип справедливих виборів також є міжнародним стандартом організації і проведення виборів. Принцип справедливих виборів тісно пов'язаний із реалізацією громадянами як суб'єктів своїх виборчих прав: права обирати та бути обраним. Статті. 2, 25 Міжнародного пакту про громадянські й політичні права встановлюють, що кожен громадянин без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного і соціального походження, майнового стану, народження чи інших обставин та без необґрунтованих обмежень повинен мати право та можливість брати участь в управлінні державними справами, голосувати і бути

обраним на дійсних періодичних виборах, що забезпечують вільне волевиявлення та проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні. Разом з тим такий підхід не суперечить тому, що особа, яка має право брати участь у виборах, зобов'язана відповідати певним вимогам: досягти певного віку, бути громадянином держави, дієздатним тощо [2. ст. 127].

У постанові Центральної виборчої комісії від 4 жовтня 2016 року № 405 внесено пропозиції щодо вдосконалення Закону України "Про Державний реєстр виборців" У пояснювальній записці до проекту Закону України про внесення змін до закону України «Про державний реєстр виборців» освітлено питання [4]:

Обґрунтування необхідності прийняття проекту Закону

Практика застосування Закону України "Про Державний реєстр виборців" обумовлює необхідність удосконалення окремих його положень.

З метою розширення можливостей для реалізації громадянами України, які мають право голосу відповідно до статті 70 Конституції України прав у відносинах з Державним реєстром виборців визначені Законом процедури звернення громадян до органів ведення Реєстру потребують спрощення.

Так, для забезпечення реалізації виборчих прав громадян є доцільним скасування вимоги щодо вмотивування заяви виборця про тимчасову зміну місця голосування без зміни виборчої адреси. За відсутності визначеного Законом переліку підстав для звернення щодо тимчасової зміни місця голосування орган ведення Реєстру під час прийняття рішення за результатами його розгляду може керуватися виключно суб'єктивними чинниками, що ускладнює реалізацію громадянами України своїх виборчих прав [5].

Крім того, надання Центральній виборчій комісії як розпоряднику Реєстру повноважень щодо встановлення порядку подання та розгляду заяв виборців про тимчасову зміну місця голосування дозволить забезпечити ефективне використання такого механізму незалежно від місця проживання чи перебування виборців, що на сьогодні є особливо актуальним для виборців, які проживають на тимчасово окупованій території України.

Розвиток ІТ-технологій наблизив доступність використання комп'ютерної техніки для переважної більшості виборців на побутовому рівні. У зв'язку із цим, крім особистого звернення виборця до органу ведення Реєстру щодо свого включення до Реєстру, зміни своїх персональних даних у Реєстрі, отримання на запит інформації з Реєстру, варто передбачити можливість надсилання відповідних заяв в електронній формі з використанням мережі Інтернет [3]

Для оптимізації процесу періодичного поновлення бази даних Реєстру доцільно надати органам, закладам, установам, якими надаються відповідні відомості про виборців, можливість їх подання в електронній формі, у зв'язку з чим зникне потреба у паперовому носії.

Також потребує вдосконалення порядок уточнення органами ведення Реєстру персональних даних виборців, що містяться у Реєстрі, шляхом надання їм права звертатися до будь-яких органів, закладів, установ, визначених

Законом, з метою здійснення перевірки відомостей, необхідних для внесення запису до Реєстру чи змін до персональних даних Реєстру.

Для розширення доступу громадськості до статистичних відомостей Реєстру доцільно розміщувати на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії більш повні дані Реєстру про кількість виборців (на рівні села, селища, міста).

Крім того, Закон потребує приведення у відповідність із законами України, якими передбачено надання державним органам права доступу до автоматизованих інформаційних систем, реєстрів та банків даних, держателями (адміністраторами) яких є державні органи.

Практика проведення виборів засвідчила необхідність удосконалення визначених Законом порядків складання органами ведення Реєстру попередніх та уточнених списків виборців.

Цілі та завдання проекту Закону. Основними завданнями законопроекту є сприяння реалізації виборцями, зокрема громадянами України, які проживають чи перебувають за кордоном, а також виборцями, які проживають на тимчасово окупованій території України, своїх прав у відносинах з Реєстром, удосконалення механізму ведення Реєстру з метою підвищення якості списків виборців, посилення захисту та безпеки бази даних Реєстру, покращення організації роботи органів Реєстру [4].

3. Загальна характеристика і основні положення проекту Закону

Законопроектом пропонується спростити механізм тимчасової зміни місця голосування виборця без зміни виборчої адреси, а також можливість його використання виборцями, стосовно яких у Реєстрі наявна службова відмітка про вибуття з відповідної території (виборча адреса не визначена).

Змінюється порядок подання виборцями органам ведення Реєстру заяв про включення до Реєстру, внесення змін до персональних даних Реєстру, а також запитів щодо змісту їх даних у Реєстрі. Суть таких змін полягає в можливості подання вказаних заяв (запитів) як через уповноважену особу, так і з використанням мережі Інтернет.

Передбачається можливість органам, закладам, установам, якими надаються відомості для періодичного поновлення бази даних Реєстру, подавати передбачені Законом відомості про виборців в електронній формі.

Надається право органу ведення Реєстру звертатися до будь-яких органів, закладів, установ, зазначених у статті 22 Закону, для здійснення перевірки відомостей, необхідних для внесення записів до Реєстру чи змін до персональних даних Реєстру.

Пропонується розміщувати на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії, крім передбаченої Законом інформації про кількість виборців у межах районів, міст обласного (республіканського в Автономній Республіці Крим) значення, районів у містах, в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, закордонному виборчому окрузі, також у межах сіл, селищ, міст районного значення [3].

Законопроектом приводяться положення Закону щодо використання персональних даних Реєстру у відповідність із законами України, якими

передбачено надання державним органам права доступу до автоматизованих інформаційних систем, реєстрів та банків даних, держателями (адміністраторами) яких є державні органи.

Також пропонується вдосконалити визначені Законом порядки складання органами ведення Реєстру попередніх та уточнених списків виборців, зокрема їх виготовлення в одному примірнику (замість двох).

4. Стан нормативно-правової бази

Основними нормативно-правовими актами у цій сфері правового регулювання є Конституція України, Закони України "Про Державний реєстр виборців", "Про вибори Президента України", "Про вибори народних депутатів України", "Про місцеві вибори", "Про всеукраїнський референдум" [5].

Узгодження запропонованого законопроекту з іншими нормативно-правовими актами України передбачено у його Прикінцевих і перехідних положеннях.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень законопроекту не потребуватиме додаткових витрат з Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних, правових та інших наслідків після прийняття проекту Закону

Прийняття законопроекту оптимізує роботу органів Реєстру, сприятиме реалізації виборцями прав у відносинах з Реєстром.

Заступник Голови Верховної Ради Оксана Сироїд під час зустрічі з членами Венеціанської комісії зазначила, що «завдяки спільним зусиллям українських і європейських експертів вдалося знайти ті формули змін до Конституції, які дозволили би дійсно провести реформи». Більше того, розуміючи яким викликом було впровадження нового, роботу було почато фактично з того моменту, коли вперше було проголосовано за зміни до Конституції [3].

За цей період було погоджено модель змін до закону про судоустрій і статус суддів, до процесуальних кодексів, до Закону «Про адвокатуру», до юридичної освіти, і навіть частково до прокуратури. Насьогодні підготовано законопроект в цілому, нову редакцію закону про судоустрій і статус суддів, зміни до Конституції.

Виборча реформа для України це не просто реформа системи, це один із ключових способів подолання політичної корупції.

У контексті виборчої реформи О.Сироїд зазначила, що потрібно обмежити вплив олігархів на політичний процес, вплив на парламент, на політичну систему. Поки цього не станеться не можна очікувати ефективності у всіх інших реформах. Саме тому виборча система, яка би запропонувала пропорційну систему з відкритими списками могла б бути тим інструментом для подолання політичної корупції.

Навесні 2016 р. свою готовність підтримати пропорційну систему з відкритими списками запропонували всі політичні сили, у тому числі Президент П.Порошенко. За умови, що вони будуть віддані тому процесу до кінця, і чим законопроект буде прийнято, що є значним чинником для

покращення якості політичної системи в Україні, демократизації та подолання корупції.

Список використаної літератури:

1. Гелей, С. Політологія [Текст] : навч. посібник / С. Гелей, С. Рутар. - К. : Знання, 2009. - 415 с.
2. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посібник. - К.: Атіка, 2004
3. <http://info-vybory.in.ua>.
4. <http://www.cvk.gov.ua/vp>
5. <http://rada.gov.ua/news/Top-novyna/130728.html>
6. <http://zgroup.com.ua/article.php?articleid=5003>
7. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page2>
8. Лапшин С.А. Парламентські вибори в Україні 2012: проблема обрання виборчої системи /С.А.Лапшин //Вісник Інституту історії, етнології і права: зб.наук.пр. – Вип.9. – Вінниця: ВДПУ, 2011. - С.130-133.

Столяр І.

АНАЛІЗ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті аналізується процес виборчої системи України від мажоритарної до змішаної та від змішаної до пропорційної. Проаналізовано особливості виборчих систем, випробуваних за роки незалежності України, з'ясовано їх переваги та недоліки.

Ключові слова: виборча система, пропорційна виборча система, змішана виборча система, політична партія, мажоритарна система, вибори.

В сучасній Україні існує проблема пошуку оптимальної моделі виборчої системи, оскільки з моменту здобуття незалежності в нашій державі існували і мажоритарна, і змішана, і пропорційна системи, проте жодна з них не стала ключовою для країни. Власне тепер суперечки точаться не з приводу необхідності змін, а з приводу того, яка ж система на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства є найбільш оптимальною. Задля визначення шляхів удосконалення існуючої в Україні виборчої системи необхідно проаналізувати її слабкі та сильні сторони, щоб знати, що саме треба змінити.

В Україні застосовуються різні виборчі системи: при виборах Президента України та на місцевих виборах - мажоритарна, при виборах народних депутатів України - змішана [1].

Суть змішаної виборчої системи полягає в тому, що одна частина депутатських мандатів розподіляється на основі принципів мажоритарної системи, а інша — відповідно до принципів пропорційної системи. Змішана виборча система являє собою певний компроміс між пропорційною і мажоритарною системами, тобто компроміс між парламентською і урядовою стабільністю, яку забезпечує мажоритарна складова виборчої системи, та справедливим представництвом політичних сил і регіональних інтересів у парламенті, що має місце при застосуванні пропорційної виборчої системи. До переваг змішаної системи відноситься те, що вона сприяє укрупненню політичних партій, забезпечує формування стійкого уряду, надає можливість

збереження зв'язку між виборцями й обраними ними депутатами; в умовах становлення багатопартійності сприяє розвитку політичних партій. Важливо й те, що дана виборча система вбирає в себе переваги пропорційної і мажоритарної виборчої систем: 1) наявність постійного зв'язку між кандидатом і виборцями округу; 2) виборці голосують за конкретну людину, яку можуть побачити і оцінити; 3) можливість контролю за діяльністю депутата, персональна його відповідальність перед виборцями; 4) відбувається сприяння розвитку партійної системи та партійної ідеології [2].

В результаті застосування змішаної виборчої системи протягом останніх десятиліть в багатьох країнах світу, було підтверджено привабливість цієї системи для пересічного виборця порівняно з мажоритарною системою, що пояснюється зростанням мотивації виборця, який, окрім впливу на вибори у своєму одномандатному окрузі, отримує змогу долучатися до загальнонаціональної політики через наявність партійних виборчих списків.

Змішана виборча система здебільшого застосовується у тих країнах, де відбувається пошук і становлення виборчих систем або існує необхідність досягнення компромісу між принципом представництва у парламенті різних політичних сил та стабільністю сформованого уряду [6].

Пропорційна виборча система має такий порядок організації виборів і визначення результатів голосування, за якого розподіл мандатів між партіями, які висунули своїх кандидатів у представницький орган, проводиться згідно з кількістю отриманих партією голосів. Існує кілька різновидів застосування пропорційної виборчої системи: голосування за звичайний список кандидатів і жорсткий список (звичайний список кандидатів – це розташування прізвищ кандидатів у списку в алфавітному порядку; жорсткий – це розташування прізвищ кандидатів у списку в пріоритетному порядку). Крім того, існують пропорційні виборчі системи, де виборець, хоча і голосує за список в цілому, проте визначає, якому з кандидатів у середині списку він надає перевагу (відкритий список). Пропорційна виборча система закритих списків такої можливості виборцю не надає, розподіл місць у виборчому списку здійснюють партії на власний розсуд.

Варто відзначити, що вона має такі переваги: розподіл голосів виборців пропорційно, зменшується можливість їх втрати; врахування інтересів різних суспільних груп; мінімізуються можливості для фальсифікацій результатів волевиявлення громадян; відбувається сприяння розвитку партійної системи та партійної ідеології; унеможлиблює потрапляння в парламент радикальних регіональних політичних партій; депутат маючи підтримку політичної партії має набагато більше можливостей, щоб виконати передвиборні обіцянки.

Однак пропорційна виборча система має і багато негативних рис: виборці голосують не за конкретних людей, а за партійний список, в якому можуть виявитися невідомі, некомпетентні, непопулярні політики; відсутність тісного зв'язку, контактів між депутатами і виборцями, оскільки депутата обирають не виборці конкретного виборчого округу, а виборчий корпус усієї країни; доволі складна система підрахунку голосів; до парламенту потрапляє

багато політичних сил, що ускладнює процедуру формування парламентської більшості і часто робить уряд у країні нестабільним; відсутність персональної відповідальності депутата перед виборцями за свої дії; обмеження свободи дій депутата, його залежність від партійного керівництва, якому він завдячує своїм обранням; купівля місць у партійних списках.

Нині вибори за пропорційною системою відбуваються у 49 країнах світу, в тому числі у 25 європейських (Іспанія, Португалія, Австрія, Швеція, Фінляндія, Норвегія, Бельгія, Росія). Ця виборча система застосовується, як правило, в тих країнах, де є кілька впливових партій, але жодна з них історично не має стабільної більшості в парламенті. Разом з тим пропорційна система стимулює розвиток багатопартійності, оскільки при її запровадженні виборець обирає політичну платформу і програму майбутньої діяльності політичних партій і блоків [5].

Історично першою виборчою системою стала мажоритарна, в основі якої лежить принцип більшості: обраними вважаються такі кандидати, які отримали встановлену більшість голосів. При даній системі територія всієї країни ділиться на приблизно рівні за кількістю виборців округу, від яких обираються депутати.[3] В якості безперечних достоїнств мажоритарної системи називають простоту, можливість участі виборців у процедурі висунення кандидатів, поіменне перерахування всіх претендентів. До того ж вважається, що ця система більш універсальна, так як дає можливість враховувати і партійні інтереси, і інтереси виборців, які не входять у громадські організації.

Разом з тим їй властиві і недоліки: небезпека спотворення співвідношення політичних сил у парламенті порівнянні з дійсно існуючих в суспільстві; неможливість точного обліку реального впливу організацій, передвиборних спілок, партій. В залежності від мінімальної кількості голосів виборців, необхідної для обрання кандидата, розрізняють такі різновиди мажоритарної системи: абсолютної більшості, відносної більшості, кваліфікованої більшості. [1] Один з головних недоліків системи - нерезультативність підсумків голосування, коли жоден з кандидатів не набирає необхідної кількості голосів. У таких випадках зазвичай проводиться другий тур голосування, для участі у якому, як правило, допускаються тільки два кандидати, що зібрали найбільшу кількість голосів у першому турі. У ряді країн передбачено, що для перемоги у другому турі кандидатові досить отримати відносну більшість.

Найпоширенішим є повторне голосування, яке проводиться по двох кандидатах, які набрали найбільшу кількість голосів (як правило, за такою схемою проходять вибори президента, наприклад, у Польщі). У деяких країнах у другому турі беруть участь всі кандидати, які отримали встановлену законом відсоток голосів (при виборах депутатів парламенту, наприклад Франції, він становить 12,5%).

Поряд із недоліками можна виділити такі переваги мажоритарної виборчої системи: наявність постійного зв'язку між кандидатом і виборцями округу; персоніфікація виборів: виборці голосують за конкретну людину, яку можуть побачити і оцінити; потенційний демократизм, оскільки переможця підтримує

більшість виборців; простота у підрахунку голосів; можливість контролю за діяльністю депутата, його відповідальність перед виборцями; праця депутата в інтересах виборців округу; сприяння проходженню в парламент великих політичних партій і відповідно сприяння парламентській та урядовій стабільності; свобода дій депутата, оскільки він залежить лише від виборців округу.

Загальним для всіх різновидів виборчих систем є те, що вони можуть застосовуватися як за будь-якої явки виборців на виборах, так і при встановленому обов'язковому відсоток явки (25%, 50%), в цих випадках вибори визнаються такими, що відбулися. До недавнього часу вибори в парламент України проводились за лінійним змішуванням – із 450 депутатів 225 обиралися в одномандатних виборчих округах на основі відносної більшості, а інші 225 – за списками кандидатів у депутати від політичних партій, блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва. Вибори в органи місцевого самоврядування в Україні проводяться на основі мажоритарної системи відносної більшості [2].

Отже, вітчизняна практика змін виборчих систем показує те, що досконалої виборчої системи у природі не існує і існувати не може, однак, я вважаю, що змішана система найоптимальніша модель виборчої системи для України. Сам вибір тієї чи іншої системи повинен залежати безпосередньо від тієї ситуації, яка склалась у цій державі, від типу її партійної системи, форми правління та функціонування політичної системи взагалі.

Список використаної літератури:

- 1.Цюрупа М.В. Основи сучасної політології. - К., 2011. - 354 с.;
- 2.М. Бучин. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 21, 2009.;
3. Вегеш М. М. Політологія: підручник : 3-тє вид., перероб. і доповн. - К. : Знання, 2013. - 384 с.;
- 4.Сеник Г., Селіванова М., Ципняк О. Посібник з розробки виборчих систем. Науково-практичне видання/ (англ. вид-тво). -168;
5. Виборча система як категорія державознавства: конституційно-правовий аспект // Підприємництво, господарство і право. - 2009. - №4. - С.7-9.;
- 6.Вагіна О. Змішана виборча система: світовий досвід застосування [Електронний ресурс].

Ткач О.

ТОТАЛІТАРНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ

У цій статті на основі аналізу законодавчих актів досліджуються особливості тоталітарного політичного режиму.

Ключові слова: Тоталітарим, Президент, Влада, Парламент, Держава.

Термін "тоталітаризм" запровадив Б. Муссоліні для характеристики фашистського руху в Італії та для відмежування його від нацистського руху в Німеччині.

Мета даної статті: дослідження особливостей тоталітарного політичного

режиму.

Теорія тоталітаризму склалася в 30—40-х роках ХХ ст. із появою фашизму та його різновидів. Насильство за тоталітарного режиму є одним із головних засобів політичного управління. Він деформує ментальність, політичну культуру, соціально-економічну стратифікацію населення, особисту й соціальну психологію, політичні відносини та внутрісімейні стосунки.

Тоталітаризм (лат. totus — увесь, повний; фр. totalite – сукупність, повнота) — спосіб організації суспільства, який характеризується всебічним і всеохоплюючим контролем влади над суспільством, підкоренням суспільної системи державі, колективними цілями, загальнообов'язковою ідеологією, репресіями щодо опозиції та інакодумців.

Перші тоталітарні погляди в історії політичних учень сягають далекого минулого. Тоталітарними вважають теорію давньогрецького філософа Геракліта про необхідність загальної регуляції суспільства, політичні погляди Платона стосовно моделі утопічної держави. Деякі тоталітарні моменти наявні в політичних доктринах Г. Бабефа, А. Сен-Сімона, Г. -В. -Ф. Гегеля, Ж. -Ж. Руссо.

Передумовами виникнення та розвитку тоталітаризму в політичній практиці є індустріальна стадія розвитку суспільства, наявність засобів масової інформації, колективістський світогляд, могутній державний апарат, особливості соціальної психології (певна ідеологічна та міжособистісна ситуація). Причому засоби масової інформації є необхідним моментом для існування тоталітаризму взагалі. Завдяки їм проводяться ідеологічна обробка населення, насадження уніфікованих побутових та загальнолюдських стандартів, нівелювання загально цивілізаційних та особистісних цінностей. Характерним для нього є харизматичний тип лідерства з обов'язковою опорою на репресивний апарат.

Спосіб мобілізації (модель здійснення владою політичних рішень та залучення населення до їх виконання) за тоталітаризму може здійснюватись інтенсивно через створення внутріпсихологічного ентузіазму, а також екстенсивне — за допомогою репресивно-пропагандистського апарату.

У тоталітарних державах недопустимі будь-які форми несанкціонованих дій населення. Тоталітаризм вимагає від людини активних виявів лояльності й відданості режиму.

Як типу політичного режиму тоталітаризму властиві такі риси:

- наявність загальнообов'язкової ідеології, яка доводить необхідність існування даного режиму;
- загальна ідеологізація, заперечення минулого й сьогодення задля "світлого" майбутнього;
- ігнорування особистих цілей та інтересів заради загальних цілей режиму;
- контроль політичної влади над усіма сферами життя суспільства в цілому і кожної особи зокрема;
- відсутність легальної опозиції;
- поглинання державою сфери громадянського суспільства;

- відсутність плюралізму;
- нетерпимість до політичного інакодумства, жорстке переслідування будь-якого спротиву і навіть особистих думок та виправдовування з огляду на це будь-яких форм насильства;
- концентрація влади в руках одного лідера чи партії, які представляють законодавчу і виконавчу владу;
- державний монополізм в сфері економіки
- підпорядкування інформаційного простору політичному лідерові чи партії.

Класичними тоталітарними державами були гітлерівська Німеччина та СРСР. Причому політичний режим у колишньому Радянському Союзі пройшов такі етапи:

- 1917—1921 рр. – період воєнного комунізму – тоталітарно-авторитарний тип політичного режиму;
- 1921—1929 рр. – авторитарний режим;
- 1929—1956 рр. – тоталітарний режим;
- 1956—1985 рр. – зникли ознаки класичного тоталітаризму, але загалом режим залишався тоталітарним.

Занепад епохи тоталітаризму в СРСР розпочався за "горбачовської перебудови", коли впала "залізна завіса" ідеологічного монізму (грец. monos — один) й закритості суспільства.

Список використаної літератури:

1. Бодуен Ж. Вступ до політології. – К., 1995.
2. Базар І. М. Політична етнологія як наука: історія, теорія, методологія, праксеологія. - К., 1994.
3. Гаєвський Б. Українська політологія. – К., 1995.
4. Гальчинський А. Кінець тоталітарного соціалізму, а що далі? – К., 1996.
5. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Навч. посібник. – К., 1999.

Возіян К.

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ: СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА РОЛЬ І ФУНКЦІЇ

У статті розглянуто сутність політичних партій, визначено чинники, що спричиняють їх утворенню. Запропоновано класифікацію функцій, які виконують політичні партії. За допомогою результатів соціологічного дослідження доведено, що українські партії зосереджені на виконанні політичних та внутрішньопартійних функцій.

Ключові слова: політична партія, партія, функції, соціальна роль.

Політичні партії - це складний соціокультурний та політичний феномен, який протягом багатьох років відіграє значну роль в житті суспільства, і який можна розглядати з багатьох боків.

З політологічної точки зору, політична партія - це організована частина суспільства, члени якої об'єднуються з метою виборювання влади в державі та подальшого її утримання. З соціологічної точки зору - це найбільш активна та

організована частина населення, представники одного чи декількох класів, соціальних груп, які об'єдналися з метою захисту своїх інтересів.

З точки зору державного управління, партія - це вагомий елемент системи управління в державі, адже уряди більшості країн світу формуються саме за партійною ознакою.

Загалом, термін “партія” у перекладі з латинської мови означає частину якоїсь великої спільноти.

Отже, узагальнюючи можна сказати, що партії виступають значущим елементом політичної, соціальної та управлінської систем, виконуючи низку важливих функцій.

Виходячи із зазначеного, дослідження політичних завдань і функцій політичних партій, визначення напрямів підвищення соціальної ефективності їхньої діяльності стає актуальним науково-прикладним завданням.

Перші наукові уявлення про партії пов'язані з такими мислителями та політичними діячами, як Дж. Вашингтон, Дж. Медісон, Ж.-Ж. Руссо, А. Токвільта ін. Істотне місце проблемам політичних партій приділяли мислителі початку ХХ ст. Дж. Брайс, М. Вебер та ін.

Метою даної статті є з'ясування соціальної ролі та функцій політичних партій у сучасній Україні.

Думки щодо соціальної ролі та функцій політичних партій вже кілька століть турбують дослідників у всьому світі. Ж.-Ж. Руссо, як і послідовники його теорії, розглядали партії як хто, як засіб роз'єднання суспільства, як вияв домінування вузькогрупових інтересів над інтересами народу [1]. Приблизно так само оцінювали роль партій і “батьки-засновники” Конституції США Дж. Вашингтон, О. Г'амільтон та ін. Але навіть вони, а тим більше їх наступники, не могли не зважати на те, що люди мають відмінні політичні уподобання, ут. ч. й щодо таких засадничих понять, як свобода, рівність, справедливість тощо.

Основний зміст діяльності будь-якої політичної партії - здобуття політичної влади в державі та реалізація своїх програмних цілей, які вони проводять у життя через ідейно-політичну, організаційну, пропагандистську, державну (коли оволодівають державною владою) діяльність.

Прототипи сучасних політичних партій з'явилися у період ранніх буржуазних революцій. Між тим, у сучасному розумінні політичні партії сформувалися лише в середині ХХ ст. одночасно з еволюцією виборчого права в напрямку до утвердженій прямих, рівних, загальних виборів при таємному голосуванні. У сучасному світі налічується понад вісімсот партій, які об'єднують більше 100 млн членів [2]. Серед чинників, які спричиняють утворенню політичних партій, можна назвати такі:

- наявність у певних соціальних груп специфічних інтересів, реалізація яких вимагає утворення партій;
- різні погляди громадян щодо політичного устрою суспільства та інших конкретних політичних питань;
- незадоволення частини суспільства своїм становищем та наявність нагальної потреби діяти, щоб змінити його;

- наявність міжнаціональних конфліктів і міжконфесійних протиріч, коти партії формуються насамперед навколо національних чи релігійних ідей.

Виникнення партій не є випадковим явищем. їхня поява зумовлена об'єктивними потребами розвитку суспільства, вони є центром кристалізації політичних інтересів, засобом контролю діяльності уряду, розвитку демократії, громадянського суспільства, формування громадської думки. Історичний досвід доводить, що партії можуть виникати на базі політичного руху або громадського об'єднання певної групи людей, перетворюючись на організацію для досягнення своєї мсти шляхом розгортання політичної діяльності.

Уявлення про ту чи іншу партію дають таю чинники: 1) мста партії - завоювання й здійснення влади окремо або в коаліції; 2) характер організації партії; 3) зміст ідеології партії; 4) діяльність парні щодо забезпечення соціальної бази, підтримки з боку населення.

Сучасні політичні партії характеризуються складною структурою, в якій можна, насамперед, виділити такі елементи, як: лідери партії, партійний апарат, ідеологи партії, рядові члени партії.

У наш час все більш очевидною стає суперечлива сутність політичних партій. Як зазначав Ж. Клемансо, партії - це водночас добро і зло. "Добро-тому, що вони с колективною силою у боротьбі за прогрес. Зло - тому, шо вони рано чи пізно уподібнюються церкві з її ієрархією та дисципліною, а такі організації обмежують можливості видатних особистостей, які в колективі змушені опускати до загального середнього рівня. У природі політичних партій закладена вада, виявлена ще Р. Міхельсом: "будучи створеними як засіб осягнення соціально-групової мети, партії самі швидко стають мстою самих себе: починають дбати переважно про свій добробут і успіх на виборах [6].

Важливе місце в розумінні сутності партій та оцінці їхньої ролі у житті суспільства посідає визначення функцій політичних партій.

Загалом, аналіз існуючих наукових праць дозволяє їх на розподілити на три великі групи.

I. Внутрішньопартійні функції:

1. Забезпечення єдності і погодження в партійних рядах.
2. Розширення складу партії (особливо важливе місце займає в діяльності масових партій).
3. Удосконалення партійної структури.
4. Укріплення фінансової бази політичної партії.
5. Розвиток відносин з іншими політичними партіями в середині та поза державою.

II. Друга група функцій – власне політичні функції.

1. Набуття влади, формування механізмів державного управління.
2. Легітимізація влади, тобто забезпечення підтримки влади серед населення.
3. Розробка і прийняття політичних рішень, здійснення політичного курсу суспільства.
4. Кадрова функція. Партії здійснюють відбір кандидатів на посади в

представницьких органах.

5. Контроль за виконанням державних програм. У першу чергу, ця функція здійснюється через парламентську фракцію.

6. Координація і погодження дій з іншими учасниками політичного процесу (партії, блоки).

7. Корегування політичного курсу суспільства.

III. Соціальні функції.

Акумулявання та агрегування політичних інтересів громадян. Партії покликані представляти та захищати інтереси певних соціальних груп на державному та місцевому рівнях через ВІДПОВІДНІ державно-управлінські акти: рішення, закони, постанови тощо....

При цьому рід акумулюванням інтересів мається на увазі об'єднання близьких інтересів різних людей, під агрегуванням - їх узагальнення, перетворення на конкретні ПОЛІТИЧНІ вимоги та рішення.

Із функцій агрегування інтересів напряду витікає функція ідеологічна. Під політичною ідеологією мається на увазі соціально значуща, теоретично оформлена система ідей, в якій відбиваються інтереси певних прошарків і яка слугує закріпленню чи ЗМІНИ суспільних відносин. Отже, можна стверджувати, що партія надає людині ідеологію - зручну цілісну схему пояснення реальності (політичної, економічної тощо).

Завдяки цій функції партії виконують ще одну важливу функцію - політичної орієнтації суспільства в цілому та формування громадської думки про певні внутрішньо- та зовнішньо-політичні події.

Політична організація громадян. Сюди відноситься організація дій, на які реагує влада (мітинги, демонстрації тощо). Партії надають певну форму незадоволенню людей, спрямовують його на конкретні соціально-політичні дії.

Політична соціалізація. Політична соціалізація - це процес політичного становлення особистості, входження людини в політику, його підготовка і включення його до владних відносин. Вона включає два аспекти: формування політичного світосприйняття (політичні орієнтації, прихильність до певних стереотипів); набуття навичок поетичної участі.

Інтеграція суспільства. Партії намагаються об'єднати населення для боротьби т конкурентами. Однак поряд з функцією інтеграції вони можуть виконувати і функцію дезінтеграції. Тут важлива наявність у суспільстві базового консенсусу, тобто погодження за різними питаннями, а також конструктивна позиція партій - вони не повинні створювати штучних ліній розподілу суспільства. При цьому ключовим моментом в реалізації даної функції стає примирення інтересів конфліктуючих класів і соціальних груп, згладжування соціальних протиріч, недопущення розвитку конфліктів, не доведення соціальної системи до точки вибуху.

Багатоманітність функцій політичних партій свідчить про їх глибоке проникнення в суспільстві та розповсюдження на різноманітні соціальні явища. Таким чином, партія виступає містком між суспільством і державою.

Між тим, умови інформаційного суспільства висувають, на нашу думку ще декілька соціально значущих функцій політичних партій, зокрема:

- налагодження тісного зв'язку та взаємодії з іншими суб'єктами громадянського суспільства - громадськими об'єднаннями, асоціаціями тощо;
- розробки системи колективного обґрунтування та прийняття рішень;
- створення інформаційного банку даних про існуючі в суспільстві протиріччя та методи їх розв'язання;
- розробка методів діагностики стану суспільного організму;
- участь у міжнародних асоціаціях партійних організацій, захист національних інтересів на міжнародному рівні.

При цьому, за результатами опитування можна стверджувати, що більшість впливових українських політичних сил практично не мають власної ідеології, а лише захищають певний бренд, ідейне наповнення якого може змінюватися в залежності від конкретної ситуації.

Серед шляхів модернізації існуючої партійної системи експерти відзначають:

- прийняття нової виборчої системи (84,4 %);
- установлення "фільтрів" для дрібних партій (28,1 %);
- установлення обов'язкової мінімальної чисельності партій (18,8 %) [9].

Отже, для Українського суспільства, яке тільки нещодавно стало звикати до такого явища, як багатопартійність, політичні партії і досі залишаються чимось чужим та таким, що викликає недовіру. Більшість проведених соціологічних досліджень фіксують негативне ставлення більшості соціальних груп до цього соціального інституту. Виходячи з цього, недивним є той факт, що більшість українських громадян не належать до жодної політичної партії.

Поряд з цим і політичні партії, попри всі існуючі законодавчі преференції, ще не стали в Україні захисниками прав і свобод людини, виступаючи радше клубами за інтересами або за уподобаннями, за якими стоять окремі багаті люди - спонсори.

Дані проведених експертних опитувань констатують, що з усього переліку соціально значущих функцій, політичні партії в Україні не виконують жодної.

При чому відзначимо, що виконання соціально значущих функцій може відбутися за трьох ключових умов.

Якщо партія має свою ідеологію, тобто відносно стабільну систему ідей, поглядів, уявлень про сучасність і про бажане майбутнє.

Якщо ідеологія партії спрямована не на пошук існуючих соціальних протиріч, а на пошук того, що об'єднує суспільство, і якщо спільники партії основні зусилля спрямовують не на компрометацію опонентів, а на пошук власних, оригінальних і конструктивних рішень вирішення актуальних для суспільства проблем.

Саме такі партії і матимуть майбутнє в Україні.

Список використаної літератури:

1. Абетка української політики. - К.: АТС, 1997. - 278 с.

2. Білоус Л. Паштико-правові системи: світі Україна/ А. Білоус. - К., 1997. -230 с.
3. Вебер М. Избранные проиведения / М. Вебер ; [пер. с нем.; сост. и общ. ред. Ю. Давидова; предисл. П. Гайденко]. -М.: ВЦИОМ. -2003. -790 с.
4. Войне К. фон. Типы политической культуры ; [отв. ред. К. С. Гаджиев] / К. фон Бойме. - М. : Юнити, 2003. - 230 с.
5. Матвеев В. Ф. Право публичных собраний : очерк развития и современной постановки права публичных собраний во Франции, Германии и Англии / В. Ф. Матвеев. - СПб. - 2004.
6. Меркл Л. Американская политологическая школа/Л. Меркл ; [пер. с англ.]. - М.: Прогресс, 2000.-275 с.
7. Михельс Р. Социология политической партии в условиях демократии / Р. Михельс //Диалог. - 1990. - № 5,9; 1991. - № 4.
8. Пуфлер Е. Партийна система незалежної України / Е. Пуфлер// Нова політика. - 1997.- №1.-С. 17-26.

Жмуричук Д.

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

У статті розглядається роль масової інформації на формування громадської думки та який вплив має ЗМІ на думку людини.

Ключові слова: ЗМІ, громадська думка, інформація, преса, дезінформація, політреклама.

Інформація завжди впливала на оновлення життя, розвиток суспільства, у тому числі на політичне життя, обумовлюючи пошук нових підходів, рішень. В історії відомо немало ситуацій, коли під безпосереднім впливом поширеної ЗМІ інформації (дезінформації) владні структури, відповідальні посадові особи змінювали свою позицію, приймали серйозні політичні рішення. Але поширенішим і значущішим є їх опосередкований вплив на погляди, настрої, переконання широкого загалу громадян, на формування громадської думки. Сьогодні роль засобів масової інформації з кожним роком підвищується.

Підвищення впливу громадянського суспільства на соціальні відносини пов'язаний з демократизацією життя, підвищенням культурного та освітнього рівня населення, процесами глобалізації тощо. До громадянського суспільства в Україні можна віднести політичні партії, громадські організації, незалежні ЗМІ.

Основними каналами вияву громадської думки вважаються: референдум, опитування населення, збори, маніфестації, всенародні обговорення, але у той же час громадська думка сама формується під впливом багатьох факторів як стихійно (під час спілкування, освоєння індивідуального та колективного досвіду), так і цілеспрямовано, У сучасних суспільствах громадська думка зазнає інформаційно-психологічного впливу багатьох соціальних інститутів

Найбільшу роль у формуванні й поширенні громадської думки відіграють засоби масової інформації – сукупність сучасних каналів зв'язку (преса, телебачення, радіо мовлення, кіно, відео, Інтернет тощо), за допомогою яких поширюється різноманітна інформація у суспільстві. Формуючи громадську думку, засоби масової інформації, з одного боку, акумулюють досвід і волю

мільйонів, а з іншого – впливають не тільки на свідомість, а й на вчинки, групові дії людей [2].

В Україні вони також значно впливають на формування громадської думки населення. Це можна пояснити звичкою людей довіряти засобам масової інформації, які є основним джерелом суспільно-важливого інформування. Звісно, що до читача, глядача чи слухача ЗМІ лівова частка інформації потрапляє у вторинному вигляді, й містить авторську оцінку ситуації, події, яка нав'язується аудиторії. Обтяжений щоденними проблемами й турботами пересічний громадянин сучасного інформаційного суспільства, перетворюється у зручну мішень для інформаційного впливу, схилиючись до заданої певною соціальною групою суб'єктивної точки зору, вміло поданої за допомогою ЗМІ.

Однією з визначних подій у президентській виборчій кампанії є теледебати між кандидатами. Вони привертають більше уваги електорату, ніж будь-яка інша подія в рамках цієї кампанії. Теледебати дають змогу аудиторії оцінити позиції кандидатів з ключових питань та скласти враження про їхні персональні якості. Вони посилюють і кристалізують уже наявні політичні настанови аудиторії й справді впливають на виборців.

Під політичною рекламою як феноменом виборчого процесу розуміють інформацію про кандидата, котра спонукає виборців віддавати за нього голоси й специфікою якої є емоційність, образність, лаконічність, виразність, повторюваність.

Р. Харріс називає основні цілі політичної реклами:

- знайомство з виборцями так, щоб вони запам'ятали кандидата;
- повідомлення проблем, які останній вважає найважливішими;
- створення іміджу;
- викладення позиції кандидата [1].

Він оцінюючи ефективність політичної реклами, стверджує, що відносно мало політичних рекламних кліпів справді впливають на свідомість так, щоб виборець змінив власний вибір. Політична реклама радше допомагає кристалізувати вже наявні настанови виборців. Також багато рекламних кліпів призначено для тих, хто вагається й кого важливо тримати в колі своїх прихильників. Загалом спостерігається тенденція до збільшення ваги політреклами у виборчій кампанії і, як наслідок, збільшення витрат кандидатів [3].

Є також інші елементи медіа-конструювання під час виборчих кампаній. Наприклад, на виборців впливають стиль і зміст редакційних статей, у яких неодмінно простежується певний суб'єктивний підхід до висвітлення подій виборчої кампанії. Дж. Беєр описує нетрадиційні джерела новин у президентських виборчих кампаніях, приміром, ток-шоу, вечірні комедійні шоу, музикальні мережі [3].

Отже, можна скласти чітке уявлення про те, що являє собою конструкція мас-медійної будови під час президентської виборчої кампанії. У її фундамент покладено потужні маніпулятивні технології, які цементують упередженість та небезсторонність навіть у таких різновидах медіа-продукту, як випуски новин.

На цьому фундаменті виростає досить цікава й композиційно багата надбудова, що включає теледебати, політичну рекламу, редакційні статті, ток-шоу й ще низку менш помітних деталей на кшталт псевдоподій чи фальшивої політичної реклами. Сучасні ЗМІ перетворилися в один із найголовніших інструментів маніпулювання громадською думкою. Використання ЗМІ для політичного маніпулювання сьогодні становить найбільшу небезпеку для громадян і демократичного державного ладу.

Список використаної літератури:

1. Політологія : Навчальний посібник / Бабкіна О. В., Горбатенко В. П. - К.: ВЦ , 2006.- 568 с. [Режим доступу <http://www.info-library.com.ua/books-text/1738.html>]
2. М. Т. Дзюба. Роль засобів масової інформації в формуванні громадської думки//Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – Київ: 2008 р., с. 77 – 81
3. Павлина Мовчан. Медіа-конструювання та громадська думка//Журнал Верховної Ради України «Віче». [Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/961/>]

Кондратюк Д.

ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА І ЛІДЕРСТВО В УКРАЇНІ

У статті досліджуються політичне лідерство. Політичну еліту, та політичне лідерство в Україні. А також сутність і типи політичних команд, феномен політично лідерства і його типологію.

Ключові слова: політична еліта, політичний лідер, демократичний лідер, види політичної діяльності.

Терміном «еліта» (франц. - кращі, вибрані) позначають провідні верстви в суспільстві, які здійснюють керівництво у певних галузях суспільного життя. Залежно від того, які функції здійснює еліта у суспільстві, її поділяють на господарську, духовно-інтелектуальну і політичну. До господарської еліти належать визначні підприємці і менеджери, до духовно-інтелектуальної - провідні вчені, діячі мистецтва і священослужителі, до політичної - державні і політичні діячі.

Політична еліта — це організована група, яка здійснює владу в суспільстві (правляча еліта) або перебуває в опозиції до правлячої верхівки (контреліта). Політична еліта бере участь безпосередньо або опосередковано у прийнятті й організації виконання політичних рішень.

Щоб зрозуміти природу і місце політичних еліт у суспільстві, потрібно ознайомитися з основними положеннями елітарних концепцій, серед яких вирізняються моністична і плюралістична.

Моністична концепція еліт сформульована у працях В. Парето, Р. Мілса, П. Бірнбаума.

В. Парето вказує на такі основні риси еліти. По-перше, еліта є однорідною (так звана теорія трьох С); вона усвідомлює, що є прошарком, відокремленим від суспільства, об'єднана спільністю соціального походження та досвіду, відзначається солідарністю при захисті власних інтересів. По-друге, еліта має

зверхність над масами, що виявляється у таких елітарних психологічних якостях, як енергійність, мужність, добродетельність. Втрата елітою цих якостей призводить до її занепаду. По-третє, всередині еліти відбуваються зміни (так звана циркуляція еліт), під час яких вона допускає у свої ряди нових членів і тим самим зберігає своє панування або чинить опір структурному і кадровому оновленню, що призводить до революцій.

Р. Міллс намагається охарактеризувати американську політичну еліту, яка на його думку, складається з трьох груп: політичної верхівки (президент, його радники, вища адміністрація); економічної верхівки (керівники транснаціональних корпорацій); військової верхівки (командування та стратеги Пентагону). Кожна з цих груп є частиною єдиної уніфікованої та згуртованої владної еліти. Р. Міллс вказує на такі основні риси еліти:

1) спільність шляхів досягнення соціального статусу, яка виявляється у тому, що вищі верстви американського суспільства мають кращі стартові умови, ніж інші соціальні групи, для здобуття елітарної освіти та власного збереження й відтворення через потомство;

2) взаємозамінність, суть якої полягає в тому, що будь-який член економічної верхівки може перейти до політичної верхівки і навпаки. П. Вірнбаум поширює теорію еліти Р. Міллса на французьке суспільство. На його думку, еліта є закритою соціальною групою, яка передає своє становище із покоління в покоління через механізм соціалізації — сімейне виховання та систему середньої і вищої освіти. Крім цього, П. Бірнбаум зазначає, що переміщення еліти відбувається з апарату державного управління не тільки у державний, а й у приватний сектор економіки.[3; с. 35-36]

Сутність і типи політичних команд

Прихильники плюралістичної теорії еліти критично ставляться до розуміння керівної еліти як однорідного прошарку, якому властиве самовідтворення. Вони вважають, що у суспільстві існують багато політичних еліт, які змагаються між собою за владу. Найвідомішим представником цієї концепції є Р. Даль, Р. Арон.

Політолог вважає, що чіткого розмежування між цими групами - «правлячими категоріями» -- немає, можливий взаємний перехід між ними або навіть одночасне перебування у багатьох із них. Р. Арон робить висновок, що поліархія є невід'ємною рисою демократії як своєрідного результату суперництва різних правлячих груп між собою. Саме завдяки демократії, на думку Р. Арона, жодна з правлячих груп не може тривалий час здійснювати керівництво державою. Отже, спільним для цих концепцій є визнання еліти як правлячої меншості, що має перевагу над більшістю завдяки своєму багатству, соціальному престижу, компетентності, політичній активності і здатності відтворювати себе через механізми соціалізації (сімейне виховання й елітарну освіту). Основна відмінність між цими концепціями полягає в тому, що прихильники моністичного підходу до оцінки еліти наголошують на її однорідності, замкнутості, горизонтальній мобільності (переміщення можливе

лише в межах елітних груп) та її невідконтрольності з боку більшості навіть при демократичних інститутах.

Прихильники плюралістичної точки зору вказують на те, що демократичні механізми влади забезпечують конкуренцію і тим самим доступ до неї представників інших соціальних верств. Така конкуренція між елітами, на думку плюралістів, дає змогу різним соціальним групам впливати на процес прийняття політичних рішень, оскільки вони можуть вибирати ту еліту, яка краще врахує їхні інтереси. Аналізуючи еліти, потрібно враховувати конкретно-історичні етапи суспільного розвитку. Кожний тип суспільства залежно від історичної епохи має свої критерії оцінки еліт.

За ідеологічними цінностями еліти бувають демократичні, ліберальні, тоталітарні й авторитарні.

За видами політичної діяльності еліти поділяються на державну (адміністративну, депутатську), муніципальну, партійну і громадських організацій (груп тиску).

За місцем у елітарній ієрархії розрізняють еліти вищі, середні і нижчі. До вищої еліти належать особи, які займають найвищі пости в уряді, парламенті, основних партіях, впливових групах тиску і приймають стратегічні рішення. Середня еліта — це депутати, вищі адміністративні посадові особи регіональних і муніципальних органів, бізнесмени, діячі культури, які впливають на процес прийняття політичних рішень. До нижчої еліти входять адміністративний апарат державних органів, керівники регіональних відділень основних партій, а також керівники невідпливових партій.[4; с. 12-13]

Феномен політичного лідерства і його типологія

Політичний лідер — це особа, яка займає перші позиції у політичних структурах: державній владі, органах місцевого самоврядування і політичних партіях, групах тиску тощо.

Феномен політичного лідерства привертав увагу кращих представників світової політичної думки. Античні історики і філософи вбачали його у героях — монархах і полководцях. Н. Макіавеллі розглядав політичного лідера як володаря, здатного використати всі доступні засоби для збереження влади, наведення порядку. Т. Карлейль і Р. Емерсон вважали лідера творцем історії, наділеним особливим талантом. Ідею політичного лідера як надлюдини сформулював Ф. Ніцше. На його думку, політичний лідер — це завжди сильна особистість, наділена всіма можливими достоїнствами, яка здатна нав'язати свою волю масам.

Г. Тард розглядав феномен лідерства, виходячи з теорії наслідування. За Г. Тардом, люди схильні діяти, наслідуючи поведінку яскравої особистості, якою є лідер. У такому розумінні лідер виступає рушійною силою соціалізації особи. Марксистки розглядають політичне лідерство в контексті історичної необхідності і класових інтересів. У такому розумінні лідер обслуговує інтереси класу, що висунув його на політичну арену, не претендуючи на особисті досягнення, а у випадку порушення традиції він може бути усунений тим же класом.[1; с. 87]

Що стосується типології лідерства, то тут також існують різні підходи. Одним із перших, хто запропонував типологізувати політичне лідерство, був М. Вебер. Виходячи з трьох типів легітимного панування, він виділив три типи лідерства: традиційне, раціонально-легальне і харизматичне.

Авторитет традиційного лідера визначається уявленням про спадкоємність влади. Такий тип лідерства характерний для династичних монархій, в яких особа визнається лідером не завдяки визначним якостям, конституції, а лише через те, що вона є представником правлячої династії. Раціонально-легальний тип лідерства ґрунтується на визнанні особи лідером завдяки певній державній посаді, передбаченій конституцією, як, скажімо, президент.

Харизматичне лідерство засноване на вірі в талант лідера, його месіанську роль у політичному процесі. Такий тип лідера передбачає некритичне ставлення мас до нього. Проте у випадку невдач такого лідера маси глибоко розчаровуються в ньому, авторитет лідера різко падає.

Сучасна політична наука намагається типологізувати політичних лідерів за їхніми професійними і соціальними рисами, груповими функціями у контексті політичних ситуацій.

Теорія рис наголошує на тому, що лідер повинен мати сукупність визначних рис. Так, представник цієї теорії Е. Богардус стверджує, що лідер виділяється з оточення людей енергією, розумом і характером. Він також вважає, що до необхідних рис лідера треба віднести почуття гумору, а також здатність привертати до себе увагу.

Р. Стогділл доповнює цю теорію, розкриваючи феномен лідерства через такі параметри: риси особистості лідера, відносини між ним і його послідовниками, рівень влади та масштаб завдань, які він виконує. Р. Стогділл виділяє такі стилі керівництва, як авторитарний, переконуючий, демократичний, інтелектуальний, виконавчий.

За стилем політичної діяльності Лассуел виділив такі типи лідерів: адміністраторів, агітаторів і теоретиків. Перші — це лідери, здатні приймати політичні рішення, готові до компромісів, другі — харизматичного типу, схильні виступати перед публікою, завойовувати авторитет, треті - схильні розробляти програми, проекти, але не бажають займатися практичною політикою.

Представник функціонального підходу до типології політичних лідерів М. Херман виділив критерії, за якими характеризують політичних лідерів: наявність твердих політичних переконань; індивідуальність політичного стилю; мотиви політичної поведінки; реакція на тиск і стрес, тобто поведінка лідера в дискомфортній ситуації (зокрема збереження витримки і самовладання); обставини, за яких потенціальний лідер став керівником, відповідальним за прийняття політичних рішень; попередній політичний досвід; політичний клімат і ситуація в країні у період становлення політичного лідера. Цей підхід наголошує не тільки на характеристиці якостей політичного лідера, а й на обставинах, за яких відбулося його становлення [5; с.45].

У політології також розглядається феномен лідерства як репрезентатора групи, котра має певний політичний інтерес. Деякі дослідники (Т. Парсонс, Ю. Дженінгс) вважають, що можливості політичного лідера, його успіх жорстко зумовлені інтересами корпорації, до якої він належить. У зв'язку з цим виділяють неформального і формального лідера.

Неформальний лідер має вплив на групу завдяки певним лідерським рисам і може стати формальним лідером. Проте часто формальним лідером стає ординарна особа, без особливих задатків. Становлення особи як політичного лідера залежить від способу формування лідерства: бюрократичного і антрепренерського. Бюрократичний спосіб передбачає формування лідера вузьким колом осіб за певними жорстко заданими критеріями (партійність, відданість системі, вождю), за антрепренерським способом — лідер формується у публічній конкурентній боротьбі, де вирішальним чинником є імідж самої особи, яка змагається за лідерство. Залежно від політичного режиму виділяють два типи лідерства: авторитарний і демократичний.

Авторитарне лідерство передбачає одноособову політичну владу, монополізм у прийнятті політичних рішень та здійснення всебічного контролю над політичними процесами. Домінуючим принципом здійснення влади для авторитарного лідера є сила або загроза застосування сили. Авторитарне лідерство пройшло ряд етапів, для яких характерним був свій тип лідера: тиран, абсолютний монарх, диктатор у тоталітарному й авторитарному режимах. Авторитарний лідер — це здебільшого інтроверт, сенсорик, етик, ірраціоналіст. Тип демократичного лідерства почав формуватися ще в часи античної демократії і функціонує в сучасних демократичних державах. Демократичний лідер формується в умовах конкурентної політичної боротьби, яка передбачає не тільки його високі професійні, інтелектуальні й моральні якості, а й наявність фінансових ресурсів і авторитетної й мобільної команди. Демократичний лідер — це екстраверт, інтуїтивний логік, раціоналіст. Лідерів можна типологізувати за їх ставленням до перспектив суспільного розвитку. За цим критерієм можна виділити такі типи лідерства: консерватор намагається зберегти старі цінності, адаптувати їх до нових умов; реформатор - змінити суспільні структури, норми, що віджили, надати суспільному розвитку динамізму, скерувати його у прогресивне русло; революціонер відкидає повністю існуючі цінності, намагається радикально змінити суспільний лад відповідно до своїх переконань, котрі ґрунтуються на абстрактних, здебільшого утопічних ідеологічних схемах.[2; с.126] Типологізуючи лідерство, застосовують ще такі поняття, як вождь і керівник. Лідери вождистського типу — це особи, для яких популізм є основним засобом досягнення мети. Щоб підтримати власну популярність, вони апелюють до найнижчих пристрастей мас (страху, ненависті, ворожнечі), вдаючись при цьому до завищених обіцянок, лексики натовпу, улесливості, “правдоподібною” брехні. Поняття «керівник» використовують, як правило, на позначення державної особи, тобто формального лідера, або (при бюрократичній системі

формування лідерства) особи, яка призначена зверху, а також лідера загальнонаціонального масштабу.[6; с.93]

Політична еліта і лідерство в Україні

В Україні завжди існувала проблема національної політичної еліти, здатної розв'язувати складні державотворчі завдання у конкретній історичній ситуації. Такі визначні постаті української політичної думки, як В. Липинський, В. Кучабський, Д. Донцов, пояснювали причини поразок українських національно-визвольних змагань відсутністю національної політичної еліти. Це твердження справедливе, якщо брати до уваги те, що політична еліта може сформуватися в умовах національної держави, коли політика є важливою сферою суспільного життя. Короткочасний період боротьби за українську державу і ще менш тривале існування цієї держави в історичному сенсі були недостатніми, щоб визрівала повноцінна національна політична еліта. Комуністичний режим знищив не тільки національні прошарки, а й соціальний ґрунт для відтворення національної еліти, здатної по-сучасному мислити і діяти. Роль еліти в тоталітарному суспільстві виконувала номенклатура, риси якої значною мірою не відповідали сучасній елітарній моделі, що існувала в демократичних цивілізованих країнах. До домінуючих рис номенклатури відносяться: сервілізм чиновників нижчих рангів перед вищими, конформізм і безініціативність, «потрійна мораль» (одне думати, друге говорити, а третє робити), кастовий характер відтворення і поповнення рядів, орієнтація на інтернаціональні, а не національні цінності, глибока відчуженість від інших соціальних верств.

Виключно бюрократичний механізм формування номенклатурних кадрів не передбачав попиту на професійних політиків з високими інтелектуальними якостями, а здебільшого був зорієнтований на осіб, відданих системі, певному номенклатурному кланові і здатних до тонких апаратних маніпуляцій. За цими якостями номенклатура на периферії радянської імперії значно переважала номенклатуру в центрі. Крім цього, вона не приймала самостійно, а тільки виконувала стратегічні політичні рішення і не володіла відповідним кадровим потенціалом для здійснення державних функцій, властивих імперській державі у повному обсязі.

Від початку державного відродження України до других парламентських виборів правляча еліта в основному формувалася з різних прошарків колишньої номенклатури, а також частково з націонал-демократичної опозиції. Одна частина номенклатурної еліти стала на шлях зміцнення державної незалежності України, але стосовно політичних та економічних реформ зайняла половинчасту, вичікувальну позицію, інша ж її частина почала ревно відстоювати збереження колишнього ладу і повернення до «оновленого» СРСР. Правляча еліта в Україні на цьому етапі суспільного і державного розвитку виявилася неспроможною до швидких комплексних реформ через те, що:

1) складалася здебільшого з вихідців соціально-класових груп, які об'єктивно боялися втратити владу;

2) не володіла кадрами, які б відзначалися високою активністю, рішучістю і сучасною управлінською компетентністю;

3) зазнавала сильного спротиву з боку антидержавних і антиреформістських сил;

4) розлад механізмів соціального контролю призвів до поглиблення моральної деградації частини її представників, що виявилось у поширенні таких явищ, як клептократія, корупція і нарцисизм;

5) визначальним у політичному курсі був принцип «головне не реформи, а збереження державності й національно-культурне відродження».

Правлячій еліті не протистояла серйозна реформістська опозиція, на роль якої могли б претендувати націонал-демократичні сили, проте вони не мали стратегічної програми реформ, відповідного кадрового потенціалу. Роз'єднані партійними суперечностями ці сили не змогли істотно вплинути на процес реформування. Отже, в цілому реформістський потенціал правлячої еліти на початковому етапі становлення Української держави виявився недостатнім, щоб вивести її з кризового посткомуністичного стану. Часткові кроки на шляху фінансової стабілізації, приватизації, структурної перебудови і лібералізації зовнішньої - економічної діяльності призвели до масштабного зрощування владних структур з кримінальними елементами, швидкої поляризації суспільства.

Еліту цього періоду можна назвати ідеологічною тому, що її діяльність здебільшого скеровувалася на роз'яснення необхідності реформ, а не на їх рішуче здійснення. Цій еліті не вдалося здійснити основних реформістських пріоритетів: прийняти нову конституцію, вивести країну з економічної кризи, провести адміністративну реформу.

На зміну ідеологічній еліті прийшла технократична еліта, представники якої були рекрутовані з промислово-підприємницьких кіл центральних і південних регіонів України, а також прагматичне зорієнтованих політиків різних політичних сил. Домінантою політичного курсу технократичної еліти стала реалізація національної ідеї в державно-політичному та економічному аспектах. На практиці це означає здійснення конституційної й економічної реформ. Цій еліті вдалося здійснити деякі фінансові стабілізаційні заходи, просунути на шляху конституційної реформи. Проте повільне і непослідовне здійснення нею інших напрямів економічної реформи, зокрема структурної перебудови і податкової політики, не дають змоги поки що подолати кризові явища.

Українську еліту цього перехідного періоду скоріше всього можна назвати квазіелітою, оскільки їй не вдалося провести рішучих і комплексних соціальних перетворень, витримати випробування на моральну зрілість. Поступове розшарування номенклатури, формування на її основі підприємницького класу, звільнення масової свідомості від патерналістських, егалітарних і національно-романтичних ілюзій створює сприятливий ґрунт для появи підприємницької і сучасної адміністративної еліт. Однак таке елітне

середовище не в змозі витворити сучасний демократичний тип лідера-реформатора.[3; с.70-71].

Таким чином, терміном «еліта» позначають провідні верстви суспільства, які керують певними галузями суспільного життя. Політичні еліти — це організовані групи, що здійснюють владу в суспільстві (правляча еліта) або перебувають в опозиції до правлячої верстви (контреліта). До політичної еліти відносять керівну верству державних органів, місцевого самоврядування, політичних партій, груп тиску, а також представників інших еліт (господарської, духовно-інтелектуальної), що беруть участь у прийнятті та організації виконання політичних рішень.

Еліти типологізують за такими критеріями: за способом формування (закриті, відкриті); способом отримання і збереження влади (легітимні, нелегітимні); здатністю стабілізувати суспільство (фрагментовані, нормативне інтегровані, ідеологічно інтегровані); ідеологічними цінностями і способом здійснення влади (демократичні, ліберальні, тоталітарні, авторитарні); за видами політичної діяльності (державна, муніципальна, партійна, груп тиску).

Феномен політичного лідерства передбачає першість особи у політичних структурах державної влади, політичних партіях і групах тиску. Він розкривається через особистісні риси політика, рівень його команди, тип політичного режиму і характеру політичної ситуації. В основі типологізації лідерства лежать такі критерії: джерело визнання (традиційне, легальне, харизматичне лідерство); місце у політичному режимі і стиль діяльності (авторитарне, демократичне); специфіка політичної діяльності (адміністративне, агітаторське, теоретичне). До типових рис політичного лідера відносяться: наявність професійної освіти й досвіду, інноваційність, ораторське мистецтво, висока комунікабельність, вміння сформувати команду.

Політична еліта в Україні на початку державного відродження складалася в основному з колишньої номенклатури і за змістом діяльності була ідеологічною, тобто здебільшого проповідувала необхідність реформ, а не займалася їх втіленням. Після других парламентських і президентських виборів прийшла технократична еліта, яка взяла курс на жорстку фінансову стабілізацію і конституційну реформу.

У суспільстві визріває нова підприємницька й адміністративна еліта, здатна по-сучасному мислити і діяти. Політичне лідерство в Україні ґрунтується в основному на вождизмі з націонал-романтичним і націонал-бюрократичним ухилом. Цей тип лідерства не передбачає глибоких професійних знань, а також опори на фахову команду однодумців і сучасну політичну партію. Сучасний тип лідера - професійного політика з реформістською орієнтацією починає формуватися в середовищі підприємницької й адміністративної еліти.

Список використаної літератури:

1. Алифанов С. Основные направления анализа лидеров // Вопросы психологии. — 1991. — № 3.
2. Ашин Г. К. Политическое лидерство: оптимальный стиль // Общественные науки и современность. — 1993. — № 2.

3. Бебик В. М. Еліта, елітарність, лідерство // Віче. — 1993. — № 7.
4. Блондель М. Политическое лидерство. — М., 1992.
5. Вовканич С. Еліта — найбільш конвертована валюта // Віче. — 1997. — №5.
6. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і політичне лідерство. — Львів, 1995.

СТАТТІ СТУДЕНТІВ ГРУПИ 4РР

Дика Т., Адаменко В.

ВИХІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті розглядається вихід Великої Британії з Європейського Союзу. Особлива увага прикута проблемі виникнення Brexit. Проаналізовано переваги та недоліки виходу Великобританії з Європейського Союзу. У статті робляться висновки як вихід Британії вплине на економічний розвиток світу.

Ключові слова: Brexit, Європейський Союз, Велика Британія Шенгенська зона, міграція.

Дослідження виходу Великобританії з Європейського Союзу є актуальною темою, оскільки Британія є однією з країн, яка входить у список розвинених і впливових країн світу, і, тому необхідно прогнозувати як її вихід може вплинути на розвиток і відношення інших країн.

Вихід Великобританії з ЄС стане в майбутньому не тільки важливою темою для обговорення, але й буде розглядатися як навчальний матеріал великою кількістю науковців. На даний момент тема ще достатньо не розкрита, тому ми використовували дані сучасних соціально - політичних досліджень, моніторинрів.

23 червня 2016 року відбулося гучне міжнародне явище, яке викликало широкий резонанс в політиці, суспільстві і ЗМІ. Мова йде про референдум, на якому народу Великобританії було запропоновано вирішити питання, яке давно обговорювали в політичних кругах - про вихід Британії з ЄС. Дану подію з впевненістю можна назвати історичною, тому що ніхто раніше не ставив питання про вихід якоїсь країни із складу ЄС, і навіть не було розроблено відповідні процедури, хоча потенційна можливість таких дій завжди існувала і була передбачена статтею № 50 Лісабонської угоди.

Це суспільне явище отримало назву «Brexit», від сполучення слів Britain – Британія і Exit – вихід. Варіанти «за» і «проти», по суті, розкололи країну, про що свідчать результати голосування, в якому за вихід проголосувало трохи більше 50%. Як наслідок було прийняте рішення про вихід країни з Європейського союзу.

Протягом всього існування ЄС Велика Британія була в ньому на достатньо особливому рівні. Періодично відновлювались обговорення більш вигідних умов участі в ЄС. В 1975 році в Великій Британії вже проводився референдум стосовно того, чи варто їй залишитись в ЄС. Тоді майже 2/3 населення висловились на користь збереження членства в ЄС. В 2013 питання знову було підняте Девідом Камероном, який пообіцяв відновити переговори з ЄС в 2015 році і провести референдум про участь Великобританії в ЄС[4; 204].

Великобританія висувала ЄС ряд умов, які стосувалися фінансової, комерційної, політичної та соціальної сфер. Перепоною стало небажання Великої Британії «кормити» велику кількість мігрантів і їх сім'ї, проживаючі за кордоном.

Д. Кемерон вимагає особливих умов вже не перший рік, але вперше в цьому році умови були сформовані в проект документа для обговорення на саміті. Уряд Девіда Кемерона висунуло чотири основні умови подальшого перебування Великобританії в ЄС: незалежна міграційна політика; відмова від посилення євроінтеграції; мультивалютність; конкуренція.

Ключова вимога Лондона – можливість регулювати самостійно міграційний потік. Великобританія домагається права відстрочити на чотири роки підключення до соціальної системи країни іноземних мігрантів (мова йде в першу чергу про трудову міграцію з інших країн ЄС). У європейських ЗМІ Bloomberg ця система отримала назву "система екстреного гальмування". Вона дозволить не платити соцдопомогу мігрантам в перші чотири роки їх перебування на території Великобританії і тим самим знизить інтерес мігрантів до переїзду.

"Британський народ і я хочемо такої системи, де спочатку треба заробити, а потім отримати. Ми не хочемо суспільства, де дають щось ні за що", – заявив Кемерон. При цьому Великобританія поряд з Німеччиною, Норвегією, Швецією, Данією, Бельгією є країною з найбільш розвиненою системою соцгарантій і високим рівнем життя.

Друга вимога – визнання Євросоюзу мультивалютним союзом, в якому поряд з євро розрахунки можуть йти в швейцарських франках і фунтах. Для Кемерона це найважливіша умова, враховуючи, що лондонський Сіті залишається одним з глобальних фінансових центрів і не хоче втрачати свого впливу, в тому числі в країнах – колишніх англійських колоніях.

Третя умова – підвищення конкурентоспроможності ЄС за рахунок зниження навантаження на бізнес, більшої гнучкості регулювання.

Останній пункт, який викликає роздратування Лондона в договорі з ЄС, – "про дедалі більш тісний союз між народами Європи". Кемерон відстоює право залишатися поза Шенгенською зоною, він проти посилення політичної інтеграції з ЄС, що актуально в першу чергу для новоспечених країн Східної Європи. Він вимагає ввести право вето для національних парламентів на рішення євробюрократії. Цю вимогу назвали "червоною карткою". Раніше Великобританія вже відвоювала собі право приймати незалежні від Євросоюзу рішення в сфері національної безпеки [3].

Шотландія і Північна Ірландія виступають за інтеграцію, в Англії та Уельсі більше прагнуть до незалежності. До членства в ЄС тяжіють люди з високим доходом і бізнесмени, а робочий клас, навпаки, хоче відокремитися від Євросоюзу. Ліберали і ліві хочуть залишитися в ЄС, консерватори і праві – за те, щоб вийти. Шотландія, мешканці якої переважно виступають за Євросоюз, вже заявила, що у випадку, якщо Великобританія таки вирішить відокремитися від Європи, вони подумають про те, щоб, своєю чергою, відокремитися від Великобританії.

Таким чином, у Сполученому Королівстві в майбутньому можливий ще один референдум за незалежність Шотландії. Країна вже намагалася відокремитися в 2014-му, але тоді трохи більше половини її жителів, 55,3%, проголосували

проти від'єднання. Тоді саме Євросоюз виявився головним аргументом на користь Британії. Зараз же, якщо країна все-таки покине ЄС, новий референдум називають неминучим кроком, результати якого виглядають цілком передбачуваними. Переглянути свій статус усередині Британії, можливо, захоче і Північна Ірландія [2].

Якими можуть бути наслідки виходу Великої Британії з ЄС? Рішення референдуму, безумовно, матиме значний вплив на ситуацію в ЄС та на його майбутнє. Велика Британія є одним з політичних та економічних лідерів об'єднання. Після виходу такої країни союз чекатимуть докорінні зміни, в першу чергу, в його політиці та організації. Ця подія була б на сьогодні першим та унікальним випадком в історії ЄС, адже досі ще жодна країна не залишала його.

Найбільшою загрозою, яка з'явиться внаслідок цього, є можливий розпад об'єднання. Інші країни, включаючи сильні та впливові, усвідомлять, що вони можуть припинити членство та діяти за прикладом Великої Британії. Можуть з'явитися заяви про вихід з об'єднання, або країни почнуть висувати власні вимоги щодо реформування спільних політик. Це спричинить чимало проблем і суперечок, які потребуватимуть якнайшвидшого вирішення. Кожна країна намагатиметься задовольнити власні інтереси. Увесь регіон та інституції ЄС займатимуться врегулюванням ситуації, відклавши інші важливі питання.

Крім того Brexit не зачепить двосторонніх угод в галузі безпеки, починаючи з угоди «Lancaster House», підписаної з Францією. Президент Франції Франсуа Олланд заявив, що «наші тісні відносини в сфері оборони будуть збережені».

Таким чином, через загрозу розпаду ЄС, а також наростаючі суперечності та намаганнями врегулювати політичну ситуацію, економічні проблеми відійдуть на другий план. Це може стати причиною загострення економічної кризи, значному погіршенню економічної ситуації в усіх країнах союзу. Безробіття, втрата торгових відносин, обмеження в пересуванні і конкуренція з ЄС – ось що загрожує Британії після Brexit.

З іншого боку, не слід повністю виключати можливість позитивного вирішення проблеми. Після того, як країна, що завжди була проти поглиблення співпраці, вийде з об'єднання, існують шанси, що інші члени зможуть впровадити нові реформи. Вони б могли поглибити інтеграцію та покращити економічний стан. Проте, враховуючи регіоналізацію та наявність багатьох розбіжностей у поглядах країн, це все ж таки малоймовірно [2].

Як розвиватимуться події в ЄС – це питання часу. Щодо референдуму, то за даними опитування, більшість населення Великої Британії бажає залишитись у складі союзу.

Brexit може послужити поштовхом до створення європейського генерального штабу. До недавнього часу Лондон постійно відмовлявся від цього варіанту під зручним приводом того, що він буде дублювати НАТО. Тепер це поле вільне. Однак навіть якщо Великобританія покине ЄС, вона залишиться членом НАТО. Як підкреслив генеральний секретар НАТО норвежець Йенс Столтенберг: «Великобританія продовжить залишатися

сильним союзником, який бере участь в справах альянсу ... і продовжить відігравати керівну роль в рамках альянсу». Він також додав, що «сильне і неподільне НАТО залишається важливим стовпом стабільності в турбулентному світі, ключовим елементом миру і міжнародної безпеки». При цьому він згадав про тіснішу співпрацю між альянсом і ЄС.

Таким чином, сценарій «розлучення» може бути різним. Великобританія може приєднатись до Європейської економічної зони, зберігши доступ до спільного ринку для фінансового та промислового сектора. Іншим варіантом може стати членство в Митному союзі, в якому дистанція між Великобританією і ЄС буде більшою, але доступ до спільного ринку. Можуть бути інші варіанти гнучких домовленостей між ЄС та Великобританією при умові взаємної зацікавленості сторін.

Висуваються гіпотези, що Brexit може спровокувати вихід інших країн з ЄС.

Вихід Британії з ЄС впливає і на розвиток України. Негативні наслідки від референдуму у Великобританії для України вже є. Це зменшення, і ризик взагалі зникнення європейської єдності як фактора, який серйозно впливає на Україну в плані безпеки. Політичний аналітик Володимир Горбач пояснює, що нам потрібна європейська єдність як фактор, який можна було б протиставляти Росії. І ось ця єдність розривається цим референдумом. Також результати голосування можуть негативно позначитися на європейській політиці щодо Росії. "Великобританія як атлантична сила, яка досить реалістично відноситься до природи російської агресії, була одним із наших найбільших союзників в Європейському союзі в питанні вироблення внутрішньої позиції самого ЄС щодо санкцій і всього іншого. Тому в цьому плані баланс всередині самого Євросоюзу може бути змінений не на користь України. Це ризики"[1].

Отже, прийняття законопроекту про проведення референдуму щодо виходу Великобританії з ЄС є серйозним викликом для обох сторін. Незалежно від його результату, це сигнал, що необхідні зміни та реформи в політиці союзу. Подальший розвиток подій залежатиме, перш за все, від політики європейських лідерів та рішень, які вони приймуть. Враховуючи стартові позиції, то, швидше за все, буде досягнуто прийняттого компромісу між «британським викликом» та чинною європейською моделлю.

Список використаної літератури:

1. Brexit відбувся: наслідки для України і світу. Режим доступу – <https://www.rbc.ua/ukr/news/brexit-sostoyalsya-posledstviya-ukrainy-mira-1466750496.html>
2. 7 НАСЛІДКІВ ВИХОДУ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС. РЕЖИМ ДОСТУПУ - <http://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhodu-velykobrytaniyi-z-yes/>
3. Вихід Великобританії з ЄС економічне самогубство або нова епоха процвітання. Режим доступу <http://uareferat.com>.
4. Калиш Я. Актуальные проблемы интеграции стран Западной Европы. /Я. Калиш // Власть. – 2016. – № 8. 205-207 с.
5. Лапшин С. А. Політологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

6. Медушевский Н.А. Выход Великобритании из ЭС как результат кризиса культуры толерантности. / Н.А. Медушевский // Власть. – 2016. – № 10. 9-10 с.

7. Петриченко Е. «Брексит» и Европейский Союз. Философский взгляд. / Е. Петриченко // Ceteris Paribus. – 2016. № 10. – 26-29 с.

Гевко О., Демидаш А.

ОСВІТНЯ РЕФОРМА В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано стан освітньої галузі в Україні та основні заходи щодо її реформування.

Ключові слова: реформа, освіта, 12-річна школа, Україна.

У широкому розумінні освіта — це реалізована людиною здатність до вищої, творчої діяльності. Труднощі продуктивного використання аж ніяк не можуть відтіснити як малозначущі самі знання, процес їх створення. Офіційна статистика сьогодні не має адекватного вимірника рівня освіти індивіда, а може характеризувати лише формальний її аспект — кількість тих, хто навчався протягом певного періоду часу (закінчив той чи інший навчальний заклад).

В Україні сьогодні багато пишуть про розвиток освіти. Так, нещодавно було створено нову Національну доктрину розвитку освіти. Але багато питань залишається невирішеними і викликає занепокоєння як у професіоналів, так і громадськості.

Над проблемою реформування освітньої галузі працювали Бондар М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Степко М.Ф., Коваленко О.Е. та ін.

У сучасному світі дедалі поширеним стає усвідомлення того, що освіта є основою економічного і суспільного добробуту як суспільства в цілому, так кожної окремої людини. У той же час, в Україні існує розрив між якістю, яку може забезпечити наявна система освіти, і тими вимогами, що постають перед освітою в зв'язку з проблемами розвитку українського суспільства.

Основні завдання даної статті: дослідити проблему реформи освіти та визначити якими шляхами буде досягнута її реалізація, вивчити переваги та недоліки.

З огляду на зростаючу роль освіти, росте усвідомлення, що власний добробут залежить від самих індивідів, від їх прагнення до знань. У той же час, попитом на ринку праці все більше користується високо спеціалізоване знання, яке вимагає тривалого і самовідданого навчання. До того ж, технології швидко змінюються і потребують постійного оновлення знань, перекваліфікації, вміння вчитися самостійно. Через це здобуття освіти стає хоча і вигідною, але дорогою інвестицією. Якщо освіта дійсно якісна, від цих інвестицій виграють усі – і окремі громадяни, і суспільство в цілому. Отже, якість навчального процесу і доступність освіти залежать від наявності освітніх технологій масового використання та своєчасного оновлення інфраструктур.

Фундамент для доступності освіти створюється за рахунок сучасної мережі потужних електронних засобів збереження і передачі інформації. Міжнародний досвід вчить нас, що призначені на освіту суспільні ресурси в першу чергу повинні вкладатися в розвиток інфраструктури. Саме таким чином призначені

для освіти гроші платників податків, розпорядником яких є держава, витрачатимуться більш ефективно.

Забезпечення доступності освіти передбачає вирішення державою таких проблем:

- запровадження прозорого і об'єктивного механізму оцінювання знань;
- запровадження ринково-економічних механізмів здобуття освіти (кредитування отримання освіти, цільові державні програми, участь державних і приватних підприємств у підготовці працівників з вищою освітою для свого кадрового забезпечення) [1, с.291-295].

Сучасна українська система освіти характеризується фактичною відсутністю відповідальності навчальних закладів за кінцеві результати освітньої діяльності. Не розвинені достатньою мірою незалежні форми і механізми участі громадян, працедавців, професійних співтовариств у вирішенні питань освітньої політики, зокрема в процесах незалежної суспільної оцінки якості освіти. Існуючі, наприклад, у вищій освіті підходи до оцінки якості освітньої діяльності є переважно формальними (чого варті показники якості знань, які оцінюються за кількістю "п'ятірок" і "четвірок" на контрольних заходах).

Сьогодні зміст освіти в середній українській загальноосвітній школі не забезпечує цих нових базових вмінь. У той же час навчального матеріалу, який мають засвоювати учні, забагато. Це пояснюється тим, що через низьку заробітну плату вчителів існує тенденція збільшення навчального навантаження, замість оновлення змісту і підвищення інтенсивності навчального процесу. В результаті збільшується кількість годин, що їх учні і вчителі проводять разом у школі. Оскільки навчальні програми містять забагато інформації, у школярів не залишається часу на те, щоб вчитися самостійно діяти і мислити. Через це падає інтерес до навчального процесу як з боку втомлених і низько оплачуваних вчителів, так і з боку перенавантажених учнів. Замість того, щоб вчити ризикувати, брати на себе відповідальність за свої вчинки, така освіта вчить уникати труднощів, ухилятися від роботи [2, с. 115-118].

Потрібна системна реформа освіти, яка має бути предметом суспільного консенсусу, розуміння того, що освіта — це один з основних важелів цивілізаційного поступу й економічного розвитку.

Реалізація цих єдиних для всієї освіти завдань має здійснюватися різними шляхами — через розмаїття освітніх інституцій, форм і методів навчання, запровадження сучасного менеджменту.

Основними напрямками реформи в дошкільній освіті є: забезпечити доступ до послуг піклування й освіти для всіх дітей віком від народження до шести років з активним залученням сімей; передбачити різні форми надання послуг піклування й освіти для дітей віком від народження до шести років як в умовах закладу освіти (center-based), так і в умовах домашнього виховання (home-based), та розробити потрібне нормативно-правове забезпечення; забезпечити впровадження інклюзивної освіти.

Основними напрямками реформи в середній освіті є: узгодити з типовими європейськими нормами загальну тривалість навчання в школі (12 років) і тривалість навчального року; перехід з одного рівня освіти на інший має здійснюватися лише з застосуванням зовнішнього незалежного оцінювання; передбачити з 2017 року повний перехід старшої школи на профільну підготовку, а також створення навчальних закладів III ступеня нових типів; забезпечити здобуття освіти I ступеня за місцем проживання, використовуючи різні форми, зокрема сімейну, індивідуальну тощо.

Основними напрямками реформи у вищій освіті є: забезпечити виконання Закону «Про вищу освіту» — перехід на триступеневу систему вищої освіти; забезпечити можливість переходу на трирічний бакалаврат за тими спеціальностями, де це не знижуватиме якість підготовки у рік першого випуску 12-річної школи; передбачити в університетах «нульовий» курс для осіб, які потребують підвищення якості середньої освіти для отримання доступу до вищої.

Основними перевагами даної освітньої реформи є:

1) збалансування програми і розвантаження учнів. Зменшать кількість предметів, щоб інформація не дублювалася;

2) відповідність європейській практиці;

3) до 9 класу буде однаковий базовий стандарт для всіх;

4) рівень знань абітурієнтів підвищиться, як результат, суттєво знизиться попит на дорогі спеціалізовані підготовчі курси та репетиторів;

5) бакалаврат за деякими спеціальностями скоротять до 3 років ;

6) вища освіта більше не буде настільки затребуваною 18-річні випускники багатьох спеціальностей зможуть працювати за профілем одразу після школи;

7) запровадять нові предмети, які будуть корисними у сучасному світі — програмування, фінансова грамотність, психологія взаємин, підприємництво тощо;

8) акцент не на теорії, а на практиці. У проекті нового базового Закону «Про освіту» визначено 10 груп компетентностей, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку та працевлаштування, і котрі мають стати основою школи;

9) школи отримають широку автономію (проекті також зазначено: «Держава гарантує академічну, організаційну, кадрову та фінансову автономію закладів освіти», а також школи зможуть самостійно формувати освітні програми, складати навчальні плани, обирати підручники, розвивати навчально-матеріальну базу і т.д.);

10) прозорість фінансування шкіл (заклади освіти будуть зобов'язані оприлюднювати всі кошти, які надходять з бюджету та з інших джерел, а якщо батьки бажають віддати дитину в приватний заклад, держава спрямує туди кошти, виділені на навчання цієї дитини);

11) збільшиться зайнятість вчителів, а, отже, зменшиться рівень безробіття.

Основними недоліками освітньої реформи виступають:

1) недофінансування освіти;

- 2) навчання повинно розпочинатися обов'язково у 6 років. Для великої кількості дітей це може стати стресом, якщо вони неготові йти до школи;
- 3) втратять свій статус навчальні заклади I і II рівня акредитації ;
- 4) існує ризик формального підходу до запровадження 12-річки. Тобто лише косметичні зміни, без зміни якості навчання. Можливе саботування з боку вчителів. Вони з недовірою ставляться до будь-яких нововведень уряду;
- 5) концепція та проект базового Закону «Про освіту» все ще знаходяться на стадії розробки.

Таким чином, протягом двадцяти років незалежності система української освіти практично не реформувалася. Логіка суспільного розвитку сьогодні вимагає структурного системного реформування освіти. Послідовне, еволюційне реформування системи освіти країни повинно відбуватися водночас із радикальними змінами в ставленні до освіти. Утвердження пріоритетності освіти вимагає принципових змін не лише в нормуванні фінансових витрат, а й у свідомості людей та суспільства загалом [3, с.1-4].

Список використаної літератури:

1. Матвієнко П.В. Сучасний стан науково-освітньої політики в Україні // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2007. – № 3. – С. 291-305.
2. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти, стратегія, реалізація, результати. – К. – 2005. – 448 с.
3. Медвідь Л.А. Національна освіта незалежної України XXI століття: тенденції, проблеми // Початкова школа. – 2002. – № 1. – С. 1-4.
4. Стан і перспективи розвитку загальної середньої освіти в Україні // Голос України. – 2007. – 13 січня. – С. 4.
5. Бондар М.І. «Пріоритети трансформації української освіти» // Мандрівець. – 2002. – № 5. – С. 34-40.
6. Титиш Г. «Лілія Гриневиц: Неможливо навчати сучасних дітей так, як навчали нас// Українська правда життя. – 2016. – №4. – С.3.

Мельхем Н.

ПОШИРЕННЯ ІСЛАМУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У статті на основі аналізу наукових праць з питань ісламської релігії було розкрито іслам, як релігію, та яким чином вона поширюється на інші країни світу.

Ключові слова: іслам, коран, напрямки ісламу, сунізм, шиїзм, географія ісламу в сучасному світі, іслам в Росії, іслам сьогодні.

Актуальність теми статті: визначається тим, що важливо уточнити конкретні який вплив на людей має іслам.

Мета даної статті: дослідження мусульманської релігії з історичного аспекту та іслам у сучасному світі.

Релігія – віра в реальне існування надприродного. Релігія, як і будь-яке інше суспільне явище, має свою історію. Переважна більшість учених вважає, що зачатки релігії з'явилися ще у людей неандертальського типу. У боротьбі з

навколишньою природою люди часто терпіли важкі поразки, а їх знання були ще надто недосконалі, щоб зрозуміти причину цих невдач. Замість раціонального їх пояснення, давалося пояснення релігійне.

З плином часу спочатку примітивні форми релігії ускладнювалися. В епоху верхнього палеоліту, ймовірно, вже з'явилися тотемізм (віра в надприродне спорідненість певної групи людей з якимось видом тварин, рослин або навіть явищем природи) і магічні уявлення (віра в можливість впливати надприродним шляхом на людей, тварин, а також на природні явища). Для епохи мезоліту поряд з магією і тотемізмом стали характерні такі форми релігії, як анімізм (віра в духів і в душі) і шаманізм (віра в здатність людини входити в спілкування з духами і використання їх сили для лікування, заклики дощу і т. д.).

В епоху неоліту об'єктами особливого шанування стають духи тварин, рослин, різні явища природи. З ним пов'язані і різні промислові культури. Характерний для цієї епохи і **фетишизм** (шанування неживих предметів, яким приписуються надприродні властивості).

Пізніше в стадії розкладу родового ладу, широке поширення набувають культу предків-покровителів і племінних вождів, різноманітні землеробські та скотарські культури. Духи починають ділитися на «ранги».

У сучасному суспільстві релігія набуває класову забарвлення, освітлюючи своїм авторитетом сформовані соціальні порядки. Ієрархія надприродних істот стає ще більш чіткою. З централізацією ж державної влади, серед них виділяється головне божество. Великий вплив набуває професійне жрецтво.

Починаючи з другої половини I тисячоліття до нашої ери, деякі з релігій вийшли далеко за межі початкового району свого побутування і поширилися на досить великій території. Такі релігії, що мають велике число послідовників у різних регіонах земної кулі, називають світовими. Їх відомо три: християнство, іслам і буддизм.

Іслам – наймолодша з світових релігій, виникла в VII столітті в Аравії на перехресті культур і цивілізацій Сходу і Заходу. В ісламі отримали подальший розвиток ідеї єдиного божества (монотеїзму) і пророчих місій, властивих християнству і юдаїзму, а також деяким іншим віруванням народів Близького Сходу та Середземномор'я.

На початку VII століття Аравія переживала складний період своєї історії: в надрах аравійського суспільства під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів складаються нові форми суспільних та господарських відносин, нові ідеї вірування привертають все більше число племен, повільно, але необоротно витісняючи колишні вірування в численних племінних богів. Проповідники християнства та юдаїзму все більш широко стверджують ідеї про єдиного Бога (а, отже, і про єдність перед ним всіх його послідовників); з якими тісно переплітаються проповіді заніфів, представниками аравійського монотеїзму, провісників ісламу, звістивши від особи єдиного Бога – Аллаха. Одним з найважливіших, господарських та ідейних центрів Аравії того часу

була Мекка. Велике місто на перетині головних торгових шляхів, у якому розташована святиня, почитавшейся більшістю племен, – язичницький храм Кааба (від арабського «куб» – храм, що має прямокутну форму), оточений статуями різних племінних богів. Саме в Мецці і були вимовлені перші проповіді нової релігії – ісламу, проголошені його засновником пророком Мухаммедом. Мухаммед народився у Мецці в 570 році в сім'ї Абдуллаха з племені курейш. Рано осиротів, (батько помер через місяць після народження сина, мати – на шостому році життя Мухаммеда), він виховувався в родині діда, а потім у родині дядька Абу Таліба. Родичі Мухаммеда належали до мекканської аристократії (майбутній пророк зводив свій родовід від засновників міста), але не мали значних статків, і хлопчиків доводилося чимало працювати в дитячі та юнацькі роки: він пас худобу, брав участь у спорядженні торговельних караванів, а пізніше супроводжував їх. У двадцять п'ять років, Мухаммед вступив на службу до багатой мекканській вдові Хадіджі і незабаром одружився на ній, зайнявся самостійної караванної торгівлею. Під час поїздок по торгових справах, та й у самій Мецці Мухаммед часто зустрічався з християнськими монахами, іудеями, халіфами, розмовляв, сперечався з ними. Як свідчить переказ, нерідко він віддалився в печеру в околицях Мекки, де подовгу постив і вдавався до роздуму.

У віці сорока років (близько 610 року) Мухаммеду вперше стали бути бачення, чулися голоси, з часом ці явища, спочатку буде скакати він, все більш частими, а почуті мови – все конкретніші. Перші, кому повідав Мухаммед про це, були його найближчі родичі та друзі: Хадіджа, прийомний син Зейд, двоюрідний брат Алі, Абу Бакр Оман (пізніше всі вони зіграли важливу роль в історії ісламу), увірували, що неправда і вимовлене Мухаммедом – слова Бога (Аллаха), а сам Мухаммед, таким чином, посланець Божий (Расул Аллаха), покликаний нести людям пророчі думки. Чутки про новий пророку і зміст його проповіді стали, надзвичайно швидко розповсюджуватися в Мецці і за її межами. Однак більшість мекканцев поставилися до них спочатку з насмішкою, а потім і з прямою ворожістю.

Протягом майже сорока двох років громада первоследователів ісламу (з арабської – переказ себе Аллаху, покірність волі Аллаху) – мусульмани (арабський «мусулм» – переказ себе Аллаху) відчувала приниження й переслідування. Важке становище Мухаммеда завершила смерть Хадіджі і особливо Абу Таліба, який як найстарший роду все ж робив заступництво пророку. Подальше перебування в Мецці ставало неможливим. П'ятнадцятого липня 622 року Мухаммед зі своїми послідовниками переселився (здійснив хадж) в місто Ярсіб, пізніше названий Медіною. Якщо в Мецці Мухаммед був лише посланником Аллаху, духовної головою невеликої громади, то в Ярсібе (Медіні) виявилися його неабиякі обдарування оратора, трибуна, політичного і військового керівника. Дата переселення в Медину вважається у мусульман початковою точкою відліку історії ісламу та мусульманського літочислення (за

місячним календарем). За десять років з моменту хаджу до смерті Мухаммеда (622 – 732 рр.). Медіна стала не тільки центром поширення нової релігії, але і ядром арабо-мусульманської держави, що охопила незабаром величезні території в Азії та Північній Африці. До складу мусульманської держави увійшла і Мекка (630 року). Цьому місту судилося відігравати особливу роль в історії ісламу: Кааба була перетворена з Капіци племінних богів у храм єдиного Бога – Аллаха.

За життя пророка його висловлювання, сприймалися як пряма мова Аллаха, вони передавалися переважно усно і систематичних записів їх, мабуть, не вили. Лише через два десятиліття після смерті Муххамеда було зібрано і переписано вимовлене їм у проповідях, що і склало текст священної книги мусульман корану (з арабської – те, що читають, вимовляють), згодом канонезірованою. Коран складається з 114 глав (сур) кожна з яких складається з певної кількості віршів. Коран відкривається перший сурою «Фатіха» (арабське – «відкриваюча»), далі слідує сури в порядку спадання в залежності від їх розміру. Найкоротші сури, в декілька віршів, розміщені наприкінці кара. Однак це розташування не відповідає часу їх виголошення: до сур, що відносяться до мекканської період (610 – 622гг.) Як правило, довші, ніж Мединський (622 – 732гг.).

Але в основі корану і хадисів (оповідання про вчинки і висловлювань Муххамеда) мусульманські богослови розробили Шаріат (з арабської – «правильний шлях») – комплекс принципів та правил поведінки, обов'язкових для кожного мусульманина.

Найбільш коротка формула, що містить основну думку вчення Муххамеда, – немає ніякого божества крім Аллаха, і Муххамед – його посланець. Віра в єдиного бога і пророцтво складають один з п'яти «стовпів» мусульманського віровчення. До їх числа відносяться також обов'язкова молитва (Саліти, намаз), що здійснюються п'ять разів на день у чітко визначений час, посаду (саум, ураза) протягом місяця за місячним календарем (рамадан), податок на користь бідних і незаможних (закят) і паломництво до Мекки (хадж) до храму Кааба. Основні риси мусульманського культу зокрема приписів, зафіксованих у п'яти стовпах, сформованих за життя Мухаммеда, в мединський період. У Медині виникло перше мусульманське культову будівлю – мечеть (спочатку це був будинок пророка).

У мединських сурах Корану зафіксовані основні приписи для мусульман, що стосується їх повсякденному житті (харчові заборони та інші), сімейних відносин, спадкування майна, правил торгівлі, розділу видобутку, внесення та розповсюдження податків і так далі; були названі найбільш тяжкі гріхи – лихварство, пияцтво, азартні ігри, подружнє невірність. Подібного переплетення богословних і чисто світських проблем ми, мабуть, не зустрінемо ні в жодній іншій релігії.

В ісламі виділяються кілька основних напрямків – сунізм, шиїзм. Суніти зараз становлять більшість мусульман. У рамках кожного з них сформувалися самостійні ідейні течії та секти. Особливо вони численні в шиїзмі. Основні

розбіжності між більшістю з них зводяться до питань передачі влади в халіфаті і обрядовій практиці.

Основною релігійною та громадською книгою сунітів крім «Священної книги» – Корану є сунна – «Священний переказ»; суніти заперечують достовірність деяких сунітських хадисів і користуються власними збірками (Ахбар). Верховна влада в халіфаті, на думку сунітів, повинна належати халіфам, що обирається всією громадою, шиїти ж визнають законною лише спадкову передачу влади нащадкам пророка Мухаммеда по лінії його двоюрідного брата Алі.

У сунітському ісламі відсутні церква і священнослужителі, аналогічні, наприклад, християнським, а сунітські богослови (улеми) на відміну від шиїтських не користуються правом виносити власні рішення з найбільш важливих питань релігійного та суспільного життя, і таким чином, їх посади зводяться насамперед до тлумачення священних текстів.

Шиїзм не являє собою єдиного цілісного вчення або єдиної церковної організації. Численні шиїтські течії і секти (ісмашіїти, друзи, алавіти та інші) пов'язані загальними історичними коренями і основоположними ідейними положеннями. Головне з цих положень – визнання четвертого халіфа Алі і його нащадків єдиними законними спадкоємцями і приймачами пророка Мухаммеда як духовного і світського глави мусульманської громади.

Нечисленна мусульманська громада Мухаммеда, вже через кілька десятиліть після свого виникнення стала ядром несформованого потужного арабо-мусульманської держави – Арабського халіфату, – яке через століття контролювало землі від західних кордонів Китаю до берегів Атлантичного океану. У подальшому сторіччя, численні мусульманські держави виникали і розпадалися, під прапором ісламу йшли війни, іноді націлені на завоювання чужих територій, іноді – на звільнення мусульманських народів від іноземного гніту.

Вже до VIII століття араби підпорядкували собі величезні території. До складу арабського халіфату, крім самої Аравії, входили Північна Африка, Піренейський півострів, Дворіччя, Іран, Афганістан, Закавказзя, Середня Азія і частину Північної Індії.

На великих територіях, єдність яких полягала у спільності основоположних ідей віри і сакральної мови (арабського) – мови Корану, створилася своєрідна культура, що увібрала в себе елементи багатьох культур різномовних мусульманських народів.

Іслам проник навіть у ті країни, де арабських завойовників ніколи не було, наприклад, до Індонезії, де його славить 90% населення, до Малайзії (60%), країни Чорної Африки.

У сучасному світі іслам займає друге місце за чисельністю послідовників (більше 800 мільйонів чоловік), більшу частину мусульман (90%) становлять суніти. Шиїти становлять більшість, лише в Іраку та Ірані. З понад 120 країн світу, в яких існують мусульманські громади, в 33 країнах мусульмани складають більшість населення (Північна Африка, країни Аравії, Туреччина,

Іран, Ірак, Пакистан, Афганістан і інші). У ряді держав Азії та Африці іслам визнаний державною або офіційною релігією, в деяких слово «ісламський» включено у тому назву.

У багатьох країнах, де поширений іслам, діють мусульманські політичні партії і громадські організації, нерідко грають важливу роль в політичному житті. Існують і ціла мережа міжнародних ісламських організацій (Організація ісламської конфедерації, ліга ісламського світу та інші), що діють як на державній, так і на неурядовій основі. Деякі з них зосередили свою діяльність у релігійному – культурній сфері, частина – в політичній, деякі у сфері економіки.

У XVIII столітті в Аравії виникло релігійно – політичний рух, назване на ім'я його засновника Ал-Ваххаб – **ваххабізмом**. Ваххабіти вважають, що мусульмани відійшли від норм первісного ісламу, стали поклонятися не тільки Аллаху, але й численним святим. Послідовники Ал-Ваххаба закликають мусульман повернутися до скромного життя часів раннього ісламу, відмовитися від розкоші і змінитися в побуті. Ваххабіти часто виявляють фанатизм у питаннях релігії і непримиренність у боротьбі зі своїми політичними супротивниками.

Іслам поширений і серед значної частини населення нашої країни. При цьому переважна їх частина – суніти. Вони об'єднані у декілька самостійних духовних управлінь, з центрами у великих містах нашої країни. Діють мусульманські інститути та ряд середніх навчальних закладів (медресе). Щорічно мусульмани вирушають для паломництва в Мекку.

У Росії, в її сучасних межах іслам з'явився в X столітті, але тільки при імператриці Катерині II був офіційно визнаний царським урядом. У 1789 році в Оренбурзі було затверджено Духовне управління, яке займалося справами Російських мусульман.

Найбільш численний народ на території Росії сповідує іслам, – татари їх налічується в нашій країні більше семи мільйонів чоловік. Другий за чисельністю народ Росії, який сповідує іслам, – башкири. Більше число башкир сповідує іслам, розселені в Башкортостані і на території Челябінської області. Усього їх налічується близько двох мільйонів чоловік.

Багато мусульман живе на Північному Кавказі. Найбільш численний серед них народ – чеченці. Їх налічується більше одного мільйона чоловік. Іслам в Чечні поширився близько двохсот років тому у формі **мюрідизмом**, що означає повне підпорядкування мусульманина своєму наставнику – **шейху**. Ця вимога мюрідизмом збереглося повсюдно в Чечні і в наш час.

Поруч з чеченським народом живе близькоспоріднений йому по мові та культурі народ - інгуші. Середовищі них сповідує іслам близько трьохсот тисяч чоловік. Історичні долі і релігії цих народів тісно переплелися між собою.

Дуже різноманітно за своїм національним складом населення Дагестану. Іслам в цій республіці славить більше 90% населення, що становить

близько мільйона восьмиста тисяч чоловік. Іслам сповідують частина жителів Північної Осетії, Кабардино-Балкарії, Карачаєво-Черкесії, Адигеї. У цьому ж регіоні РФ живе багато азербайджанців – мусульман шіїтського напрямку.

У другій половині ХХ століття почалося поступове об'єднання різних країн. Одночасно з цим позначилися не дуже слушним течії, пов'язані з ісламом. Це, перш за все **екстремізм** ряду мусульманських організацій, як, наприклад, «Брати - мусульмани», «Сірі вовки», «Аль Каїда» та інші. Подібні організації виникли ще в період боротьби ісламських держав проти колонізації, а після закінчення визвольних воєн, вони спрямували свою діяльність проти урядів своїх країн.

Вони намагаються насильницькими методами змінити політичний лад у тій чи іншій державі. Так було, в Єгипті, Алжирі, Сирії. Не заспокоюються екстремісти і в наші дні, прикриваючись ісламськими гаслами, вони дестабілізують становище в Індії, Судані, Алжирі, Чечні (РФ) і в деяких інших країнах. Тривають військові дії в Афганістані, неспокійно в прикордонних районах Таджикистану, Киргизії, Узбекистану. Поведінка екстремістких угруповань породжує у людей недовіру до всього ісламського світу.

Але не слід думати, що всі мусульмани схильні до екстремізму. В основі більшості конфліктів лежать не релігійні, а політичні та економічні розбіжності. Багато нечистоплотні політики просто перекручують ідеї ісламу, вкладають в окремі положення зовсім інший сенс, закликаючи до боротьби з «невірними», сіючи розбрат між народами для досягнення своїх цілей.

У багатьох Європейських країнах в результаті міграцій народів є громади, які сповідують іслам. Ісламські екстремістські організації використовують ці громади для організації тероризму.

Іслам настільки трансформував соціально-культурну структуру цих країн, що при всій їхній віддаленості від арабів і специфічності їхньої традиційної культури вони сприйняли величезну кількість елементів арабської культури. Більше того, навіть свою специфічну форму ісламу деякі з них, як шиїтський Іран, знов-таки сприйняли в арабів. До цього необхідно додати, що Коран довгі століття існував тільки на арабському -переклад його на інші мови заборонявся. Тому арабська мова, як латинь у католицькій Європі, був широко розповсюджений в усьому ісламському світі. На цій мові зверталися до Аллаха, на ньому читалися проповіді в мечетях, йому вчили учнів у медресе. Будь-яка грамотна й освічена людина в державах ісламу обов'язково знала арабський, говорив і писав по-арабски.

Таким чином, арабська мова, арабська культура й державність зіграли істотну роль у формуванні того загального, що зв'язувало між собою всі країни ісламу. Іншими словами, арабо-ісламські традиції цементували ту спільність, що нерідко характеризується як мир ісламу. Термін цей, у принципі цілком правочинний, адекватно відбиває реальну обстановку. Ніяк, але ж саме іслам з

усією його культурною традицією протягом багатьох століть був фактичним рубежем, що розділяв Європу й Азію, Європу й Африку не тільки територіально географічно, але також і в релігійно-культурному плані.

Список використаної літератури:

1. Поляков З., Іслам/ З. Поляков. – Волгоград: Книжка-Вайланд, – 1996. – 299 с.
2. Кривилев І. А., Історії Релігій/ І. А.Кривилев . – Москва: Думка, – 1976. – 334 с.
3. Щапова Я. М., Релігії Миру/ Я. М.Щапова. – Москва: Просвітництво, – 1994. – 302 с.
4. Енциклопедія, Світ узнав і релігії. – Москва: Просвітництво, – 1985. – 336 с.

Гладка К., Каліцінська А.

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС

У статті на основі узагальнення наукової інформації феноменів «Європейський Союз», «Угода про Європейський Союз», «Світова організація торгівлі», «Безвізовий режим» розглядаються сучасні внутрішні та зовнішні аспекти українського руху до набуття повноцінного членства в ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, Угода про Європейський Союз, Світова організація торгівлі, безвізовий режим.

Шлях України до Євросоюзу — це спільні норми й цінності плюс спільна воля до взаємного зближення як з боку еліт та населення України так і з боку чинних країн-членів та європейських установ.

Сучасний рух до об'єднання Європи в межах єдиної політичної та економічної спільноти часто вважають за новітню геополітичну "експансію Заходу" чи, навпаки, цивілізаційне "повернення до європейського дому". На нашу думку, найдоцільніше окреслити перспективу вступу до Європейського Союзу як процес добровільного запозичення незалежною Україною сукупності сучасних західних норм і цінностей, що уможливорює економічну інтеграцію, а згодом — інституціональне приєднання до Євроспільноти.

Тема перспективи євроінтеграції України є важливою та актуальною, адже це питання не тільки цивілізованого розвитку, а й самого існування України як незалежної демократичної держави.

Мета статті : проаналізувати сучасні фактори, які визначають перспективи вступу України до ЄС.

Європейський Союз як феномен є порівняно новим явищем. Однак його джерела мають дуже солідний історичний вік. Центр міжнародної активності почав неухильно переміщатися в Європу ще в п'ятому столітті після розпаду Римської імперії. Пройшло півтори тисячі років до визнання у Вестфальському трактаті для всіх європейських держав рівних прав у політичних, правових, військових та релігійних відносинах. Потім ще низка історичних подій – Віденський та Паризький конгреси, Гаазькі конференції миру – поступово визначали розвиток Європейської солідарності держав. Нарешті дві світові війни двадцятого століття, які спричинили дві протилежні конкуруючі сили – США та СРСР із “табором соціалістичних держав” підштовхнули інші європейські держави до рішучих дій в напрямку консолідації. Спочатку “Рада

Європи” (1949 рік), потім Європейське об’єднання вугілля та сталі (1951 рік), а після розпаду СРСР Маастрихтський договір (1992 рік) створили простір для волі, безпеки і справедливості, в рамках якого приймаються спільні заходи для захисту прав, свобод та інтересів громадян. Була створена система наднаціональних органів таких як Європейська рада, Європарламент, Європейський суд з прав людини та інші [1].

М. В. Буроменський визначає три опори ЄС: перша – економічне та соціальне співробітництво, друга – спільна закордонна та безпекова політика, третя – співробітництво в галузі кримінальної юстиції [2].

Формальні відносини між Україною і ЄС обумовлені Угодою про асоціацію, яка є дорожньою картою реформ і дороговказом до верховенства права, поваги до основних прав людини та до економіки, в основі якої – вільна торгівля та доступ до внутрішнього ринку ЄС.

Як відомо, процедура набуття членства в Євроспільноті ґрунтується, передусім, на нинішній статті 49 Угоди про ЄС, яка визначає головні вимоги до країн-кандидатів на вступ:

- бути географічно європейською державою;
- прагнути до членства в ЄС;
- бути усталеною демократією;
- бути ефективною ринковою економікою;
- бути згідним та спроможним перейняти весь *acquis communautaire*.

Переговори про приєднання полягають власне у визначенні умов та термінів імплементації країною-кандидатом нормативно-правового доробку Співтовариства, і це детально фіксують у самій угоді про вступ.

Сьогодні ми маємо новий Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року, в якому в ст. 11 зазначається: Україна як європейська позаблокова держава здійснюватиме відкриту зовнішню політику та прагнутиме співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, уникаючи залежності від держав, груп держав чи міжнародних структур [3].

Однією з основних засад зовнішньої політики визначено забезпечення інтеграції нашої держави до європейського політичного, економічного, правового простору з метою набуття членства в Європейському Союзі. Тому для України, котра проголосила свою незалежність і стала на шлях демократичних перетворень і побудови правового суспільства, членство у Світовій організації торгівлі (СОТ), Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) та інших, подальша співпраця з Європейським Союзом, Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ) має стратегічне значення, позаяк європейський вектор зовнішньої політики України, особливо співробітництво з різними, передусім економічними, організаціями, є одним із пріоритетних.

2008 року Україна набула членства в СОТ та отримала режим найбільшого сприяння та національний режим для товарів, експортованих та імпортованих українською стороною.

Вступ України до СОТ створив підґрунтя для початку переговорів стосовно нової угоди з Європейським Союзом, основою якої мала стати зона вільної торгівлі. У зв'язку з підготовкою нової угоди в червні 2009-го на засіданні Ради з питань співробітництва Україна–ЄС у Брюсселі схвалили Порядок денний асоціації (ПДА).

Метою його ухвалення є полегшення імплементації тимчасової, а потім повноцінної угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

У ПДА підкреслюється: Україна як європейська країна має спільну з Європою історію та сповідує спільні цінності разом із державами–членами ЄС.

ПДА передбачає продовження політичного діалогу, який спрямований на посилення поваги до демократичних принципів, верховенства права, запровадження якісного управління, забезпечення прав людини, боротьбу з корупцією. З метою протидії корупції Україна має завершити ратифікацію Конвенції ООН проти корупції та Конвенції Ради Європи з кримінального права проти корупції, імплементувати національний план дій проти корупції у співпраці з відповідними органами ЄС.

Подальша інтеграція України до ЄС вимагатиме невинних і глибоких реформ. Багато вже було досягнуто в таких напрямках, як енергетика, децентралізація, державні закупівлі; були вжиті заходи у боротьбі з корупцією. Система електронного декларування, що її було запроваджено цього року, є яскравим тому прикладом. Важливо підтримувати темп цих реформ, аби подолати решту викликів.

Реформи зробили можливим майбутнє запровадження ЄС безвізового режиму для громадян України. Відповідальні державні діячі та активна громадськість спільними зусиллями виконали всі 144 вимоги ЄС для скасування короткострокових віз ЄС для громадян України. Про це на саміті "Україна-ЄС", який проходив у грудні 2016 в Брюсселі, сказала перший заступник голови Верховної Ради Ірина Геращенко. "Настав час для європейської сторони виконати свою частину домовленостей. Україна не повинна страждати від внутрішніх проблем Європи. Йдеться не про політиків, йдеться про громадян України. І ми навіть тут, в кулуарах, намагаємося донести цю позицію", - сказала вона.

Тим часом, президент Європарламенту Мартін Шульц пояснив, в чому затримка з рішенням про безвізовий режим для України. За його словами, Європарламент і Єврокомісія зробили все, що від них залежало. І рішення гальмується лише занепокоєннями деяких країн-учасниць, зокрема Угорщини, Італії, Франції і Німеччини. Євросоюз також затягує з цим через вагання Німеччини і Франції, у яких антиміграційні настрої перед виборами зростають [4].

Наприкінці весни мають відбутися вибори в кількох ключових державах-членах ЄС. Тому безвіз для України може бути ухвалений на саміті 15-16 грудня або відкладається на пізніше.

Є ще одна проблема, яка охопила "Європейський світ" – коли політики не приймають необхідних рішень, а перекладають їх на виборців, через

референдуми. Спочатку в Нідерландах був проведений референдум по асоціації ЄС з Україною, коли громадяни вирішили показати червону картку євробюрократам із Брюсселю. Як наслідок – параліч уряду Нідерландів у даному питанні та новостворена проблема для усього ЄС і особливо, України. Проведений Брекзїт також викликає побоювання, що вихід Великої Британії з ЄС пригальмує євроінтеграцію України [5].

Тому, незважаючи на те, що консультації між Україною і Євросоюзом проходять так само інтенсивно, як і раніше, ризик концентрації ЄС на власних проблемах високий.

Втім, причина не тільки в необхідності для ЄС вирішувати свої внутрішні проблеми, але і в існуванні потужної протидії реформам всередині самої України.

Отже, у відносинах України з Європейським Союзом зараз є кілька пріоритетів: зберегти економічні санкції проти Росії, домогтися візової лібералізації, отримати другий транш макрофінансової допомоги в розмірі 600 млн євро, а також завершити ратифікацію Угоди про асоціацію. Або, принаймні, розробити прийнятний вихід з колізії, що виникла після квітневого референдуму в Нідерландах.

У свою чергу, Брюссель чекає від України реформ. Зокрема, антикорупційної, енергетичної і судової, а також децентралізації. При цьому головним завданням України в ЄС вважають будівництво і зміцнення незалежних і ефективних інституцій.

Сьогодні наша влада зробила ставку саме на інтеграцію до Європейського простору. Можна сказати – це жаданий цивілізаційний вибір українців, які ще три роки назад вийшли з прапорами ЄС в руках. Українці повинні нарешті стати повноцінними вільними громадянами, вільного світу, вільної Європи. Україна – неодмінно отримає безвізовий режим з Євросоюзом і з часом стане членом Європейського союзу – це вже невідворотній процес, який не зупинити.

Список використаної літератури:

1. Право Європейського Союзу: Підручник / За ред. В. І. Муравйова. – К.: Юрінком Інтер. - 2011. - 704 с.
2. Міжнародне право: Навчальний посібник / За ред. М. В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер. - 2006. - 336 с.
3. Смирнова К. В. Європейська інтеграція та Україна // Право України, - 2014. - №4. – С.153-158.
4. Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/geraschenko-napolyagaye-scho-bezviz-dlya-ukrayini-ne-povinen-zalezhati-vid-vnutrishnih-problem-yes-225506_.html
5. Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/12/9/7058691>

Гончаренко М., Горобець І.

ТЕРОРИСТИЧНІ ЗАГРОЗИ В УКРАЇНІ: АКТУАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Статтю присвячено комплексному аналізу актуальних проблем сучасного тероризму. Досліджено характерні риси міжнародного тероризму, визначено актуальні виклики та загрози для України, розглянуто наукові розробки з

питань протидії тероризму в контексті проблем міжнародної та національної безпеки. Акцентовано увагу на те, що сьогодні для України найімовірнішими та найнебезпечнішими є виклики й потенційні загрози, спричинені міжнародно-державним тероризмом з боку Російської Федерації, а також на високу ймовірність поповнення соціальної бази тероризму за рахунок деяких колишніх учасників воєнних конфліктів і бойових дій, які перебувають у стані «посттравматичного синдрому». У статті визначено першочергові системні заходи із запобігання тероризму в Україні та запропоновано надалі розвивати систему забезпечення антитерористичної безпеки, яка відповідала б стандартам провідних держав світу, а також створити дієвий механізм запобігання, реагування та протидії терористичним загрозам, життю і здоров'ю громадян України, установам і об'єктам державної власності України за її межами.

Ключові слова: тероризм, тенденції, характерні риси, виклики, загрози.

До 2014 р. Україну зараховували до країн з найменшим ризиком реалізації викликів і потенційних загроз, спричинених міжнародним тероризмом, а тероризм як соціальне явище в нашій державі мав вияви, характерні для початкової стадії його розвитку. Проте з початку російської агресії та анексії Криму, а також безпосередньої участі збройних формувань РФ у терористичній діяльності, у прямому керівництві незаконними збройними формуваннями на Донбасі, у масштабному озброєнні й підготовці терористів ситуація в Україні докорінно змінилася.

Підтвердженням цього можуть слугувати вибухи та вбивства з використанням вогнепальної зброї, що трапилися в зоні АТО, Одеській, Херсонській, Харківській та інших областях України, а також майже щоденні повідомлення прес-служб СБ, Держприкордонслужби та МВС України про виявлені на території нашої держави сховища (так звані “закладки”) з вибухівкою, зброєю та боєприпасами.

Спецоперації спецслужб і Збройних Сил Російської Федерації, що здійснювалися протягом останніх років і продовжують здійснюватись проти нашої країни, стали каталізаторами, які посилили зовнішні й внутрішні чинники терористичних виявів в Україні.

До зовнішніх чинників належать:

– геополітичне становище України на стику сфер впливу Росії, Заходу, США, Туреччини і країн мусульманського світу;

– терористична діяльність російсько-терористичних найманців і диверсійно-розвідувальних груп Збройних сил РФ у зоні АТО та прилеглих до неї областях України;

– масштабні незаконні постачання з боку РФ майже всіх видів зброї до деяких окупованих нею районів Донецької і Луганської областей;

– потужна інформаційна війна РФ проти України, використання всіх засобів спецпропаганди (несилових інструментів розв'язання політичних і воєнних

завдань) з метою цілеспрямованого інформаційно-психологічного впливу на населення нашої держави;

- ухвалення Україною рішень із чутливих питань міжнародної політики, які можуть суперечити позиції країн мусульманського світу;

- існування міграційних потоків через Україну з терористично небезпечних регіонів, зокрема Іраку, Сирії, Лівії, Афганістану, Пакистану, Таджикистану, Індії та інших.

Серед внутрішніх чинників терогенності слід виокремити:

- криміналізацію та корумпованість усіх галузей суспільства;

- поєднання кримінальної та терористичної діяльності, що виявляється в залученні представників криміналітету як виконавців терактів та найманців під час військової агресії РФ;

- поширення незаконного обігу зброї в Україні з початку 2014 р.;

- соціально-економічне розшарування та соціальне невдоволення більше ніж 83% населення держави, яке перебуває за межею прожиткового мінімуму;

- неефективність правоохоронної та судової систем влади;

- внутрішньополітичну нестабільність, спроби посилити протистояння західного і східного регіонів України, розігрівання “сепаратистських настроїв”;

- високу ймовірність поповнення соціальної бази тероризму за рахунок деяких колишніх учасників воєнних конфліктів і бойових дій, які перебувають у стані “посттравматичного синдрому”;

- присутність в Україні прихильників міжнародних ісламістських терористичних та релігійно-екстремістських організацій, посилення фундаменталістського впливу на окремих осіб, які сповідують ідеологію релігійно-екстремістських організацій;

- наявність в Україні дипломатичних представництв та установ іноземних держав, які беруть активну участь в антитерористичних операціях на територіях Іраку, Сирії та Афганістану.

Цілком очевидно, що розроблення ефективних заходів із запобігання тероризму в Україні є нагальним питанням державної політики. Нинішня антитерористична політика України передбачає впровадження механізму, що поєднує сукупність політичних, правових, організаційних, інформаційних, соціальних, контррозвідувальних, розвідувальних, оперативно-розшукових, режимних, фінансових та інших заходів і окрему організаційну систему, до якої органи державної влади й управління залучаються відповідно до нормативних-правових актів, а громадські організації – на умовах заохочення і сприяння.

Слід зазначити, що в Україні впродовж останніх років на законодавчому рівні в цілому сформовано систему забезпечення антитерористичної безпеки, яка дає змогу організувати роботу з відвернення й припинення терористичних актів, запобігання кризовим ситуаціям та відповідає стандартам провідних держав світу.

На нашу думку, з метою реалізації антитерористичної політики наша держава повинна:

– надалі активно підтримувати заходи світової спільноти в боротьбі з цим явищем, дотримуватися взятих на себе зобов'язань, сприяти тісній співпраці спеціальних органів з подібними структурами інших країн, уніфікувати законодавчу базу на основі міжнародних норм, обрати принципову позицію засудження будь-яких форм тероризму, навіть якщо є виправдувальні мотиви;

– посилити інформаційний обмін та співпрацю вітчизняних силових відомств (МО України, СБУ, СЗРУ, МВС України, Генеральної прокуратури, АДПСУ та ін.), що беруть участь у боротьбі з тероризмом, для підвищення ефективності їхньої взаємодії та координації під час проведення спільних контр- і антитерористичних операцій;

– активізувати роботу з реалізації норм Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань міграції”, який набув чинності 5 травня 2011 р., що насамперед стосуються створення належних правових засад посилення боротьби з нелегальною міграцією, поліпшення управління міграційними процесами, посилення юридичної відповідальності за правопорушення в цій сфері, посилення юридичної відповідальності як іноземців, так і громадян України за порушення міграційного законодавства;

– особливу увагу доцільно приділяти профілактичній роботі, яка повинна відбуватися на різних рівнях:

політичному – нейтралізація передумов, що посилюють загрозу тероризму, коригування, відповідно до ситуації, політико-правового поля;

економічному – розроблення механізмів реалізації затверджених економічних програм, фінансування спеціальних програм боротьби зі злочинністю, підвищення життєвого рівня населення, організація і контроль за реалізацією заходів з унеможливлення фінансування тероризму;

соціальному – формування в суспільстві об'єктивних і точних уявлень про реальні можливості тероризму, віри в принципову непоступливість держави щодо шантажу з боку терористів, запровадження сучасних освітніх програм і педагогічних технологій, спрямованих на виховання дітей і молоді України на засадах національної свідомості, міжнаціональної толерантності, правового світогляду на нетерпимості до тероризму;

індивідуальному – адресний профілактичний вплив, що містить у собі правовий, ідеологічний, інтернаціональний, патріотичний аспекти.

Серед першочергових системних заходів також можна визначити:

– мінімізацію соціально-економічних та корупційних чинників терогенного характеру;

– створення системи соціально-психологічної реабілітації та адаптації осіб, які потерпають від “повоєнного посттравматичного синдрому”;

– упровадження системи захисту вразливих з диверсійно-терористичного погляду об'єктів;

– посилення антикримінального складника протидії терористичній та сепаратистській діяльності;

– реформування системи аналітичного забезпечення антитерористичної діяльності, упровадження європейських моделей підготовки кадрів у цій сфері;

– розроблення й упровадження на державному рівні системи професійної та ефективної протидії спецпропаганді РФ проти України;

– удосконалення системи міжнародного співробітництва, інтеграцію української безпекової системи з європейським простором безпеки та юстиції тощо.

Потрібно надалі розвивати систему забезпечення антитерористичної безпеки, яка б відповідала б стандартам провідних держав світу, а також створити дієвий механізм запобігання, реагування та протидії терористичним загрозам, життю і здоров'ю громадян України, установам і об'єктам державної власності України за її межами.

Таким чином, починаючи з 2014 року для України зросла актуальність викликів і потенційних загроз, спричинених міжнародним тероризмом, що зумовлено терористичною діяльністю російсько-терористичних найманців та диверсійно-розвідувальних груп Збройних сил РФ у зоні АТО та прилеглих до неї областях України, розширенням політичних, економічних, гуманітарних та культурних зв'язків України з країнами світу, де тривають збройні конфлікти, участю українського військового контингенту в миротворчих операціях, перебуванням в нашій країні понад 100 тисяч іноземців з країн Близького Сходу, Південно-Східної і Центральної Азії, Північної Африки, нестабільністю соціально-політичної ситуації в державі тощо.

Нагальним вбачається і надалі розвивати систему забезпечення антитерористичної безпеки, яка б відповідала б стандартам провідних держав світу, а також створити дієвий механізм запобігання, реагування та протидії терористичним загрозам, життю і здоров'ю громадян України, установам і об'єктам державної власності України за її межами.

Список використаної літератури:

1. Горбулін В.П. "Гібридна війна" як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В.П. Горбулін II Стратегічні пріоритети. - 2014. - № 4 (33). - С. 5-12.

2. Отчет Национального совета по разведке США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nationalsecurity.ru/library/00016_future.htm.

3. Семикін М. В. Створення терористичної групи чи терористичної організації: [кримінально-правове дослідження] / М. В. Семикін. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 145 с.

4. Протидія терористичній діяльності (Кримінально-правові аспекти) / [О. В. Шамара, О. Ф. Бантишев, Р. Л. Чорний]. – К. : НА СБУ, 2011. – 159 с.

5. Лапшин С.А. Політичні настрої українського суспільства за умов наступу Російської імперії на автономні права України-Гетьманщини (30-ті рр. XVIII ст.) Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. - Вип.23. - Серія: Історія: Збірник наукових праць. – Вінниця, „Нілан-ЛТД”, 2015. – С.14-18.

Слепухіна Н., Васильченко М.

ПАРТІЙНА СИСТЕМА ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

*У статті аналізуються особливості двопартійної системи Великобританії
Ключові терміни: політичні партії, партійна система, біпартійна система,
Консервативна і Лейбористська партії.*

Загальноновизнаним сьогодні є той факт, що партійна система має велике значення для функціонування політичної системи. Партії виступають посередником між громадянським суспільством і державою та є одним з базових інститутів сучасного суспільства, без якого неможливо уявити існування представницької демократії. Представницька демократія передбачає прийняття владних рішень виборними особами, які отримують легітимні владні повноваження за допомогою інституту виборів. Через них народ визначає своїх представників і наділяє їх мандатом на реалізацію його суверенних прав.

Для позначення способу взаємозв'язку партій використовується термін "партійна система". У найбільш загальному вигляді партійна система - це сукупність зв'язків і відносин між партіями, які претендують на володіння владою в країні.

Від партійної системи, як важливого складника політичної системи, безпосередньо залежить стабільність та ефективність розвитку кожної держави, зокрема, тривалість існування уряду в даному складі, відсутність політичних конфліктів тощо. Значний внесок у розробку теорії партій і партійних систем зробили західноєвропейські соціологи: М. Дюверже, Я. Лейн, С. Ерссон, Г. Алмонд, Дж. Лапаломбара, М. Вейнер та Є. Вятр та соціологи на теренах колишнього ССРСР: І. Бекешкіна, Є. Скакунов, Е. Головаха, Н. Анохіна, Е. Мелешкіна Т. Шмачкова, Б. Макаренко, О. Вишняк, А. Зоткін.

Британські політичні партії займають важливе місце в суспільно-політичному житті країни. Вони стали основним суб'єктом політики і необхідним елементом демократичної держави. Партії беруть активну участь на всіх стадіях політичного процесу: у виборах, формуванні органів влади, ухваленні політичних і державних рішень, в їх реалізації

Цікавим є те, що у Великобританії, на відміну від ряду інших європейських держав (наприклад, ФРН, Австрії, Франції, Італії, Швеції, Португалії) відсутній спеціальний закон, який регламентує діяльність політичних партій. Сам термін "політична партія" в законодавстві відсутній і партії функціонують у силу звичаю.

У Великобританії політичні партії фінансуються за рахунок пожертв фізичних і юридичних осіб. Держава не здійснює фінансування діяльності політичних партій, за виключенням державних виплат опозиційним партіям у Парламенті.

Британська двопартійна система сформувалася наприкінці XVII ст., коли були утворені партії торі (лояльних до короля-католика консервативних сил) та партія вігів (лібералів, які виступали проти короля). Потім на базі торі була сформована Консервативна партія, а на основі партії вігів — Ліберальна партія, тому тільки дві головні політичні партії мали можливість приймати активну участь у формуванні органів влади. Подальший розвиток капіталістичної системи Великобританії викликав до появу нової Лейбористської партії (робочої партії), яка поступово змінила на політичній арені Ліберальну партію.

Сьогодні провідну роль у політичній системі Великобританії відіграють Лейбористська та Консервативна партії. Домінування двох партій у політичному житті Англії протягом тривалого часу пов'язане, з одного боку, із політичними традиціями та консерватизмом британців, а з іншого боку, бажанням зберегти стабільність у суспільстві та державі. Ліберально-демократична партія, соціал-демократична партія, партія Вільний Уельс, Шотландська національна партія та інші політичні партії Британії знаходяться на другорядних позиціях. [1]

Аналізуючи статус двох основних політичних партій Великобританії на сучасному етапі, можна визначити, що Лейбористська партія є першою за значенням у країні. У 1997 та 2001 рр. лейбористи сформували парламентську більшість, під керівництвом лейбориста Ентоні Блера був утворений уряд. Лейбористська партія створена у 1900 р. за ініціативою профспілок та низки соціалістичних організацій з метою підтримки обрання представників робочих до парламенту. Лейбористська партія нараховує близько 7 млн членів. Соціальну основу партії складають працівники з середнім рівнем доходів різних секторів економіки.

Порівняно з Консервативною структура Лейбористської партії більш децентралізована. І навпаки роль партійної конференції у лейбористів вище, ніж у торі. У Лейбористській партії існує індивідуальне та колективне членство, партія має свій статут. Водночас постійної партійної програми партія не має. Програмні положення формулюються у період передвиборних кампаній та базуються на цілях діяльності лейбористів. Британські лейбористи виступають за збереження державного регулювання економіки, розширення програми соціальних послуг, залучення профспілок до управління підприємствами, конституційних реформ, які спрямовані на децентралізацію влади тощо.

Консервативна партія офіційно сформувалася у 1867 р. та представляла інтереси поміщиків і вищого духовенства. Консервативна партія нараховує у своєму складі близько 2 млн постійних прибічників. Соціальну основу партії складають крупні фінансові, земельні та промислові власники, частина державних службовців, інтелігенція. Ця партія організаційно не оформлена: членські квитки не виписуються та членські внески не сплачуються. Партія не має постійної програми та статуту. Як правило, партійна програма знаходить вираження у передвиборних маніфестах, які складаються з програмних положень консерваторів на наступних виборах. Наприклад, торі тетчерівського періоду виступали за розвиток особистої ініціативи та приватного підприємства, обмеження державного регулювання, забезпечення правопорядку та законності. Консервативний уряд під керівництвом М. Тетчер здійснив часткову децентралізацію, в два рази зменшив максимальний рівень податків (з 83 % до 40 %), провів розпродаж частини муніципальних приміщень. [2]

У Великобританії конституційно-правове регулювання діяльності політичних партій має свої особливості. Політичні партії діють на основі конституційної угоди. Водночас фінансовий бік функціонування політичних партій регламентується низкою парламентських законів, зокрема Актом про

внески компаній на політичні цілі 1967 р., Актом про профспілки 1984 р. Законодавством дозволяється фінансування виборчої кампанії політичної партії із-за кордону в сумі, що не перевищує 200 фунтів стерлінгів для однієї особи. У свою чергу, держава здійснює державні виплати опозиційним партіям у Парламенті, що символізує їх фінансову незалежність, а також виплачує по 3 фунти стерлінгів за кожні 200 голосів, які отримала партія на останніх виборах.

Вплив кожної з партій на суспільно-політичне життя країни визначається різними факторами, найважливішими серед яких є економічні інтереси і психологічні стереотипи поведінки людей. Британці, незалежно від політичних поглядів, консервативні у своєму сприйнятті суспільного життя. Це, насамперед, простежується у їх відданості відповідним політичним традиціям. Тому традиційні політичні партії завжди мають перевагу в політичній боротьбі з новими суспільно-політичними об'єднаннями. Із цієї точки зору можна стверджувати, що багато виборчих округів поділені між двома основними політичними силами (консерваторами і лейбористами), оскільки виборці традиційно голосують за кандидатів від однієї із цих партій. Більшість на виборах згадані партії отримують від тих округів, де одна традиція переважає над іншою. Змінюваність основних партій біля керма влади залежить від строків їх перебування в Уряді й особливостей соціально-економічної політики.

Таким чином, Великобританія це держава, яка відзначається достатньо високим соціально-економічним розвитком. Це в певній мірі свідчить про переваги біпартійної системи. Двопартійна система виявляється практично більш гнучкою, ніж багатопартійна. І, зрештою, двопартійній системі не дошкуляє представництво в парламенті дрібних партій. Двопартійна система у Великобританії забезпечує велику стійкість політичного життя: стабільний однопартійний уряд, домінування протягом довгого часу єдиного політичного курсу. Ефективність та стабільність двопартійної системи можна пояснити властивостями та потребами політичної системи, про які зазначали ще Алмонд Г. та Д. Істон.[3]

Список використаної літератури:

1. Дашковська О. Стратегія тендерних відносин у політичних партіях Великої Британії // Вісник Академії наук України. – 2009. – № 4. – С. 160-170.
2. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем/ Ю.Шведа - Львів: Тріада плюс, 2004. - С.505.
3. Лапшин С.А. Політологія Збірник тестових завдань. Модуль 2 / Укладач – Лапшин С.А. – Вінниця: „Нілан-ЛТД”, 2013. – 44 с.

Соловійова Т.

ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

У статті розглядаються основні аспекти введення санкцій проти Російської Федерації, причини їх виникнення та галузі, які вони охопили. Також шляхом аналізу розглядаються позитивні та негативні результати санкцій для Росії та світу, реакція інших країн на введення санкцій.

Ключові слова: Росія, США, ЄС, санкції.

Економічні санкції, направлені проти Росії мають різні передумови, цілі, структуру, механізми та хронологію. У нашій статті ми будемо розглядати економічні санкції, що були застосовані до Російської Федерації після анексування Криму. Вони направлені на обмеження у політичній та економічній сферах осіб, що сприяють дестабілізації ситуації на заході України.

Ініціатором введення санкцій виступило керівництво США (Б. Обама) при підтримці з боку ЄС та інших країн світу. За думкою експертів таке рішення призвело не лише до фінансової кризи у Росії, але й до ослаблення позицій багатьох європейських країн. Крім того санкції не принесли очікуваних результатів: з моменту їх введення політика Російської Федерації не змінилась.

Передумовами введення санкцій можна вважати конфлікт на Майдані та втручання у нього керівництва Росії. На той момент світова спільнота обмежувалась попередженнями, щодо дій В. Путіна, але не втручалась у них. Різке загострення конфлікту відбулось після анексування Криму, після цієї події, засудженої більшістю країн світу, було введено перші санкції.

Перші санкції були направлені проти конкретних осіб, що, з точки зору США та ЄС, сприяли дестабілізації ситуації в Україні, але згодом вони поширились на всю країну. Приводом до посилення стримуючих факторів стали підтримка Росією українських сепаратистів зброєю, а також катастрофа Boeing 777 у Донецькій області 17 липня 2014 року.

Санкції проти агресора підтримали чимало впливових міжнародних організацій:

1. НАТО

- припинення зустрічей з представниками Росії, крім переговорів на рівні послів та вище;
- відмова від спільних військових операцій;
- відмова у асоціації з НАТО;
- розрив співробітництва з Росією у всіх галузях.

2. ЄС

- Заборона в'їзду до країн Союзу ряду політиків та блокування їх коштів та інших економічних ресурсів;
- Відмова у видачі віз жителям Криму;
- Припинення фінансування проектів у Росії;
- Введення санкцій для представників так званих ЛНР та ДНР;
- Заборона на імпорт Російських товарів;
- Введення ембарго на імпорт та експорт зброї до Росії.

Це далеко не всі санкції, що були застосовані до Російської Федерації, але саме вони є найбільш ефективними. Крім названих організацій у ізолюванні країни агресора взяли участь такі організації як ООН, Рада Європи, «Велика вісімка». Також приєднались і окремі країни: Австралія, Великобританія, Німеччина, Канада, Нова Зеландія, Польща, США, Україна та ряд інших держав. Не залишились осторонь і окремі компанії, що мають представництва у

різних країнах світу, у тому числі у Росії, найбільш відомі: Airbus Group, Boeing, MasterCard, McDonald's, Microsoft, Pepsi.

Від санкцій постраждав цілий ряд Російських компаній: Volga Resources Group, ГАО "Черноморнефтегаз", ОАО "Банк "Россия", ОАО "Газпромбанк", ОАО "Сбербанк России", ООО "Авиа Групп" та інші менш впливові, не враховуючи загальний рівень падіння економіки у країні.

Але від цього протистояння страждає не лише Росія, але й більшість країн світу – Росія ввела власні санкції:

- заборона в'їзду до Росії ряду політичних діячів світу;
- продовольче ембарго;
- підвищення цін та скорочення обсягу експорту газу та нафти.

Загалом можна сказати, що світова економіка страждає та буде все більше страждати від економічної конфронтації Росія та ЄС/США. Тому найкращим виходом з ситуації буде мирне вирішення конфлікту.

Варто зазначити, що довготривалість та невирішеність «Українського питання» послаблює позиції багатьох світових політиків. На зміну Бараку Обамі прийшов Трамп, а прогнозовані результати виборів у Франції та Німеччині також свідчать про незадоволеність громадян політикою своїх керівників.

Список використаної літератури:

1. Лапшин С. Політологія. Бібліографічний покажчик. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів денної та заочної форм навчання / С. Лапшин. – Вінниця: ВДПУ, 2010. – 48 с.

2. Лапшин С. Політологія Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) / Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

3. Шепелев И., Морозов С. Анализ санкций против России, определение возможного их влияния на развитие отечественного оборонно-промышленного комплекса и промышленности в целом / И. Шепелев, С. Морозов // Экономика, управление и инвестиции. – 2014. – № 2 (4)

4. Пронин А. О правовой природе санкций ЕС в отношении РФ /А. Пронин // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2014. – № 2 (24). – с. 33-36.

Муль І., Поляруш І.

ВИБОРЧА СИСТЕМА В США ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2016 РОКУ

Стаття присвячена висвітленню сутності виборчої системи в США, яка є не тільки важливою формою безпосередньої участі громадян в здійсненні державної влади, а також конституційним актом обрання представників народу до органів державної влади.

У статті розглядається інформація з приводу президентських виборів у США 2016 року.

Ключові слова: виборча система, виборче право, «праймеріз», передвиборна кампанія, президентські вибори.

Актуальність теми статті визначається зростаючою увагою до особливостей виборчої системи США.

Мета даної статті: дослідження виборчої системи Сполучених Штатів Америки, а також характеристика виборів у США 2016 року.

Виборча система – неодмінний елемент сучасної цивілізації, елемент будь-якої демократії, яка взагалі не може існувати без повноважного представництва, яке забезпечує реальну участь населення в управлінні справами суспільства і держави.

Виборчу систему досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці як Ю. Шведа, Т. Шаповал. Особливостями виборчого права та виборчої системи США займалися Л. Берлявський, І. Борисов.

Процедура обрання президента США досить складна і заплутана. Це обумовлено тим, що виборча система США не є централізованою, в зв'язку з чим в країні відсутнє єдине законодавство з регулювання порядку проведення виборів, в тому числі і голови держави.

Зокрема, порядок і процедура обрання президента США регулюються численними актами, прийнятими як на федеральному рівні, так і на рівні штатів. На федеральному рівні – це Конституція США і багато численні акти і закони. Найбільш значущими з них є Закон про федеральні виборчі кампанії 1972 року, Закон про виборчі права 1965 року, Закон про громадянські права 1964 року, Закон про державну реєстрацію виборців 1993 року і т. д. [2, с.30].

Слід відразу зауважити, що організація виборів в Америці значно відрізняється від звичної нам в Україні.

Вибори президента Сполучених Штатів проходять раз на чотири роки і здійснюються на трьох рівнях: федеральному, на рівні окремих штатів і на місцях.

Крім того, під час виборів у США кандидат, який одержав на виборах більше голосів, ніж його суперники, отримує "до своєї скарбнички" усі голоси цього штату.

Переможцем виборів президента США не обов'язково стане кандидат, який набере найбільшу кількість голосів загалом по країні. Справа у тому, що американці не голосують за президента напряму. Насправді вони голосують за членів колегії виборців, які обирають президента, виходячи з результатів виборів у тому чи іншому штаті. Загалом колегія виборців нараховує 538 осіб і порядок її роботи чітко визначений Конституцією США. Кожен штат має різну кількість представників у колегії виборців, яка є пропорційною до кількості населення цього штату. У разі перемоги кандидат забирає усі голоси цього штату. Лише два штати – Небраска і Мейн є винятком з цього правила. Вони розподіляють голоси членів своїх виборців відповідно до результатів всенародного голосування. Для того, щоб стати президентом треба набрати 270 з 538 голосів.

Професор університету Джорджа Вашингтона Денніс Джонсон зазначає: «Коли ти думаєш про стратегію виборів, найважливіше пам'ятати про число

270. Це те число, що забезпечить перемогу. 270 є тією магичною цифрою, яку прагне отримати кандидат» [5].

На перший погляд ця система може здатися запутаною. Однак, на думку її розробників, суть системи у тому, щоб гарантувати усім штатам рівне представництво і запобігти приходу до влади диктатора.

Важлива особливість президентських виборів в США полягає в тому, що за конституцією американський президент є одночасно і главою уряду. Виходить, що одна з гілок влади вибирається загальнонародним голосуванням, що дає їй особливий мандат на правління і незалежність в її діяльності від інших гілок влади. На цій підставі будується американська система «стримувань і противаг», коли виконавча і законодавча влади незалежні один від одного. Незалежність цих властей підкреслюється ще і в тому відношенні, що за конституцією президент не може розпускати парламент, не може оголошувати дострокові вибори в парламент.

Американська система обрання президента викликає палкі дебати щодо її демократичності, однак професор Джонсон каже, що кожного разу розмови щодо її ліквідації і переходу до прямого голосування закінчуються безрезультатно, оскільки система влаштовує обидві партії.

Президентські вибори у США 2016 року відбулися у вівторок 8 листопада, і стали 58-ми виборами президента США. Виборці обрали президентських виборників, які, своєю чергою, обирали нового президента і віце-президента США через колегію виборників. Дональд Трамп отримав більше необхідних 270 голосів колегії.

Трамп здобув перемогу у штаті Вісконсін, набравши 48,7% голосів, а його конкурентка від демократів Гіллари Клінтон – 46,1%, але за принципом "переможець забирає все" республіканець отримав всі 10 голосів виборників цього штату.

Таким чином, Трамп загалом набрав 276 голосів виборників і здобув перемогу на виборах президента США [3].

Серія президентських праймеріз і кокусів відбулася в період з лютого по червень 2016 в шаховому порядку серед 50 штатів, в окрузі Колумбія і на територіях США. Цей процес відомий як непрямі вибори, коли виборці голосують за делегата на з'їзд політичної партії, який потім, у свою чергу, обирає кандидата в президенти від своєї партії.

Бізнесмен і телеперсона Дональд Трамп став кандидатом у президенти від Республіканської партії 19 липня 2016 року, після перемоги над сенатором від Техасу Тедом Крузом, губернатором Огайо Джоном Кейсіком, сенатором від Флориди Марко Рубіо і кількома іншими кандидатами на республіканських праймеріз.

Колишня державний секретар і сенатор від Нью-Йорку Гіллари Клінтон стала кандидатом у президенти від Демократичної партії 26 липня 2016 року, після перемоги над сенатором від Вермонту Берні Сандерсом. Клінтон — перша жінка-кандидат у президенти, висунута великою політичною партією.

Найбільшу роль у передвиборній кампанії США в галузі діяльності ЗМІ завжди відіграють дебати між кандидатами, що традиційно влаштовуються та транслюються загальнонаціональними мовниками Штатів у передвиборний період. 2016 рік теж не став винятком, і тому в прямий ефір американського телебачення вийшло три випуски дебатів між Гіллари Клінтон та Дональдом Трампом, останній з яких навіть побив рейтинговий рекорд по кількості телеглядачів за останні 40 років, яких було близько 81 мільйона.

Перші дебати які відбулися 27 вересня 2016 року були наповнені взаємними звинуваченнями кандидатів. Суперечки виникали навколо багатьох питань, зокрема: гарантії мінімальної заробітної плати, податків, кібератак, відносин з Російською Федерацією та ін.

Другі дебати кандидатів в Президенти розпочалися 10 жовтня 2016 року в Сент-Луїсі в Вашингтонському університеті. Ці дебати були особливі бо кандидати відповідали на запитання як присутніх у залі так і користувачів інтернету.

Інформаційна агенція «iPress» так описує третій раунд дебатів, що завершився 20 жовтня – кандидати у Президенти посперечалися, зокрема, про право на носіння зброї, права жінок та сексуальних меншин, конфлікт у Сирії та стосунки з Президентом Росії Володимиром Путіним. Крім того, кандидати в Президенти під час третього раунду теледебатів обговорили питання: абортів, національного боргу, системи охорони здоров'я і соціальної допомоги, імміграції, економіки та Верховного суду. Дебати почалися стримано, але згодом переросли у запеклу суперечку. Були присутні взаємні звинувачення по всіх питаннях, особливо навколо другої поправки Конституції США, в якій йдеться про право вільного володіння зброєю. Гіллари Клінтон, продовжуючи політику Президента Обама, хотіла ввести суворіший контроль за власниками зброї на відміну від Трампа, який відстоював право вільного володіння зброєю без будь-яких обмежень. Також кандидати обговорили позицію навколо війни у Сирії. Трамп звинуватив опонента у тому, що вона винна у появі Ісламської держави.

Стосовно впливу на виборчий процес інтернету, то варто сказати, що найсильнішим ударом по рейтингу Клінтон стали публікації організації WikiLeaks, що оприлюднила десять частин листування глави передвиборного штабу кандидата в президенти США від Демократичної партії Джона Подести з Гіллари Клінтон. У цілому WikiLeaks оприлюднила понад 15 тисяч електронних листів.

Найголовнішим з цього листування було те, що Клінтон у них вказала про два напрямки політики: ту, про яку вона говорить народу, і ту – якою вона буде займатись насправді [1].

Американські вибори - це захопливе багатосерійне шоу, де на шанси його учасника на перемогу впливає не лише його платформа, харизма, стратегія чи розмір виборчого фонду, а і суто випадкові моменти, які походять саме з телевізійно-розважальної складової цього процесу: невдала відповідь на дебатах, непродумана реакція на крик із зали під час зустрічі з виборцями.

Незважаючи на те, що опитування громадської думки в США вже протягом багатьох років показують бажання більшості американців перейти до прямих загальнонародних виборів президента, Конгрес стабільно провалює всі спроби змінити двоступеневу систему. Хтось із конгресменів впевнений, що відсутність єдиного для всіх штатів законодавства зміцнює федералізм, тобто децентралізацію влади; хтось переконаний, що нерівність «ваги» голосів виборців не дозволяє домінувати у виборчому процесі великих містах; а хтось вважає, що така система змушує кандидатів більше прислухатися до думки різних меншин, які можуть надати йому вирішальну підтримку в тих штатах, які «вагаються».

Список використаної літератури:

1. Вибори Президента США 2016: теорія і практика. Режим доступу: <http://www.ukrpolitic.com/?p=14046>.
2. Быкова Е.А. Президент Соединенных Штатов Америки: особенности избрания / Е.А. Быкова // Общество и право. –2013. – № 2. – С.29-31.
3. Дональд Трамп переміг на виборах президента США. Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/11/9/7057156/>.
4. Георгізова І.Л. Виборча система США: переваги та недоліки. Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/853/1/ВИБОРЧА%20СИСТЕМА%20В%20США.pdf>.
5. Вибори у США: кокуси, праймеріз та інші тонкощі. Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/02/160202_usa_election_explainer_ug.
6. Лапшин С. А. Політологія. Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 403 с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТОТАЛІТАРНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В СУЧАСНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У статті проаналізовано вплив тоталітарного режиму на функціонування сучасних країн. Розкрито зміст поняття тоталітаризму, визначено та проаналізовано його типи. Особливу увагу акцентовано на особливостях даного режиму в таких країнах: КНДР, КНР, Куба, Ірак, Лівія, Сирія, базуючись на дослідженнях Г. Мирського, А.М. Возлядовської та Ханни Арендт.

Ключові слова: тоталітаризм, «недемократичні системи», ідеологія, індоктринація, «муллократія»

Актуальність проблеми полягає в необхідності прогнозування масштабів розвитку тоталітарного режиму ХХІ століття як, беручи до уваги історичний досвід ХХ століття.

Мета: дослідити особливості реалізації тоталітарного політичного режиму в сучасних країнах світу.

Сучасна демократія, про яку Черчілль сказав, що вона «має свої вади, але це найменш погана система з усіх поки що винайдених», з'явилася нещодавно за історичними мірками і тільки в обмеженому ареалі – Західній Європі і Північній Америці. При всіх вадах демократії важко заперечити той факт, що майже по всіх можливих критеріях будь-яка інша суспільно-політична система виглядає набагато гірше. Прикладами є «недемократичні системи» – диктатура, деспотизм, автократія, авторитаризм, тоталітаризм, які досі стають приводом політичних дискусій та суперечок.

Майже протягом всієї своєї історії людське суспільство керувалося монархами-самодержцями, військовими вождями і диктаторами, але невірно думати, що саме такий порядок існував вже з первісних часів. Це була своєрідна демократія «на самому верху», але вона швидше нагадувала олігархію (при тому, що влада перебувала в руках не найбільш багатих або родовитих, а найбільш авторитетних, навчених досвідом, «кращих людей» колективу).

Відомо, що в подальшому ця протодемократична система переродилася в спадкову монархію, різновидом якої по суті стало правління військових вождів, що узурпували владу. Щодо сучасних авторитарно-диктаторських систем, із них найбільш значимими, що залишили свій зловіщий слід на долі всього людства, беззаперечно, є системи тоталітарні. У цій статті мова піде про ХХІ ст., специфіку існування тоталітарного режиму на сучасній мапі світу.

Власне, термін "тоталітаризм" походить від пізньолатинських слів «totalitas» – повнота, цілісність і «totalis» - весь, цілий, повний, що стосовно політичного режиму означає повне (тотальне) підпорядкування громадян державі, тобто одержавлення.

Залежно від того, на який вектор розвитку суспільства і держави робиться

основний акцент, залежно від того, яка магістральна ідея закладається в тоталітарний режим, можна виділити наступних типів тоталітаризму.

1. Тоталітарний режим *соціалістичного або комуністичного типу*. У основу цього типу тоталітаризму закладена ідея соціальної рівності, будівництва однорідного безкласового суспільства. Прикладами тоталітаризму комуністичного типу є колишній СРСР, КНР, інші країни колишнього соціалістичного світу. На сучасному світі до таких країн разом з **КНР** належить **Куба, КНДР**.

2. До тоталітаризму другого типу відносять політичні режими фашистського або націонал-соціалістського типу. Основною ідеєю цього типу тоталітаризму є ідея національної або расово-етнічної переваги одного народу над іншим. У країнах, де існував тоталітарний режим нацистського типу, намагалися побудувати моноетнічне, расовооднорідне суспільство. Цю задачу вирішували шляхом піднесення однієї з націй і відповідного знищення і дискримінації інших народів. Класичним зразком тоталітаризму такого типу є фашистська Німеччина.

3. У третього типу тоталітаризму закладена ідея релігійного фундаменталізму, фанатизму. Це теократичний тоталітаризм. Тоталітарний режим цього типу прагне побудувати суспільство, засноване на догмах і канонах тієї або іншої релігії в її найбільш ортодоксальному, непримиренному варіанті. На сучасному світі до такого роду тоталітарного режиму можна віднести ісламський режим в Ірані. Своєрідними гібридними типами тоталітаризму є режими М. Каддафі в Лівії і С. Хусейна в Іраку. У цих режимах представлений своєрідний симбіоз теократичного (ісламського) тоталітаризму і елементів тоталітаризму соціалістичного типу.

Будь-який тип тоталітаризму – це деструктивний режим, тупиковий напрям суспільного устрою, що саморуйнується. Підсумовуючи різні дефініції і виділяючи збігаються ознаки, можна констатувати, що є шість основних критеріїв, що дозволяють говорити про наявність тоталітарної влади:

- Тотальна ідеологія;
- Єдина правляча масова партія;
- Тотальний контроль над ЗМІ;
- Контроль над економікою і професійною діяльністю;
- Поліцейський і ідеологічний контроль;
- Нещадне використання терору.

Ці риси характерні для обох різновидів тоталітаризму, відомих до цих пір: націонал-соціалістської (часто іменується фашистської) і "соціалістичної" (пов'язаної з іменами Сталіна, Мао Цзедун, Кім Ір Сена, Кім Чен Ір, Пол Пота).

Найяскравіший прояв вищезгаданих рис спостерігається на прикладі сучасної північнокорейської моделі тоталітарного режиму. Трудова партія Кореї – єдина в КНДР; ідеологія Чучхе, що нав'язується усіма ЗМІ країни; адміністративно-командна система керування економікою; силові структури, спрямовані на боротьбу як із "зовнішніми" ворогами, так і з "внутрішніми";

масовий терор, боротьба з релігією тощо.

З 1958 року Північна Корея розпочала реалізацію програми поділу громадян на три основні класи – стрижневий, хитливий і ворожий, що, у свою чергу, поділяються на 51 категорію, хоча Пхеньян ніколи не визнавав це відкрито.

У правовому аспекті на Сході і на Заході режими виявляються по-різному. Основна відмінність східних режимів від західних – відсутність верховенства права.

Культурологічною основою тоталітаризму є спроба переривання природних культурних традицій і створення на базі культурологічних підмін і фальсифікацій нової, особливої, агресивної субкультури, що претендує на тотальність.

На зміну буддизму, християнству та іншим традиційним для Кореї релігійним і філософським навчанням прийшла ідеологічна система Чучхе. У її основі лежить такий принцип: "Творці історії, так само як і усього світу, і тому природу та суспільство можна змінити руками цих творців... Маса – рушійна сила революції... але вони можуть діяти як творці тільки під керівництвом великого вождя... "

Культ особистості Кім Ир Сена і, меншою мірою, його сина і спадкоємця Кім Чен Іра є основою індоктринації у Північній Кореї.

Усі публікації, статті та радіопередачі в КНДР візуються із самого початку, щоб не припустити критики політичної системи чи урядової політики. ЗМІ велено діяти виключно як засобам для поширення політики, вказівок партії й уряду. Крім того, радіоприймачі виробництва Північної Кореї приймають тільки державні станції і радіопрограми. Навіть радіоприймачі іноземного виробництва спочатку проходять реєстрацію в Службі безпеки, де піддаються регуляції і настроюються тільки на одну хвилю – Центральної радіомовної станції Північної Кореї. Спецслужби перевіряють шкали усіх радіоприймачів країни раз на три місяці, і якщо пломба порушена, то вважається, що власник приймає радіопередачі Південної Кореї та інших «імперіалістичних» держав. Тоді він може бути покараний, як «ідеологічний правопорушник». Виняток становлять тільки радіоприймачі дипломатів інших країн.

Так само постають справи із телебаченням, хоча телевізори у сільських районах практично відсутні, у містах, за винятком Пхеньяна, їх теж небагато. Крім невеличкого числа представників елітної групи, населення Північної Кореї абсолютно не має уявлення про події за кордоном. ЗМІ КНДР зосереджені на тому, щоб створити у людей уявлення про становище у світі, яке потрібне владі. Стаття 56 Кримінального кодексу передбачає смертну кару і грошове стягнення з сім'ї страченого за:

1. Наклеп на урядову політику або поширення чуток контрреволюційного толку;
2. Видання, збереження і поширення контрреволюційних публікацій;
3. Складання текстів або поширення листів, призначених для збудження мас протиурядовими настроями.

Державною зрадою громадянина КНДР вважається навіть «надання такої допомоги, як послуги гіда, перекладача, створення комфорту або іншої матеріальної допомоги ворогу або тим іноземним організаціям чи особам, що виступають проти Північної Кореї», за що теж передбачена смертна кара (ст. 52 Кримінального кодексу).

Незважаючи на уривчасті відомості про ситуацію в КНДР, можна зробити висновок що її режим являє собою приклад класичного тоталітаризму із відсутністю всіх громадянських прав і свобод, зокрема свободи вираження поглядів. Північна Корея дає поки унікальний приклад того, як тоталітарна система виявляється в стані пережити смерть свого засновника, а без сумніву, це пов'язано з тим, що в очах населення Кім Ір Сен як би продовжує жити в своєму синові, дух його не помер, і ідеологія Чучхе зберігає свою силу.

Також до країн, режими яких можна віднести до категорії тоталітарних відповідно до згадуваними вище ознаками можна віднести Кубу та Ірак. У цих країнах в наявності є потужна, можна сказати, «тотальна» ідеологія, обробці якої піддані всі верстви населення та всі покоління, і монополізувала владу партія як стрижень всієї конструкції і носій «єдино вірної» ідеології; і готова за необхідності нещадно вдатися до терору.

Частково до цієї ж категорії можна зарахувати Лівію та Сирію. Тому що в цих державах майже всі ознаки тоталітаризму присутні, але ніби в ослабленому, якісно погіршеному вигляді; це тоталітаризм неповноцінний, мізерний. Капіталізм, нехай з обмеженнями і перешкодами з боку держави, зростає нестримно, щосили розвивається приватний бізнес, процвітає суспільство споживання, а широкі маси, особливо середні шари, навряд чи серйозно схильні суворой ідейної індоктринації і повні ентузіазму, що базується на щирій вірі у велике і непогрішиме, єдино правильне Вчення. У Сирії, як і в Північній Кореї, справу великого батька начебто продовжує його син і спадкоємець, але на що-небудь, що нагадує культ Кім Чен Іра, Башар Асад розраховувати не може. У Лівії Каддафі як і раніше популярний як особистість і керівник, але сумнівно, щоб більшість лівійців продовжували вірити в нього як у великого пророка і першовідкривача нових шляхів, та й серйозної політичної партії, що скріплює як обручем все суспільство.

У Ірані в правління Імама Хомейні були в наявності багато ознак тоталітарного суспільства, та й ідеологія «муллократії» і після смерті вождя залишається непримиренно тоталітарною. Однак дещо вже явно змінилося. Це пояснюється і тим, що наступник Хомейні виглядає лише блідою тінню свого попередника, якого маси справді обожнювали, і явним провалом зовнішньої експансії «ісламської революції»

Слід

також згадати про Китай та В'єтнам. Там є всі ознаки тоталітарної системи, крім її двох наріжних каменів - тотальної ідеологічної заангажованості населення і наявності харизматичного лідера, Великого Вождя, батька народу. Після смерті Мао Цзедуна і Хо Ши Міна ніхто не зміг зайняти їхнє місце. Нинішні керівники виглядають менш впливовими на тлі попередників: це просто звичайні державні діячі, нехай навіть неабиякі і популярні, але геть

позбавлені харизми, месіанського духу. Відбувається те ж, що було в Радянському Союзі в постсталінську, посттоталітарну епоху: люди ніби й не противляться вивченою ідеологічним догмам і тим більше не бунтують — вони просто ігнорують їх у своєму повсякденному житті.

Як не парадоксально це звучить, але основна маса людей в тоталітарній державі непохитно вірить в озвучені панівною і єдиною партією цілі і в виправданість методів. Якраз більшість вважає такий шлях і таке життя єдиною можливістю для себе. Натомість обожнює свого вождя (або фюрера, чи дуче) і вважає непогрішним.

З цієї причини політичній верхівці провідних країн світу необхідно контролювати та усіма можливими методами стримувати агресію та антигуманізм країн, які досі ідеалізують тоталітарний режим в усіх можливих аспектах.

Список використаної літератури:

1. Мирский Г. Ушел ли тоталитаризм вместе с двадцатым веком? // «Мировая экономика и международные отношения», - 2006. - № 1 - с 40-51.
2. Семенова Р.У. Ханна Арентс о тоталитаризме: политический и нравственный дискурсы (по страницам «Истоков тоталитаризма») // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 6. Политология. Международные отношения, – 2006. - №1 – с. 13-19
3. Возлядовская А.М. Тоталитаризм // Литература и жизнь (онлайн журнал) - <http://dugward.ru/publ/s34.html>
4. Лапшин С.А. Політологія // Навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей (доповнено) Ред.Струкевич О.К., Конотопенко О.П., Лапшин С.А. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016 р. – 491 с.

УДК 32 (06)

ББК 66.0я43

З 41

Актуальні проблеми політології: Матеріали наукової конференції. –
Вінниця, 2017. – 327 с.

21100, м. Вінниця, вул. К.Острозького, 32,
Тел. 26-71-33.